

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Julia E. Sweig

Küba Devriminin *İçinden*

KitapYAYINEVİ

KİTAP YAYINEVİ – 56
İNSAN VE TOPLUM DİZİSİ – 17

KÜBA DEVRİMİNİN İÇİNDEN / JULIA E. SWEIG

ÖZGÜN ADI
INSIDE THE CUBAN REVOLUTION
(PUBLISHED BY ARRANGEMENT WITH HARVARD UNIVERSITY PRESS)
© 2002, BY THE PRESIDENT AND FELLOWS OF HARVARD COLLEGE
© 2004, KİTAP YAYINEVİ LTD.

YAYINA HAZIRLAYAN
AYKUT ŞENGÖZER

DÜZELTİ
NİHAL BOZTEKİN

KİTAP TASARIMI
YETKİN BAŞARIR, BEK

TASARIM DANIŞMANLIĞI
BEK

GRAFİK UYGULAMA VE BAŞKI
MAS MATBAACILIK A.Ş.
DEREBOYU CADDESİ, ZAGRA İŞ MERKEZİ
B BLOK 1 34398 MASLAK-İSTANBUL
T: (0212) 285 11 96
E: INFO@MASMAT.COM.TR

1. BASIM
MAYIS 2004, İSTANBUL

ISBN 975-8704-54-0

YAYIN YÖNETMENİ
ÇAĞATAY ANADOL

KİTAP YAYINEVİ LTD.
CİHANGİR CADDESİ, ÖZÜÇÜL SOKAĞI 20/1-B
BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
T: (0212) 292 62 86 F: (0212) 292 62 87
E: kitap@kitapyayinevi.com
W: www.kitapyayinevi.com

Küba Devriminin İçinden

JULIA E. SWEIG

Kitapyayinevi

REED, ISABEL VE ALEXANDER'A

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAFLAR 6

KISALTMALAR 7

TEŞEKKÜR 8

GİRİŞ: TARİH, MITOLOJİ VE DEVRİM 14

1- "SİYASETİN TAKTİKLERİYLE DEVRİMİN TAKTİKLERİ AYNI DEĞİLDİR" 27

2- SIERRA MANİFESTOSU 47

3- "BİRAZ DİKTATÖRCE DAVRANMAK ZORUNDAYDIK" 58

4- ÜLKEDEKİ MUHALİFLERİN BİRLİĞİ 69

5- MİAMI'DEKİ KORKU VE NEFRET 82

6- SÜRGÜNDEKİ SİYASET TÜCCARLARININ EHLİLEŞTİRİLMESİ 97

7- BÖYLE DOSTLAR VARKEN DÜŞMANA NE HACET? 109

8- TOPYEKÜN SAVAŞI 137

9- LLANO'NUN ALTIN ÇAĞI 148

10- SİLAHLANMA YARIŞI 159

11- SİYASET VE HALK AYAKLANMASI 167

12- "KAOSUN SINIRINDA" 186

13- PARÇALARI TOPLARKEN 201

14- BİRLİK: "SİHİRLİ BİR SÖZCÜK" 209

15- CARACAS PAKTİ 220

16- HASTA LA VICTORIA! 230

SONSÖZ: DÜNKÜ VE BUGÜNKÜ DÖNÜŞÜMLER 242

ARAŞTIRMA HAKKINDA 248

NOTLAR 256

KAYNAKÇA 296

DİZİN 303

FOTOĞRAFLAR

- Don Cosme de la Torriente ve José Miró Cardona Manuel Antonio de Varona ve Carlos Prío Socarrás ile, 16 Ağustos 1955 / 125
- Frank País, Carlos Chaín ve diğerleri duruşmada, Mart 1957 / 125
- Taras Domitro Terlebauc, 1956 / 126
- Celia Sánchez Fidel Castro'nun parmağına yara bandı takıyor, Ocak 1957 / 126
- İsyan Ordusu ve Ulusal Yönetim üyeleri *New York Times*'dan gazeteci Herbert Matthews ile, 18 Şubat 1957 / 127
- Faustino Pérez ve Armando Hart duruşmada, Nisan 1957 / 127
- Raúl Chibas, Felipe Pazos, Fidel Castro ve Julio Martínez Paez Sierra Manifestosu üzerinde çalışıyorlar, Temmuz 1957 / 128
- Javier Pazos ile Armando Hart Boniato hapisanesinde, 1958 / 128
- Manuel de Jesús "Nene" Leon Ramírez Fidel Castro ile, Şubat 1958 / 129
- Alonso "Bebo" Hidalgo Miami'de, Mart 1958 / 129
- Haydée Santamaría yeni bir alanı inceleyen Fidel Castro'yu seyrediyor, 8 Mart 1958 / 130
- Vilma Espín, Haydée Santamaría ve Celia Sánchez, 8 Mart 1958 / 130
- Marcelo Fernández, Haydée Santamaría, Vilma Espín, René Ramos Latour, Fidel Castro, David Salvador, Celia Sánchez ve Faustino Pérez, 8 Mart 1958 / 131
- Raúl Castro ve Vilma Espín adı bilinmeyen bir Amerikalı ile rehinelere serbest bırakılma koşullarını görüşüyorlar, Temmuz 1958 / 131
- Oriente Fernández, Raúl Castro, Manuel Piñeiro ve Vilma Espín kimliği bilinmeyen bir Amerikalı ile, Temmuz 1958 / 132
- René Ramos Latour yoldaşlarıyla birlikte Sierra Maestra'da, yaz 1958 / 132
- Léster Rodríguez ve diğerleri İkinci Cephe'de, Ekim 1958 / 133
- José Llanusa, Luis Buch ve Haydée Santamaría Armando Hart ile, Ocak 1959 / 134
- Başkan Manuel Urrutia Lleó, Che Guevara ve Camilo Cienfuegos ile basın toplantısı yapıyor, Ocak 1959 / 134
- José Miró Cardona, Roberto Agramonte, Manuel Urrutia Lleó ve Faure Chomón Mediavilla bir basın toplantısında, Ocak 1959 / 135
- Celia Sánchez, Vilma Espín, Haydée Santamaría ve Aida Santamaría, 1960 / 136
- Enrique Oltuski ve Armando Hart televizyonda, 1959 / 136

KISALTMALAR

AAA	Aureliano Arango'nun Arkadaşları
ARO	Oriente Devrimci Eylem Timi
BRAC	Antikomünist Baskı Bürosu
CNOC	Ulusal Küba İşçi Konfederasyonu
CTC	Küba İşçi Konfederasyonu
DRE	Devrimci Öğrenci Yönetimi
FCR	Sivil Devrimci Cephe
FEN	Ulusal Öğrenci Cephesi
FEU	Üniversite Öğrencileri Federasyonu
FON	Ulusal İşçi Cephesi
FONU	Birleşik Ulusal İşçi Cephesi
M267	26 Temmuz Hareketi
OA	Auténtica Örgütü
PSP	Sosyalist Halk Partisi
SAR	Cumhuriyet Dostları Birliği

TEŞEKKÜR

Bu proje bir yüksek lisans araştırması olarak başladı; doktora tezi olarak devam etti ve sonunda büyük bir şans eseri güzel bir kitap olarak yayımlandı. Bu süreçte çok sayıda yardım aldım ve beni bu çalışmayı tamamlamaya teşvik eden kişi ve kurumların tümüne teşekkür etmek istiyorum.

Son sınıf öğrencisiyken çalıştığım Dış İlişkiler Konseyi ve Latin Amerika Bölümü başkan yardımcısı, üzerinde çalıştığım metni okunaklı bir elyazmasına dönüştürebilmem için beni büyük bir incelikle, aslında ısrarla, günlük işlerden uzak tuttu. Konsey başkanı Leslie H. Gelb genç dış politika akademisyenleri yetiştirme konusundaki kararlılığını göstererek gerçek bir destek verdi; bana pek çok tavsiyede bulundu ve en önemlisi bu projeyi sonuçlandırabilmek için gereksinim duyduğum zamanı ve cesareti verdi. Benim için Konsey gibi prestijli bir kurumda Les Gelb gibi yüce gönüllü bir yöneticiyle önce Küba, şimdi de daha geniş bir çerçevede Latin Amerika konusuna odaklanabilmek, bir rüyanın gerçekleşmesinden çok daha fazla şey ifade ediyor.

Konsey'de Latin Amerika konusunda uzman olan tanınmış akademisyen Kenneth Maxwell tavsiyeleri ve verdiği örneklerle bana yol gösterdi ve odasına gidip hazırladığım taslak çalışmayı kendisine okuyarak benden tavsiyelerini esirgememesi ve rehberlik etmesi ricasında bulunduğum günden beri beni büyük bir ilgiyle teşvik etti. Ona en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Konsey'in başkan yardımcısı ve İncelemeler Bölümü başkanı Larry Korb çalışmamın olgunlaşması konusundaki katkılarıyla gerçek bir teşekkürü hak ediyor. Yakın arkadaşım ve danışmanım Walter Russel Mead ve Larry Korb, Les Gelb ile tanışmamın ve Konsey'e katılmamın önünü açtılar. Mike Peters, Alton Frye ve Paula Dobriansky çalışmam sırasında bana Janice Murray, David Kellogg ve Patricia Dorff'un yaptığı gibi çok değerli tavsiyelerde bulundular.

Araştırmayı birlikte yaptığımız Jessica Duda son dakikalarda yapılması gereken araştırmalarda, okuyarak, yeniden okuyarak, düzelterek ve son müsveddelerim üzerinde nihai tashihleri yaparak görevinin gerektirdi-

ğİ çalışmanın çok ötesinde katkılarda bulundu. Çalışmam boyunca bana çetin sorular sorarak iddialarımı açılmamaya zorladı ve bu çalışmanın olabileceğinden çok daha kolay anlaşılır bir kitap haline gelmesini sağladı. Çalışmamın son aşamasında böylesine cesaret verici bir yardım alabildiğim için çok şanslıyım. O tarihte Virginia Üniversitesi'nde lisans öğrencisi olan Margaret Myers'ın yazın stajyer olarak aramıza katılması bizim için büyük bir şans oldu. Olguların kontrolü ve araştırma konusundaki enerjisi ve mucizevi başarısı ile beklenmedik şekilde rahatlamamızı sağladığı için ona teşekkür borçluyuz. Tomás Amorım, Charlie Day, Theo Gemelas, Linda Harsh, Chris Sierra, Deepak Trivedi, Lorena Cohan ve Michael Marx McCarthy'ye özel olarak teşekkür etmek istiyorum.

Johns Hopkins Üniversitesi'nin İleri Uluslararası İncelemeler (SA-IS) Bölümü'ndeki birçok kişinin sunduğu destek olmasaydı, bu çalışma yapılamayacaktı. Latin Amerika programı yönetmeni Riordan Roett önüme birçok kapı açtı ve boş yere başka kapılar çalmamı önledi. Benim çalıştığım alana anneliği taşımak pek uygun karşılanmadığı halde, Dr. Roett'in yüksek lisans programına katılan birkaç anne vardı ve biz bir yandan bebeklere bakıp diğer yandan da kitap üretip kariyerimizi yaparken, o bizi büyük bir gayretle destekliyordu. Dahası, entelektüel ve kurumsal rehberliği bizim için her zaman çok değerli oldu. Tez danışmanım Piero Gleijeses bu projeyi başlatmak için gereksinim duyduğum güven ve desteği verdi. Bölümleri okuyarak, araştırmam üzerinde konuşarak ve bu tür bir projenin kaçınılmaz bir şekilde karşı karşıya kaldığı politika ve bürokrasinin çoğunlukla dalgahı olan sularında ilerleyebilmem için saatlerini harcadı. Rehberliğinin değeri konusunda bunun ötesinde söyleyeceklerime "Araştırma Hakkında" başlıklı bölümde yer verdim. Wayne Smith'e projelerinden biri olan *CubaINFO* konusunda bana güvendiğı, rehberlik ettiğı, 1987'de Washington D.C.'ye taşındığımdan bu yana dostluğunu ve zamanını benden esirgemediğı için yürekten teşekkür ediyorum. Franklin Knight'in yazdığım bölümler konusundaki yorumları ve Küba tarihini kavrayışı ve Küba'ya yaptığım araştırma gezisi sırasında gösterdiği dostluk ve verdiği destek olmasaydı, bu kitap yazılamazdı. George Washington Üniversitesi'nden Cynthia McClintock müsveddelerimi okudu ve komiteme katılma-

ya gönüllü oldu. Ona da değerli yorumları ve bu konuda cömertçe zaman harcadığı için teşekkür ediyorum. John Harper, Bolonya programında beni bu kitaptaki kimi görüşlerin peşinden gitmeye teşvik ettiği için kendimi şanslı addediyorum. Aynı zamanda SAIS dekanı Stevan Szabo'ya, Peter Promen'a, Linda Carison ve SAIS kütüphanesinin tüm çalışanlarına ve son olarak da Latin Amerika programını alan herkese verdiği destek nedeniyle Diane Monash'a teşekkür etmek istiyorum.

Çalışmam sırasında Jon Elliston, Lourdes Prado, Ben Smith ve Carol Sweig'in araştırmam konusundaki yardımlarından da yararlandım. En iyi arkadaşım Jaimie Sanford, Kansas, Abilene'deki Eisenhower Kütüphanesi'nde benimle birlikte bir hafta geçirdi. Eisenhower Kütüphanesi'nin kıdemli arşivcisi David Haight orada yaptığım araştırma sırasında bana aktif bir biçimde yardımcı oldu. Başarılı yazarlar olan üç arkadaşım, William Arkin, Robin Broad ve Marianne Szegedy Maszak, malzemeleri düzenler ve öyküyü kurgularken çokça ihtiyaç duyduğum tavsiyelerini benden esirgemediler. Gail Reed, Virginia Schofield ve Janet Shenk gerçek dostlarım ve muhteşem eleştirmenler olarak yanımdaydılar. Consuelo García'ya da June Erlich, Steven Goldstein, Bunny Kolodner, Martín Poblete, Stephen Schlesinger, Victor Wallis ve Cora Weiss'a olduğu gibi teşekkür borçluyum. Roman yazarı Barbara Raskin bu kitap bir kitaba benzemeye başlamadan çok önce bana bir yazar gibi davrandı. Zamansız ölümüne değin bana ailesiyle birlikte uzun süre güven ve dostluk sundu.

Bu kitap konusunda hiçbir sorumluluk taşımamalarına rağmen, Küba tarihi ve politikası konusunda çalışan başarılı akademisyen ve gözlemcilerin isimlerini de entelektüel anlamdaki katkılarından dolayı burada anmak istiyorum: ABD'de María de los Angeles Torres, Fulton Armstrong, Philip Brenner, Jorge Domínguez, Peter Kornbluh, William Leo Grande, Marifeli Pérez-Stable ve Louis A. Pérez, Jr. ve Küba'da Pablo Armando Fernández, Soraya Castro Mariño, Rafael Hernández, Gladys Marel García Pérez ve Oscar Zanetti. Aynı zamanda Harvard'daki inceleme sürecinde kapsamlı yorumlarıyla metni bir tez olmaktan çıkartıp kitaba dönüştürmemde büyük yardımları olan adımı bilmediğim iki okuyucuya da teşekkür etmek istiyorum.

Kendi alanında teşekkürü hak eden bir kişi daha var: Belgesel film yapımcısı, gazeteci, akademisyen, öğretmen, şair ve dost olan Saul Landau. Saul ile 1983 yılında Santa Cruz'daki California Üniversitesi'ne öğretim üyesi olarak geldiğinde tanıştım. O zamandan beri, önce bir akıl hocası sonra bir yönetici, şimdi de bir meslektaşım ve dostum olarak, beni özellikle Küba konusunda ve diğer pek çok konuda düşünmeye ve yazmaya teşvik etti. Neredeyse yirmi yıl önce beni Küba ile tanıştırdı. Eğer o olmasaydı; bu projenin gerçekleşmesi, burada sayması oldukça uzun sürecek çok çeşitli nedenlerle mümkün olmayacaktı.

Dwight D. Eisenhower Vakfı'na, SAIS'teki Johns Hopkins Üniversitesi Yüksek Lisans Burs programına, yine Johns Hopkins'in Küba Öğrenci Değişim Programı'na, SAIS'teki Latin Amerika İncelemeleri Burs Programı'na, Hobart Spalding ve Wellspring Vakfı'na, Ford Vakfı'na, John D. ve Catherine T. MacArthur Vakfı'na, Arca Vakfı'na ve Genel Hizmetler Vakfı'na mali destekleri için teşekkür etmek istiyorum. Efsanevi Amerikalı ve çok iyi dostlarım olan Carol Bernstein Ferry ve Ping Ferry hem maddi hem manevi desteklerini sundular ve nihai ürünü değerlendirmek için şu anda ikisinin de burada bulunmaması nedeniyle çok üzgünüm.

Küba'dan, öncelikle bu kitabın temelini oluşturan kaynak niteliğindeki başlıca belgeleri içeren arşivi kullanmamı sağlayan Devlet Tarihî Olaylar Dairesi Konseyi (OAH) yöneticisi Dr. Pedro Álvarez Tabío'ya teşekkür etmek istiyorum. Tabío ve harika yardımcısı Elsa Montero Maldonado üç yıllık bir süre boyunca büyük bir gayretle arşiv personelinin ve kayıtlarından yararlanmamı sağladılar ve Küba'da birçok görüşme yapmamı sağladılar. Sorularıma yürekten yanıtlar vererek, durmadan artan isteklerimi yerine getirerek malzeme toplamama yardımcı oldular. Aynı şekilde Tarih Enstitüsü yöneticisi Manuel López Díaz'a da yetkin Enstitü çalışanlarının işimi kolaylaştırmak için bana sabırla ve cömertçe yardımcı olmalarını sağladığı için teşekkür etmek istiyorum. Yine Küba'da çok sayıda insan benimle bu projenin değişik yönleri üzerinde konuşmak için zaman harcadı; kendi başıma açamayacağım kapıların açılmasına yardımcı oldu ya da adaya yaptığım araştırma gezileri boyunca bana ve aileme dostluğunu ve sıcaklığını sundu. Ramon Sánchez Parodi, Juan Escalona Reguera, José Antonio

Arbesú ve Fernando García Bielsa OAH arşivlerinden yararlanmama yardımcı oldular; Manuel Fraga, Hogo Yedra, Fernando Remírez, Patricia Semidet, Dagoberto Rodríguez, Josefina Vidal, Milagros Martínez, José Barrios ve María Josefa Fernández ve aileleri yaptığım görüşmelerde bana yardımcı oldular. Rafael Hernández, Marisel Caraballo, Isabel Jaramillo ve aynı zamanda Soraya Castro ve Fernando García Yip ve aileleri yıllarca dostluklarını sundular. Gloria Leon Rojas, Antonio Lopez Lopez ve aileleri beni evlerinde ağırladılar ve araştırmamı her şeyleriyle desteklediler. Elsa Montero Maldonado ve José Gómez Abad bu projeyi her yönüyle desteklediler ve Pablo Armando Fernández ile Maruja Fernández bana evlerini açıp araştırmam konusunda birçok kez görüşlerini ifade ettiler. Roberto González ve Edelberto Lopez Blanche çok kritik anlarda dostluk ve yardımlarını sundular.

ABD'den Saul Landau ile Küba'dan Pablo Armando Fernández arasındaki kırk yıllık dostluk her iki ülkede çoğumuzu birleştiren büyük bir aile içinde çocuklar ve torunların yetişmesine vesile oldu. İki hükümet arasındaki düşmanlığa rağmen, bu iki isim birçok açıdan hem bu kitabın hem de ABD ve Küba'yı ilgilendiren diğer kültürel ve akademik projelerin vaftiz babası oldular.

Büyükannem ve büyükbabam Eli ve Maomi Blumberg ve annem Carol Sweig ile babam James Lawr sevgileriyle, destekleriyle ve büyük bir istekle doktora yapmamı ve araştırma gezilerim için Küba'ya gitmemi sağladılar. Ailem müsveddelerimin çoğunu okuyup yürekten destekledi. Her ikisi de kitapsever olan Heidi Bourne ve Michael Sweig umarım bu kitaptan da hoşlanırlar. Yeterince yaşamış olsalardı, Sam ve Dorothy Sweig'in da bütün yürekleriyle bu projeyi destekleyecek olduklarından eminim. Umarım Howard Sweig da bir gün gelip okuduğunda bu kitaptan hoşlanır.

Eşim Reed Thompson bütün bu çalışma boyunca gerçek bir kahraman gibi davrandı. Buna ek olarak Havana'daki çok sıcak bir yaz boyunca, o tarihte yürümeye yeni başlayan kızımıza muhteşem bir baba oldu; kitabın fotoğraflarını seçmek için 11 Eylül 2001'de Küba'ya ailemle değil, tek başıma yaptığım son seyahat de dahil olmak üzere, arka arkaya yaptığım çok sayıda araştırma gezisi sırasında evi yalnız başına idare etti. Müs-

veddelerimin çoğunu okudu, bu konuda durmadan konuşurken beni bıkmadan dinledi ve yalnızca ikimizin gerçekten anlayabileceği bir biçimde bana sevgi ve desteğini sundu. Şimdi yedi yaşında olan kızım Isabel, bir zamanlar “Annemin uzun hikâyesi” diye adlandırdığı ve kısa süre sonra kardeşi Alexander’a okuyacağını umduğum Küba tarihi hakkında doğrudan edindiği deneyimler ve çeşitli görüş değişikliklerinden sonra, artık kendi anlayışına sahip. Ve babaanneleri Mary Thompson’a da bu çalışma boyunca gösterdiği sevgi ve destek dolayısıyla teşekkür borçluyum.

Son olarak, Harvard University Press’te kendilerini bu kitabı yayımlamaya adanmış kişilere içten teşekkürlerimi iletmek istiyorum: Şu anda emekliye ayrılmış olan Aida Donald bu kitap taslağını bir tez niteliğinde olduğu sırada basmayı kabul eden ilk kişiydi; Tarih ve Sosyal Bilimler kitapları editörü Kathleen McDermott kitap taslağını aldı ve yayımlanmasına büyük bir istekle öncülük etti; Julie Carlson da nazik ve zekice düzeltmeleriyle kitap taslağını kusursuzlaştırdı.

TARİH, MİTOLOJİ VE DEVRİM

Küba Devriminin İçinden, 1950'lerde başkaldıran bir gücün hikâyesi-ni, Fidel Castro'nun 26 Temmuz Hareketi'ni (M267) ve bu hareke-tin General Fulgencio Batista y Zaldívar rejimini yıkma girişimini inceliyor. Zorbalığa karşı mücadele 1952 ile 1959 arasında geçmiş olsa da, kitap, Castro'nun isyancılarının Sierra Maestra sıradağlarında yerleştiği ve 26 Temmuz Hareketi'nin adadaki diğer çeşitli muhalif güçler arasında ye-rini almaya başladığı 1957'nin ilk aylarında başlıyor. Hikâye 1958 Nisan'ın-da doruğa ulaşıyor ve Batista'nın Castro'nun örgütünün muhalefetin üs-tün gücü haline gelmesi üzerine adadan kaçmasından altı ay öncesinde, ya-ni yılın ortalarında sona eriyor. Kitap, bugüne kadar erişilmemiş olan Kü-ba devlet arşivlerindeki belgelere dayanarak Fidel Castro'nun devrimci ör-gütündeki siyasal, taktik, stratejik ve ideolojik iç mücadeleleri inceliyor. Bu-rada yer alan belgelerin çoğu daha önce yayımlanmamış olup Batista rej-iiminin nasıl ve kim tarafından yıkıldığı konusundaki çeşitli savaş efsanele-rini çürütmektedir.¹

Bu kitabın çürüttüğü, tartışmasız kabul görmüş konulardan ilki, Arjantinli doktor Ernesto "Che" Guevara de la Serna ve onun Küba devri-mi tarihindeki köklü rolü. Che, ayaklanma sırasında ve 1967'de Bolivya'da ölümüne kadar geçen sürede, yalnızca diktatöre karşı savaşmakla sınırlı kalmayan, aynı zamanda Küba devriminin "kurucu babaları" efsanesini de yaratanlar arasında temel bir rol oynamıştır. Bu efsaneye göre bir avuç sa-kallı isyancı, kırsal alandaki tek üslerinden hareketle yalnız başlarına güç-lü bir orduyu yenmiş ve böylece diktatörü devirerek devrimcileri iktidara getirmiştir. Che'nin tarihçiliği, bizzat gerilla savaşı içinde olduğu sırada, yirmi beş ay süren ayaklanma boyunca verilen siyasi ve askeri mücadele konusunda bir günlük tutmasına dayanır. Devrimin zaferinden sonra, 1959-1964 yılları arasında, günlüğünün düzeltilmiş bölümlerini *Verde Oli-vo* gibi Küba gazetelerinde yayımlamıştır. 1963'te de tüm savaş günlükleri-ni (yine düzeltilmiş şekilde), bu kez daha sonra *foco* kuramı olarak anıla-

cak olan bir devrimci kuramlar dizisinden oluşan diğer birkaç makaleyle birlikte yayınlamıştır. Bunlar Kuba direnişinin özündeki efsaneyi güçlendiren unsurlardır.²

Castro'nun Batista'yı nasıl devirdiğine ilişkin akademik, tarihsel anlatıların neredeyse hepsi, Guevara'nın, isyan ordusu ya da gerilla savaşının temel amacının Batista'yı yok etmek olduğu yönündeki vurgusuyla başlar. Guevara 26 Temmuz Hareketi içinde birbiriyle yarışan iki cepheyi tasvir etmektedir: Sierra Maestra'daki asilerden oluşan *sierra* ve Kuba'nın kent ve kasabalarında yeraltında faaliyet gösteren, çoğu orta sınıftan ve meslek sahibi Kbalılardan oluşan *llano*. *Sierra-llano* rekabeti ya da dağlar-daki silahlı asiler ile kentlerdeki gizli milisler arasındaki ideolojik, stratejik, örgütsel ve siyasal kutuplaşma, 26 Temmuz Hareketi'nin Ocak 1959'da iktidarı nasıl ele geçirdiğine dair daha sonra yapılan değerlendirmelerin ana motifi olmaya devam etmektedir.³

Ayaklanma sırasında Guevara kentteki yeraltı önderliğinin çeşitli üyeleriyle stratejik ve ideolojik ayrılıklar yaşamış, onların yeterince devrimci olmadıklarını ve kent tabanlı bir ayaklanmaya inanmak gibi bir yanılgıya kapıldıklarını düşünmüştür. Devrimci ğrenci örgütlenmesini gerçekleştiren ve şu anda Kuba Ulusal Meclisi'nin başkanı olan Ricardo Alarcon, Che'nin hareketin kentteki önderlerinden neden nefret ettiğini sorduğunda, i geçirerek "Che'yi eleştirmekten hoşlanmam. Ama bu konuda ne dediğini gerçekten bilmiyordu." demişti.⁴ Her şeye rağmen, Guevara'nın 1959'dan sonra Kuba ayaklanması konusunda yazdıkları *sierra-llano* elişkisinin nedenleri, gelişimi ve yoğunluğu konusundaki varsayımların yaygınlaşmasına büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu durumda, Che'nin gelişmesine yardımcı olduğu mitolojiyi tarihsel olarak benimseyen Kuba hükümetinin, artık Kuba tarihinin bu döneminin yeniden yorumlanması-na izin veren belgeleri ortaya çıkarması önemlidir.

Bu kitabın çürütmeye çalıştığı ikinci mit de 1959 yılının önemiyle ilgilidir. Bu yıl kuşkusuz, Kuba'nın 20. yüzyıl tarihinde bir dönüm noktasıdır. Fakat 1950'lerin sonunda Kuba siyasal arenasındaki neredeyse tüm bireysel ve kurumsal aktörler, İspanya'ya ve 1898'deki Amerikan müdahalesine karşı verilen bağımsızlık savaşları sırasında başlayıp, 1930'larda l-

keyi Başkan Gerardo Machado'dan kurtarmak için verilen diktatörlük karşıtı mücadelelerle devam eden bir rolü oynuyorlardı.⁵ Ataları İspanya'ya karşı savaşmış olan genç kuşak Kübalıların ada politikasında öncü bir rol üstlenmeleri ve birlik, egemenlik ve bağımsızlık ideallerini yeniden canlandırma girişimlerinde bulunmaları Machado dönemine rastlar; bu mücadele José Martí'nin kişiliğinde belirginleşmiştir. Havana Üniversitesi Üniversite Öğrencileri Yönetimi (DEU), hiçbir anlamı olmayan bir ad taşıyan "ABC" ve onun Solcu Öğrenciler adlı sol kanadı gibi çeşitli muhalif hareketler ve gizli politik tabanlı militer gruplar üretti. Bir diğer grup olan Genç Küba'nın lideri, "100 günlük hükümet"in eski işçileri bakanıydı. Bu geçici hükümet sosyal reformcu, milli bir program uygulamış olan Profesör Ramón Grau San Martín'in kısa başkanlığı (1933-1934) sırasında oluşturulmuştu. Grau San Martín, ABD resmen iptal etmeden bir yıl önce, 1933'te Platt ıslahat programını bile yürürlükten kaldırmıştı.

1930'lar aynı zamanda Latin Amerika'daki en büyük komünist partilerden biri haline gelen Komünist Parti'nin de sürece damgasını vurduğu yıllardı. Bu parti, Kübalı işçiler arasında, özellikle de Küba ekonomisinin can damarı olan şeker sanayiinde önemli bir siyasal ve örgütsel taban edinmişti. Bu dönemde, komünistlerden yoğun biçimde etkilenen güçlü bir sendika hareketi olan Ulusal Küba İşçi Federasyonu (CNOC), Küba'nın siyasal ve ekonomik arenasında aniden boy göstermeye başladı. CNOC, 1934-1935 arasında, General Fulgencio Batista Amerika'nın teşvikiyle Grau San Martín hükümetine verdiği desteği geri çekip hükümetin düşmesine neden olduğunda yüz civarında grev örgütlemişti.⁶

Son olarak, 1930'lar Amerika'ya göre, bağımsız ve demokratik bir ülke kurmaya kararlı Küba gençliğine önemli dersler vermişti. Franklin Roosevelt'in Machado ile öğrenciler, aydınlar, silahlı kuvvetlerin bir bölümü, işçiler ve öncelikle de komünistlerden oluşan bir koalisyon olan Küba Muhalefeti arasındaki krize aracılık etmek üzere Sumner Welles'i Küba'ya elçi olarak göndermesi, diktatörün iktidardan uzaklaştırılması meselesine o an için katkıda bulunmuş olabilir.⁷ Ancak, 1930'lar kuşağının tümünü olmasa da çoğu mensubunu içeren Kübalı politikacılar, kendi iç sorunlarının çözümünde Amerikalılara güvenerek, ABD'ye bu rolü gelecekte de sürdür-

mesi için kayıtsız şartsız yetki vermiş oldular; tıpkı Welles'ten sonra gelen Jefferson Caffrey'in Grau-Giuteras rejimini devirmek için Batista ile birlikte kullandığı yetki gibi. Aslında Fulgencio Batista'nın sonradan gelen ABD hükümetleriyle yaptığı işbirliği ve silahlı kuvvetlerle yapılan ittifakın tehlikeleri, 1930 kuşağının ardından gelen devrimci kuşakların aklından hiç çıkmadı; onlar egemenlik, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal adalet ideallerine ulaşmak için Küba silahlı kuvvetlerine ya da ABD hükümetine güvenmeye devam ettikleri takdirde başarısız olacaklarına inanmaya başladılar. Hatta, 1898 ile 1924 arasında tekrarlanan Amerikan askeri müdahaleleri, bunun ardından Franklin Delano Roosevelt dönemindeki "iyi komşuluk" politikaları bahane edilerek Küba'nın işlerine siyasi müdahalelerde bulunulmaya devam edilmesi, çoğu Kübalıyı kendi ülkelerinin siyasal kültürünü ve ekonomik yaşamını kuzeyinkinden ayırmaya yöneltti. Yine de FDR'nin yeni anlaşması, Küba ekonomisindeki bozuklukların bir refah devletiyle ve FDR tarafından uygulanan ekonomik modele (Keynes modeli) benzer bir modelle azaltılabileceğine inanan birçok genç Kübalı için yol gösterici olmuştur.⁸

Fulgencio Batista 1934-1940 arasında, Grau'nun ilk başkanlığından başlayarak, 1939'da bir anayasa meclisi toplamayı ve 1940'ta demokratik seçim yapmayı kabul edinceye kadar görünüşte sivil olan yedi hükümet üzerinde fiili bir denetim uyguladı. Seçimleri kazanan Batista, demokratik seçimle iş başına gelen bir başkan olarak, yeni ve olağanüstü ilercisi 1940 anayasasıyla Küba'yı 1944'e kadar yönetti. II. Dünya Savaşı adadaki yerli sanayi ve küçük işletmelerin gelişmesini hızlandırdığında, o tarihte adı Küba İşçi Konfederasyonu (CTC) olan emek federasyonu ile Komünist Parti işçi hakları, ücretler ve çalışma koşulları konusunda kamuya açık olarak yapılan tartışmalara aktif olarak katılıyorlardı.⁹ Aynı dönemde, Grau ile 1937'de kurulan ve önemini hâlâ koruyan Küba Devrimci Partisi-A (*Auténtico* Partisi olarak da bilinir) 1944 seçimlerinde Batista'ya başarıyla meydan okuyarak Grau'nun başkan olmasını sağladı.

Gräu 1944-1948 yılları arasında sürdürdüğü başkanlık görevinin ilk yıllarında, yeniden keşfedildiği söylenebilecek olan Batista'nın 1940 anayasasına dayanarak başlattığı ılımlı, reformcu toplumsal programı sürdürdü.

Fakat II. Dünya Savaşı sona erip Soğuk Savaş alevlendiğinde, Grau'ya, *Auténtico* Partisi'ndeki üssünden komünistlerin CTC üzerinde giderek güçlenen denetimlerini zorla sona erdirmesi için baskı yapılmaya başlandı. Grau ile 1930'larda bir öğrenci lideri ve siyasi mahkûm olan Çalışma Bakanı Carlos Prío Socarrás, komünistlerin CTC liderliğinden ve federasyonun taşra konseylerinden tasfiye edilmeleri için *Auténtico* öncülüğünde bir faaliyete giriştiler. Tarihçi Jorge Ibarra'nın yazdığı şekliyle:

İktidardaki *Auténtico* Partisi'yle birlikte Eusebio Mujal yönetimindeki reformcu işçi önderliğinin itaatkârlığı ve rüşvetçiliği açığa çıkmaya başladı. *Auténtico* sendikacıları hükûmet ve şiddet uygulayan çetelerin yardımıyla CTC'de üst konumlara yükseldi ve o dönemdeki işçi-işveren ilişkilerine ahlaksızlık ve hükûmete teslimiyet belirgin bir şekilde hâkim olmuştu. Buna rağmen bazı reformcu liderler ekonomiye yönelik talepleri karşılayarak belirli bir prestij elde etmeyi başardılar. *Auténtico* hükûmetlerinin işçi-işveren çatışmalarında aracılık misyonu üstlenmesinin amacı, kendiliğinden gelişen ya da komünistlerin öncülük ettiği grev ve protesto hareketlerini, işçilerin belli sınırlı taleplerini kısmen yerine getirip Mujal'ın sendikalarındaki konumunu güçlendirmeye çalışarak engellemektir. İşyerlerinde *Auténtico* işçi liderlerinin seçilmesi, Çalışma Bakanlığı'nın işverenlerle çatışma yaşayan işçilere kısmen kolaylık göstermesini sağlamanın neredeyse zorunlu bir önkoşulu haline gelmişti.¹⁰

Auténtico'ların Küba cumhuriyetini hem İspanyol sömürgeciliğinin hem de Amerikan "*plattismo*"sunun tuzaklarından kurtararak egemen bir devlet kurmaya çalışan 1933'ün önu kesilmiş devrimcilerinin üzerine örtü çekmesinde keskin bir ironi söz konusudur. Çünkü *Auténtico* Partisi üyeleri, yeni rejimi oluştururken bu partiyi kuranların daha on yıl önce adadan silmek istedikleri yozlaşma ve siyasal kayırma batağına doğru kaymaya başlamıştı. 1947'de partiden ayrılan bir kısım insan, Devrimci Küba Partisi-O'yu ya da diğer adıyla Ortodoks Partisi'ni kurdu. Milliyetçi, popülist hatip Eduardo Chibas tarafından yönetilen Ortodoksların amacı, yeniden temiz

bir hükümet oluşturmak ve 1940 anayasasındaki ilerici Küba görüntüsünü hayata geçirmekti. *Auténtico* adayı Carlos Prío 1948 seçimlerinde Chíbas'ı geçerek başkanlığı kazandı ve Küba'nın Platt ıslahat programı sonrasında ki kısacık cumhuriyet tarihinde en fazla kutuplaşmanın yaşandığı, yoz, şiddet dolu ve antidemokratik bir dönem başladı.

General Batista tarafından 10 Mart 1952'de düzenlenen darbe, seçimleri geçersiz kıldı; Batista'nın da aday olduğu, ancak içlerinde *Auténtico* Partisi'nden Grau'nun ve Ortodoks Parti'nin ikinci sıra adayı olan Roberto Agramonte'nin de bulunduğu çeşitli muhalif partilerin adayları karşısında kazanma olasılığının bulunmadığı yeni başkanlık seçimleri yapıldı. Agramonte, Ortodoksların manevi ve politik önderi Eduardo Chíbas'ın intihar etmesinden sonra aday gösterilmişti. (Chíbas 1951 yılında *Auténtico*'ları düzenli olarak yolsuzlukla itham ettiği haftalık radyo programlarından birinin en heyecanlı anında, kendini –belki de kazayla– vurmuştu.) İster kasten, ister kazayla olsun, Chíbas'ın ölümü her zamanki gibi politikayla yanıtılan Kübalılar için bir uyanışın, diğer bir deyişle *aldabonazo*'nun, simgesi oldu. Darbeden sonra, o döneme kadar sıkı bir rekabet içinde olan iki parti siyasi bir ittifak yapmak zorunda kaldı. Küba'nın siyasi söyleminde bir "pakt" olarak bilinen bu ittifak, muhalefeti güçlendirecek ve Batista'nın iktidarda kalmasını zorlaştıracaktı. Fakat Fidel Castro'nun da üyesi olduğu Ortodoks Parti'nin Chíbas'a bağlı kararlı bir kanadı, Küba'nın kurtuluşu için tam bir siyasi bağımsızlığı hedefleyerek tüm siyasi ittifakları reddetti. 1930'lardaki Öğrenci Yönetimi'nin üyesi olan felsefe profesörü Rafael García Barcena öncülüğündeki Ulusal Devrimci Hareket (MNR) gibi Batista karşıtı militan gruplar, genç meslek sahiplerini, üniversite öğrencilerini ve profesörleri cezbetmeye başladı. MNR, 1953'te Paskalya tatilinde bir pazar günü Havana'nın bir banliyösündeki Küba askeri üssüne saldırı girişiminde bulundu; fakat Küba polisi saldırıyı engellediği gibi García Barcena'yı da tutukladı ve iki yıl boyunca hapiste işkenceye maruz bıraktı." Üniversitelerde de karizmatik lider Jose Antonio Echeverría önderliğindeki Üniversite Öğrencileri Federasyonu (FEU), güçlü bir sosyal, siyasi ve antiemperyalist yaklaşımla Küba'daki siyasi anlayışı eleştiriyordu. Darbeden önce Ortodoks Parti'nin temsilcisi olarak kongreye aday olmaya hazırlanan Fidel Castro da, barışçı,

demokratik bir geçiş yolunda seçimlerden yana olma yaklaşımını hemen terk ederek Moncada kışlasına saldırmak üzere yaptığı gizli hazırlıklar için erkek ve kadın katılımcılar bulmaya başladı. 160 isyancıdan yaklaşık yarısı yakalandı, işkence gördü ve katledildi. Castro ile hayatta kalan diğer yirmi altı *moncadista* ve eylemi destekleyen diğerleri hapishanede birlikte çalışmaya devam ettiler.¹² Castro 1955'teki afla serbest bırakıldıktan sonra bir silahlı ayaklanma hazırlığı için Meksika'ya gitti. O dönemde ismini 26 Temmuz 1953'teki Moncada saldırısından alan yeni bir devrimci hareket yavaş yavaş büyüyordu. García Barcena ve Faustino Pérez'i savunan genç bir avukat olan Armando Hart da dahil olmak üzere García Barcena taraftarlarının çoğu ile Frank País gibi ülkedeki daha küçük gizli radikal örgütlerin militanları, Castro hapisten çıktıktan sonra 26 Temmuz Hareketi'ne katıldılar. Bu arada, zengin bir adam olarak ülkeden ayrılmayı başaran Carlos Prío, Auténtica Örgütü (OA) diye bilinen silahlı eylem grubunu finanse ediyordu. Aynı şekilde Echeverría önderliğindeki FEU, Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) adında militan bir kol oluşturdu ve Batista 1952'de Komünist Parti'yi yasadışı ilan etmiş olmasına rağmen, şeker işçileri sendikaları da dahil olmak üzere ülke çapında yerel sendikalarda faaliyet gösteren komünistler ajitasyon ve örgütlenme çalışmalarına devam etti. Hatta 1955'te (Ortodokslar ve Echeverría'nın DRE'sinin desteğiyle) Küba tarihinde görülen en büyük şeker işçileri grevlerinden birini örgütlediler.

Ancak 1950'lerin ortalarında yeni Batista rejimini devirmenin yeğâne yolunun silahlı bir ayaklanma olduğu henüz netlik kazanmamıştı. 1955-1956 arasında, ılımlı siyasi muhalefet ve kentli gruplar Cumhuriyet Dostları Birliği'ni (SAR) kurdular ve bir blok olarak doğrudan General Batista ile görüşüp Küba'daki siyasi krize çözüm aramaya çalıştılar. Ama bu görüşmelerin başarısız olması, Küba siyasetinde kutuplaşmayı artırdı ve yeni gelişmeye başlayan isyancı gruplar da dahil olmak üzere çoğu harekete göre Batista'nın barışçı bir biçimde iktidardan uzaklaştırılma olasılığı ortadan kalktı.¹³ Hatta, Batista'nın erken seçimlere katılmayı reddetmesi ılımlı muhalefetin de krize girmesine neden olarak silahlı ayaklanma fikrini güçlendirdi ve ılımlı siyasi muhalefet içinde diktatörlüğün yıkılması için yeni bir rekabet dönemi başlamasına neden oldu. Batista'yı

iktidardan düşürmeyi amaçlayan ve diğerlerinin yanı sıra Ortodoks ve *Auténtico* Partilerinin çeşitli dalları ve fraksiyonları, radikal silahlı muhalefet ve taktik ve stratejik üstünlük için mücadele eden silahlı isyancılar, yalnızca diktatörü devirmeye değil, aynı zamanda Küba'yı yolsuzluklardan ve uzun süreden beri devam eden "siyaset tüccarlığı"ndan ya da kirli politikalardan kurtarmaya çalışıyorlardı.¹⁴ Batista'nın 31 Aralık 1958'de Küba'dan kaçışı sonrasında ilk devrimci kabineyi kurmak için yeterli siyasal ve askeri sermayeyi toplayabilmiş olan yapı, Fidel Castro'nun 26 Temmuz Hareketi'ydi. Ancak sonradan, 1960'larda, özellikle üç önemli devrimci güç olan 26 Temmuz Hareketi, DRE ve Sosyalist Halk Partisi (PSP) olarak bilinen Komünist Parti arasında ortaya çıkan siyasal anlaşmazlıkların kökleri, tıpkı 1950'lerde yaşanan siyasi krizin köklerinin bir kuşak önce gerçekleşen olaylarda bulunması gibi, Batista'ya karşı yürütülen ayaklanma sırasında çıkan bu hareketlerin kendi içinde ve birbirleriyle yaşadıkları anlaşmazlıklara dayanıyordu.

Bu kitabın çürütmeye çalıştığı üçüncü yaklaşım da ayaklanma sırasında Fidel Castro'nun oynadığı role ilişkindir. 1959'dan beri Küba'daki olayları yönettiği için çoğu kişi ayaklanma sırasında 26 Temmuz Hareketi'nin tüm önemli ve önemsiz kararlarını Castro'nun tek başına aldığını, dolayısıyla başarı ve başarısızlıkların tümünden onun sorumlu olduğunu düşünmektedir. Bunun önemli bir örneği Küba ayaklanmasının çok önemli olaylarından biri ve bu kitaptaki en heyecanlı olay olan 1958 Nisan'ındaki genel grevdir. Kısmen 26 Temmuz Hareketi konusunda önemli kaynakların eksikliğinden, Küba'da Nisan 1958'de yapılan genel grevin kavranışı, zamanlaması ve uygulaması konusunda akademik çevrelerden ve halktan gelen eleştirilerde hedef Fidel Castro olagelmıştır. Bunların en etkilisi, ayaklanma sırasında DRE ve Marta San Martín ile ilişkide olan Ramón Bonachea tarafından 1974'te kaleme alınan Küba ayaklanma tarihidir. Yazarlara göre, Fidel, hareketin içinde kendi gücüne meydan okuyan *llano*'dan kurtulmak için grevi kentli devrimcilerin üzerine yıkmış ve 26 Temmuz'un Kent Direnişi liderlerinin reformcu subaylarla ittifak yaparak şeytana uymalarına engel olmuş; böylece de Sierra Maestra'daki silahlı güçlerin orduyla doğrudan karşılaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Yazarlar, "Fi-

del Castro'nun grevin kavranışından ve başarısızlığından doğrudan sorumlu olduğu açıkça ifade edilebilir" sonucuna varıyorlar.¹⁵

Diğer akademisyenler de genel olarak bu yolu izlemişlerdir. Castro'nun biyografisini yazan Tad Szulc'a göre, grev Fidel'in yalnızca 26 Temmuz Hareketi içinde değil, bütün muhalif güçler arasında birliği sağlaması için bir araç haline gelmiştir.¹⁶ Robert Quirk de Ulusal Yönetim'in ya da *llano* üst yönetiminin greve muhalif olduğunu, ancak grevin başarı şansını abartarak kentte üslenen yoldaşlarını bu yaklaşımı kabul etmeye ikna eden Fidel'e itaat ettiklerini öne sürmektedir.¹⁷ Tarihçi Thomas G. Paterson ayaklanma sırasındaki ABD-Küba ilişkilerini en iyi aktaran kişidir; ama konu ayaklanmaya geldiğinde o da kendisinden önceki yazarlara uymakta, Fidel'in grevi *llano*'nun itirazlarına rağmen dayattığını ve grevin başarısızlığından sonra siyasal ve stratejik avantajlar elde ettiğini yazmaktadır.¹⁸ Jon Lee Anderson hareketin grev konusundaki yaklaşımını doğru anlamış, fakat *sierra-llano* ilişkisini yanlış yorumlayarak, Castro'nun kentteki yeraltı örgütünü "belki de kendi gücünün karşısındaki en büyük tehdit" olarak gördüğünü öne sürmüştür.¹⁹ Jorge Castaneda da grevin planlama ve zamanlamasından sorumlu tuttuğu Fidel'in, grev sonrasında Castro'nun başarısızlığın sorumluluğunu üstlenmekten kaçınarak suçu *llano*'ya yüklediğini ima etmektedir.²⁰ Hugh Thomas genel grevin sorumluluğunun kentteki yeraltı örgütüne ait olduğunu söyleyerek konuya doğru yaklaşmakta, 1971'de Fidel Castro'nun grev hakkındaki düşüncelerini "saklı tutmaya devam ettiğini" belirtmektedir.²¹

Kübahılar için de, Batista'nın 1958'in yılbaşı gecesi Dominik Cumhuriyeti'ne kaçmasının öncesinde bile, sekiz ay önce gerçekleşen başarısız başkaldırı ayaklanma tarihinde bir dönüm noktası haline gelmiş, 26 Temmuz Hareketi içinde *llano* hegemonyasının sona erdiğine işaret etmişti. Che Guevara, Küba silahlı kuvvetlerinin gazetesi olan *Verde Olivo*'ya 1964'te yazdığı, çokça basılıp referans olarak kullanılan "Nihai Bir Toplantı" adlı makalesinde, grevin başarısızlığının 26 Temmuz Hareketi'nin siyasal ve yapısal güç dengeleri üzerindeki etkisini özetlemişti.²² Guevara'nın makalesinin yayınlanmasını izleyen yirmi beş yıl boyunca grevin tartışılması ve analizi de bir tabu olarak kaldı. Grev öncesinde ve grev sırasında

yeraltı örgütünce gerçekleştirilen belirli eylemlerin kısa kişisel değerlendirmeleri dışında pek az şey yayınlandı. 1988 ve 1990'da Havana'nın Komünist Partisi'nin tarih bölümü, bu tür makalelerden oluşan ve *llano*'nun grev sırasında hapiste olan ulusal koordinatörü Armando Hart Dávalos ile Ulusal Yönetim'in Havana temsilcisi ve ulusal grev komitesinin başkanı olan Faustino Pérez Hernández'in yazdığı daha analitik değerlendirmeleri de içeren iki ciltlik bir derlemeyi yayınladı.²³

Aynı şekilde, Küba belgelerinin o tarihe kadar elde olmaması, bu dönemin değerlendirilmesini olanaksızlaştırarak Nisan 1958 grevi, isyan ordusunun yazın Sierra Maestra saldırısında aldığı yenilgi ve 26 Temmuz Hareketi'nin Küba'daki devrimci ve muhalif politika üzerindeki hegemonyasını sağlayan bir birleşme anlaşması olan 1958 Caracas Paktı ile elde edilen askeri zaferin siyasi sonuçları konusunda anlatılanlar arasında boşluklar oluşmasına neden oldu.

Bu kitap işe, söz konusu boşlukları önemli yeni kanıtlarla doldurarak başlıyor. *Küba Devriminin İçinde* hareketin *llano* stratejisinin yenilgisini, diğer muhalif gruplarla karşılaştırıldığında, *sierra*, Fidel Castro ve M267'nin doğrudan ve kayıtsız şartsız bir zaferi olarak gören kabul görmüş değerlendirmelerin aksine, Fidel Castro'nun grevden önce, grev sırasında ve sonrasında *llano*'daki dostlarını bilerek kurban ettiği yönündeki alışılmış yaklaşımları çürütecektir.²⁴

Özellikle ortaya yeni çıkan belgeler, Küba ayaklanması konusunda ki bu tartışmalı bölüm için daha ayrıntılı bir tablo sağlayarak grevin özgünlüğünü; öncesinde yapılan iç tartışmaları; operasyon planlarını; hareketin grevi uygulayabilmek için kullandığı kaynakları tüketen, birbirleriyle rekabet içindeki çeşitli taktiklerini; grevin başarısızlığının 26 Temmuz Hareketi içindeki birlik ve güç dengeleri ile Küba'nın militan ve ılımlı muhalif güçleriyle olan bağlarını nasıl etkilediğini; gönülsüz olmalarına rağmen devrimcilerin muhalefeti birleştirmek için nasıl bir siyasi koalisyon oluşturduklarını görmemize izin vermektedir.

Küba belgeleri, iki yıllık ayaklanmanın son altı ila sekizinci ayına kadar taktik, strateji, kaynak tahsisi, diğer muhalif gruplarla bağlantılar, Kübalıların sürgün edilmesi ve gizli düşmanlar konusundaki kararlarda as-

lan payının kimde olduğunu; ABD ile (Havana'da ve Washington'da) ilişkilerin Che Guevara, Fidel Castro ya da kardeşi Raúl Castro tarafından değil, kentlerdeki yeraltı örgütünün pek tanınmamış mensupları aracılığıyla yürütüldüğünü göstermektedir. Ayaklanmanın Kasım 1956'dan diktatörlük karşıtı mücadelenin artık durdurulması imkânsız bir askeri ve siyasal hız kazandığı son dönemi olan Nisan 1958'e kadarki ilk on yedi ayı boyunca, 26 Temmuz Hareketi'nin Sierra Maestra dışındaki çalışmaları olmasaydı zaferin mümkün olamayacağı görülüyor. 26 Temmuz Hareketi, Küba devriminin zafer günü olan 1 Ocak 1959'a ulaşmak için yalnızca iki yıl süren bir askeri mücadeleyle yetinmemiş, Batista rejimini sona erdirmeye çalışan güçlere karşı politik bir mücadele de yürütmüştür.

Bu nedenle hikâyemizde 1957 baharı ile 1958 ortalarındaki iki dinamiğin izi sürülmektedir. İlk olarak yeni belgeler, o tarihte 26 Temmuz Hareketi'nin iç mücadelelerine yakından bakmamıza olanak vermektedir. Kitabın dayanağı olan yeni malzemenin önemli bir kısmı *llano*'da faaliyet gösteren kişilerden elde edilmiştir. Bu kitap *llano* ile *sierra* arasındaki gerçek ilişkiyi açığa çıkarmakta, yeniden kurmakta ve değerlendirmektedir. İkinci dinamik doğrudan birincisiyle ilişkilidir. 26 Temmuz, söz konusu on yedi ay içinde halk muhalefetine önemli bir gücü haline geldikçe, hareketin yeraltındaki liderleri adadaki geleneksel muhalefet partileri, Komünist Parti ve rakip isyancı güçler gibi diğer muhalif güçlerden siyasal ve taktik anlamda bağımsız kalabilmek için ciddi bir mücadele yürüttüler. O tarihte adada savaş politikası yürürlükteydi. Diğer zamanlarda eylem sahnesi yurtdışına, örneğin Miami, Washington ve Caracas'a kayıyordu. 26 Temmuz kentlere dayalı bir halk ayaklanması tasarladığı sürece, hareketin liderleri siyasal bağımsızlık isteklerini, kendi çevreleri dışındaki grup ve kişilerle işbirliği ve maddi destek gerektiren taktik gereksinimleriyle uyumlu kılmak zorunda kaldılar. 1958 yazı başlarında M267'nin askeri gücü sağlamlaştığında, hareketin Batista karşıtı geniş muhalefetle siyasal olarak güçlü bir konum içindeyken ilişki kurması mümkün oldu; hatta isyancı ordunun askeri başarıları hareketin ülkedeki konumunu doğrudan güçlendirdi. 1958'in ikinci yarısında diktatöre karşı yürütülen halk hareketlerini yoğunlaştırdı ve M267'ye muhalefetle kendi belirlediği koşullarla siyasi an-

laşmalar yapabileceği bir saygınlık kazandırdı. Bu siyasal anlaşmalardan ilki Caracas Paktı'dı. Ardından M267 Ocak 1959'da ilk devrimci kabineyi tek başına oluşturduğunda yeni bir anlaşma yapıldı. Vefat eden Kumandan Mañuel Piñero bana, Küba'nın geleceği için verilen mücadelenin, hem Batista diktatörlüğüne, hem de muhalefete karşı yürütülen bir "iktidar mücadelesi" olduğunu söylemişti.²⁵

Bu kitap, 26 Temmuz Hareketi'nin iç dinamikleriyle ilgili efsanelerin bazılarını ortadan kaldırmaya girişse de, Küba devriminin tam öyküsü, özellikle kentlerdeki yeraltı örgütünün perspektifinden yeniden yazılmaya muhtaçtır. Bu değerlendirme, rejimin çökmesine katkıda bulunan Küba silahlı kuvvetlerindeki kriz, Küba'daki ılımlı muhalefetin akıbeti, OA ya da DRE deneyimi ya da hatta ayaklanma sırasındaki askeri mücadeleler gibi tüm faktörlerin derinlikli bir incelemesini içermemektedir.

Hikâyenin birinci bölümü ile üçüncü bölümü arasındaki kısım, 26 Temmuz'u Küba'da 1957'nin bahar ve yaz aylarında yapılan siyasal tartışmalar bağlamında ele almakta, Frank País yönetimindeki *llano* Ulusal Yönetim'in kendini bu tartışmalara nasıl kattığını, Küba'daki şiddet karşıtı politik muhalefetin zayıflığını nasıl sergilediğini ve bir genel greve hazırlanmak için Hareket'i hem ülke çapında, hem de ilçe ilçe nasıl örgütlediğini incelemektedir. Kitabın dördüncü bölümden yedinci bölüme kadar olan kısmı, 1957'nin Ağustos ve Aralık ayları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Yeraltı örgütünün en önemli örgütçülerinden birinin kaybının *llano* ve 26 Temmuz Hareketi'nin bütünü üzerindeki etkilerini gösteren söz konusu bölümler, Ulusal Yönetim ile Birleşik Sivil Kuruluşların önemli üyeleri arasında geçici bir hükümet oluşturmak için yapılan görüşmeleri; sürgüne gönderilenlerin Miami'de kurduğu Küba Kurtuluş Cuntası adlı sözde muhalif hükümetin 26 Temmuz'un Batista sonrası dönem konusunda yaptığı hazırlıkları nasıl etkisiz kıldığını; Miami serüveninin hareketin genel greve hazırlanılması konusunda Küba'daki diğer devrimci güçlerle ilişkileri üzerindeki etkisini ve *llano* ile *sierra*'nın Kübalı muhaliflerle ilişkilerini açık biçimde kesmeye karar verme süreçlerini ele almaktadır.

Sekizinci bölümden on ikinci bölüme kadar olan kısımda *llano*'nun genel grev hazırlıkları anlatılmakta; grev planlarının Küba işçilerini bir

halk ayaklanmasının merkezine taşımayı tasarlayan bir modelden, diktatörü esas olarak şiddete ve sabotaja dayanan bir yaklaşımla devirmeye doğru evrilme süreci gözler önüne serilmektedir. Hikâyenin doruk noktasını 26 Temmuz içinde güç dengesinin *llano*'dan *sierra*'ya kayması oluşturmaktadır. Son olarak, on üçüncü bölüm ile on altıncı bölüm arasında, isyancıların grevin feci sonucuyla karşılaşması ve toparlanmaları yer almaktadır. İsyan ordusu Küba ordusunun yazın düzenlediği bir saldırıyı geri püskürtünce, Castro'nun Miami ve Caracas'taki temsilcileri yeni bir ittifak için görüşmelere başladılar. Bu ittifakın resmen kurulması, devrimcilerin silah ve para temin edecek ve de diktatöre karşı halkın tam bir birlik içinde olduğunu gösterecek bir muhalefet koalisyonuna katılmak için gereksinim duydukları siyasi sermayenin birikmesi için gereken askeri güç toplanınca ya kadar ertelenecekti. Hikâye, 1958 Temmuz'unda Caracas'ta yapılan pakttan sonra 1958 Kasım ve Aralık aylarına atlamakta ve ayaklanmanın son aylarını özetleyerek Ocak 1959'da kurulan ilk devrimci kabine konusunda kısa bir tartışmayla sonuçlanmaktadır.

“SİYASETİN TAKTİKLERİYLE DEVRİMİN TAKTİKLERİ AYNI DEĞİLDİR”

ŞUBAT-MAYIS 1957

Egemenliğini hâlâ sürdüren sömürgeci sistemi def etmek, yıkmak, mahvetmek, bürokrasiyi ortadan kaldırmak, gereksiz mekanizmalardan kurtulmak, bize ait gerçek değerlerimizle birlikte, kendi özelliklerimiz doğrultusunda şu anda dünyada geçerli olan modern felsefi akımların değerlerini getirmek istiyoruz. Bunu yalnızca öne çıkmak için aşama aşama gerçekleştirmeyi değil, yeni bir ülkeyi ciddiyle, zekice ve 26 Temmuz'un karakterini belirleyen serinkanlı bir ülke sevgisiyle, bilinçli ve sorumlu bir plan çerçevesinde yapmak istiyoruz. Bu fikir, bu öngörüler hareketin her aşamasına yayılacak ve tartışılacaktır.

FRANK PAÍS, 26 TEMMUZ LİDERLERİNE, 17 MAYIS 1957

O riente bölge mahkemesi yargıcı Manuel Urrutia Lleó 14 Mayıs 1957'de hükümete karşı çeşitli eylemlerde bulunmakla suçlanan 151 kişiye karşı açılan kamu davasıyla ilgili efsanevi resmi kararını yayınladı. Sanıkların arasında Batista rejimine karşı Sierra Maestra'da silahlanmaya hazır olan ve Fidel Castro'nun teknesi *Granma*'nın Meksika'dan Oriente'ye gelmesinden sonra yakalanan yirmi iki kişi de vardı. Yargıç Urrutia'nın kararı esas olarak silahlı ayaklanmayı meşrulaştırıp hükümete önemli bir darbe vuruyordu. Karar, "Batista ve taraftarlarınca iktidarın zorla alınması ve yasadışı yollarla tutulması karşısında sanıklar anayasal hakları doğrultusunda hareket etmişlerdir" şeklindeydi.'

O gün beraat ederek tahliye olan devrimciler arasında, Santiago de Cuba'dan tutkulu bir öğretmen olan Frank País de bulunuyordu. Yirmi üç yaşındaki País 10 Mart 1952'de demokratik seçimle iş başına gelen başkan Carlos Prío Socarrás'ı seçimlerden önce yaptığı darbeyle deviren General Fulgencio Batist y Zaldívar'a karşı faaliyette bulunan gizli bir direniş örgütünde 1953'ten bu yana aktif olarak çalışıyordu. Gizli Oriente Devrimci

Eylem Örgütü'nün (ARO) üyesi ve daha sonra da Ulusal Devrimci Eylem'in liderlerinden biri olan País, 1955'te kendi örgütünü 26 Temmuz Hareketi ile birleştirmiş, hareketin Oriente bölgesindeki "eylem ve sabotaj şefi" olmuştu. Titizlikle hayata geçirdiği örgütsel yetenekleri, güçlü siyaset anlayışını ve stratejik yaratıcılığı şahsında birleştiren País'in Havana temelli M267'nin planlarına katılması kesinlikle çok önemli bir gelişmeydi. País, Fidel Castro ile ilk kez Ağustos 1956'da Castro Meksika'dayken karşılaştı ve o günden yıl sonuna kadar, o anki düşüncesine ters olmakla birlikte, 30 Kasım 1956'da, Santiago'da büyük bir ayaklanma başlatılmasının planlanması ve gerçekleştirilmesi için çalışmalar yaptı.² Başkentteki halk ayaklanmasıyla Castro'nun kentte karaya çıkması denk getirilecek, ordu ve polis zor durumda bırakılarak Castro ve adamlarının tepelere ulaşması sağlanacaktı. Fakat o gün geldiğinde çok az işyerinde iş bırakıldı ve hedeflenen sabotajlardan pek azı gerçekleştirilebildi; Castro'ya Granma'da eşlik eden arkadaşlarının çoğu ise ya öldürüldü ya da tutuklandı. Yalnızca Fidel ve az sayıda kişi kurtulmayı başararak Sierra Maestra dağlarının yakınlarına ulaşabildi.

País ve 26 Temmuz üyesi bazı yoldaşları, kentteki polislerin aldığı olağanüstü önlemlerin ardından yakalanmadan önce Şubat 1957'de Castro'yu ziyarete gittiler ve beraberlerinde *New York Times*'in deneyimli savaş muhabiri Herbert Matthews'u da götürdüler. Matthews'un baş sayfadan Castro'nun fotoğraflarıyla birlikte yayınlanan haberi Küba'da büyük bir yankı uyandırdı; çünkü bu haber Küba Enformasyon Bakanlığı ile UPI'nin Fidel Castro'nun öldüğünü bildirdikleri daha önceki bir haberle çelişiyordu. Yeni haberler ve fotoğraflar M267'nin adadaki ününü ve popülerliğini artırdı. Bu haberler aynı zamanda hareketin Matthews ile birlikte Sierra'ya giden önemli eylemcilerine, Castro ve Che Guevara ile birlikte oturup stratejik ve örgütsel planlar üzerinde tartışma şansı vermişti.³ Görüşmelerden önce bazı eylemciler Castro'yu Sierra Maestra'yı terk edip sürgüne gitmesi, para toplaması ve uluslararası platformda Küba'nın özgürlük davasının sözcülüğünü yapması için ikna etmek istemişlerdi. İki gün süren görüşmelerden sonra M267'nin Havana ve Santiago'daki yeraltı örgütünün önemli yöneticileri, tam tersine, Castro'nun yeraltı güçlerini

ve yeni gerilla cephesini büyütme planlarını benimsediler. País, Faustino Pérez, Haydée Santamaría, Armando Hart ve yeraltı örgütünün diğer eylemcileri Sierra toplantılarından önemli bir görevi üstlenerek ayrıldılar: Castro'nun gerilla gücünü inşa edecek, yeni cepheleer yaratacak, Küba'nın altı bölgesinin her birinde kent milisleri oluşturacak, orta sınıf meslek sahiplerinden bir ulusal sivil direniş i kuracak ve Batista rejimini "mücadelelenin mihenik taşı olacak bir devrimci genel grevle" devirmek için Küba iş ç i sınıfını örgütleyeceklerdi.⁴

País, Castro ile yaptığı toplantıdan Santiago'ya enerji dolu ve 26 Temmuz Hareketi içinde var olan ciddi karışıklıkların üstesinden gelmeye hazır bir biçimde döndü. Ancak üç hafta sonra tutuklandı ve iki aydan fazla yattığı hapishanede sakinleşmek zorunda kaldı. Yargıç Urrutia'nın kararından sonra serbest kalmasının ardından hızla, hareketin ülke çapındaki genel koordinatörü olarak üstlendiği çokyönlü ve muazzam görevleri yerine getirmeye başladı. Başlangıç aşamalarında ayaklanmanın iletişim, örgütlenme, para toplama, felsefi ve ideolojik anlamda iç birliğin sağlanması, "propaganda", kent milislerinin örgütlenmesi ve silahlandırılması, Castro'ya adam ve malzeme gönderimi ve yeni gerilla cepheleer oluşturma gibi temel unsurları hem önderlik hem de kaynak bakımından eksiklikler taşıyordu.⁵ ABD Elçiliği de País'in hareketin llano'da karışıklar yaşadığı değerlendirmesine uygun olarak, "Elçilik istihbarat kaynakları... Castro ile birlikte olan güçlerin oldukça iyi örgütlenmiş olmalarına ve onun liderliğinin kesin oluşuna karşın, aynı şeyin dağların dışındaki örgütlenmesi için söylenmesinin mümkün olmadığını eklediler" diye yazıyordu. "Çoğu insan ya '26 Temmuz Hareketi'nin içinde ya da onun sempatizanı olmasına rağmen, örgüt dağınık, kafalar karışık ve ciddi bir verimsizlik yaşıyor."⁶

Kişisel olarak büyük bir risk altında bulunan ve çoğunlukla duygusal anlamda öfkeli olan País, örgüt yapısı konusunu erteleyerek 26 Temmuz'un Batista'yı ülke çapında silahlı mücadeleyle desteklenen bir genel grevle devirme stratejisinin çerçevesini oluşturmaya başladı. Bu model, hareketin bir sonraki yıl gerçekleştireceği eylemlere damgasını vuracaktı. Kentlerdeki yeraltı örgütünü, dağlardaki gerilla mücadelesini destekleyen yakın koruma olmaktan çok daha işlevli bir biçimde oluşturmaya başladı.

Fidel Castro tarafından kendisine verilen karar yetkisi çok büyüktü. Gerillalar ya da *sierra* güçleri ilaçtan silaha, cephaneden yiyeceğe, teçhizattan giysiye, paradan iç ve dış tanıtıma kadar her konuda *llano*'ya bağımlıydı. Giderek daha fazla yoldaşı polis tarafından gözaltına alınan País, bütün bu gereklilikleri yerine getirme yükünü sırtında taşıyordu.

Ülkenin her yerindeki M267 eylemcilerine gönderilen çeşitli bildirilerden birinde, País hareketin geleneksel muhalefet partileriyle ve hatta diğer isyancı gruplarla bile görüşmekten kaçınması gerektiğini açıkça yazmıştı. País hareketin Küba tarihindeki yerini, adadaki “sahte muhalefet”ten farkını, birliği sağlamanın zorluklarını ve devrimin harekete geçirmesi gereken yeni ideolojiyi açıklamıştı. 30 Kasım 1956’da Santiago’daki ayaklanmanın neden başarısız olduğunu da tespit etmişti: Hem hazırlıklar hem de örgütsel ve ideolojik birlik yetersizdi. País, “Büyük bir karmaşa anı yaşıyoruz; bu karmaşa hem hükümetin hoşuna gidiyor, hem de beceriksiz, bençil ve dizginlenemez bir hırsa sahip sahte muhalefeti sarsıyor” diye yazıyordu. País, “tüm hırsıyla iç mücadeleler yaşayan,” hükümetle ilişkilerinde “her fraksiyonunun liderliği ele geçirmeye çalıştığı, birlikten yoksun, kendi kendini yok eden,” sahte muhalefet’e karşı acımasızdı. Sonuç olarak muhalefet partileri ve muhalif politikacılar “hükümetle kâh ters düşüp kâh anlaşarak oyunlarını oynuyor, sonra hükümet kamuoyunu kandırıp kafaları bulandırırken, pasifist denilen çözümleri kabul ederek komik duruma düşüyorlar”dı. Halbuki 26 Temmuz alışılmış politikaların terk edilmesini temsil ediyordu ve País, hareketin kadrolarını, kendilerinin ve tüm Küba halkının hareketin bütünüyle bağımsız olduğunu düşünmesi gerektiğine ikna etmeye kararlıydı. Muhalif politikacılar “rejimin göstermelik yöneticilerinin sırtını sıvazlayıp gülücükler dağıtırken”, País M267 eylemcilerine “yürekli gençlik Sierra Maestra’daki yerini alıyor ve Ulusal Hareket kendi çizdiği yolda ilerleyerek her gün gizli faaliyetlerde bulunuyor” diye yazıyor, “Demagoji, bölünme ve devrimci fikir yoksunluğunun kol gezdiği” böylesi bir ortamda “...biz saflarında gerçek bir devrimi hisseden ve bunu isteyen herkesi barındıran dürüst, cesur ve devrimci bir kuşakla temiz, akılcı ve yeni bir programı güçlendiriyoruz” diye de ekliyordu.⁷ 26 Temmuz’un heterojen bir genç kadın ve erkek grubu olduğunu gayet iyi biliyordu. Üyeler

arasında Ortodoks Parti mensupları, milliyetçiler, sosyal demokratlar, aydınlar ve sosyalistler bulunuyordu. 26 Temmuz'un merkezi kadrolarının çoğu, ciddi ölçüde komünizm karşıtı olmalarına rağmen, País hem Küba'nın komünist partisi olan Sosyalist Halk Partisi'ne (PSP) hem de yüzyılın başından beri bağımsızlık ve egemenliği tehdit altında olan bir halkın milliyetçi duygularına hitap edecek bir tarihsel ve ideolojik konum elde etmeye çalışıyordu. 26 Temmuz'la ilgili olarak, "Kübalıların 1902'den bugüne değin yaşadıkları hüsrana son verecek yeni bir düşünceyi temsil etmekte ve tarihsel deneyimlerimizden yararlanarak bu deneyimleri ülkemizin ekonomik, siyasal ve sosyal gereksinimleriyle birleştirip gerçek çözümler üretmeye çalışmaktadır"⁸ diyordu.

País kısa ömürlü Kasım 1956 ayaklanmasından dersler çıkararak ve M267'nin çalışmalarını sürdürdüğü ideoloji, siyaset ve güvenlik ortamını analiz ederek Hareket için yeni bir örgütlenme planı geliştirdi. "Ulusal Yönetim"i kendisinin ve yeraltı örgütünde uzun süre yoldaşı olan Lester Rodríguez'in de içinde olduğu yetkin bir yönetim altında merkezileştirdi. Bu arada Armando Hart, Faustino Pérez, Marcelo Fernández, Haydée Santamaría, Celia Sánchez, Vilma Espín ve Carlos Franqui, o gün için hareketin planlarının günlük yönetiminden sorumlu olmasalar da "ek" üyeler olarak hizmet edeceklerdi. M267'nin görevlerini altı farklı "seksiyon"a ayırdı: örgütlenme, işçi seksiyonu, Küba orta sınıfları içinde sivil direnişi, sabotaj eylemleri ve kent milisleri, hareketin hedeflerinin anlatılması için propaganda ve para toplanması için bir hazine seksiyonu. País hareketin komuta merkezini Havana'dan Santiago'ya taşıdı. Burada M267, Auténtica Örgütü ve PSP gibi diğer muhalif gruplarla başkente kıyasla daha sıcak ve işbirliğine dayalı ilişkiler sürdürdü.⁹

Dahası, País ve Ulusal Yönetim'in bütünü aynı zamanda kendileri ni yeni gerilla cepheleleri yaratma, bu cephelere insan kazandırma, eğitim ve ülke çapında milis hücreleri oluşturabilmek için üyeleri silahlandırmanın yanı sıra, *sierra*'nın yaşaması için gerekenleri yerine getirmeye adanmışlardı. País hızla Sierra Maestra'ya aralarında Oriente'deki yeraltı örgütünde birlikte uzun süre gizli çalışma yaptığı René Ramos Latour ve Jorge Sotús'un da bulunduğu elli kişilik bir takviye birliği gönderdi. Aynı zamanda, Orien-

te'nin Sierra Cristal sıradağlarında ikinci bir gerilla cephesi açılması için gereken çalışmaları yaptı. Ülkenin her yerindeki yoldaşlarından "hızla birkaç cephe daha oluşturmalarını... bölgede gelecekte kurulacak cepheler için yoğun bir çalışma yürütmelerini, bunları incelemelerini, ilişkiler kurmalarını, bunları korumalarını... tüm detayları dikkatlice ve bir telaş uyandırmaksızın, hiç kimseye herhangi bir vaatte bulunmadan, gerektiğinden fazla konuşmaksızın bildirmelerini" istedi.¹⁰ M267'nin silahlı eylemlerinin yaygınlaşması, hükümetin güvenlik ya da kontrgerilla güçlerinin hareketin içine sızmalarını kolaylaştırdı. País bu nedenle herhangi bir sızma girişimi ya da ihanetin ölümle cezalandırılacağı konusunda uyarılar yapıyordu: "Eylem ve sabotaj" hücrelerindeki milis üyeleri "katı disiplin kurallarına uyacak, sessiz ve örgütlü kalacak, hata ya da boşboğazlık yapmaları halinde bunu hayatlarıyla ödeyeceklerdir. Yakalandığında konuşan herkes otomatik olarak ölüme mahkûm edilecek ve bu ceza hapiste dahi uygulanacaktır. Sabotaj mekanizmamız mükemmel olmalıdır; bu, hataya izin vermeyen bir alandır."¹¹

Yalnızca Oriente'de faaliyet göstermiş olan ve ülkenin diğer bölgelerindeki üyelerin çoğunu kişisel olarak tanımayan País, buna rağmen sorumluluk üstlenmiş, Küba'nın diğer beş bölgesindeki arkadaşlarından sadakat ve itaat talep etmişti. Tıpkı Castro'nun coğrafi olarak kent hareketinden uzakta bulunması gibi, País de Santiago'da saklandığı evde arkadaşlarından uzaktaydı ve Ulusal Yönetim ülkenin her yerine dağılmış eylemciler üzerinden denetimi sağlamayı umduğundan, onlardan yanıt alamadığında sinirleri bozuluyordu. País ülke çapında koordinatörlüğe terfi etmesine rağmen, hareketin Las Villas, Matanzas, Pinar del Rio ve Havana'daki koordinatörleri gönderdiği mektup, bildiri ve talimatları ya çok geç cevaplıyor ya da hiç cevap vermiyorlardı. Bu önemli anda Hareket öylesine dağınık bir biçimde yola devam ediyordu ki, País sabotaj emirlerini kime vereceğini ya da üst kademedeki üyelere yazdıklarını nereye göndereceğini bile bilemiyordu.¹² Bu büyük iletişim sıkıntısına ve gerçek bir örgütün yalnızca iskeletinin bulunmasına rağmen, Haziran 1957'de diğer beş bölgeye onun bölgesindeki "askeri eylemlerle" koordinasyonu sağlamak ve ikinci cepheyi açmak üzere köprülere, otoyollara, telefonlara ve elektrik jeneratörlerine sürekli saldırılar düzenlemeye hazırlanmalarını emretti.¹³

Bu dönemde devrimcilerin merkezi stratejisi ülke çapında bir genel grev örgütlemektir; grev Sierra Maestra'daki gerillalarca gerçekleştirilecek eylemlerle takviye edilecekti. Hareket, böylesi bir görevi başarmak için rejime aktif biçimde muhalefet eden önemli sayıda Kübalı işçiyi kapsamak zorundaydı. 30 Kasım ayaklanmasının başarısızlığı País'i çok daha ayrıntılı, yatay olarak örgütlenmiş bir ulusal hareket oluşturmaya yöneltmiş, bu kesit özellikle Guantánamo kentindeki Oriente bölgesinin en doğusunda ve hem işçi sınıfı hem de PSP ile yapılan çalışmalarda kısmi başarılar kazanmıştı. M267 Guantánamo'da daha sonra hareketin Küba ordusuyla en önemli ilişkilerini kuracak olan milis şefi Julio Camacho Aguilera yönetiminde otoyollardaki trafiği kesti ve Ermita şeker fabrikasını işgal etti. 26 Temmuz Hareketi 1957 yılı başlarında "genel grevlerde küçük girişimler" sergilemek amacıyla işçi önderleriyle çalışmış, bu da País'e Küba işçi sınıfında "kadrolar ve liderler yaratmanın, onları bilgilendirip disipline etmenin ve eğitmenin" mümkün olduğunu göstermişti.⁴

País'e göre M267'nin örgütsel olarak işçilere ulaşma isteği "suni ve gereksiz"di ve Hareket'i bu noktanın ötesine taşımak için kökü Küba'da diktatörlük karşıtı daha eski hareketlerde örgütlü işçilere ve PSP'nin tarihsel rolüne dayanan çeşitli engellerin üstesinden gelinmesi gerekiyordu.⁵ Hareketin kadroları çoğu kişinin Küba işçilerini ve örgütlü emek gücünü Batista'ya karşı mücadelede potansiyel müttefik olarak görmesini engelleyen siyasal, ideolojik ve sekter yaklaşımlarla mücadele ettiler. Hem 1950'lerin Soğuk Savaş iklimi hem de 1952'de faaliyet göstermesi resmen yasaklanan PSP'nin 1930'lardan beri Batista ile işbirliği yapması nedeniyle adı pek iyi anılmadığından, 26 Temmuz kadroları arasında komünizm karşıtlığı yaygındı. Eusebio Mujal Barniol 1947'den beri Küba İşçi Konfederasyonu'nu (CTC) yönetiyordu. 1930'da Komünist Parti'ye katılan eski bir komünist olan Mujal, 1947'de PSP'nin Küba sendikal hareketinin önderliğinden tasfiye edilmesinin mimarıydı. Mujal CTC'nin politikalarına ve açıklamalarına güçlü bir komünizm karşıtı söylem enjekte etmiş ve rejim karşıtı eylemlere katılan ya da CTC'nin iş yavaşlatmayı, durdurmayı ve grevleri yasaklayan güncel politikalarını ihlal eden işçilerin işten çıkarılmalarını görmezden gelmişti. İtaatkâr bir işçi sınıfı oluşturmanın karşılığında CTC

üyeleri için ücret artışları ve diğer olanakları elde ediyordu. Rüşvetçilik ve yolsuzluklarıyla nam salması, işbirlikçileriyle birlikte onu 26 Temmuz'un "Eylem ve Sabotaj" gruplarının çeşitli suikast girişimlerinin hedefi haline getirdi. Ancak, CTC liderliğinin yolsuzluk ve tutuculuğuna rağmen, on yıl boyunca, çoğu komünist, Ortodoks ya da bağımsız olan muhalif grup ve üyeler rejimle işbirliği yapmayı reddederek 26 Temmuz ve diğer muhalif grupları desteklediler ve onlarla birlikte çalıştılar.¹⁶

Ancak 26 Temmuz Hareketi ile PSP arasındaki işbirliği, partinin işçilerle, özellikle de şeker üretimi ve ekiminde çalışanlarla kurduğu kalıcı bağlar esas alındığında, başarılı bir ulusal grev için büyük önem taşıyordu. PSP şeker, tütün ve ulaşım sektöründe ve aynı ölçüde olmasa da elektrik ve bankacılık sektörlerinde (Mujal döneminde bütünüyle apolitikleştirilememiş örgütlü emek gücünün bulunduğu alanlarda) örgütlü emek gücü üzerinde biraz etkili olduysa da, Oriente dışında 26 Temmuz'a yalnızca sınırlı ve koşullu destek verdi. Oriente'nin büyük ilçelerini çevreleyen, hem şeker hem de tütün ekilip işlenen Bayamo, Manzanillo ve Guantánamo gibi bölgelerde parti aktif olmayı sürdürdü; País'in görüşüne göre, bölgeyi PSP ile Hareket arasındaki işbirliği için potansiyel olarak verimli bir zemin haline getirdi.¹⁷

País, hareketin Devrimci Öğrenci Yönetimi ve Auténtica Örgütü (OA) gibi rakip isyancı güçlerle işbirliği olasılığı konusunda böylesi büyük umutlar taşımıyordu. 13 Mart 1957'de her iki örgüt de Batista'nın başkanlık sarayına cepheden saldırı düzenlediler. Planlarının dayanak noktası diktatörün kendi çalışma odasında başarıyla katledilmesinin, onun rejimini bütünüyle sona erdireceğiydi. Yönetim'in "askeri operasyonlar şefi" Faure Chomón ve M267'den Faustino Pérez hareketin saldırıya katılma olasılığını tartışmışlar, ancak Herbert Matthews'un Sierra'ya götürülmesi 26 Temmuz Hareketi açısından öncelik taşımıştı. Matthews'a rehberlik yapan Pérez, saraya yapılan saldırı sonrasında da Oriente'de kalmış ve geri dönüp saldırıya katılmayı düşünmemişti. Aslında 26 Temmuz üyelerinin çoğu, Jose Antonio Echeverría ve diğer DRE üyelerinin işbirliği yaptıkları yakın dostlarıydı ve Castro Meksika'dayken iki örgüt arasında amaçlara yönelik ortak bir bildiri üzerinde çalışılmış, ancak M267'nin suikastın ba-

şarlı olması halinde Santiago’da kendi geçici hükümetini kurma yönünde planlar geliştirmesi sonucunda iki örgüt arasında rekabet kaçınılmaz olmuştu.¹⁸ Fakat saray saldırısı feci bir başarısızlıkla sonuçlandı ve saldırıyı düzenleyenlerle örgütlerine maliyeti çok büyük oldu. Saldırıda, kökleri 1930’lardaki Machado karşıtı ayaklanmalara uzanan farklı sosyal sınıflardan öğrencilerin örgütlendiği Üniversite Öğrencileri Federasyonu’nun başkanı ve Yönetim’in karizmatik lideri Echeverría’nın da içlerinde olduğu kırkın üzerinde insan öldürüldü.¹⁹ ABD elçiliği “hükümetin tepkisinin çok hızlı ve sert” olduğunu, “400 kişi tutuklanırken, diğerlerinin bilinmeyen koşullarda öldüğünü” rapor etti.²⁰ Aslında hükümetin saldırıları devrimci örgütler arasında ayırım gözetmemiştir. 1957 Mart’ının sonuna gelindiğinde Frank País, Faustino Pérez, Carlos Franqui ve Armando Hart kendilerini hapiste bulmuşlardı.²¹

Ulusal Yönetim üyelerinin neredeyse yarısının tutuklanmasına ve Echeverría’nın feci kaybına rağmen, 26 Temmuz saldırısının başarısızlığından hızla yararlanmayı başardı. Saray saldırısının yapıldığı gün öğleden sonra Havana’daki yeraltı örgütünün üç üyesi DRE’nin Batista’nın sarayının yan sokağında terk ettiği silah dolu bir kamyonu el koydu. Yeraltı örgütünün eylemcileri silahları, daha sonra Küba istihbarat servisinin kurucusu olan kişinin evinde depoladıktan sonra, birkaç arabaya yükleyip Santiago’daki hücre evlerinden birine gönderdiler. Yönetim M267’nin silahları iade etmesini istemesine rağmen, País bunları Oriente’de yeni gerilla cepheleleri açma planları için kullandı.²²

OA, 1948’den Mart 1952’deki darbeye kadar Küba başkanı olan Carlos Prío Socarrás’a bağlı ve onun tarafından finanse edilen bir başka silahlı ayaklanma gücüydü. Saray saldırısından sonra, saldırıya katılanların neredeyse hepsi ülkeden kaçtı ve çoğu sonunda Küba’da gerçekleştirecekleri gerilla operasyonları konusunda eğitim gördükleri Güney Florida ya da Dominik Cumhuriyeti’ne geçici olarak yerleşti. Tıpkı DRE’nin 26 Temmuz’a, önce saldırıya katılmaması ve ardından da silahlarını çalması nedeniyle kızgın olması için yeterli nedeni bulunması gibi, 26 Temmuz da benzeri nedenlerle OA’ya en az aynı ölçüde hınç duyuyordu. Santiago’daki Kasım 1956 ayaklanmasının arifesinde País, OA’dan stokladıkları silahlardan ba-

zılarını kendilerine vermelerini ve Granma'nın sahile yanaşması sırasında Havana'da yapılacak eylemlere biraz destek verilmesini istemişti. Fakat olay gerçekleşeceği sırada OA bu iki isteği de yerine getirmemiş, 26 Temmuz'a beklediği yardım verilmemiş ve örgüt kendi başına bırakılmıştı.²³

País bu aşağılık davranış karşısında dehşetini dile getirmekten çekinmedi. Mayısta hapishaneden çıktıktan sonra, 1955'te Meksika'da Castro'nun seferberlik güçlerini eğitmiş olan İspanya İç Savaşı gazisi Alberto Bayo'dan gelen mektubu buldu. Bayo o tarihte yakın zamanda Küba'ya dönecek olan OA güçlerini eğitmek için Prío ile temas halindeydi. Bu hareketin "ulusal işbirliği konusunda yetersiz olduğu" yönündeki suçlamaları bilen Bayo, 26 Temmuz'un OA'nın adaya çıkmasına destek olmasını istiyordu. Bu yüzüstü talep, OA'yı Kasım 1956 ayaklanmasında M267'ye silah vermeyi reddettiği için "bencillik" ve "onursuz tutum"la suçlayan País'i çileden çıkardı. País Bayo'ya, "Sanırım burada olmadığınızdan, oradaki kadrolarınızın korkak ve kararsız karakterinden habersizsiniz. Siyasetin taktikleriyle devrimin taktikleri aynı olmadığından, ne oynadıkları oyunu ne de neyin peşinde olduklarını anlayabildiğimi samimiyetle söyleyebilirim." diye yazmıştı. OA ister fiilen "silahlarını para karşılığında hükümete teslim etmiş", ister "yanlışlıkla kaybetmiş" olsun, Bayo'yu "sürgündekilerin zaman ve enerjisini tüketen binlerce entrika ve kıskançlığa karşı" dikkatli olması için uyardı. Fakat, sıra OA'nın yardım talebini reddetmeye gelince birdenbire durdu.²⁴

País, Bayo'ya hareketin "verimli ve pratik sonuçlara yol açtığı sürece asla bir anlaşmayı kabul etme konusunda isteksiz davranmadığı"nı söyledi.²⁵ *Corinthia* birliği adı verilen OA kuvvetlerinin kısa süre içinde geri dönecek olmasının M267 için bir fırsat olacağını fark etti. Oriente'nin kuzeyindeki Sierra Cristal dağlarının yaylalarında yeni bir cephe açılabilmesi için onları desteklemeyi planladı; böylece hareketin ikinci bir gerilla cephesi açarak kendi planlarını geliştirmesi mümkün olacaktı.²⁶ Carlos Prío, kişisel armağanı olan on silah ve 1000 doları Fidel Castro'ya ulaştırması için bir elçiyi Oriente'ye gönderdi. Aynı elçiyle *Corinthia* birliğinin Castro yeşil ışık yakmadan adaya dönmeyeceği mesajını da ilettili. Fakat País ortak eylem konusunda gösterilen bu ani ilgiden kuşkulandı ve hareketin ikin-

ci cephesini konuşlandırmayı planladığı aynı sıradağlarda rakip bir örgütün özerk bir gerilla grubu oluşturmaya izin vermeye niyeti yoktu. Gerçekten de, Fidel, País ya da Prío'nun elçisinden haber almaksızın, *Corinthia* 19 Mayıs 1957'de adaya hareket etti.²⁷

Prío'nun 26 Temmuz Hareketi'ne maddi yardım sözünü esas alan País, rakip birliği desteklediklerine dair kimi işaretler vermenin yerinde olacağını anladı. OA, M267 komutasında birleşik bir cephe oluşturmaya kabul ettiği takdirde, onlara gıda ve giysi yardımında bulunmayı planladı. Harekete tabi olmayı reddettikleri takdirde ise, "tıpkı onların 30 Kasım'da yaptığı gibi... onları Sierra'da tedariksiz ve desteksiz kendi başlarına bırakmayı" planladı. Ancak Prío'nun kuvvetleri bu şansı kullanacak kadar yaşayamadı. Oriente'nin kuzey sahillerindeki Mayarı'nın doğusunda karaya çıktıktan sonra, köylüler orduya haber verdi ve gözden kaçan birkaç kişi dışında hepsi katledildi. Daha sonra M267'nin yeraltı örgütü, kaçmayı başaranlardan bazılarını sakladı.²⁸ Yönetim'in saray saldırısı ve OA'nın birliğinin kanlı bir biçimde yenilmesi üzerine, 1957 Mayıs'ının sonunda 26 Temmuz adada gözle görülebilen tek isyancı güç olmuştu.

1957 ilkbaharı boyunca Frank País 26 Temmuz Hareketi içinde baş gösteren iki eğilim olan *sierra* ve *llano*'nun desteğiyle hareket etti. Hapishaneden çıkmasının üzerinden henüz iki hafta geçmeden, ada çapında bir yeraltı hareketinin oluşturulması için bir plan hazırladı. Sierra'daki isyancı güçleri teşvik etti; ikinci bir cephe açılması için insan örgütledi ve silah topladı. M267'nin Meksika'daki ikinci birliğinin Sierra'ya gelmesini engelleyip Küba silahlı kuvvetlerinin muhalif üyeleriyle görüşmeler başlattı ve 26 Temmuz'a sempati duyan Kübalı politikacılara teklifler gönderdi. Aynı zamanda *llano*'nun kamu hizmeti yapan kuruluşlara, şeker fabrikalarına ve diğer ekonomik ve siyasi hedeflere karşı yürüttüğü sabotajları artırarak Küba ekonomisine önemli bir zarar vermeksizin, hareketin halk nezdindeki itibarını yükseltti.²⁹

Castro'nun Sierra'da, País'in de Oriente'deki yeraltı koşullarında fiziki anlamda Hareket'ten uzak olmalarına rağmen, 26 Temmuz'un politik bir boşluk içinde eylem yaptığını söylemek zordur. DRE-OA'nın başkanlık sarayına yaptıkları saldırının ardından bir ay süren olağanüstü halden ve

muhalefet partilerinden gelen kimi baskılardan sonra, Fulgencio Batista askıya alınmış olan anayasal hakların iadesine izin verdi ve Oriente bölgesi dışında Küba'da yayınlanan haftalık ve günlük dergilerin çoğuna koyduğu sansürü kaldırarak Haziran 1958'de başkanlık seçimleri yapılacağını duyurdu.³⁰ Batista'nın seçimler konusundaki sicili pek güven verici değildi; 1952 darbesinden hemen sonra Kasım 1954'te başkanlık seçimleri yapılacağını duyurmuştu. *Auténtico*'nun muhalif aday Ramón Grau San Martín son dakikada adaylıktan çekildiği halde, Batista seçime devam etmiş, seçimleri hileyle kazanmış ve iktidara gelerek demokratik bir geçiş sağlayacağı yönündeki taahhüdüne muhalefetin derin bir kuşkuyla bakmasına neden olmuştu.

Devrim ya da ayaklanmayı teşvik edebilecek olduğu düşünülen haber ve analizler üzerindeki basın yasakları devam etmesine rağmen, bir kamuoyu tartışması ortaya çıktı. Siyaset sahnesindeki hem önemli hem de önemsiz aktörleri içeren tartışmalar, ortaya ülkeyi on yılın büyük bölümünde saran siyasi krizi sona erdirmek için çeşitli alternatifler çıkardı. Ortodoks ve *Auténtico* Partileri ve bunların çeşitli iç grupları gibi önemli muhalefet partileriyle ilişkili uzmanlar ve politikacıların yanı sıra, kimi küçük muhalif parti ve gruplar Küba kamuoyuna geçiş için beş alternatif sundular: Seçimlerin Batista tarafından yürütülmesi; Batista iktidardan ayrıldıktan sonra seçim yapılması; bir darbe yapılarak askeri bir cuntanın kurulması; bir darbe yapılarak asker ve sivillerden oluşan bir cunta kurulması ya da silahlı ayaklanma ve devrim.³¹

Auténtico'lu başkan Carlos Prío Socarrás'ı deviren ve o yıl kasım ayında yapılacak olan seçimleri geçersiz kılan 1952 darbesi, hem Ortodoksları hem de *Auténtico*'cuları muhalefete itmiş, 1940'ların sonu ve 1950'lerin başını kapsayan ve giderek derinleşen bir siyasi ve ahlaki krizin başlamasına neden olmuştu. 1948'de Eduardo Chibas iktidardaki *Auténtico* Partisi'nin bir yan ürünü olarak Ortodoks Parti'yi kurmuş, siyaseti temizleyecek bir süpürge imajı benimseyerek Ortodoksların temiz bir hükümet oluşturma kararlılığını ve Küba siyasetinin hızla yozlaşmasından duydukları tiksintiyi ifade eden "paraya karşı onur" sloganını ortaya atmıştı. Chibas'ın 1951 yılında yaptığı haftalık radyo programı sırasında, bir

intihar olması da mümkün olan ölümünün (dramatik bir etki yaratabilmek için havaya ateş etmiş ve kendini vurmuştu) yanı sıra darbenin de gerçekleşmesi, partinin “gençlik” bölümünün, Fidel Castro gibi, partiden ve geleneksel politikadan ayrılarak devrimci bir ayaklanmaya yönelmelerine neden oldu.³² 1957’ye gelindiğinde lidersiz kalan Ortodokslar üç ayrı gruba bölünmüşlerdi.

En büyük kanat olan *Orthodoxos-históricos* (tarihselci Ortodokslar) üç kişi etrafında gevşek olarak örgütlenmişlerdi. Bunlar, Eduardo Chibas’ın kardeşi ve bir askeri akademi müdürü olan Raúl Chibas, bir sosyoloji profesörü ve gerçekleştirilemeyen 1952 seçimlerinde partinin adayı olan Roberto Agramonde ve partinin gençlik grubu başkanı olan Enrique Baroso’ydu. *Orthodoxos-históricos* Batista hükümetince düzenlenen seçimlere katılmanın kaçınılmaz olarak hıleye sonuçlanacağını düşünüyor, bunun yerine örgütlü bir “sivil direniş”i savunuyorlardı. İkinci grup olan *Orthodoxos-abstencionistas* (kayıd olmayan Ortodokslar) ise 1940’taki anayasal meclise başkanlık eden, avukat ve siyasal bilgiler profesörü Carlos Marquéz Sterling liderliğinde hareket ediyordu. Bu hareket de Batista yönetimindeki seçimleri desteklemekten kaçınarak sivil direnişini savunuyordu. Marquéz Sterling, “Batista diktatörlüğüne karşı ana muhalefetin birleşik bir sivil cepheye en yakın” kuruluş olan Cumhuriyet Dostları Birliği’nin (SAR) lideri, Bağımsızlık Savaşı gazisi Don Cosme de la Torriente’nin yardımcısı olmuştu.³³ 1955-1956 yılları boyunca SAR ve Don Cosme’nin hızlandırılmış bir seçim takvimi ile Batista’yı iktidardan ayırma girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı. Ancak o tarihte Marquéz Sterling, ölümcül düşmanları olan *Auténtico* ile dahi siyasal anlaşmalar yapılabileceği, aksi takdirde seçimlerin Batista karşıtı muhalefeti güçlendirebileceği fikrini destekleyerek tarihselci grupta öfke uyandırmıştı.³⁴ Üçüncü grup olan Emilio “Millo” Ochoa yönetimindeki *Orthodoxos-inscritos* (kayıtlı Ortodokslar) ise, iktidardaki Batista’nın düzenleyeceği seçimlere, Batista seçimlerden önce 1940 anayasasını yeniden yürürlüğe koyduğu takdirde katılmaya hazırıldılar. 1957 yılı boyunca bu üç grup polis zulmü, baskı ve liderlerini sürgüne gidip gelmeye zorlayan katliam dalgasıyla giderek zayıfladı.³⁵ Dahası, Harvard’da eğitim gören gazeteci Jorge Mañach tarafından kurulan Ulusal Hareket ve Amalio

Fiallo'nun Radikal Kurtuluş Hareketi gibi muhalif grupların kendilerinden kopmasıyla Ortodokslar biraz daha bölündüler.³⁶

Auténtico Partisi de iki gruba bölünmüştü; her iki grup da eski başkanlar tarafından yönetiliyordu. *Auténticos-inscritos* 1944-1948 yılları arasında Küba'yı yöneten, Haziran 1958'de başkanlık seçimlerine aday olmak istediğini açıklayan ve artık yaşlı bir adam olan eski başkan Grau San Martín'e bağlı kalmıştı. Carlos Prío Socarrás ve eski başbakanı Manuel Antonio "Tony" de Varona, Florida'daki Miami Beach'e sürgüne gittiklerinden beri *Auténticos-abstencionistas*'u yönetiyordu. Hangi yolla olursa olsun yeniden iktidara dönmek isteyen Prío ise OA'yı finanse ediyor ve Küba silahlı kuvvetlerinin Batista'ya karşı bir darbe yapmasını sağlamak için kıdemli subaylarla flört ediyordu; aynı zamanda, belirli koşullar yerine getirildiğinde seçimlere aday olarak katılmak istediğini de açıklamıştı. Her iki parti de Küba'nın siyasi krizini çözmenin ekonomiyi modernize etmeye yardımcı olacak ekonomik ve sosyal politikaları oluşturma fırsatını sunacağını düşünen, Küba toplumunun prestijli kişilerini barındırıyordu. Bu reformlar arasında adanın şeker gelirlerine bağımlılığını, kumarı ve diğer çete faaliyetlerini azaltmak, ABD ile olan ilişkilerde politik ve ekonomik açıdan daha büyük bir bağımsızlık elde etmek bulunuyordu. Batista'nın uzlaşmaz tutumunun giderek keskinleşmesi ve muhalefet partisi önderliğinin Batista iktidarına etkin bir biçimde karşı koyma olanağı bulunmadığının anlaşılmasıyla birlikte bu grupların çoğu silahlı ayaklanma fikrine daha da açık hale geldi.³⁷

1950'lerin ikinci yarısında Miami, ilçesinde 26 Temmuz, OA, Devrimci Öğrenci Yönetimi, Aureliano Sánchez Arango'nun (Prío dönemindeki bir eğitim bakanı) ve ülke dışına kendi istekleriyle kaçan çeşitli politikacı ve subayların da bulunduğu isyancılar ve Batista karşıtı ılımlı muhalif gruplar için güvenli bir cennet gibiydi. Carlos Prío Miami Beach'teki dairesinden ordu, ayaklanma yanlıları, muhalefet partileri ve hükümet yanlısı siyasi partilerden oluşan bir koalisyonla birlikte başkanlığa geri dönmek için destek bulmaya çalışıyordu. OA'nın, biri Mart 1957'deki saray saldırısı, diğeri *Corinthia* birliğinin çoğu savaşıncısının mayısta Albay Fermin Cowley tarafından katledilmesi olmak üzere, iki büyük yenilgisin-

den sonra Prío Miami'de sürgünde bulunanların en önemli yeni haber kaynağı olan *Diario las Americas*'ta açık bir mektup yayınlayarak 1940 anayasasını yeniden yürürlüğe koymak ve seçimleri yönetmek üzere bir askeri cunta oluşturulması çağrısı yaptı.³⁸ Hem dışarıya karşı hem de özel ilişkilerinde Batista yanlıları ile reformcu subaylarla flört eden Prío net bir şekilde Batista karşıtı olan muhalefet toplantılarında düzenli olarak boy göstermeye başladı: Örneğin, ordu ve seçimler aracılığıyla Küba'ya dönme yönünde kamuya açık olarak yaptığı teklifin hemen ardından, seçimleri bütünüyle reddeden OA, AAA, Martí Women'in Sivil Cephesi, Devrimci Yönetim ve 26 Temmuz'dan oluşan radikal muhalefetin Miami'de düzenlediği bir birlik mitinginde konuşma yaptı. Darbeden ya da seçimlerden hiç söz etmeksizin Küba muhalefeti'nin fiili lideri olarak temel ilkelerini anlattı ve Kübalıları Küba'yı özgürleştirmek için aralarındaki her türlü ayrılığı bir kenara koymaya çağırdı.³⁹

Aslında, hapishane kapıları dışındaki rekabete rağmen M267, DRE, OA ve Komünist Parti'ye mensup siyasi tutuklular yeraltı savaşının günden güne bölünmesini engellemek için Havana'daki El Principe hapishanesinde ilişki kurmuşlardı. Babası saray saldırısında ölen bir Yönetim üyesi olan Alberto Mora Jr. ve M267 Havana koordinatörü Faustino Pérez birbirleriyle temas kurmuş ve diğer yoldaşlarına DRE, M267 ve OA arasında bir birleşme anlaşması yapıp yapılamayacağı konusunda danışmışlardı.⁴⁰ Pérez "güçlerin bütünleşmesi ya da en azından koordinasyonu" fikrini "hem şu an hem de sonrası için yararlı" olarak değerlendirdi ve M267'deki arkadaşlarını DRE'nin "Yönetim ve Prío ile birliğe doğru gitmek ve mümkün olduğu takdirde eylemleri koordine etmek için Yönetim, 26 Temmuz ve Prío'nun *Auténtico*'sundan temsilcilerle bir cunta oluşturmayı teklif etmek için" Prío ile görüştüğü konusunda uyardı.⁴¹ Pérez, Batista karşıtı girişimlerin bu aşamasında, Carlos Prío ve Küba'daki siyasal muhalefetin Batista'ya karşı "bir görüşün somutlaşmasının" temsilcisi Fidel Castro'ya mecbur olduklarını biliyordu. Castro, Sierra Maestra'da olmasına rağmen diktatörün hem istikrarını bozuyor hem de onu korkutuyordu; Prío M267'nin ülkeyi tek başına yönetecek bir güç olarak ortaya çıkmasını istemiyordu.⁴² Prío'nun demokratik bir yönetim oluşturma konusundaki ku-

surları da dikkate alındığında, Haziran 1957’de artık Küba topraklarında tek başına ortaya çıkıp başarılı olabilecek yegâne isyancı güç haline gelen 26 Temmuz’un katılımı olmaksızın, kendi gücüne dayanarak birleşik, sürgünden yönetilen devrimci bir muhalif güce liderlik etme konusundaki itibarı sınırlıydı.⁴³ M267 ise kendini, Prío’dan ayrılmak ve onun para ve malzeme yardımları olmadan yola devam etmek için çok zayıf, yeterince silahlanamamış ve finansman sıkıntısı içinde bir örgüt olarak görüyordu. Bu nedenle, o dönem boyunca Prío ve 26 Temmuz kapılarını birbirlerine açık tutmaya devam ettiler.

PSP de el ilanları, yeraltı basın açıklamaları ve iyi niyet mesajlarıyla Küba’nın geleceği konusundaki tartışmaya katıldı. PSP’nin genel sekreteri Blas Roca ve başkan Juan Marinello dışında neredeyse hiç kimse o tarihte adada yaşanan siyasal krizle ilgili antiemperyalist görüşler dile getirmiyordu. Onlara göre, Batista “emperyalist efendileri”nin yardımıyla iktidarda kalabiliyordu. Komünistler, Batista’yı iktidardan uzaklaştırabilmek ve Küba’yı Amerikan hegemonyasından kurtarmak için kitlelerin ve muhalif partilerin katılımıyla birleşik bir cephe oluşturulmasını öneriyorlardı. 26 Temmuz’un sanayi, tarım ve altyapı hizmetlerini hedefleyen sabotaj stratejisi, böylesi taktiklerin bizzat partinin diktatöre karşı ayaklandırmayı umduğu işçileri yıldıracağına inanan PSP’yi şaşırtıyordu.⁴⁴ PSP, Yönetimin “komplo” ya da saray saldırısına, tıpkı 26 Temmuz’un 1953’teki Moncada baskını ve daha sonra gerçekleştirdiği milis sabotajlarını hatırlayarak “*cuartelazo* ve terörizmi”ne karşı çıktığı gibi, aktif biçimde muhalefet ediyordu.⁴⁵

Anayasanın yeniden yürürlüğe konması ve seçimlerin yapılması talepleriyle karşı karşıya kalan Batista ve Küba kongresinde temsilcileri olan hükümet yanlısı siyasi partiler koalisyonu bir dizi siyasi gösteri, seçmen kaydı ve seçim hazırlığı için kampanya çalışmalarına erken başladı. Kongrenin görevlendirdiği bir komite, bu seçimlere katılma koşullarının belirlenmesi için muhalefet partilerine çeşitli görevler paylaştırdı. 1957 yılının haziran ayı içinde ve temmuz başlarında yalnızca yedi muhalefet partisi komite tartışmalarına katıldı ve çekildi. Seçim yanlısı muhalefetin birlik çalışmaları kısa bir süre sonra yönetime ilişkin sorunlar, birlik adayı üzerinde mutabık kalamama ve hükümetin kimi taleplerini kabul etmemesi nede-

niyle sona erdi ve birlik dağıldı. ABD elçiliğine göre hükümet, “muhalafet ister katılsın ister katılmasın seçimleri yapmaya kararlıydı”. Bu da hükümetin daha önce, seçimlerin gerçekten demokratik bir geçişi hedeflediği şeklindeki tutumundan “bütünüyle vazgeçtiğini” gösteriyordu.⁴⁶

Üç ay süren görece açık tartışmalardan sonra, siyasi muhalafet başkan adayı çıkarmadı; ancak hükümet, muhalafet katılsın ya da dışında kalsın, bir seçim düzenleme konusunda kararlı görünüyordu. Bu kilitlenme Küba halkı gözündeki bir çekim merkezi olmaya çalışan 26 Temmuz’u güçlendirdi. Küba halkı seçimleri ne meşru ne de inandırıcı buluyordu ve o tarihte adadaki yegâne aktif silahlı güç olan 26 Temmuz, ülke çapında çekicilik ve önem kazandı. Aynı zamanda o dönemde Conjunto de Instituciones Civicas (Birleşik Sivil Kuruluşlar) da kamuoyu üzerinde kayda değer bir etkiye sahipti. Katolik, Protestan ve Baptist gruplar; Masonlar, Lionlar ve Rotaryenler; Columbus Şövalyeleri; Katolik Gençlik ve Katolik Öğretmenler Birliği gibi içlerinde doktor, avukat, hesap uzmanları, mühendisler, öğretmenler, masonik ve dini örgütlenmelerin bulunduğu iki yüze yakın sivil ve meslek kuruluşu yaklaşık 300.000 Kübalıyı temsil ediyordu. Belediye, bölge ve ülke bölümleriyle Sivil Kuruluşlar ülke çapında Küba Tıp Derneği başkanı Raúl de Velasco tarafından yönetiliyor, yönetimde Havana Barosu başkanı José Miró Cardona gibi diğer tanınmış meslek adamları da bulunuyordu. Sivil Kuruluşlar hem siyasal partiler hem de devrimciler için önemli bir çekim merkezi haline geldikçe, günümüzün siyasal deyimleriyle sivil toplum, devlet ile halk arasında bir yerde konumlanarak, özellikle ekonomi düşüşe geçtikçe hızla şiddete, iç savaşa ve diktatörlüğe yönelik eleştirilerde bulunmaya başladı.⁴⁷

Batista’ya karşı muhalafetin ülkenin diğer yerlerine göre genellikle daha açık ve daha yaygın olduğu Oriente’de, Sivil Kuruluşlar ordunun asilerin bulunduğu bölgelerin yakınındaki kırsal yerleşim yerlerini zorla boşaltmasını sert bir şekilde eleştirdiler. Aynı zamanda halkın Batista’nın istifasını isteyen bir dilekçe vermesi üzerinde düşündüler.⁴⁸ Kişisel güvenliklerinin tehlikeye girmesinden korkan, genel olarak apolitik meslek adamlarından oluşan bir grup için böylesi bir adım, yoğun bir polis baskısıyla karşılaşma riski taşıyordu. *New York Times*’ın savaş gazetisi muhabiri

Herbert Matthews, 1957 ilkbaharında rejime muhalefet etmenin içerdiği tehlikeyi gösteren bir olayı defterine not etmişti. Adaya yaptığı düzenli ziyaretlerden birinde Matthews şunları öğrendi:

...devrimci eylemlere hiç karışmamış olan saygıdeğer bir Kübalı yurttaş... bir gammaz tarafından polise ihbar edildi. Polisler bir gece gelip ellerini kelepçelediler ve başına maske geçirerek onu bir arabaya attılar... Maskesi çıkartıldığında, kendisine hiç durmaksızın işkence yapan iki adamla birlikte bir hücrede bulunduğunu gördü. Daha sonra anlatacak bir şeyi olmadığı ve iş çıkmayacağını anladıkları için onu kendi haline bıraktılar. Çok sayıda avukat tutabilecek nüfuzlu bir ailesi vardı. Olay anayasal güvencelerin yürürlüğe girmesinden hemen sonra gerçekleştiği için bir ihzar emri çıkarabildiler. Bunu öğrenen polis, adamı serbest bıraktı... Daha sonra onu muayene eden doktor, diğer bulguların yanı sıra sırtının bütünüyle kırbaç izleriyle kaplı olduğunu, kaba etlerinin morardığını ve kamçı izlerinin olduğu yerlerin şiştiğini gördü. Kulaklarından biri, sürekli yediği yumruklar nedeniyle neredeyse kopmak üzereydi. Doktor, hastanın 33 yaşında güçlü bir adam olduğu için ölümden kurtulduğunu, aksi takdirde bu işkenceden sağ çıkmasının mümkün olmayacağını söyledi. Ailesinin Guatemala elçiliğinde dostları vardı ve onun Guatemala'ya iltica etmesini sağladılar.⁴⁹

Batista hükümetinin Sivil Kuruluşların halka açık olarak yayınladıkları iç savaş karşıtı ilk bildirilerden birini "insafsızca buruşturup atmasına" rağmen, grubun bildirisi Kübalı meslek sahibi sınıfın o tarihte yaşadığı "endişe"yi yansıtıyordu. O tarihte Sivil Kuruluşlar seçimlere alternatif olabilecek bir çözümü desteklemeye henüz hazır olmadıkları halde, 26 Temmuz Küba'da egemen olan düzene giderek daha fazla yabancılaşmalarına sevinek Batista rejimini devirmek için onların desteğini kazanmaya çalıştı.⁵⁰

Hükümet, seçim sürecinin hızla ilerleyeceğine dair güven yaratmak için Oriente bölgesinde düzenlediği iki yaz mitingiyle seçim hazırlıklarını başlattı. Rejim, yanı başındaki sıradağlarda gerillalar tarafından yü-

rütülen kampanyayı ve bölgenin önemli kentlerinde gerçekleştirilen sabotajları yok sayıyor ya da onlara aldırış bile etmiyordu.⁵¹ Batista kabinesi, belediye ve bölge görevlileri, yolsuzlukları ve zorbalığıyla tanınan bir kongre üyesi ve kontrgerilla lideri Rolando Masferrer tarafından komuta edilen kontrgerilla benzeri gücün yüzlerce üyesinin yanı sıra yerel ve yabancı basın heyetleri mitinglere katılmak için Oriente'ye akın etmişti. Hükümet yanlısı basın Santiago'da yapılan ilk mitinge yüz binlerce Orientelinin katıldığını yazarken, bir gözlemci orada "dört bin kişiden fazla insan olmadığını" söyleyerek fiili bir boykot tanımını yapıyordu. Mitinge katılanlar esas olarak devlet görevlileriyle destekçileri, Masferrer'in başlarındaki beyzbol şapkaları sayesinde hemen tanınan Los Tigres adlı kontrgerillaları ile binlerce birlik ve tanklar eşliğinde savaş kayafetleri giymiş polislerdi.⁵²

26 Temmuz Hareketi, Batista'nın artık bölgede eskisi gibi faaliyet yürütemeyeceğini göstermek için hükümetin güç gösterisini etkisiz kılmaya çalıştı. Sabotaj milisleri öncelikle hükümet sözcülerinin Santiago'da konuşma yapacağı kürsünün altına bir saatli bomba yerleştirdiler, fakat bomba patlamadı. País'in en önemli eylemcisi hasta olduğundan, hareketin gerçekleştirebildiği tek eylem Masferrer'in konuşmasını keserek oradaki kalabalığa kendi mesajını yayınlaması oldu.⁵³ İkinci olarak, mitingler sırasında bölgede harekete geçirmeye çalıştıkları ikinci cephe ilk miting günü raydan çıkmıştı. Bu noktada köylüler kırkın üzerindeki M267 militanının yerini yerel subaylara bildirdiler ve henüz başlangıcında olan ikinci cephenin daha kurulmadan dağıtılmasına neden oldular.⁵⁴ En kötüsü de, o tarihte Oriente'nin en önemli yeraltı lideri olan Frank País'in kardeşinin iki yoldaşıyla birlikte Masferrer'in Tigreleri tarafından katledilmesi oldu.⁵⁵ 15 Temmuz'da Sierra Maestra'dan yaklaşık 40 mil uzaklıktaki Chivirico'da yapılan ikinci mitingde Batista hükümeti, bir gözlemcinin "halka ve muhalefete terbiyesizce şantaj yapıldı" şeklinde tanımladığı tutumu benimsedi. Eğer muhalefet seçimlere katılmazsa, Batista seçimleri iptal edecek ve orduyu sınırsız yetkilerle donatarak bir cunta oluşturacaktı.⁵⁶

Ancak bütün bu faaliyetler boyunca en önemli soru Sivil Kuruluşların hangi alternatifini seçecekleriydi: Seçimleri mi, darbeyi mi yoksa ayaklanmayı mı? Batista'nın seçim sürecinde iktidarda kalmaya devam edeceğini

söylemesi (özellikle Oriente’de) ve devam eden baskılarla birlikte muhalefetin tek bir Batista karşıtı aday etrafında birleşememesi nedeniyle, seçimlerin Küba’nın siyasi krizden çıkarılması için güvenilir bir yöntem olduğu düşüncesi itibar kaybetti. Çekimser davranan muhalefet partileri, seçim gibi bir siyasi sürece katılmamak için haklı bir isteksizlik içinde olduklarından geçerli hiçbir alternatif önermediler; çünkü seçimler Batista’yı meşrulaştırmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Onlar gibi, seçim yanlısı muhalefetteki rakipleri de Batista’nın adaylarına meydan okuyabilecek bir aday üzerinde anlaşamadılar. Oriente, Castro’nun günden güne daha popüler hale gelen başkaldırı eylemleri ve yeraltı örgütünün önemli sanayi kollarına yönelttiği sarsıcı sabotajlarla açık bir isyan hali yaşıyordu. Böylesi bir kaos içinde, bir askeri cunta tezgâhlanma olasılığı Küba’da daha da belirgin hale geldi. Eğer silahlı kuvvetler seçimleri ya da artan yurttaş eylemlerini istikrarsızlık nedeni olarak görürlerse, özellikle de bir gazetecinin yazdığı gibi “eğer ayaklanma zafer kazanma şansı yakalarsa veya Batista kendi vadesini seçim yapmadan tamamlamaya kalkışırsa”⁵⁷ bu konuda tereddüt etmeksizin adım atacaklardı.

“Aşırı bireyci” muhalefet inkâr edilemez bir ajitasyonu sürdürdüğü halde, Batista’yı iktidar koltuğundan uzaklaştıramamıştı. Buna rağmen ABD elçiliği Küba’nın en umut verici seçeneğinin hâlâ seçimler olduğunu söylüyordu: “Hükümet partilerinin tümü ve muhalefet partilerinden altısı seçimlerden yana... yalnızca iki muhalefet partisi bu konuda çekimser ve ‘isyancılar’ fiilen tek yapıya indirgenmiş durumda: Bu da 26 Temmuz Hareketi.”⁵⁸ 26 Temmuz Hareketi’nin siyasal momentten yararlanma şekli ve basın üzerindeki sansürün ertelenmesi, kısa sürede Küba siyasal arenasındaki diğer sesleri boğdu.

SIERRA MANİFESTOSU

HAZİRAN-TEMMUZ 1957

Halkın iradesine ve yasalara saygılı, farklı görüşteki liderlerin işkence görmediği, tutuklanmadığı bir ülkede yaşamaktan daha büyük hiçbir isteğim yok... Bazı Kübalılar rejimle olan ilişkilerinde barış bayrağına sarılarak kendilerini kandırıyorlar. Ben, haklarımızın tanınmadığı bir ortamda, diktatörle barışçı görüşmeler yapmanın mümkün olmadığı kanaatini taşıyorum.

RAÚL CHÍBAS, 14 TEMMUZ 1957

Armando Hart, Haydée Santamaría, Vilma Espín ve Luis Buch gibi 26 Temmuz Hareketi liderlerinin, Santiago konsolosluğunda üslenen Amerikan yetkilileriyle görüşmeleri olağan bir hale gelmişti. Bu üst düzey görevliler arasında konsolos yardımcısı Pilliam Patterson ve bir diğer yetkili Oscar Guerra vardı; her ikisi de muhtemelen CIA istihbarat görevlilerinden daha fazla yetki sahibiydi.¹ Aslında isyancılar, Küba masası şefinin daha sonra “Tüm personelim ve ben Fidelciydik” diye yazdığı gibi, CIA’nın analiz bölümü tarafından seviliyorlardı.² Frank País hapishaneden çıktıktan sonra, özellikle Patterson ile uzun tartışmalar yaparak görüşmeleri sürdürdü. Bu konuşmalar País’in Fidel Castro’nun kamuoyu nezdindeki imajını yumuşatacak adımlar atmak için sabırsızlanmasına neden oldu. Amerikalı yetkililer onu, Castro’ya yazdığı gibi şöyle ikna etmişlerdi: “Finans sektörünün asıl korkusu Batista düştüğünde kendi, istikrarlı hükümetimizi oluşturmak için yeterli gücümüzün olmayacağı ve her gün daha çok bölünüp parçalanan partilere, hareketlere ve gruplara davetiye çıkartmak zorunda kalabileceğimiz.” País “Küba’nın Windward Kanalı’nda Oriente bölgesine yalnızca otuz mil uzaklıkta bulunan ve 1950’ler boyunca bir dizi darbe ya da karşı darbeye sahne olan bir diğer Haiti haline geleceği” yönündeki endişe ve korkuların önünü kesmek istiyordu. Aynı zamanda Küba’nın muhalif siyasi partilerinin tanınmış isimleri ile Sivil Kuruluşların desteği alınırsa, bunun Küba’daki siya-

si ve iktisadi seçkinlere, ABD'ye ve hareketin kendi üyelerine bir ılımlılık ve istikrar sinyali gönderebileceğini düşünüyordu.³

País, Castro'nun bilgisi olmaksızın, Küba'daki siyasi tartışmalardan ve basındaki sansürün kırılmasından yararlanarak "kamuoymunda büyük itibar taşıyan, bir dizi değerli insanın" 26 Temmuz'a "katıldığını ve yakın bağlar kurduğunu" açıkladı ve gizli bir girişimi açığa çıkarmış oldu.⁴ Ulusal Yönetim'in hapishanede olmayan az sayıdaki üyelerinden biri olan Haydée Santamaría'nın beraberinde Javier Pazos'u hareketin teklifi konusundaki görüşlerini almak için çeşitli saygın insanlarla görüşmek üzere Havana'ya gönderdi. Yeraltı örgütünde ve yakın arkadaşları arasında María ya da Yéyé olarak anılan Santamaría, 1953'ten beri Fidel Castro ile yakın çalışmalarda bulunmuştu. Erkek kardeşi Abel ve erkek arkadaşı Boris Luis Santa Acoloma, Castro'ya Oriente'de Moncada kışlası baskınında yardımcı olmuşlardı. Batista'nın polisi Santamaría'yı serbest bırakmış, fakat kardeşiyle erkek arkadaşını işkence yaparak öldürmüştü. Santamaría M267'nin Küba'daki çeşitli siyasi figürlerle bağlarını kurarken kayda değer bir diplomatik ve stratejik yetenek gösterdi, ki bu yetenekleri Hareket'e ayaklanma sırasında da yardımcı olacaktı. Javier Pazos, Carlos Prío döneminde Küba Ulusal Bankası'nın yönetim kurulu başkanı olan Felipe Pazos'un oğluydu. Javier 1940'larda babası Inter-America Development Bank'ta çalıştığı sırada Washington'daki Sidwell Friends Quaker okuluna gitmişti. 1952 darbesinden sonra "Sevgili Javier" 26 Temmuz'a katılmış ve sonunda kurye, tercüman ve silah taşıyıcı olarak Hareket'e hizmet etmişti.⁵

Santamaría ile Pazos "kısmi bir devrimci hükümet kurma olasılığını" tartışmak için Raúl Chibas, Felipe Pazos, Enrique Barroso, Roberto Agramonte, Jr. ve Justo Carillo'ya diplomatik ziyaretler yapmaya başladılar.⁶ Aslen Santiagolu olan Raúl Chibas, Columbia Üniversitesi'nde okumuş, beşeri bilimler dalında doktora yapmıştı; Ortodoks Parti'nin kurucusu Eduardo Chibas'ın kardeşi ve Havana'daki askeri akademinin başkanıydı. Enrique Barroso Ortodoks Parti'nin gençlik kolları başkanı, Roberto Agramonte, Jr. ise sürgün edilmiş bir sosyoloji profesörü, eski bir büyükelçi ve Ortodoks Parti'nin diktatörlüğe karşı sivil direnişi savunan başkan adayı Roberto Agramonte'nin oğluydu ve Küba'nın en büyük beton şirketinde mühendislik yapıyordu.

1930'lardaki Machoda karşıtı öğrenci hareketinin kurucusu olan Justo Carrillo, Herbert Matthews'ın "büyük işletmelerden, bankalardan ve meslek gruplarından olağanüstü destek alan yüksek nitelikli bir aydınlar grubu" olarak tanımladığı Montecristi Grubu'nu yönetiyordu. Grup geçici bir hükümet oluşturmayı planlıyor ve Carrillo'yu muhtemel başkan olarak görüyordu.⁷

Bu beş kişiden yalnızca Carrillo Haydée, Santamaría'nın devrimci hükümete katılma teklifini reddetti; Fidel'in iktidar yarışına ciddi biçimde katılmaktansa, ulusal savunmanın sembolü olarak Sierra Maestra'da kalmasını önerdi. Fidel'e kararını açıklamak için yazdığı mektupta çeşitli geçiş senaryoları konusunda bazı sorular sordu: Askeri bir cunta mı yoksa asker-sivil karışımı bir cunta mı tercih ediliyordu; cuntada kimler olacaktı; geçici hükümetin süresi ve işlevi ne olacaktı; geçici hükümet Küba halkıyla bir anayasal meclis aracılığıyla mı yoksa seçimler aracılığıyla mı bağ kuracaktı ve geçici hükümetin kurulmasından önce ordunun işlevi ne olacaktı? Carrillo, Batista'yı devirme dinamiğinin diktatörün kendi saflarında geliştiği, özellikle Sivil Kuruluşları askeri cuntayı şiddeti sona erdirecek bir araç olarak değerlendirir, geçişi izlemekle yetinir ve demokrasi ve ekonomik istikrar sağlayacağına inanırlarsa, doğacak alternatifin Sierra mücadelesinin siyasi ve psikolojik gücünü hızla marjinalleştirecek bir oyun sergileyebileceği konusunda uyarda bulundu.⁸

Pazos, Agramonte, Chibas ve Barroso Fidel Castro ile buluşmak için uzun bir yolculuğu göze aldıklarında, País saygın toplumsal liderlerini M267'nin ayaklanma stratejisine katmayı başarmış oldu. ABD elçiliği raporunda, Fidel Castro ile Pazos ve Chibas gibi "tanınmış muhalif aydınların" ittifak yaptığı dedikoduları "gerçekse, bu kişilerin çok sayıda taraftarı bulunduğundan, bunun oldukça önemli bir gelişme olduğu"nın söylenebileceği ifadesine yer veriyordu.⁹ Yakında askeri bir darbenin gerçekleştirileceği ve Küba halkının gerçek bir muhalif adayın katılımı olmadığı halde Batista'nın seçim çağrısını kabul edeceği gibi birbiriyle çelişen dedikodulara rağmen, M267 Chibas, Barroso, Agramonte ve daha sonra Pazos'u hızla Havana'dan Santiago'ya Manzanillo adlı sahil kentine götürdü. Llanero'dan Sierra Maestra'ya insan, silah, malzeme ve yazışma akışının giriş kapısı olan Manzanillo, Guacanayabo Körfezi'nde Santiago'ya yaklaşık yüz mil uzaklıkta bir kenttir. Konuklar oradan Fidel'in Sierra Maestra'daki ko-

muta merkezine gideceklerdi. País bu yolculuk sırasında büyük bir dikkatle güvenlik önlemleri aldı; en yakın yoldaşlarına bile gerekmedikçe bilgi vermedi. Ancak, grup 1957 Temmuz'unun başlarında Manzanillo'ya ulaştığında, Hareket adına çalışan önemli bir unsur ve tanınmış bir doktorun kızı olan Celia Sánchez'in yakalanması kötü bir sürpriz oldu.

Tanınmış bir grubun Sierra Maestra'ya doğru yol aldığı bilindiği halde, Celia yapacakları uzun yolculuk için konuklara gereken malzemeleri hazırlar ve onları yanına göndermek için Fidel'in iznini beklerken, konukları birkaç gün başarıyla sakladı. Fidel'e onları ağırlamanın, donatmanın ve saklamanın çok zor olduğu konusunda yakındıysa da, bu girişimin Hareket için olumlu sonuçlar doğuracağı konusunda güvence verdi. Ona, "Bu insanların Sierra'ya gittikleri haberinin nasıl bir etki yarattığını bilmiyorsun"; Felipe Pazos'un oraya ulaşması "bir darbe olabilir... Bu insanların oraya gelmesi her anlamda yararlı olacak ve bundan en çok da sen yararlanacaksın; kafanı kaşıyacak vaktin yok, giderek artan sayıda insanla her şeyin başında durmak olanaksız. Artık bu insanlarla birlikte olacaksın ve sorumlulukları paylaşılabileceksin." diye yazıyordu.¹⁰

Chíbas, Agramonte ve Barroso Sierra'ya 5 Temmuz'da ulaştılar. Arkadan 10 Temmuz'da Pazos geldi." Pazos gelmeden önce bile, Hareket Celia aracılığıyla Küba'nın tanınmış haftalık dergisi *Bohemia*'nın editörlerine Castro'yu ilk üç konuğuyla birlikte gösteren çeşitli film şeritleri göndererek halkın dikkatini çekmeye çalıştı.¹² *Bohemia*'nın bir hafta sonra yayınlanan sayısı, Ortodoks Parti'nin her biri haki üniforma giymiş üç üyesinin, o tarihte her yerde içilen purosunu tütürerek siyah kalın çerçeveli gözlükleriyle kararlı bir biçimde bakan isyancı lider ile koyu bir sohbete dalmış fotoğraflarını iki sayfa halinde yayınladı. Dergi Chíbas'ı "haftanın kişisi" olarak selamlıyor ve Castro ile buluşmasının "muhalefetin yalnızca rezil hırslar ve dar kafalı egoizmden ibaret olduğunu söyleyenler için bir lanet" olduğunu açıklıyordu.¹³ Frank País'in Sierra Maestra'da devrimci bir hükümet kurma konusunda tam olarak ne düşündüğünden henüz habersiz olan Fidel, Celia'ya "Raúl Chíbas başkanlığında bir devrimci hükümet kurmanın olağanüstü avantajlar sağlayacağını" yazarak, tarihselci Ortodokslar ile yapılacak açık bir ittifakın halka duyurulmasının önemi konusunda hemfikir olduğunu bildirdi.¹⁴

Ancak ABD elçiliği Sierra yolculuğunu farklı açıklamalarla rapor etti. Bazı gözlemciler, konukların Castro'nun askeri anlamda başarılı olması halinde "bir eylem planı" oluşturmak üzere dağa gittiklerini düşünüyorlardı. Elçiliğin temas halinde olduğu ve 26 Temmuz taraftarları olarak tanımlanan diğer kaynaklar, Castro'nun Küba sanayisini millileştireceği yönündeki söylentilere dayanarak Pazos'un özellikle "Castro'nun siyasi politikalarından haberdar olmak ve Castro ile operasyonlarına yaptıkları önemli miktardaki yatırımı korumak istediği"ni bildirdiler.¹⁵ Chibas ve Fidel devrimci bir hükümet oluşturma konusunu tartışmış olabilirler; ama Pazos'un gelişi ve Justo Carrillo'nun yaklaşımının, görüşmelerin yönünü ve Castro'nun bu politik moment üzerinden en iyi yatırımı nasıl yapacağı konusundaki anlayışını değiştirdiği açıktır.

Castro, Pazos ve Chibas'ın nihayet üzerinde anlaştıkları bir belge olan "Küba Halkına Manifesto", Sierra Manifestosu olarak bilinir. Bu manifesto halka yavaş yavaş aktarılmış; önce bir kısmı özetlenip yerel Santiago basınında yayınlanmış ve daha sonra Havana radyosunda okunmuştur. Belge 28 Temmuz 1957'de *Bohemia*'da bütünüyle yayınlanmıştır. Castro manifestoyu Santiago'dan Havana'ya parçalar halinde göndermeyi değil, dergide metnin bütün olarak yayınlanmasını istemiş, metnin kopyalarını Havana'ya ve Havana yolunun başarısız olma olasılığına karşı País'e göndermesi için Celia'ya iletmıştır. Ancak Celia, manifestoyu Havana'ya götüren "Alejandro'nun (Fidel) köylülerinden biri"nin bir isyancının kız arkadaşına yazdığı aşk mektubunu vermek için Santiago'da durduğu sırada Fidel ve Ortodoks liderlerin faaliyetleri konusunda bilgi sızdırdığını yazdı.¹⁶

Fidel'in bu belgenin asıl yazarı olması mümkündü, ama metnin açıklanması konusundaki zamanlama, içerdiği fikirler ve gönderdiği ılımlı mesajlar "onun yaratma gücü ve harekete geçirme yeteneği"nin ürünü değildi. Pazos ve Chibas ile yapılan ittifak ya da bunu açıklayan belge, yaygın biçimde düşünüldüğü gibi, Hareket'i yönetirken özerk davrandığı ve bağımsız kararlar aldığı için Frank País'i cezalandırma girişimi de değildi.¹⁷ Şimdi daha açık görüldüğü üzere Sierra Manifestosu hareketin hem *sierra* ve *llano* kanadından hem de dışından elde edilenlerin ürünüydü. Manifesto, yeraltı örgütünün koalisyon oluşturma stratejisinin reddini değil, tam

tersine País'in iki ay önce hapisshanededen çıktıktan sonra başlattığı çalışmaların sonuçlarını temsil ediyordu.¹⁸

Aslında País'in Chíbas, Pazos, Barroso ve Agramonte'nin Sierra Maestra'ya gitmesini sağlayarak Fidel'in ve hareketin kamuoyu nezdindeki imajını düzeltme girişimi, tıpkı Celia Sánchez gibi Fidel için de tam bir sürpriz olmuştu. Sessiz sedasız gerçekleştirdiği girişimi Fidel'e açıklarken ne rahatsız ne de savunmacı bir tutum alan País, Castro'nun "grubun" Sierra'ya "geleceğini bildiren notu almadığını" ve Haydée Santamaría'nın 26 Temmuz Hareketi ile "bir devrimci sivil hükümet" oluşturma "önerisini" tartışma isteğinin özellikle "öğrendiğinde kendisine sürpriz olmasının" düşünüldüğünü zannettiğini fark etti.¹⁹ País, Pazos yoldayken Chíbas ile birlikte Sierra Maestra'da olan Fidel'e ulaşan bir mektupta, bu girişiminin nedenini "tanınmış belirli kişilerin etrafında bulunmasının, ülkede Fidel'e –belki de romantik bir biçimde– belirli çekincelerle yaklaşan tüm kesimlerin üzerinde prestij kazanma ve hatta daha büyük bir tehlike olduğu izlenimini yaratma olanağı sağlamak" olarak açıklıyor, "Bunlar senin etrafında bu tür insanların bulunduğunu gördüklerinde, program ve somut hükümet projeleri geliştirdiğini düşüneceklerdir. Aynı zamanda sivil devrimci bir hükümet hareketimize daha fazla prestij sağlayacak ve onun militan yapısını güçlendirecektir" diyordu.²⁰

Genel olarak Fidel Castro'nun Hareket içindeki gücünü ispat etmek ve País'in *llano*'daki gücü için bir taban oluşturmamasını engellemek için Küba'daki siyasal muhalefetle tek başına ittifak arayışı içine girdiği düşünülse de, iki gün sonrasının tarihini taşıyan, önemli bir siyasal ve örgütsel strateji belgesi olan daha önce yayınlanmamış mektup, aslında País'in bu ittifakın oluşturulmasında, zamanlamasında ve işlemedeki rolünü göstermektedir.

Seninle konuşmak istediğim son nokta, bir sivil devrimci hükümetin oluşturulmasıdır. Bana öyle geliyor ki, bunun için koşullar öyle çok da olumsuz değil, hatta olumlu olduğunu bile söyleyebilirim. Bu konuda çok fazla yorum yapıldığını duymuş olmalısın, özellikle de Raúl Chíbas'ın böyle bir oluşuma katıldığını. İnsanların tepkelerini işittiğim için, bunun fiilen ne anlama geleceğini çok iyi anlamasalar bile meseleye olumlu baktıklarını görüyorum. Javierito'nun babası ge-

lir gelmez onunla oturup bu olasılıkları incelemen ve böylesi bir sonuç için gereken planları yapmak gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda bunu halka anlatmak için de gereken işbölümünü yapmaya başlamalısın. Bunu iki şekilde ele alabilirsin; biri, bizim yöneteceğimiz, devrimci bir hükümetin neleri içereceğini anlatan ve bizim yürüteceğimiz bir tanıtım, diğeri ise yabancı ve yerli dergi ve gazetelerde yapılacak tanıtım. Meselenin halka anlatılması adım adım gerçekleştirilmeli. Üçünüzün ya da dördünüzün fotoğrafları ve yapılacak röportajlarla başlamalı, bunu deklarasyon ve benzeri şeyler izlemeli. Ve bu, son aşamadan önce, yani programın halka anlatılmasıyla çakışacak biçimde açıklanmalı ya da daha önce açıklanmasının daha önemli veya etkin olacağını düşünürsen, açıklama tabii ki daha erken yapılmalıdır.

Sana bunları önerirken, devrimci bir hükümetin ele almak zorunda kalacağı vergi katkıları ve benzeri kimi detaylar ve sorunlar konusunda da düşündüm ve şimdiden “düşünsenize, iki kez katkı payı ödemek zorunda kalacaktık” türünden kimi yorumlar duydum. Javier’in babası bir otorite olduğu için bu konularda benden çok daha iyi planlar yapabilir.²¹

País aynı mektupta hareketin böylesi bir devrimci hükümetin duyurulması konusundaki zamanlamayı, birkaç ay içinde doruğa ulaşacak bir genel grevin son aşamasıyla çakışacak şekilde yapmasını öneriyordu.

País’in beklediği gibi manifesto günün sorunlarına yanıt veriyordu. Batista yönetiminde seçim yapmak mümkün olacak mıydı? Bir dönüşüm sırasında silahlı kuvvetlere uygun düşecek rol neydi? Küba toplumunun hangi kesimleri Küba’nın ihtiyaç duyduğu yeni bir tür önderliği üretecekti? Devrimin en önemli hedefleri nelerdi? Manifesto Küba’nın dönüşümünde sivil toplumu merkeze koyarak Sivil Kuruluşları hem rejimi hem de devrimcileri şiddeti durdurmaya çağıran pasifist konumlarının ötesine çekmeye çalışıyordu. Aslında apolitik olan Sivil Kuruluşlara bir geçici hükümet atama gücü veren manifesto, hem sivil toplumu politize etmeyi ve geleneksel politikaları dışlamayı, hem de ayaklanma aracılığıyla iktidarı alacak yeni devrimci kuşak için açık kapı bırakırken kirli politikayı adadan tasfiye etmeyi amaçlıyordu.²²

Belge, ülkenin siyasal çıkılmazlarının üstesinden gelinemediğini belirtiyor, kamu yöneticilerinin vizyon sahibi olmadıklarını öne sürüyordu. Manifestonun özünde, siyasal inisiyatifı Batista hükümetinden zorla alma ve Batista'nın ustalıkla teşvik edip suiistimal ettiği Küba muhalefet partilerinin dağınlıklığını ve zayıflığını teşhir etme yönünde başarılı bir girişimdi. Manifesto şöyle uyarıyordu: "Eğer diktatörlük Sierra Maestra'daki isyancı güçleri yenmeyi ve yeraltı hareketini ezmeyi başarır", halkın "genel olarak duyduğu acı ve kuşku" dürüst seçimlerin yapılma olasılığını azaltacaktır. Çünkü seçim süreci "Küba'nın kamusal yaşamında kendini gösteren iki gücü, yeni devrimci kuşağı ve sivil kuruluşları" göz ardı etmiştir, bu iki güç tek başlarına o tarihte iktidar için birbirleriyle rekabet eden siyasal kliklerden "çok daha güçlüdür". Ülkede bu iki güce alan açmayan bir seçim çözümü "yalnızca isyancıların bütünüyle yok edilmesi sonucu başarılı olabilir". Halbuki yurtseverler ister siyasi, ister devrimci, ister sivil kuruluşlar olsun, "kaba kuvvete, insan hakları ihlallerine, iğrenç cinayetlere dayanan" rejimi kökten kurutma ve "barışı... ülkede mümkün yegâne yol olan demokratik ve anayasal yoldan arama" amacını paylaşan diktatörlük karşıtı tüm güçlerin birliğini istemektedir.²³

Manifestoya göre, 26 Temmuz Hareketi serbest seçimleri ve anayasal hükümeti "herkesten daha çok" istemekteydi. Bu hareketi destekleyenler dağlarda, sokaklarda ve zindanlarda yalnızca bu nedenle ölmüşlerdi. Fakat "antidemokratik ve taraflı" zorba bir hükümetin yönetiminde, "radyo istasyonlarının kapatıldığı", "faili meçhul" cinayetlerin işlendiği bir ortamda, seçimler "gerçekten serbest, demokratik ve tarafsız" olamazdı. Rejimin seçimlere olan inancına güvenilemeyeceğinin kanıtı, hükümetin baskıya dayanmasıydı: "Daha fazla kan dökerek ayaklanmayı sona erdirmek istiyor, daha fazla terör yaratarak teröre son vermeye çalışıyor, daha fazla baskı yaparak özgürlük isteğini sona erdirmek istiyorlardı." Küba'daki demokrasiyi koruyarak seçim yapabilmek için "tüm muhalefet partileri, tüm sivil kuruluşlar ve tüm devrimci kesimlerin ortak bir mücadele stratejisi ile sivil-devrimci bir cephede birleşmeleri ve Sivil Kuruluşların "geçici, tarafsız hükümet"e başkanlık edecek bir kişi atamaları dışında seçenek bulunmamaktaydı. Sivil Devrimci Cephe, kurulacak geçici hükümet ile Batista'yı istifaya davet edecek ve iktidarı geçici başkana devredecekti.²⁴

Kurulacak yeni hükümetin programı Ortodoks Parti'nin uzun süredir savunduğu, tüm siyasi tutsakların serbest bırakılması, serbest konuşma hakkı, özgür basın, yolsuzluğun engellenmesi, hızla bir sosyal hizmet sisteminin oluşturulması, sendikal hareketin demokratikleştirilmesi, okuma-yazma oranını ve eğitim düzeyini yükseltmek için kampanyalar düzenlenmesi, tarım reformu, paranın istikrara kavuşturulması ve sanayileşme için ithal ikameciliğe başvurulmasını esas alan programı yakından yansıtıyordu. Sürekli orduya gelince, “sivil devrimci cephe, ordunun siyaset dışı tabiatını güvence altına almak için orduyu siyasetten arındıracaktı”. Amerika Birleşik Devletleri'ne çatışmaya müdahale ya da aracılık etmemesi, yalnızca Batista'ya silah göndermeyi durdurması için çağrı yapan manifesto, ne askeri bir cuntanın, ne yabancı ülkelerin aracılığının ne de Küba'daki geleneksel devlet güçlerinin Küba'daki demokratik dönüşümün güvencesi olabileceğini belirtiyordu. Manifesto, ABD ve diğer ülkelerdeki Kübalı sürgünlerin Batista yönetiminin yaptığı insan hakları ihlallerini Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdinde kınamaları için çağrı yapıyordu. Geçici hükümet kurulduktan bir yıl sonra 1940 anayasası ve 1943 tarihli seçim yasası gereği genel ve yerel seçimler yapılacak ve “iktidar hemen seçilen adaylara devredilecek”ti.

Manifesto geçici başkanı ataması için stratejik olarak, siyasi partilere değil Sivil Kuruluşlara sesleniyor, Küba toplumunda kökleşen yaklaşımın, yeni başkanı Küba muhalefet partilerinin aday göstermesi halinde zorunlu olarak ortaya çıkacak olan ve herkesin bildiği taahhüt ve yükümlülük tuzaklarından koruyacağını öne sürüyordu. Manifesto, Küba politikasına girişini daha cazip kılmak için partilerden ya da Sivil Kuruluşlardan “ayaklanma tezini benimseyerek” Sierra'da Castro'ya katılmalarını değil, *historicos* ve *abstencionistas* Ortodoksların savunduğu gibi, yalnızca seçimlerden vazgeçmelerini ve Batista'nın istifasını talep etmelerini istiyordu. Manifestoda, Castro'nun temsilcilerinin bu önerileri Meksika'da, Havana'da, “ya da nerede istenirse orada” tartışmaya hazır oldukları belirtiliyordu. Tüm siyasal, devrimci ve sivil kesimlerin yapması gerekenin “önerilen cepheyi örgütlemek olduğu, bunun ardından rejimin çökeceği” söyleniyordu. Eğer bu birlik çağrısı duymazdan gelinirse, isyancılar “zaten yıkılmaz bir istihkâm haline gelmiş olan” dağlarda savaş-

maya devam edecekti, çünkü hiç kimse “halkın zaferini” engelleyemeyecekti.²⁵ Manifesto, Sierra Maestra’da devrimci bir hükümet oluşturma çağrısı noktasında Frank País’in başlangıçta tahmin ettiğinden daha tedrici bir geçişi öngörüyordu. Buna rağmen geniş çerçevesi ve siyasal önemi açısından manifesto, País’in 26 Temmuz’un önündeki siyasal fırsat konusundaki görüşünü yansıtır ve onun zamanlamasıyla uyum gösteriyordu: País, 1957’nin sonunda Batista’yı devirmek için bir genel grev gerçekleştirmeyi planlıyordu.

Grubun Sierra’yı ziyaret etmesinin ardından manifestonun halka açıklanması sırasında, Castro kendi elyazısıyla País’e yazdığı kırk iki sayfalık mektubunda “son iki ya da üç haftadır yazdıklarımı... özellikle de önümüzdeki aylarda yapmayı planladığın işleri içeren, daktiloyla yazdığın raporu ve işçi kesimi konusundaki raporlarını aldım” (Castro’nun ziyaretçilerini ağırlarken aldığı 7 Temmuz 1957 tarihli strateji belgesine gönderme yapıyor) diyordu. Fidel, País’e, seçimin ve seçimi savunanların güvenilirliğini baltalamak için başlangıçta gündeme getirilen devrimci bir hükümet kurulması fikrinin tersine devrimci bir cephe çağrısı yapma kararını açıklıyordu.

Siyasi partiler hakkında yanlış fikirlere kapılıyor değilim, ama bu hem onlara halkın nazarında istifasını istediğimiz diktatörün müttefikleri olduklarını gösterecek, hem de aynı diktatörün adalet ve demokrasinin güvencesi olduğu fikrinin saçmalığını anlamalarını sağlayacak. Sivil Kuruluşlar nazarında ise, teorik olarak reddedilemeyecek olan yegâne formülü reddederek bu kuruluşların mücadelelenin belirleyici faktörü haline gelmesini sağlayacaklar. Dahası, manifestoda günümüzün pek çok sorununa yanıt üretiyoruz. Üzüldüğüm tek şey, sözcükleri eylemle destekleyemeyişimiz.²⁶

Castro’nun birkaç hedefi vardı: Batista yönetimi altında yapılacak seçimlerin barışçı geçiş için güvenilir bir gelecek sunduğunu düşünen Ortodoks ve Auténtica’nın fraksiyonları ile diğer muhalefet partilerini de değersizleştirmek istiyordu. Aynı şekilde Sierra Maestra Manifestosu, geçici hükümetin kurulmasında ve ülkenin dönüşümünün denetiminde esas olarak, apolitik olan Sivil Kuruluşlara başrolü vermeye ve böylece onları

“seçim tezi”nden vazgeçip “ayaklanma tezini” desteklemeleri için yönlendirmeye çalışıyordu.

Aslında, manifestonun yayınlanmasından önce bile ABD elçiliği, Raúl Chibas'ın ağabeyinin ölümünden sonra “partiyi bırakması”nın “birleşik ve ülke çapında etkili bir güç olan partiyi yok olmaya mahkûm ettiğini” belirterek, bu stratejinin siyasal partilerin güvenilirliğini azaltmaya başladığını bildirmişti.²⁷ Tıpkı Castro'nun País'e yazarken öngördüğü gibi, manifesto Tony Varona, José Andreú, Ramón Grau ve Emilio Ochoa gibi kişilerce yönetilen vefasız ve bölünmüş muhalefeti, birleşik bir muhalefet cephesi çağrısı yapan Küba Yüksek Adalet Mahkemesi'ni geçici hükümetin başına getirmeyi öneren bir manifesto çıkararak dokuz gün içinde seçim yapılmasını istemeye mecbur etmişti. Eğer bu öneri kabul edilmezse, yeni cephe “politikayla ilgisi olmayan tanınmış bir liderin arkasında birleşerek, Haziran 1958'de yapılacak seçimlerde hükümeti yenilgiye uğratacak”tı. ABD elçiliği bu yeni girişimleri “aylardır muhalefetin gösterdiği en güçlü birlik” olarak niteliyor, ama Amerikalılar “kükümeti istifaya zorlamanın”, Birleşik Cephe planının yandaşları silahlı kuvvetlerin önemli kişilerinin görevlerini terk etmelerini sağlamadıkları takdirde “gerçekçi olmayacağını” düşünüyorlardı. Elçilik bunu hükümete karşı “ayaklanma yerine seçimlere dayanan birleşik bir saldırı geliştirme yönünde ciddi bir girişim” olarak övdüyse de, raporu yazan yetkili, başarı şansının “en iyi koşullarda bile kuşkulu olduğunu” belirtiyordu. Grau ve Ochoa “önemli ölçüde taraftara sahipti”, Prío “Küba halkı karşısında saygınlığını oldukça yitirmiş biriydi”, Andreú ise “kendisi ve karısı dışında çok az kişiyi” temsil ediyordu.²⁸ Böylece Sierra Manifestosu, Batista'nın gerçekten demokratik bir seçim yapmaya niyeti olmadığına ilişkin 1952 darbesi ve 1954 seçimleri gibi önemli kanıtlar olmasına rağmen muhalefetin Batista'nın seçim planlarını desteklediğini kamuoyuna duyurdu.

Sierra Manifestosu, 26 Temmuz'un, içinde birçok muhalif grubun bulunduğu bir birleşik cepheye katılmak istediğini gösteriyordu. Aslında belgenin zamanlaması, simgeledikleri ve özü Havana ya da Meksika'daki muhalefeti olmasa da Autenticoların, Ortodoksların, Sivil Kuruşların ve devrimci grupların bulunduğu Miami'yi harekete geçirecek ve bu gruplar diktatöre karşı birleşme çağrısı yapan 26 Temmuz'a kısa süre içinde yanıt vereceklerdi.

“BİRAZ DİKTATÖRCE DAVRANMAK ZORUNDAYDIK”

HAZİRAN-TEMMUZ 1957

Önümüzdeki mücadele için emekçi kitleleri hazırlamaya başlamamız gerekiyor. Bunun için şu aşamada olumsuz sonuç verecek uçlara savrulmamız lazım. Olumsuzdan anladığımız şey, genel grev için propaganda yapan ve örgütlenen işçi sınıfıyla bağlarımızı gevsetecek, şiddet içeren her türlü eylemdir. Yine de işçiler ülke çapında hissedilecek bir eylemi yürütmek zorunda. Bu, 26 Temmuz ve Sivil Direnişin emekçi kitleleri belirli bir slogan etrafında harekete geçirme yeteneği bağlamında muazzam bir psikolojik etki yaratmanın yanı sıra işçi hareketini genel grev doğrultusunda örgütleme yeteneğimizden kuşku duyan grupları da etkileyecektir.

FRANK PAÍS'TEN İŞÇİ VE SİVİL DİRENİŞ LİDERLERİNE, TEMMUZ 1957

O tarihte en güçlü isyancı gücün 26 Temmuz olmasına ve siyasal muhalefetin Sierra Manifestosu ile daha da bölünmüş olmasına rağmen, Frank País örgütünün hâlâ açık iletişim kanallarından, yapısal ve fikişsel birlikten, kadro disiplininin, polis gözetimi ve sızmasına karşı yeterli güvenlikten ve birkaç aylık bir süre içinde diktatörü devirmeye yetecek ölçüde para ve silahtan yoksun olduğunun farkındaydı ve bu ona acı veriyordu. País, hareketin “siyasal geçmişinden bütünüyle uzaklaşmış bir aracı” temsil ettiğini düşünüyordu. Castro, Pazos ve Chibas tarafından yapılan açıklamanın popülerliği ve zamanlaması karşısında “halkın sezgilerinin” yükselişine ve Castro’nun son mesajının uyandırdığı duygulara uyum sağlayabilmek için M267’nin hızla gerçek bir ulusal örgütlenme geliştirmesi gerektiğini hissediyordu.¹ Fidel ve 26 Temmuz hızla, değişimi isteyen ulusal duyguların gerçekten daha büyük sembolleri haline geliyordu. Fakat Hareket örgütsel yapısına oranla çok fazla büyüyordu ve gerçek kapasitesiyle halkın diktatörlük karşıtı bir mücadeleyi ele alıp yönetmesine dönük talebi arasındaki açık da büyüyordu.

Sierra Manifestosu'nun yayınlanmasının hem öncesinde hem de sonrasında Ulusal Yönetim içindeki en yakın müttefikler arasında bile iletişim çok zayıftı. Pazos, Chibas ve diğerlerinin düşüncelerini öğrenmek için Haydée Santamaría'yı Havana'ya göndermesinin üzerinden yaklaşık üç hafta geçmiş olmasına rağmen, País görüşmeler konusunda hâlâ son bilgileri alamamıştı.² Cezaevinde mektup alışverişi yapma olanakları bulunan Armando Hart ve Faustino Pérez bile henüz País'e yanıt vermemişlerdi. Havana milisleri ve mali koordinatörler País'in bilgi, toplantı ve para taleplerini göz ardı ediyorlardı. País Pinar del Río'daki yerel örgütçüler için bir adres bile temin edememişti.³ Hareketin ülkenin her tarafındaki eylemcilerine İkinci Cephe, Sierra Maestra ve ulusal hareket tarafından kullanılmak üzere Santiago'ya para ve silah göndermeleri için haziran ayı boyunca yalvardı. İlçelerden katkı aldığı anda bile, tüm bu süreç çileden çıkarıyor ve moral bozucu oluyordu. Örneğin, hazıranda Matanzas koordinatörü yüklü bir miktar dinamit bulduğunda, sadece emredildiği gibi onu göndermek yerine, önce País'ten dinamit için ödeme yapmasını istemek üzere eli boş bir kuryeyi öylece Santiago'ya göndermişti.⁴ Camagüey'de yerel eylemciler País'in otoritesine meydan okuyup doğrudan bir kadro değişimi ile hallolabilecek bir sorun için, onu savunma yapmaya zorlayarak kıymetli zamanını alan "sahte ve tarafı bilgileri" yaymışlardı.⁵

Para toplamak, üye kaydetmek ve Las Tunas, Palma Soriano, Contramaestre, Mayarí ve Micaró'nun kasabalarında sabotajlar düzenlemek üzere eğitilen eylemcileri olmasına rağmen düş kırıklığına uğrayan País, haziran sonuna gelindiğinde yeni ortaya çıkan M267 liderlerinden hiçbirinin "hareketin Sierra'da ve ülke çapında yürüttüğü mücadelenin koşulları konusunda çıkarılan bir önceki tavsiye sirkülerine rağmen başında olduğu Oriente'deki karargâha herhangi bir şey göndermemesi"nden yakınıyordu.⁶

Aslında bu konuda en fazla suçlu olanlar Santiago'dan sonra Oriente'nin en önemli kenti olan Manzanillo'da üslenmişlerdi. Orada, Celia Sánchez hareketin genel koordinatörü ve Sierra Maestra ile bağlantıları sağlayacak kişi olarak görev yapıyordu. País iki kişiyi daha atamıştı. Bunlardan biri "eylem ve sabotaj", diğeri de Sierra Maestra'ya yeni insan kazandırmakla görevliydi. Celia (Norma olarak da bilinir) Ulusal Yönetim üyesi

ve Fidel Castro ile yakından ilişkili biri olarak diğer iki kişi üzerinde yetki sahibiydi ve País tümü üzerinde yetkiliydi. Fakat Celia hareketin örgütlenme, maliye, eylem, işçi, direniş ve propaganda sorumlularını atayıp atamadığını, Sierra'ya insan göndermekte başarılı olup olmadığını ve País'in Manzanillo aracılığıyla Fidel'e gönderdiği silah ve teçhizatın yerine ulaşip ulaşmadığını rapor etmeyi başaramamıştı. Diğer Manzanillo eylemcileri de Sierra için insan seçme konusunda País'ten gelen talimatlara karşı çıkmışlardı. Bu kötü beceriksizlikten dehşete kapılan País onlara şöyle yazdı:

Bölgenizde olan şeylerin had safhada sevimsiz olduğunu söyleyebiliriz. Hareketin diğer ayaklarının beyni olması ve onu omuzlarında taşıması gereken bölgenizin örgütlülüğüne, birliğine ve ruhuna inanmak çok zor. Her biriniz kendi başınıza çalışıyorsunuz; hiyerarşiye saygı göstermiyor, diğerlerinin çalışmalarına ya duyarsız kalıyor ya da onları yok saymaya çalışıyorsunuz ve karşılıklı olarak birbirinizin işlerine müdahale ederek bu sorunlara aşına olanlar arasında kötü bir izlenim yaratıp çabaların boşa gitmesine yol açıyorsunuz. Saygı, disiplin ve otorite konusunda ısrarcı olmak zorundayım, ama bu sorunları kendi aranızda çözmeniz için uğraş vermemize rağmen çözmediniz. Artık Ulusal Yönetim'den tümünüzün üzerinde yetki ve sorumluluk sahibi olacak bir temsilci göndermek zorundayız ve buna da razı olmazsanız, Ulusal Yönetim size bunu kabul ettirecek.⁷

País'in gücü Sierra'ya akan insanları bütünüyle kontrol altında tutmaya yetmiyordu. Ülkenin her yerinden Sierra Maestra'daki gerillalara katılmak için aktif bir biçimde insan toplayabiliyordu, çünkü eylemleri nedeniyle artık kentlerde güvenli bir biçimde faaliyetlerini yürütemeyen yeraltı savaşçıları için isyancı ordu emniyetli bir cennetti. País bu "canı yanmış" yeraltı savaşçılarının çoğunun sürgüne gitmesini yasakladı. Ulusal bir örgütlenme yaratma hedefiyle yalnızca Oriente'den değil, ülkenin her yerinden eylemcilerin isyancılara katılmasına izin vermenin siyasal bir zorunluluk olduğunu düşünüyordu.⁸ Bu faktörler Manzanillo üzerindeki baskıyı artırdı. Fakat País hâlâ hem oradaki gruplar üzerinde hem de diğer bölge-

lerde Fidel'e yeni kadrolar göndermenin hareketin önceliklerinden olduğunu düşünen ve bu işi uygun kanallardan geçirmeden rutin bir biçimde yapanlar üzerinde otoritesi olduğunu göstermek zorundaydı.

País'in disiplinin bu şekilde bozulmasına yönelttiği itirazlar öncelikle hareketin, hem kendisinin hem de isyan ordusunun büyümesi nedeniyle karşı karşıya kaldığı olağanüstü güvenlik sorununa gösterdiği tepkiyi ifade ediyordu. Hem Rolando Masferrer'in kontrgerillaları hem de Batista'nın istihbaratçıları örgüte sızmaya başlamışlardı bile. Hareketin eylem ve sabotaj birimleri hükümet ajanlarının ve Küba toplumundaki "gangster unsurların" sızmalarına karşı özellikle hassastı. "Gangster unsurlar"ın çoğu aynı zamanda hükümetin muhbirleriydi ve etkin sabotaj eylemleri yapma yetenekleri de bulunuyordu. Ama aynı zamanda hareketin parasını çalmaya ve silahları en yüksek parayı verenlere satmaya meyilli kişilerdi.⁹ País bu nedenle Manzanillo'daki yoldaşlarına "sorumluluğu ulusal örgütün taşıdığını" kabul etmelerini, "... onun tüm bölgelerde sorumlulukları bulunduğunu ve savaşmaya gidecek olan kişileri ülke çapında seçmesi gerektiğini" söyledi. Daha sonra onları acımasızca suçladı: "Üst konumda bulunmanız size anarşi yaratma hakkı vermiyor. Önce size, sonra da Ulusal Yönetim'e bağlı olan *sierra* ile hem yerel hem de ulusal bağlar kurma yönündeki ikili rolünüzü oynamayı öğrenmek zorundasınız."¹⁰

O yaz tüm Oriente'de ve Havana, Las Villas ile Camagüey'de gerçekleşen ve 26 Temmuz tarafından üstlenilen sabotaj dalgası, hareketin ülkenin her yerinde, tüm eyaletlerde ve çoğu ilçede sabotaj birimleri olan çok büyük ve sıkı bir örgüt olduğu izlenimini verdi. "Fakat sabotajların çoğu, yukarıdan gelen talimatlarla değil, kendiliğinden eylemlerle gerçekleşmiş, hatta çoğu eyalet düzeyinde ya da yerel düzeyde koordine edilmişti. Sabotaj çoğu kişi için rejime karşı çıkmanın görece kolay bir yolu haline gelmişti. Telefon kabloları kesiliyor ya da bir hükümet yetkilisinin evine dinamit atılıyordu. Örneğin, Havana'da on dört yaşındaki Daniel Rodríguez iki ayrı "eylem ve sabotaj" biriminin başkanı olmuştu. Bunlardan biri, Beyaz işçi sınıfı mensuplarının yaşadığı Lawton'da, diğeri ise babasının da bir demirci dükkânı işlettiği, Siyah işçilerin yaşadığı Guanabacoa'daydı. Rodríguez, Franco İspanya'sından kaçarak Küba'ya yerleşen bir İspanyol komünistinin oğluydu. Bu geçmiş

Lawton'da tutunması için uygun olduğu halde Guanabacoa'da kabul görmesi için Santería dinine mensup bir *nañigo* ya da papaz olarak görevlendirilmesi gerekmişti. Rodríguez'in 26 Temmuz'a katılması, tıpkı faaliyet yürüttüğü mahallelerdeki diğerleri gibi zaman içinde gerçekleşmişti. Başlangıçta o ve arkadaşları M267'ye mensup hiç kimseden emir almaksızın diktatörlüğün simgelerini hedef haline getirmişlerdi ve bu türden sık rastlanmayan şiddet eylemleri yalnızca Hareket'e itibar kazandırmakla kalmıyor, aynı zamanda bu kişileri kendi yeraltı stratejisine dahil etmesine de yardımcı oluyordu.¹²

País hareketin birbiriyle aynı önemde çok sayıdaki gerekliliklerini eşzamanlı karşılamak konusunda gerçekten üstün bir yeteneğe sahipti. Haftalar önce ikinci cephenin başarısız olması onu ülkenin her bir köşesinde, kasabalarda ve kentlerde yapılacak ve dağlardaki gerilla savaşını tamamlayan bir genel grev konusunda daha stratejik düşünmeye zorlamıştı. Zindanda ya da sürgünde olan yakın dostlarının çoğuyla birlikte bir örgütlenme modeli tasarladı; bu modelin hareketin bir yandan Sierra'daki mücadeleyi yürütürken, diğer yandan ülke çapında bir genel grev örgütleyerek hızla büyüyen popüler diktatörlük karşıtı hareketi daha iyi koordine edilmesine yardımcı olacağını umuyordu. Daktiloyla yazdığı uzun bir mektupta Fidel'e açıklamadan sonraki gelişmeleri özetleyerek aktardı. Aynı mektupta sivil bir devrimci hükümet istemesinin gerekçelerine de yer verdi.¹³ Chibas-Pasoz'un Sierra ziyaretleri sırasında bir kuryeyle gelen mektup, hem bir genel grev örgütlemenin esaslarını hem de Ulusal Yönetim için güçlü yeni bir coğrafi işbölümü konusunda ayrıntılı bir plan içeriyordu. Her iki plan, daha sonraki yıllarda yeraltı örgütüne rehberlik etti.

País'in tüm yazdıklarına ulaşamadıklarından, birçok yazar, bu girişimi País'in sierra'ya kendisinin ve Ulusal Yönetim'in otorite ve denetimini kabul ettirmek için yaptığı "hoşgörülemez kadar tahakküm içeren" bir teşebbüs ya da o tarihte hapiste olan Armando Hart'ın "Fidel'in gücünü önemli ölçüde azaltmasını" sağlamak için yaptığı bir numara olarak yorumladı.¹⁴ País'in Pazos ve Chibas'ı kişisel olarak göndermesi ve Sierra Manifestosu'nda açıklanan sivil devrimci cepheyi oluşturarak Ulusal Yönetim'in güçlerini yeniden örgütleyip genişletmesi nedeniyle Fidel'in ona misilleme yaptığı varsayılmaktadır.¹⁵ Artık mektupta ortaya koyulan yeraltının inşası planlarının fi-

ilen *llano*'nun País'in hapisten çıkmasından sonra iki aylık süre içinde yaptığı çalışmaların belirginleşmesinden ibaret olduğunu biliyoruz. Sierra Maestra'ya politikacıları getirerek üstlendiği siyasal inisiyatif gibi, Hareket'i yeniden örgütlemesi de País'in hem *sierra* ve Fidel'den bağımsız olduğunu, hem de Fidel'in ona ne kadar güvenip bağımlı olduğunu yansıtmaktadır. País mektubunu Fidel'e Pazos-Chibas ziyareti sırasında bilerek göndermiştir; çünkü Castro'nun hareketin planlarıyla Sierra Maestra'da o sırada yapılmakta olan görüşmelerden çıkacak herhangi bir anlaşmaya ilişkin kendi görüşlerini birleştirmesini istemiştir. Onun açısından yeraltının ulusal grev stratejisi, hareketin siyasal önerilerinin veya kendisine yapılan önerilerin sonuçlarına bağlıdır.¹⁶ País Fidel'e "Ülkenin durumu, senin yaptığın baskı ve rejimin azmi bizi mümkün olan tüm çözümlerin eksenine oturtan muazzam bir kabul getirdi" diye yazmış ve bunun koşulunun da hapiste ya da sürgünde olanlarla birlikte Hareket'i kendi başına yönetmesi olduğunu belirtmiştir.¹⁷

País, kendisini "biraz diktatörce davranmaya, diğerlerine ne yapacaklarını söylemeye ve biraz katı olmaya zorlayan" çeşitli iç sorunlara rağmen, bu sert tutumunun emekçiler, sivil direniş ve milisler yönünden sonuç vermeye başladığını yazıyordu. Oriente eyaletini, önceki yıl başarısızlıkla sonuçlanan genel grevi yeniden başlatacak olan, ülke çapında bir girişimin deneme sahasına başarıyla dönüştürdüğüne inanıyordu. Öyle ki, Fidel'e işçilerin, milislerin ve sivil direnişin birbirlerini tamamlayıcı bir eylemlilik içinde olmalarının, "başarılı bir genel grevin mümkün ve zorunlu olduğunu" gösterdiğini yazdı. Yerel işçi birimleri zaten küçük iş bırakma eylemleri yapıyor ve grevler gerçek bir örgütlülük içinde yürütülüyordu. Eyalette "tüm gücüyle hareket eden ve büyük miktarda mali ve propaganda bağımsızlığı olan ve yerel yönetimleri bulunan bir eyalet işçi yönetimi"ne sahip olduğunu yazdı. País, genel grevi ve onun kesin zamanını planlayacak bir ulusal işçi yönetimi oluşturarak bu modeli tüm ülkeye yaymayı planlıyordu. Aslında bir "yürütme temsilcisi" ya da yönetim komitesi Camagüey ve Santa Clara'daki işçi gruplarını bir araya toplamış ve Havana, Pinar del Río ve Matanzas'ta çalışmaya başlamıştı bile. Bu nedenle País'in grev zamanlamasına göre, "işçi örgütlerinin tümü" bir ay içinde ya da 1957 Ağustos'una kadar "oluşturulmuş ve birleştirilmiş" olmalıydı.¹⁸ Ulusal İşçi Yöne-

timi o tarihte bir koordinatör belirleyecek, bu kişi aynı zamanda 26 Temmuz Ulusal Yönetimi'nin bir üyesi olacaktı. Ekime kadar ise işçilerin "nihai planı" bütünleştirmek için sloganları ve propagandasıyla tamamlanmış bir program tanımlayacaklarını umuyordu.¹⁹ País aynı şekilde Sivil Direniş Hareketi'nde yerel, eyalet çapında ve ülke çapında "profesyonel, tüccar ve sanayici"lerden oluşturulacak kesimlerin Eylül 1957'ye kadar tamamlanmasını bekliyordu. İşçi örgütlenme modelinin ardında da, Sivil Direniş'in ulusal koordinatörü *llano*'nun Ulusal Yönetim'inin bir üyesi haline gelecekti.

İşçi ve sivil direniş grupları tümüyle faaliyete geçtiklerinde, her bir "cephe" yeni oluşturulan Ulusal Grev Komitesi'ne bir temsilci atayacaktı. País bir yandan Castro'ya 26 Temmuz'un sivil direniş ve işçi yönetimleri üzerindeki denetimini koruyacağı yönünde güvence verirken, diğer yandan da Ulusal Grev Komitesi'nin 26 Temmuz'dan bağımsızmış gibi görünmesini istiyordu. Böylece hareketin, kendilerinininki gibi "bir hareket ile sekte bağlar kurmak istemeyen, fakat rejimi devirmek için ulusal bir genel grev örgütlenmesi konusunda... aynı fikirde olan sivil, siyasi, dini, iş çevresinden ve işçi örgütlerinden olan kurum ve kişilere cazip görünmesi sağlanacaktı". País Ulusal Grev Komitesi'nin farklı kişilerden oluşan, heterojen ve sekte olmayan bir yapıya sahip olmasını tasarlamıştı. Çünkü o, hareketin "kavgaya aktif biçimde hazır olmasından kaynaklanan gücünden ve ortaya çıkabilecek her koşulda devrimci yönetimin planladığı ana noktaları izleyecek son derece güçlü işçi ve direnişçi kadrolardan" emindi.²⁰ Muhalefetin birliği fikri País'in yönetimi altında bir yandan 26 Temmuz'un önce sahne arkasında ve daha da güçlendiğinde açıkça bütün denetimi elinde tutma yeteneğini korurken, diğer yandan da çokyönlü görüntüsünün geliştirilmesi anlamına geliyordu.

Her bir işçi grubu üyesinin 26 Temmuz militanı olması şartı aranmıyordu, ama País hareketin eylem ve sabotaj gruplarının üyelerini işçi birimlerine atadı. Grev girişimini aşırı militarize etmenin risklerini anlamış görünmesine rağmen, Küba işçi sınıfını ayaklanmaya dahil etmek için tasarladığı modelde çelişkiler vardı; işçi eylemleri işçilerin Batista rejimine karşı çıkışlarının birinci ifadesi olarak iş bırakma ve grevlere dayanmaktan ya da grev yasaklamaları veya sendikalarındaki yolsuzluklara karşı işçi protes-

tolarını örgütlemekten çok, öncelikle işyeri sabotajları ve şiddete dayanıyor-
du. País'in algıladığı şekliyle, işçilerle sivil direniş arasındaki eşgüdümlü
girişimlerin güvencesi ne Ulusal Yönetim, ne País'in örgütsel ve yönetsel
yetenekleri, ne de Küba işçilerinin siyasete yabancılaştırılmaları ve ekono-
mik sıkıntılarıydı. Hatta Batista rejiminin şiddete dayalı baskıları bile değıl-
di. O tarihe kadar yeraltının en büyük başarısı saydığı “disiplinli, saldırgan
ve gözüpek bir milis gücünün” grevi diktatörü devrilinceye kadar uzatma-
sını tercih ediyordu. Castro'ya şunları yazdı:

Onlara deneyim kazandırmak ve kaynama noktasına ulaşınca-
ya kadar ülkedeki gerginliği... yavaş yavaş artırmak için ayaklanma duru-
munu sürdürme emri verildiğinde, tüm [Sivil] Kuruluşlar ve Grev
Komitesi'ne bağı tüm gruplar Batista'nın ülkeden hemen ayrılması
talebiyle uyum içinde davranacaklar! Durumu sonuca ulaştırmak ve
rejime kendi yanıtını oluşturmak için zaman bırakmadan tüm Küba
Batista'nın ülkeden ayrılmasını isteyecek ve böylesine güçlü, cesur
ve ülke çapında bir açıklamanın yaratacağı belirsizlikte tüm Küba iş-
çilerin, beyaz yakalıların ve devrimcilerin yürüttüğü, daha önce ben-
zeri görülmemiş bir sabotaj dalgasıyla genel greve gidecek.²¹

País, grev komitelerinin yerel birimlerinde çalışan modern milisle-
rin sanayi tesislerine, tarım alanlarına ve işyerlerine yapacakları sabotajla-
rın toplu bir özgüven yaratacağına ve işçilerle sivil direniş eylemcilerine
psikolojik bir destek sağlayacağına inanıyordu. Hareketin silahlı girişimle-
rini daha da güçlendirmek ve yaygınlaştırmak için Castro'ya “en disiplinli
ve örgütlü bölgelere vermek” üzere silah almayı, “...Sierra cephesini geniş-
letip güçlendirmeyi ve yeni cephe-ler açmayı” planladığını yazmıştı.²² Pa-
ís'in planına göre Küba, kasım ya da aralık 1957'de yapılacak bir genel grev-
le sarsılacaktı.

País *llano*'nun faaliyetlerini izlemek için kullanılacak yeni modelin
baskılar ve sorumlulukları hem coğrafi anlamda hem de bağımsız olarak
daha iyi dağıtacağını düşünüyordu. Ulusal Yönetim içinde oluşturulacak
bir yürütme konseyinde altı ulusal bölüm koordinatörü bulunacaktı: propa-

ganda, mali işler, işçi, sivil direniş, milis ve genel koordinasyon. Küba'nın altı eyaletinin (Oriente, Camagüey, Las Villas, Matanzas, Havana ve Pinar del Río) her biri için bir eyalet koordinatörü saptanacak, bunlar da Ulusal Yönetim'in üyesi olacaktı. País Celia Sánchez'e bir on üçüncü görev verdi ve *sierra*'nın Ulusal Yönetim'deki delegesi olmasını önerdi. Dağlara olan coğrafi yakınlığı ve Fidel ile vaftiz anneliğine giden yakın bağları nedeniyle Celia'nın ilgisi Fidel ile arkadaşlarını donatmaya odaklanmıştı. Bu işi bazen üniforma dikip göndererek, bazen saat, bot, battaniye, yiyecek ve ilaç sağlayarak, bazen de hali vakti yerinde arkadaş çevresinden para toplayarak yapıyordu. País dikkatini Ulusal Yönetim'in ülke çapındaki çeşitli görevlerini koordine etmeye verdiğiğinde, Sánchez gerilla savaşının bitmeyen ve sürekli yenilenen talepleriyle ilgilenebilirdi.²³

País'in çerçevesini çizdiği genel grev stratejisi Fidel'in Sierra'daki gerilla savaşını tamamladı. Hatta, Ulusal Yönetim'i yeniden yapılandırma planı iki devrimci stratejiye işaret etmektedir: Karşılıklı olarak birbirlerine güç veren ama günlük operasyonlar bakımından taktik açıdan ayrı yürüyen bir gerilla savaşı ve kentlerde baş gösterecek bir ayaklanma. Ulusal Yönetim'in işlevi savaşın bütününe yönetmek değildi. País onu (Ulusal Yönetim'i) kendi yeraltı faaliyetlerini yönetmeye yardımcı olması ve 26 Temmuz'un üst yapısını diktatöre karşı hızla büyüyen halk hareketine benimsetmek için tasarlamıştı. Kentteki yeraltı örgütünün Castro'nun Sierra Maestra'da yürüttüğü savaş konusunda söyleyecek pek az sözü vardı ve País Fidel'e *llano*'nun Sierra'nın taktik kararları konusunda bir diyeceği olup olmadığını sormadı. Ancak País Castro'nun önderliğinin, onun hareketin ulusal olarak tanınan yegâne kişisi olduğunun ve hareketin önemli bir odak noktasının hâlâ *sierra* isyancılarına destek sağlamak olduğunun bilinciyle *sierra*'ya *llano*'nun karar mekanizmasında bir koltuk ayırdı.

Şimdiye değin Fidel'in País'in milis gücünü yaygınlaştırmak, Ulusal Yönetim'i yeniden yapılandırmak ya da hareketin kaynaklarından önemli bir payı Batista'yı istifaya zorlamak için yapılacak bir genel greve kanallı etmek konusundaki planlarına nasıl yanıt verdiğine ilişkin pek az kesin kanıt bulunmuştur. Fidel'in País'in stratejisine verdiği yanıtın bir diğer kısmı, onun "gelecek ay geliştirilecek planlarla ilgili fikrini" içe-

ren 21 Temmuz 1957 tarihli, kırk iki sayfalık mektubunda bulunmaktadır. Fidel şunları yazmıştır:

Bu konuda çok zor bir iş başardığına samimiyetle inanıyorum. Hapisten çıktıktan sonra bunun, askeri bir darbe ya da bir sermaye komplosu tezi karşısında doğru bir strateji olduğunu kaç kez savunduğumu Armando iyi bilir. Eğer 30 Kasım'dan ve çıkartmamızdan sonraki zafer günlerimizde veya bir yıl sonrası arasında bir tercih yapabilseydik, tercihimin Küba ulusunun muhteşem uyanışı aracılığıyla elde edilen bir zaferden yana olacağını bugün açıkça görebiliyorum. Dahası, rejimin bir hafta içinde yıkılması dört ay içinde yıkılmasından çok daha yararlı olacaktır. Burada yoldaşlara yedi ay sürecek bir devrim istemediğimizi sık sık tekrarlıyorum.²⁴

Fidel'e göre, *sierra* kendi güçlerini inşa edip doğrudan askeri eylemlere giriştiği sırada –bu arada País kentlerde yapılacak dört aylık genel grev planını geri çekmişti– Batista'nın baskılarıyla yaralanan ülkede yalnızca devrimin cazibesi genişleyecek ve derinleşecekti. Batista'nın askeri gücünü demoralize edeceğinden ve Sierra'nın devrimin kalbi olduğundan emin olan Castro, País'in planını kendine güvenerek imzaladı. País'i grev planlarını yürürlüğe koyması için teşvik etti ama aynı zamanda *llano* liderinin Sierra'daki gerilla savaşının, Fidel'in deyimiyle, Küba'nın siyasi çözümünün “ekseni” olmaya devam ettiğini bilmesini istedi.

Grev planını ve dolaylı olarak da yeni Ulusal Yönetim oluşumunu onaylayan Fidel, País'den Sierra'ya yönelik silah ve teçhizat tedarikini güçlendirmesini isteyerek, “Vaktiyle ikinci cepheye gönderilecek silahlardan bazılarını kullanmanızı önermiştim, ama o tarihte sırtında çifte silahla gezen insanlardan etkilenmiştim; halbuki şimdi saflarımızda silahsız insanlar bulunduğundan bu cömertliği gösteremeyeceğim için üzgünüm” dedi.²⁵ País ise Fidel'in yeraltı örgütünün planlarını desteklemesi karşılığında Sierra'ya yaptığı tedariki güçlendireceği güvencesini verdi.²⁶ Castro'nun Moncada baskınının dördüncü yıldönümünde País, “sonunda sana sordüğüm konulara değindiğin için çok mutluyum. Söylediklerinin hepsini not

edip mümkün olduğu kadar hızlı bir biçimde yerine getireceğim. Bu aydan itibaren seni destekleme sorumluluğunu alıyorum.” diyerek, Castro’nun istediğı en az otuz adamla birlikte daha fazla silah ve mermi göndermeye başladı.²⁷ Böylece *sierra* ve *llano* rejimi devirmek için potansiyel olarak birbirini tamamlayan iki taktik izlemeye başladı: dağlarda gerilla savaşı ve kentlerde genel grev. Fakat ne Fidel ve País ne de 26 Temmuz Hareketi bu yeni ulaşılan uyumdan yararlanmaya zaman bulabildi.

Santiago’daki Amerikan konsolosluğunun bildirdiğine göre kentin yeni emniyet müdürü Yarbay José Salas Cañizares “genellikle Batista karşıtı olan Santiago halkını yıldırma üzere olağanüstü önlemler uygulamak için” Oriente’nin başkentine gönderilmişti.²⁸ 1957 yazı boyunca País o güne kadar karşılaştığı en büyük tehdit altında yaşadı, bir gün içinde birden çok hücre evi değiştirdi ve Salas Cañizares’in komutasındaki güçler tarafından yakalanmaktan zor kurtuldu. Temmuzun sonunda yerel bir madeni eşya satıcısı ve sivil direniş eylemcisi olan Raúl Pujol País’e evinde saklanması teklif etti. Çok sıcak bir öğleden sonra, bir muhbirin verdiği bilgiye dayanan polis, hem País hem de Pujol’un evde oldukları sırada Pujol’un evinin bulunduğu sokağın iki ucuna da barikat kurdu. Anlaşılması güç bir biçimde evden birlikte çıkan País ve Pujol sokaktan aşağı doğru yürüdüler. Sokağın sonunda País’in eski bir sınıf arkadaşı olan muhbir onu tanıdı, bunun üzerine polis onları bekleyen arabaya bindirerek iki buçuk blok ilerideki dar bir sokağa götürdü ve burada dışarı attı. Kör bir noktada bekleyen Salas Cañizares ikisini de enselerinden vurdu.²⁹ Frank País yirmi üç yaşındaydı.

ÜLKEDEKİ MUHALİFLERİN BİRLİĞİ

AĞUSTOS-EKİM 1957

Grev geldi çattı... Eyaletin buna nasıl tepki verdiği gelince, hayat 24 saat boyunca bütünüyle felce uğradı: Fabrikalar, işyerleri, bürolar, bankalar, özel ve kiralık araba ofisleri, kafeler ve özel kulüpler kapandı, kapandı, kapandı. Hiç kimse sokağa çıkmıyor, sokaklarda yalnızca askerler, polisler ve SIM (askeri istihbarat servisi) elemanları dolaşıyordu. Sivil Direniş bir yerel gösteri düzenlemelerini söyledim; bir gecemiz daha vardı. Bugün ateş ettiler, pencereleri ve kapıları kırdılar. Bunlar gerçek aslanlar.

CELIA SÁNCHEZ'DEN HAYDÉE SANTAMARÍA'YA, 31 TEMMUZ-2 AĞUSTOS 1957

País'in katledilmesinden bir gün sonra Santiago'daki işyerlerinin çoğu, yas tutmak için kapandı. Komünist Parti üyelerinden Santiago sivil kuruluşlarının önderlerine varıncaya kadar yaklaşık altmış bin Santiagolu País'in cenazesine katıldı.¹ M267'nin yeraltı örgütü bile siyah kırmızı kolluklarını takarak halkın arasına karıştı ve kederini açıkça gösterdi. Amerikan konsolosluğunun bildirdiğine göre, cenazenin ardından tüm işkollarından işçiler "gönüllü olarak" birkaç günlük greve gittiler ve "hükümet güçlerince alınan olağanüstü önlemlerin normal bir görünüme kavuşturulmasını" talep ettiler.² İş bırakmalar gönüllü olduğu halde tam olarak kendiliğinden değildi. Aslında País katledilmeden bir gün önce temmuz ayı boyunca yapılan kimi benzeri eylemlerin finali olarak Sivil Direniş ve işçi birimlerince örgütlenen ve eyalet çapında uygulanacak on beş dakikalık bir iş bırakma eylemini başarıyla organize etmişti.³ Hükümet "Oriente eyaletindeki ciddi duruma ve genel grev tehdidine", "eylem, iletişim, konuşma, basın ve toplantı yapanları neden göstermeden ve yasal işlem yapılmadan, ihzar emri ve mahkeme kararı bulunmaksızın arama ve tutuklama yasağı" da dahil olmak üzere anayasal güvenceleri kırk beş gün askıya alarak yanıt verdi. Amerikan elçiliği bu önlemleri "rejimin küstahlığı ile korkusunun göstergesi" olarak değerlendirdi.⁴ Ağustos ayının birinci gününe

gelindiğinde rejim yayın, radyo ve televizyon üzerindeki sansürü yenilemiş, adada demokrasiye geçiş yollarını tartışan Küba meclisi her bir önlemleri hızla imzadan çıkarmıştı.

Oriente'nin País'in katledilmesine duyduğu öfke ve tepkinin büyüklüğü ve süresi, 26 Temmuz Hareketi'ni, yeni başkaldırı ortamından yararlanıp País'in ülke çapında bir genel grev için yapmış olduğu planları hızlandırarak hemen yürürlüğe koyma kararı vermeye teşvik etti. Celia Sánchez Havana'daki Haydée Santamaría'ya "Frank'ın yokluğu beni öylesine derin bir acıya boğdu ki... ama hepimizin müthiş bir üzüntü duyduğunu biliyorum" diye yazdı. Aslında País'in katledilmesi *llano*'daki en yakın arkadaşları olan Celia, René Ramos Latour, Vilma Espín, Enrique Oltuski, Marcelo Fernández, Armando Hart ve Faustino Pérez'i bir hafta içinde hem üzüntüye gark etmiş, hem de trajik olmasına rağmen Hareket'e siyasal açılım sağlayan bu olaya hızla tepki vermeye zorlamıştı. Sánchez "Santiago'nun Frank'ın ve Bienvenido'nun [Léster Rodríguez] yokluğuna nasıl alışacağını" bilmiyordu. Ulusal Yönetim'in Havana'daki üyelerinin kişisel olarak tanımadıkları René Ramos Latour ya da "Daniel" País'in *sierra* ile ilgili sorumluluklarını üstlenmek için Celia ile birlikte çalışacak, Celia ise País'in yeraltında bıraktığı büyük boşluğu doldurmaya uğraşacaktı. Latour resmen País'in görevlerini, özellikle de yeraltı örgütüne bağlı kent milislerini yaygınlaştırma görevini üstlendi.⁵

Latour katliam karşısında gelişen kitle hareketi ve protestolar nedeniyle artık şundan emindi: "Santiago halkı bizimdir ve artık zalimler tarafından yakalanmaya aldırmadıklarını bize göstermek istiyorlar." Protestolar País'in ölümünün "tüm engelleri yıktığının, artık muhafazakârlar veya radikaller, zenginler veya yoksullar, Siyahlar veya Beyazlar olmadığının" işaretiydi. Latour Santiago'daki tepkinin ülkenin her yerinde tekrarlanacağına inanıyordu, "eğer tekrarlanmazsa bastırılacaktı."⁶ Latour, hareketin devletin giderek artan vahşetine yanıt vermeye yetecek insani ve maddi kaynaklara sahip olmadığını biliyordu; ama yine de M267'ye tüm sınıflardan ve ırklardan Kübalıların dahil olduğu, ülke çapında sürekli bir iş bırakma eylemiyle rejimi boğmayı önerdi. Havana'da ise Armando Hart hapisten kaçmış ve Faustino Pérez tahliye olmuştu; her ikisi de yeniden Ulusal Yö-

netim'deki arkadaşları Enrique Oltuski ve Haydée Santamaría ile birlikte çalışmaya başladılar. Özgürlüklerine kavuşan adamlar halk hareketlenmesinin aniden yükselişine şaşırmışlardı. Havana'daki örgütlerinin Oriente'deki gibi kendiliğinden bir tepkiyi karşılamaya hazır olmadığını bildikleri halde, Latour'a "Salvador'un [País] şehit olmasını zulme karşı mücadelede en yararlı ölüm haline dönüştürmek için mümkün olan her şeyi" yapacaklarını yazdılar.⁷ Havana yeraltı örgütü de Latour gibi, rejimin buna "esnafa ve işçilere karşı vahşi bir baskı uygulayarak" yanıt vereceğini düşünüyor ve kendileri "buna daha da büyük bir baskıyla yanıt vermediği takdirde bunun grevi boğmasından" korkuyordu. Latour ile hareketin vereceği en iyi tepkinin rejimin uyguladığı şiddet kadar şiddet uygulamak olduğu konusunda da aynı fikirdeydiler. Hart ve Pérez, "Bu çok üzücü, ama işyeri açan ajanlara en fazla şiddeti uygulama zamanı gelmişti. Esnaf grupları yenildiğinde, bu, aynı işi yapan çevrelerde panik yaratacaktır. Bizzat bu panik, rejimin halka karşı kullanmayı umut ettiği paniktir. Bunu kim daha etkili bir biçimde uygularsa, zafer onun olacaktır." diye yazıyorlardı.⁸ Yeraltı örgütünün suikast girişimleri ve sabotajlar aracılığıyla başlayan siyasal açıdan riskli militarizasyonu bir sonraki yıl daha da yoğunlaşacaktı.

Ulusal Yönetim'in devletin uyguladığı şiddete aynı şekilde cevap verme isteğine rağmen, Havana yeraltı örgütü "her zamanki gibi eylem kadrosunu koordine etmek ve gereken verimliliği sağlamak açısından yeterli örgütlenmeye sahip değildi". Hareket'in sivil direniş, propaganda ve işçi kanatları yalnızca devrimci grev sloganlarından bazılarını halka anlatmayı başarmışlardı. Bu arada Havana yeraltı örgütü grevin ilerleyen günlerinde bazı "işçi eylemlerinin tırmanmasını" bekledikleri halde, Latour'a "Oriente yeraltı örgütünün Havana'da toplu iş bırakma beklentisi içine girmemesini, çünkü gereken işçi koordinasyonunun mevcut olmadığını" yazdılar. Ancak, diğer yandan, öteki eyaletler greve başlayıp devam edebilirlerse, Havana'nın da "olumlu sonuçlar verebilecek belirli planları hayata geçirmesi" mümkün olabilirdi.⁹

Havana yeraltı örgütünün kuşkulu olmasının nedenlerinden biri, yerel Sivil Kuruluşların başkentte bir genel grevi alenen desteklemekte isteksiz davranmalarıydı. O tarihte Polonyalı-Yahudi bir göçmen ailenin oğ-

lu ve ABD’de eğitim görmüş bir mimar olan Enrique Oltuski Hareket’in Sivil Kuruluşlar ile bağlantısını sağlıyordu. Üst yönetimdeki diğer kişilerin aksine Oltuski, Shell petrollerinin üst düzey yöneticisi, Havana Rotary Kulübü’nün üyesi olarak bir yandan üst düzey bir profesyonel, aynı zamanda da gizli bir devrimci olarak çift kimlikle yaşıyordu; sık sık, hem Sivil Kuruluşların hem de Küba Tabipler Birliği’nin başkanı olan Raúl de Velasco ile buluşuyordu. Batista’nın çöküşünün yakın olduğunu uman Oltuski de Velasco ile çeşitli konuşmalar yapmış ve onu Sivil Kuruluşların şiddete son verilmesi için yaptığı ilk çağrının ötesine geçerek Sierra Manifestosu’nun ruhuna uygun bir biçimde Batista’nın istifasını istemesinin zamanı geldiğine ikna etmeye çalışmıştı. Fakat Sivil Kuruluşlar “sonunda korkakça hareket etti; üyeleri Batista’nın istifasını yalnızca grevin başarılı olması halinde istemek konusunda mutabık kaldı” ve işin yükünü büyük ölçüde 26 Temmuz’un sınırlı gücüne bıraktılar.¹⁰ 26 Temmuz bir genel grev aracılığıyla Batista’nın yıkılmasını zorlayabilirse, Sivil Kuruluşlar da yeni statüko-ya onay vereceklerdi.

Hareket’in taktik ve örgütsel anlamda pek de hazır olmayışı ve Sivil Kuruluşların Batista’nın istifasını açıkça istememeleri üzerine, Armando Hart ve Faustino Pérez diktatörü kovmak için daha yararlı bir senaryo da düşündüler: Bir darbe tasarlamakta olan muhalif donanma ve ordu komutanlarıyla bir ittifak oluşturmak. Oriente’deki ayaklanma Havana’nın “her yerde askeri komploların hazırlandığı” söylentileriyle sarsılmasına neden olmuştu. Hart ile Pérez, halkın País’in katledilmesine verdiği tepkinin “kulsursuz bir eylem için gereken iki aylık sürenin... bir haftada geçip gitmesine” neden olduğu konusunda hemfikir olan muhalif bir donanma subayıyla görüşerek subayın ve darbeci arkadaşlarının donanmanın adadaki her kıışasında bir ayaklanma başlatmak için hazırladıkları planı hızlandırmaya ikna ettiler.”

Görüşmelerinin sonucunda Hart ve Pérez, Latour’a “ordu, donanma ve 26 Temmuz arasında karma bir cunta oluşturmayı” ciddi bir biçimde düşündüklerini yazdılar. Bunun Sierra Manifestosu’nun darbeleri ve askeri cuntaları reddeden ifadeleriyle açıkça çeliştiğini de dikkate aldıklarını belirten Hart ve Pérez, Latour’u, diktatörün fiilen devrilme tarzı “Sierra

Manifestosu'nun tezine uygun olmasa da, mevcut hükümetin yerini alacak olan hükümetin yapısı ve biçimi açısından manifesto kabul edilmiş görünüyor" diyerek ikna etmeye çalıştılar.¹² Ama yine de, koltuk kavgası yapan çok sayıda kişi ve siyasal gücün varlığı nedeniyle 26 Temmuz'un böylesi bir cuntada bir koltuğa sahip olacağına dair hiçbir güvence bulunmuyordu. Bu nedenle ayaklanmadan sonra ortaya çıkabilecek olası üç sonucu planlamak için Oriente ile işbirliği yapmaya çalıştılar: Bunlardan birincisi M267'nin içinde olduğu; ikincisi 26 Temmuz'un resmen destekleyemeyeceği; üçüncüsü de hareketin bütünüyle reddedeceği bir hükümetin kurulmasıydı. Birinci senaryonun en az şansa sahip olduğunu biliyorlardı, ama buna rağmen Oriente ve diğer Ulusal Yönetim üyelerine "Batista'nın yıkılışı sırasında mümkün olan en fazla denetimi elde tutarak durumdan faydalanılması gerektiği" tavsiyesinde bulundular. Oynanacak kumar yeterince mantıklıydı: Hareket kaotik bir durumda kontrolü ele alabildiği ölçüde, yeni hükümetteki konumu güçlenecekti. "Tabii ki" diye yazdılar, "Hareket'in, desteklediği hükümetle bir anlaşması bulunacağından, her şey size anlattığımız şeylere bağlı olacak. Ama unutmayın ki, bir emrivaki en iyi devrimci garantidir. Yegâne garantidir." Hart ve Pérez ikinci senaryo doğrultusunda Latour'a Santiago Sivil Kuruluşları ile ayrı bir devrimci hükümet kurmalarını ve M267'nin "Sierra Manifestosu'nun ruhunu güvence altına almak için" yeni bir hükümet kurmakta olduğunu söyleyerek, halka "her türlü gücün buna katılması zorunlu görünüyor, artık iktidardaki cunta ve halkla birlikte, kısa süre önceki olayları dikkate alarak devrimin fikirlerini ortaya koyacak olan devrim lideri Fidel Castro'yu karşılamaya hazırlanıyoruz" şeklinde bir açıklama yapılması talimatını verdiler. Üçüncü ve gerçekleşme olasılığı en yüksek olan senaryoya göre ise "Batista'sız bir *Batista* hükümeti" kurulacağı ve yapılmakta olan açıkça bu olduğu için, Oriente kadroları hızla ve koşulsuz bir biçimde Havana rejimini suçlayarak Santiago'da devrimci bir hükümet oluşturmak durumunda kalacaklardı.¹³

Hareket'in Oriente'de devam eden seferberliği pasif biçimde izlemeyi istemeyen Havana'daki üyeleri, bir askeri darbe aracılığıyla etkisiz kılınma olasılığı karşısında kendilerini hem riskli hem de fırsatlar sunan bir ortamda buldular. Grev devam etti, ama ülkeyi felce uğrattı; Hava-

na'da, diğer eyaletlerde ve hatta sonunda hareketin "en iyi güvencesi" olan isyankâr Oriente'de bile pek az etkili oldu. Başarılı bir grevin önündeki en önemli engellerden biri, tahmin edilebileceği gibi M267'nin örgütlü işçilerle çok sınırlı bağları olması ve Küba İşçileri Konfederasyonu (CTC) genel sekreteri Eusebio Mujal'ın gücüydü. Mujal işçilerin eylemliliğiyle dalga geçerek, "kısa süre sonra olması beklenen greve karşı işçi direnişi örgütlemeleri için" CTC liderlerini ülke çapında konuşlandırdı. CTC Havana'da da "genel grevi engellemek için... benzeri adımlar" attı; bunların arasında, "işçi olmayan sınıflar tarafından kışkırtılan ve amacı ülkenin kurumlarını yıkmak olan siyasal" grevin işçilerin çıkarlarına ters olduğunu belirten tam sayfa gazete ilanları da bulunuyordu. ABD elçiliği muhalefete güvenerek liman işçilerinin, taşıma işçilerinin, banka çalışanlarının ve diğer meslek gruplarının "oldukça etkili bir iş bırakma eylemine gideceklerini" bildirmişse de, işler grev günü birkaç saat içinde eskisi gibi devam etmeye başlamıştı.¹⁴

Fakat devrimcilere göre grev bütünüyle başarısız olmamıştı. Bazı bankalar, otobüsler ve tekstil işçileri greve gitmiş ve Sears, Noebuck ve F. W. Woolworth gibi Amerikan işletmelerinde enerji kesintisi ve grevler olmuştu. Amerikan elçiliği, Batista iktidarı yıkılmamış olmasına rağmen ülke çapındaki grev dalgası ve Oriente'nin her yerinde görülen yaygın protestolar rejimin istikrarını bozarak "hükümet ile devrimci muhalefet arasındaki anlaşma zeminini... hızla yıpratmıştı"¹⁵ diyordu. Hatta Faustino Pérez, País'in o tarihte Miami'de bulunan eski yoldaşı Léster Rodríguez'e "Hâlâ yeterince hazırlanamadık... bu zorba hükümetin sonuçlarını düzeltmeyeceği büyük bir olay oldu. Kısa bir süre içinde son darbeyi vuracak şokun koşullarını yaratacağımızı düşünüyoruz." diye yazdı.¹⁶ Fidel Castro da ağustos grevini bir deneme koşusu olarak görüyor ve şöyle değerlendiriyordu: "Bir yenilgi değil, daha çok bir prova, Kübalı onurunun Frank'ımıza hak ettiği hürmeti gösteren bir sevimlilikle patlaması." Celia Sánchez'e "çok geniş ölçekli, örgütlü, ezici bir grev hazırlamanın halkın silahı" olduğunu yazdı. Castro, ilk grevi "desteklemeyenlerin utanacaklarını ve bir sonrakine güçlü bir biçimde hizmet edeceklerini" belirtti. "Bu nedenle Sierra ordusu kararlı bir biçimde kentlere ilerlemeye ve onları fethetmeye hazırlanmalı"ydı.¹⁷

5 Ağustos grevi ile M267'nin katılımıyla 5 Eylül'de yalnızca Cienfuegos'ta gerçekleşen donanma ayaklanması arasında, ne kentlerde önemli bir sabotaj görüldü ne de Sierra Maestra'daki orduyla çatışmaya girildi.¹⁸ Cienfuegos ayaklanmasından sonra rejim düzinelerle şüpheliyi tutukladı; birleşik bir askeri komuta oluşturdu ve rejim karşıtı eylemlerin üzerine daha fazla gitmeye başladı. Ancak ülkede hüküm süren sivil özgürlükleri askıya alarak kendini ayak bağlarından kurtaran Batista hükümeti, Haziran 1958'de yapılacak seçimler için kampanyalarına devam ediyordu. 26 Temmuz açısından diğer reformcu subayların devreden çıkması "Batista rejiminin içeriden çökertilme şansını oldukça uzun bir süre için ortadan kaldıracaktı". M267 de Havana eyaletinde ve kentinde polis ve askeri istihbarat baskısı "hücre evlerinin, arabaların kaybedilmesi, çoğunun hapse atılması ve yaklaşık on kişinin ölümü" de dahil olmak üzere "önemli çöküşler"e neden olan "gerçek bir felaket"le karşı karşıyaydı. Cienfuegos kentinin bulunduğu Las Villas eyaletinde eylemcileri isyancılarla birlikte davranan Hareket, kendi militanları "Cienfuegos katliamından Ulusal Yönetim'in sorumlu olduğunu" iddia ettiğinden, "çok büyük bir kriz" içindeydi.¹⁹

Grevin kısmi başarısı Ulusal Yönetim'in hayatta kalan üyeleri ve *sierra* lideri açısından, o tarihte çok sınırlı olsa da 26 Temmuz'un harekete geçirme kapasitesinin bir kanıtı olarak görülmekteydi. Havana'daki Ulusal Yönetim Küba silahlı kuvvetlerinde kalan az sayıdaki müttefikleriyle birlikte devrimci mücadelenin sonunun yakın olduğu fikrinden vazgeçti. Aslında Cienfuegos ayaklanması, Hareket'i bir darbe aracılığıyla marjinalleştirilme riskinden korumuş ve devrimcilerin bütünüyle Frank País'in ölümünden yalnızca birkaç gün önce Fidel'e açıkladığı ulusal grev planına odaklanmalarına olanak sağlamıştı.

Bütün bu olaylar, Frank País'in başlattığı hâlâ işlerlik kazanamayan örgütsel planlarla birlikte Ulusal Yönetim'i karmaşa içinde bırakmıştı. Yaşayan ve hapse atılmayan üyelerinin çoğu, 1957 sonbaharı için bir iş planı oluşturmak, Ulusal Yönetim ve işçi kesimi üyeliklerine açıklık getirmek ve hızla grev planlarına başlamak üzere altı ayı aşkın bir süre sonunda ilk kez bir araya geldiler. País'in hayatta kalan yoldaşları, yalnızca Havana ve Oriente'de, *sierra* bağlantısında, örgütlenmeden, eylemlerden ve sabotajlar-

dan, propaganda, işçi ve finansmandan sorumlu kişiler arasındaki yerlerini bırakarak, onun ülkenin her bölgesinde varlık gösterme isteğini yerine getirdiler. Santiagolu zengin bir ailenin kızı ve bir zamanlar MIT’de doktora öğrenciliği yapmış olan Vilma Espín Oriente’deki örgütün başına geçerken, Celia Sánchez 26 Temmuz’un Sierra Maestra ile resmi bağlantısını kuran kişi oldu. Faustino Pérez hareketin başkentteki faaliyetlerinin tüm yönlerini gözlemlemek için Havana’da kaldı. Yine ABD’de eğitim görmüş olan Marcelo Fernández hareketin propagandacısı olarak kaldı, Haydée Santamaría ise bağış toplama işlerini yönetti. René Ramos Latour, artık yalnızca Oriente’de değil, bütün ülkedeki eylem ve sabotaj birliklerinin şefi olacaktı. Tanınmış bir yargıç ve hukuk profesörünün oğlu olan Armando Hart, başkent Santiago de Cuba’ya gelerek örgütün ulusal yöneticisi oldu. Bu konum ona hareketin yeraltında ve sürgünde yaptığı tüm işleri gözlemleme olanağı verdi.²⁰

Ulusal Yönetim’in Santiago’da yerleşik üyeleri País’in ölümüyle ortaya çıkan boşluğu doldurmaya ve País’in temmuzda planlamaya başladığı grevi örgütlemeye çalıştılar. Fidel Castro *sierra*’yı ihmal ettikleri gerekçesiyle *llano*’yu, özellikle de Latour, Sánchez ve Hart’ı uyarmak için Santiago’ya ve ülkenin diğer yerlerine özel görevliler göndermeye başladığında País’in kaybını telafi etmek için fazla zaman bulamadılar.²¹ Örneğin, Cienfuegos ayaklanmasından hemen sonra Castro Jorge Sotus’u Manzanillo, Santiago ve ülkenin diğer yerleriyle son olarak da Miami’ye göndererek, yeraltı örgütünün isyancı orduya yeterli para, silah ve teçhizat temin etmekte niçin açıkça başarısız olduğunu öğrenmek istedi. Donatılacak, beslenecek ve silahlandırılacak iki yüzün üzerinde adamla kalan Castro Frank, País’in yokluğunu hissetmeye başlıyordu. Üzüntüsü hızla, yeraltı örgütünde País’in görevini devralanlara yönelik bir güvensizliğe dönüştü.

Latour, País’in stratejisini devam ettirmek için “hareketin her eyalette bütünüyle örgütlenmesi; büyük bir başkaldırı hareketinin tırmandırılması yoluyla giderek yoğunlaşacak bir eylem ve sabotaj planının yürürlüğe konması; eyaletler bir kez örgütlendikten ve işçi ve direniş kadroları mükemmelleştirildikten sonra bir devrimci genel grev ilanı; milislerin seçimi, güçlendirilmesi, eğitimi ve bilgilendirilmesi gibi grevin sürdürülmesi ve

ardından rejimin yıkılmasında belirleyici faktörler olacak şeylerin yürürlüğe konması” şeklinde yaptığı iyimser bir değerlendirmeye Castro’nun kaygılarını gidermeye çalıştı.²² Fakat bu açıklamalar Fidel’e güven vermekte başarılı olamadı, çünkü Santiago’daki yeni ekip, *sierra*’nın tüm taleplerinin diğer işlerle eşzamanlı olarak yerine getirilmesi gerektiğini País’in anladığı gibi anlayamamıştı. Latour’un yazdığı mektuplar da tek başına onun Frank’ın *llano*’da bıraktığı boşluğu dolduramayacağını gösteriyordu. Latour, Fidel ile bu meseleleri doğrudan görüşmek üzere 18 Ekim 1957’de Santiago’dan ayrılarak on sekiz gün kalacağı Sierra Maestra’ya gitti.

Latour Fidel’e Miami ve Costa Rica ile yapılan yazışmaların yanı sıra, Ulusal Yönetim’in örgütsel ve stratejik planlarını özetleyen yeni belgeler de götürdü. Hart, Fidel’e bu planların “zorba yönetimin” eylemlerinin ağırlığı altında “birkaç ay içinde parçalanması”nı amaçladığını yazıyor ve “Kahramanlığınız ve sabotaj, ajitasyon ve Sierra dışında yürütülen bir dizi görev sayesinde... artık nihayet gerçekten devrim haline geldik” diye devam ediyor, yeraltı örgütünün “genel grevi hızlandıracak” bir eylem planını hayata geçirmeye başlamış bulunduğu kanısında olduklarını ekliyordu. Hart, kısa süre içinde şeker hasadı sırasında bir propaganda sağınağına başlayacaklarını, şeker işletmesi sahipleriyle şeker kamışı üreticilerini 1 Aralık’ta ülkeyi terk etmeleri yönünde önce kibarca, ardından da şiddete başvurarak uyacaklarını, “bu tarihten sonra çok daha büyük şiddet içeren devrimci eylemler” yapacaklarını, milislerin şeker kamışı tarlalarıyla rafinerileri yakacaklarını yazdı.²³ Yıl sonuna kadar Batista’yı ülkeden kovacak bir genel grev için yapılan planlar, aynı zamanda hareketin siyasal ilişkilerini başarıyla organize etmesine de dayanıyordu. Sivil Kuruluşlar diktatörü açıkça kınamasalar da, Sierra Manifestosu’nun Küba’nın geleneksel siyasal partilerinin üyeleriyle değil, Küba’daki “kirli siyasetin” lekelemediği sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla geçici bir hükümet kurma formülünü benimseyerek asilerle özel bir diyaloga girmişlerdi. Bu çaba yirmilerinde ve otuzlarının başında olan bir grup erkek ve kadın için olağanüstü heyecan verici bir kavgaydı. 26 Temmuz’un Sivil Kuruluşlar ile başarılı bir anlaşma yapmasının, tüm harekete hızlı bir biçimde siyasal, psikolojik ve uluslararası yararları olacaktı.

Enrique Oltuski'nin Havana'dan Las Villas'a nakledilmesinden sonra Armando Hart, Sivil Kuruluşlar ile, kurulmasını ağustos grevinin arifesindekine göre politik açıdan çok daha muhtemel gördüğü geçici hükümete ilişkin tartışmaların liderliğini üstlendi. Cienfuegos ayaklanması reformcu bir askeri darbe seçeneğini ortadan kaldırmış, Sivil Kuruluşları Sierra Manifestosu'nu yeniden değerlendirmeye teşvik etmişti. Bir yandan 26 Temmuz'un sivil toplumun önemli kesimlerinin desteğini kazanmasına kapı açarken, diğer yandan da Küba'nın geleneksel siyasi partilerinin daha fazla tecrit edilmesini sağlamıştı. Buna ek olarak, Hareket'in kendi üyeleri ulusal önderliğe Ortodoks Parti'den daha farklı bir kimlik ortaya koyması ve hareketin diğer Batista karşıtı gruplarla ilişkilerine açıklık getirmesi için daha da güçlü baskı yapıyorlardı. Uluslararası platformda ise, Ulusal Yönetim içinde hareketin Amerika Birleşik Devletleri'ni kışkırtmamak için ılımlı imajını sürdürmesi yönünde bir konsensus sağlanmıştı. Sivil Kuruluşlar ile taktik bir ittifak hem 26 Temmuz'un ülkedeki gücünü artıracak, hem de Amerikalıları rahatlatacaktı.

Sivil Kuruluşlar tartışma sırasında Hart'a doğrudan Sierra Manifestosu'nun cazibesine yanıt verdiği anlaşılan bir belge takdim ettiler. "Sivil Devrimci Eylem Planı", 1940 anayasasına başvurulmasını ve "devleti resmen temsil edecek" geçici hükümetin yurtdışında kurulmasını öneriyordu. Hart öneriyi övgüyle karşıladı ve yazarlarını diktatöre karşı tutum aldıkları için kutladı; aynı zamanda hareketinin Sivil Kuruluşlar tarafından kurulacak bir hükümeti destekleyeceğine de söz verdi. Böylesi bir düzenlemenin kaotik ve M267 için siyasal olarak riskli bir alternatif olan bir geçiş hükümetinden kaçınılmasını sağlayacağını düşünüyordu. Bir geçiş hükümeti "ulusal sorunlara bakışları ve bu konudaki ahlaki duruşları" birbirinden "çok farklı" olan "şu ya da bu muhalif kesimin bir araya getirilmesiyle" sonuçlanacak ve "ulusal birliğin oluşturulmasını çok zorlaştıracak"tı. Hart kısa vadede muhalefet içindeki birliğin ve yeni bir hükümetin "Küba halkının, uluslararası kamuoyunun, 'ekonomik sınıfların' ve silahlı kuvvetlerin" desteğine ihtiyaç duyacağına inanıyordu. "Ulusal yaşamı temsil eden örgüt ve kuruluşlara" olan güvenini dile getirirken, Sivil Kuruluşların geçici bir hükümet kurma tekliflerini destekleyecekti. Aynı zamanda, yalnızca 26

Temmuz'un Küba halkının ya da halk muhalefetine desteğini alacağı konusunda ısrarlıydı; çünkü yalnızca Hareket "bir yıldır zorba hükümete karşı açık ve cepheden bir mücadele yürütüyordu". Hart, yalnızca siyasal parti ve devrimci kesimlerle bağlarını bütünüyle koparmış bir geçici hükümetin "militan sekterlikten" uzak ve bağışık kalabileceğini öngörüyordu. Buna rağmen yine de Sivil Kuruluşlar geçici hükümeti kurduğunda, üyelerinin "ülkenin temsil gücü olan (devrimci, siyasi, işçi, mali, askeri)" ve Batista sonrası geçiş hükümetinin ortaya koyduğu şartları kabul eden kesimlerinin görüşlerine açık olmaya devam etmesi gerektiğini tavsiye etti.²⁴

Hart Sivil Kuruluşların yeni hükümet için önerdiği platformların biri hariç, tümünü kabul etti. Bu platformu ise, ülkenin orta sınıfları ve meslek sahibi seçkinleri ile taktik bir ittifak yapmanın sınırlarını açığa çıkardığı için reddetmişti. "Sivil-Devrimci Eylem Planı" yeni hükümetin, o tarihte Batista rejimi tarafından örgütlü işçilerce desteklenen grev hakkına getirilen yasağın devam ettirilmesini öneriyordu. Fakat Hart bu önerinin Sivil Kuruluşların başvurulmasını önerdikleri 1940 anayasasını ihlal ettiğini öne sürerek, grev hakkının yasaklanmasının "yeni hükümete karşı kırmızı bir bayrak olarak kullanılabileceğini ve onun işçi karşıtı gibi gösterileceğini" söyledi. Grev hakkının yasaklanması gibi Batista döneminin göze batan kötü uygulamalarından bir ya da daha fazlasının sürdürülmesi, yeni birlik hükümetinin en önemli hedefi olan "demokrasinin eksiksiz uygulanması"na zarar verecekti.

Ancak Hart, hareketin kendi kadrolarına muhalefetin birliğinin ne anlama geleceğini yazarken bu kadar diplomatik olmadığı gibi, 26 Temmuz'un Batista karşıtı muhalefet üzerindeki hegemonyasını dikkat çekecek ölçüde açık bir tarzda ifade ediyordu. Küba tarihinde bundan önce yaşanan bunalımlarda, 1890'larda, 1930'larda, ya da 1950'lerde Küba'nın "önce sömürge olmaktan çıkması, sonra da Machado rejiminden kurtulması gibi önündeki acil engelleri ortadan kaldırdıktan sonra" çıkan karışıklara ve karşı devrime göğüs gerecek "devrimci bir aracı" olmadığını yazıyordu. Llano önderliği şuna inanıyordu: "Sekiz aydan sonra muhalefetin lideri biziz. 26 Temmuz'un öyle bir eylem gücü var ki, bugün Küba gerçekliğinde özgürlüğü elde edecek yegâne aygıt olduğu görülüyor. Evet, devrimci hareketin tek

unsuru biz değiliz, ama aslına bakarsanız devrimci eyleme rehberlik etmenin muazzam tarihi sorumluluğu da bizim üzerimizde.”²⁵

Küba’da “Batista karşıtı” tek güç olma statüsü, “acil bir genel grev ve silahlı ayaklanma hedefine yönelik olarak tasarlanan bir stratejiyle” hareketin hem Batista’nın yıkılmasının araçlarını ve zamanlamasını denetleyebileceği, hem de rejimin yerini alacak geçici hükümeti biçimlendirebileceği anlamına geliyordu. Diktatörü devirdikten sonra, 26 Temmuz “halkın eylemleri aracılığıyla devrim programına uyulmasını güvence altına alacak devrimci bir araç” olarak kalacaktı, ki bu “yalnızca bir başka parti kurmakla aynı şey değildi”.²⁶ Ulusal Yönetim Batista’yı güçsüzleştirmeyi, onun çöküşünün zamanlamasını ayarlamayı ve yeni rejim altında halk demokrasisi aracılığıyla devrimci bir programın kalıcılığını güvence altına almayı kendine hedef seçmişti. Hart tepeden tırnağa kitlelere dayanan bir devrim yaklaşımını ima ederek 26 Temmuz’un “siyasal temizliğin, ekonomik hakların ve sosyal adaletin” garantörü haline geleceğini öngörüyordu.²⁷

1957 Ekim’ine kadar 26 Temmuz “Batista karşıtı” haline gelip militanlarını Batista sonrasında “devrimci bir araç”a dönüşme yönünde örgütlenmeleri için hazırlayabildiği takdirde, diğer isyancı güçler ve muhalefet partileriyle birliğin anlamı ne olacaktı? O tarihte, Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) önderleri ya ölmüş ya da sürgüne gönderilmişti; Auténtica Örgütü (OA) çok küçüktü ve Küba içinde neredeyse hiç faaliyeti yoktu; ılımlı muhalefet partileri de sürgüne gönderilmişti. Reformcu askerler ezilmişti ve diktatöre karşı durmaksızın bir birleşik cephe çağrısı yapan Komünist Parti bu çerçevede çok az şey yaptığı halde, muhalefet tarafından dışlanmaktan yakınıyor ve isyancı güçlerin taktiklerini eleştiriyordu.²⁸ Bu koşullar altında oluşturulacak birliği Hart şöyle izah ediyordu:

(a) Eksenine Sivil Kuruluşları koyan her türlü birlik formülüne saygı duyacağız. Onlar da bu birlik ve geçici hükümet için esas sorumluluğu yüklenmelidir. (b) Sürece yararlı olacağını düşündüğümüz her türlü özel eylemi yürütmekte tüm devrimci kesimlerle ortak çalışma yapmaya hazırız. Yapılması gereken belli işlerin gerçekleştirilmesine yönelik her türlü girişimle işbirliğine hazırız. (c) Militan

olsun olmasın tüm işçileri işyerlerindeki ya da sanayi alanlarındaki grev komitelerine kesin bir hedefle katılmaya davet ediyoruz: Bu hedef greve hazırlanmaktır.²⁹

26 Temmuz tüm siyasi ve ekonomik kesimlere M267'nin yönetimi-
mindeki grev komitelerine katılmaları için çağrı yapmış olmasına rağmen,
Hart kendi örgütünün "somut eylemlere dayanmayan ve üst perdeden ko-
nuşan kendini beğenmişler dışında" tüm isyancı gruplarla ayakları yere ba-
san özgün eylemlerde işbirliği yapacağını ifade etmiş, ancak gelecekteki si-
yasal düzenlemeler konusunda herhangi bir taahhütte bulunmamıştır.³⁰

26 Temmuz o ana kadar kendini çok kesin olmasa da Ortodoks Par-
ti'nin prestijiyile ilişkilendirme ihtiyacı hissetmiş ve bu nedenle Küba dev-
rimci politikasında kendine bağımsız bir yer belirlediğini açıkça ifade et-
mekten kaçınmıştır. Eğer 26 Temmuz kendini yalnızca isyancı bir güç ola-
rak tanımlamış ve ülkenin zayıf ama samimi reformcu siyasal partisiyle
yollarının ayrıldığını halka açıklamış olsaydı, bu Sivil Kuruluşlar ile yaptığı
görüşmeleri tehlikeye atabilir ve halkı Sierra Manifestosu'nun yayınlanma-
sından sonra sürekli yükseliş gösteren siyasi figürlerinden soğuturdu. An-
cak hareketin diğer isyancı güçler ve muhalefet partileriyle ilişkilerinde
benzeri diplomatik kaygıları taşımadığı görülüyordu. Arnando Hart ve ço-
ğu Ulusal Yönetim mensubu için muhalefetin birliği uzlaşma değil, Batis-
ta'yı devirmek için oluşturulacak taktik ittifaklar anlamına geliyordu. Bu
militanlara göre bütün bu girişimin zamanlaması, taktikleri ve politikaları
26 Temmuz tarafından belirlenmeliydi. O an için, yakındaki grev planları
ve Sivil Kuruluşların büyük ölçüde hareketin koşulları çerçevesinde geçici
bir hükümet oluşturmaya niyetlendikleri durumda her şey yerli yerindey-
miş gibi görünüyordu. Ülke Hart'ın "muhalefetin birliği yönünde beş yıl-
dır atılan en önemli adım" diye değerlendirdiği şeyin eşiğindeydi.³¹

MİAMİ'DEKİ KORKU VE NEFRET

EYLÜL-EKİM 1957

Her gün Küba'nın bu devrime ne kadar çok ihtiyacı olduğunu görüyorum. Devrimci bir bilinç tasavvur ettik ve ona eriştik. Bu ülkenin kahramanlara her zaman hayran olduğunu bilirsiniz, işte Fidel böyle yaratıldı. Hep onun öldürülmesinden korktum. Bu, çok değerli bir insanın kaybının yanı sıra, halkın bizi devrim sırasında terk etmesine yol açardı. Bu korkular nihayet tarihe karıştı ve halk artık kendi duygularını anlayabildiği gibi, devrimi de diğer her şeyden üstün tutuyor.

CELIA SÁNCHEZ'DEN BABASINA, 26 EYLÜL, 1957

1957 Eylül'ünün ortalarında anayasal güvencelerin kırk beş gün daha askıya almasını izleyen sansürle siyasal tartışmalar bir kez daha kısıtlanınca, devrimci politikanın buluşma yeri 26 Temmuz'un Batista muhaliflerinin diktatöre karşı birleşme girişimlerine katıldığı Miami'ye taşındı. Küba tarihinin bu kesiti daha önce hiç anlatılmadı. Bu kesiti incelemenden önce “yalnızca olayların fiili akışı üzerinden spekülasyon” yapabiliyorduk; artık Fidel'in “gizli sessizliği”nin ardında gerçekte neler olduğunu gösterebileceğimiz belgelere sahibiz.¹

Frank País, ölümünden önceki son haftalarda Castro'ya da bildirdiği gibi, planladığı yeni cephelere ve adadaki sabotaj milislerine iletmek üzere, isyan ordusuna yüklü miktarda silah tedarik etmek için yurtdışında bir operasyon başlatmıştı. Santiago'daki Amerikan konsolosluğuyla da iletişim kanallarını açık tutuyordu. 8 Temmuz 1957'de bir konsolosluk görevlisi, arabasının bagajında Guantanamo Körfezi'ndeki ABD donanma üssüne götürdüğü Léster Rodríguez'in, burada düzenlenen belgelerle Mexico City'ye güvenli bir biçimde geçmesini sağlamıştı. Rodríguez'in Küba'dan kaçışıyla ilgili görüşmeleri País yürütmüş, yaptığı pazarlıkta bu kaçışın sağlanması karşılığında, üste çalışan 26 Temmuz sempatanlarının silah kaçakçılığı yapmayacaklarına söz vermişti.²

Rodríguez ya da kod adıyla “Bienvenido” 1950’li yıllar boyunca País ile yakın bir işbirliği içinde çalışmış ve hem Sierra Maestra’nın hem de yeraltı örgütünün silah gereksinimlerini anlamıştı. Bu nedenle Hareket’in kendisine “sürgündeki askeri işler şefi” gibi yüksek bir rütbe vermiş olmasında yadırganacak bir yan yoktu. Rodríguez Mexico City’ye País ve Fidel tarafından imzalanan güven mektuplarının yanı sıra, kendisini Castro’nun üvey kız kardeşleri Emma ve Lidia’ya, Castro’nun 1955 yılında ABD’de bağış toplamak için yaptığı gezi sırasında örgütlemeye başladığı 26 Temmuz yurtsever kulüplerine ve eski başkan Carlos Prío Socarrás’a tanıtan mektuplarla birlikte gitmişti.

Rodríguez’in görevi iki bölümden oluşuyordu. İsyancılar için silah ve teçhizat alımında kullanılmak üzere bağış toplamayı amaçlayan, ancak kaotik bir biçimde örgütlenmiş ve rekabetçi bir yapıya sahip yurtsever örgütler üzerinde net bir otorite hiyerarşisi kurmak, sorumluluklarından birincisiydi. İster Mexico City, ister Chicago, Bridgeport, New York ya da Miami olsun, neredeyse gittiği her kentte iki ve bazen de üç ayrı 26 Temmuz grubunun Fidel Castro’nun “resmi” temsilcisi gibi faaliyet yürüttüğünü gördü. Bunların her biri bir biçimde devrimi desteklemeye çalıştığı halde, Castro ile daha yakın bir ilişki içinde olma ve topladıkları paranın kullanımı gibi konularda rekabet ediyorlardı. Rodríguez’in işi “Hareket’in Miami’de ve neredeyse bütün sürgün yerlerinde yaşadığı anarşiyi sona erdirmekti”. Bunun yanı sıra en önemli kentlerdeki grupların tamamını birleştirecekti. Bu adım, görevinin ikinci bölümünü oluşturan, mümkün olan en fazla sayıda silah ve cephanenin Küba’ya gönderilmesi işini finanse etmesine yardımcı olacaktı.³ Rodríguez Mexico City’deki zengin bağışçılar ve Miami’deki Carlos Prío ile yaptığı çalışmaları bu iki kentte yoğunlaştırdı. Ama ne devrimciliğine ilişkin güven belgeleri ne de 1956’da Santiago’deki grev girişimine uzanan yeraltı deneyimi, silahlanmak için gösterdiği çabaları siyasal karar alma yetisini gölgede bırakmaya başlayan Rodríguez’i sürgündeki *siyaset tüccarlarıyla* karşılaşmaya hazır hale getirebilmişti.

Rodríguez, Mexico City’de o tarihte Küba’ya daha çok insan ve silah göndermek için gizli çalışmalar yapan, *moncada* baskınına katılmış iki eski yoldaşı Pedro Miret ve Gustavo Arcos ile hızla temasa geçti ve “Pedro ile

Gustavo ve Fidel'in kız kardeşleri arasındaki ayrılığın yarattığı siyasal karmaşanın bütün gücüyle sürdüğünü bildirdi.⁴ Emma ve Lidia, kardeşlerinin Küba'daki davası için bağış toplayabildikleri ve Miret ile Acros'u isyancılara yeni takviyeler bulup göndermeleri için kolayca finanse edebilecekleri halde, para vermemekte ısrar ederek, bu iki adamı açıkça hor görüyor ve devrimci bir kuruluş olan 26 Temmuz ile aralarına mesafe koyuyorlardı. Kardeşlerine sadıktılar ama onun yardımcılarını hayatı zehir ediyorlardı. 26 Temmuz'un temsilcilerini önce atayıp sonra da azlederek sürgün çevrelerinde bilinçli bir güvensizlik ve moral bozukluğu yaratıyorlardı.⁵ País, Léster'a, bir üst sınıf mahallesinde yaşadıkları Mexico City'de "pedregal" olarak bilinen fraksiyona mensup olmalarının davaya zarar vermesi nedeniyle Fidel'in kardeşlerini Hareket'ten atması talimatını vermişti.

Ancak Rodríguez isyancıları finanse etmek ve silahlandırmak için tüm kanalları kullandı; Emma ve Lidia'nın finansman ve silah konusunda kurdukları ilişkilerin gözden çıkarılmayacak kadar değerli olduğunu hemen fark etti. Léster, Hareket'ten atarak daha büyük zararlara yol açma riskini almaktansa, onları göz önünde bulundurup, sürgünde örgütlenen 26 Temmuz için bağış toplamakla sorumlu kılmayı tercih etti.⁶ País'e onların yardımıyla karaborsadan "60 adet Çekoslovak 30.06 tüfek ve 30.000 Amerikan mermisi" almış olduğunu ve bunları "mümkün olan en kısa sürede" kendisine "göndereceğini" yazdı.⁷ Buna ek olarak, Emma'nın hareketin "en önemli finansal destekçilerinden" biri olan nişanlısı 43.000 dolar bağışlamıştı ve isyancılara önemli miktarda malzeme tedarik etmek için çaba sarf ediyordu: Eğer 26 Temmuz 50.000 dolar toplayabilirse kendisi buna 100.000 dolar ekleyerek benzersiz bir bağışta bulunacaktı. Rodríguez teklifte "bir milyon 30.06 mermi", "hiçbir risk almadan her türlü operasyonu" yapabilecekleri "70 kişilik, havada ve suda çalışabilen bir uçak... 500 M-1 tüfek, yedi 55 mm uçaksavar, 200 kutu el bombası ve bir grup diğer teçhizat" bulunduğunu, koşul olarak da "M267'nin başkalarıyla anlaşma yapmamasının" öne sürüldüğünü yazdı.⁸ Léster, önerilen miktarı dikkate alarak "zaman kazanmak için araya bir mesafe koymaya ve bu adamın ne yapacağını gördükten sonra Prío ile bir anlaşmaya varıp varmayacağını düşünmeye" karar verdi.⁹

Fakat País Rodríguez'in Mexico City'den gönderdiği ilk raporu okuyamadan öldü. O tarihe kadar País cinayetinin, genel grev girişiminin ve Cienfuegos ayaklanmasının yarattığı kötü sonuçların ertesinde hareketi 26 Temmuz'dan herhangi biri devralmış olabilirdi. Birkaç hafta sonra Rodríguez Emma'nın nişanlısından ve bir uçak dolusu silah konusundaki boş vaatlerinden vazgeçerek Mexico City'den Miami'ye gitmeye karar verdi. Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) ve Auténtica Örgütü (OA) üyelerinin marttaki saray saldırısında ve mayıstaki *Corinthia* felaketinde katledilmelerinden bu yana, sağ kalan isyancı güçler ile liderleri Faure Chomón ve Carlos Prío gibi kişiler için sürgün kaçınılmaz bir seçenek haline gelmişti. Faustino Pérez Havana'da "Prío ve yönetimin üyelerinin, kendi temsil ettiği 26 Temmuz ile bir anlaşmaya vardığına" dair dedikoduları duyduğunda, Rodríguez Miami'ye yeni gelmişti. Birlik tekliflerinin sınırları ve olanakları konusunda Hart'ın dile getirdiği ilkeleri tekrarlayan Faustino, Rodríguez'e hareketin "beraberinde daha uyumlu eylem yapma şansını getiren, ama eylemlerin ötesinde bir uzlaşma içermeyen koordine edilmiş eyleme dayalı herhangi bir anlaşmayı yararlı" bulacağını hatırlattı. Pérez'in "neler oluyor" diye sordu.⁹⁰

Rodríguez'in Ulusal Yönetim'den aldığı talimatlar açık değildi; Miami'nin belirsiz siyasal atmosferini başarıyla yönlendirerek ve devrim için silah bularak, hareketin çıkarları konusunda tek başına karar vermek durumundaydı. Aslında, mümkün olandan imkânsız olana kadar her türden ittifakı dikkatlice araştırmıştı. Örneğin, bir noktada grev kırılcılığıyla ünlenmiş Batista yanlısı Eusebio Mujal Barniol'un, özellikle Ulusal Yönetim "tanımlanmış bir plan üzerinde anlaşma" için doğrudan görüşmeyi isterse, "bir genel grevin onlarla koordinasyon içinde yapılabileceğini ve bunun da kesin sonuç vereceğini garanti etmesi" üzerinde durmuştu." Buna şeytanla anlaşmaya varmak da denilebilirdi, ama Rodríguez hareketin işçi örgütlenmesi konusundaki açığının farkındaydı. Oriente'de devrimci eylemlere daha büyük bir işçi katılımının yararlarına tanık olduğundan, öneriyi dikkate almıştı.

Rodríguez hem Prío hem de OA'nın 26 Temmuz ile rekabetini yakından bilmesine ve País'in bu konudaki görüşünü paylaşmasına rağmen,

Hareket'in çıkarları doğrultusunda bu eski başkan ve öğrenci liderinin mali kaynaklarından yararlanmak konusunda kararlıydı; o yılın başlarında *Corinthia*'nın Sierra Cristal'e dönüşünü planlayan País'inki gibi bir kararlılıkta bu. Prío başlangıçta Rodríguez'in ayaklanmayı tırmandırma önerisini "çıl-gınca" bularak dikkate almamış ve yardım etmeyi reddetmişti. Rodríguez Havana'ya "bu adamlarla kesinlikle herhangi bir işe girişilemediğini ve gelecekte de ilişki kurmanın tavsiye edilebileceğine inanmadığını" bildirmişti. Fakat Prío ve DRE ile yaptığı birkaç görüşmeden sonra, yalnızca "askeri planlarda koordinasyon" konusunda değil, aynı zamanda "geçici bir hükümet kuruluncaya kadar sadece ve sadece bu üç güç tarafından güvence altına alınan ve kabul edilen" eylemlerin yapılması konusunda da anlaştı. Ulusal Yönetim'e geçici hükümet atanması için mevcut siyasi partilere değil, Sivil Kuruluşlara dayatma yapacağı yönünde güvence verdi.¹² Prío göze görünmeye başlamıştı ve devrimcilere yardım etmeye istekli görünüyordu.

Küba'dan hiçbir haber alamadan haftalar geçti. Rodríguez "*Auténtico*'lar ile yapacağımız birliğe ilişkin olarak, burada herhangi bir anlaşma yapmadığımızı açığa kavuşturmak için, yalnızca davamıza güvence ve yarar sağladığımız sürece, savaş zamanında geçerli olacak taktik bir anlaşmaya varabileceğimizi belirtmek isterim" diye yazdı. Bir anlaşma yapmak için yürümesi gereken yolu anladığı açıktı.¹³ Buna rağmen, bundan sonra ne yapması gerektiği konusunda sorduğu sorulara hiçbir yanıt alamadı. Bitmek bilmeyen hummalı tartışmalardan sıkıldı ve "hareketin vereceği herhangi bir işi yapmak üzere" Küba'ya geri dönmek istediğini bildirdi.¹⁴ Hem Sierra Maestra'daki gerillaları hem de diğer yerlerdeki milisleri silahlandırmak için gelen taleplerin baskısı, onu, hareketin bağımsızlığını tehlikeye atmamak, bu süreçte yardım istememek ya da yardım tekliflerini kabul etmemek için gösterdiği bütün çabalara rağmen, eski başkan Carlos Prío'yu çevreleyen bir entrika ağına dahil olmaya zorlamıştı. Rodríguez'in kızgınlığı ve kaygıları artarken, savaş meydanındaki isyancıların da sabrı taşıyordu.

Celia Sánchez temmuzda satın alınan Çek silahlarına ve Amerikan cephanesine değinerek Fidel'i "Rodríguez'in silahların ne kadar acil olarak gerektiğini bilmediği görülüyor, bu hızda çalışmaya devam ederse, silahlar geldiğinde artık onlara ihtiyaç kalmamış olacak" diye uyardı.¹⁵ Rodríguez

iki aydır Küba dışındaydı ama adaya hâlâ bir mermi bile göndermemişti; bunu “bir dizi düşüncesizce hareket ve hata nedeniyle gemiyi suya indiremedik... bağışta bulunacak olan adam son dakikada bir korkağa dönüştü” diye açıklıyordu.¹⁶ FBI gözetimi ve hareketin silah stoklarının Miami’de ele geçirilmesi nedeniyle Rodríguez ve País’in kardeşi Agustín, Houston’da silah stoklamaya başladılar. Mexico City’de çıkmaza girdiklerinde Rodríguez “çok uygun fiyatlarla silah garantisi verecek olan Avrupa’daki bir NATO ajanıyla temas” kurdu, “ama yapacakları en küçük operasyon 50.000 pezodan başlıyordu”. Küba’daki yoldaşları da Rodríguez’in girişimlerinden kuşulanmaya başladılar.

Savaşın baskısı, gerçek kavgadan uzakta oluş ve muhalefet politikalarına duyulan yabancılık da 26 Temmuz’un yurtdışındaki ilişkileri üzerinde etkili oldu. Muhalefetin, üzerinde uzlaşılan bir başkan adayı bulmaya çalıştığı sır değildi. Sierra Maestra’da her şeyden uzak olan isyancılar bile Celia’dan Miami basınının “Javierito’nun babasının (Felipe Pazos’un) sürgün edilmesini... ve onun çıkarıldığı mahkemede başkanlık tutkusunu sergilediğini.... Sürekli ziyaretçilerinden birinin de kendisi gibi sürgüne giden Tony Varona olduğunu, aynı tutkuyu taşıyan diğer bir kişinin ise” Havana Barosu’nun ve Sivil Kuruluşların başkanı olan “Miro Cardona olduğunu” yazdığını öğrendiler.¹⁷ Sürgündeki siyaset tüccarları hareketlendikçe Miami’deki Rodríguez ve Mario Llerena ile Mexico City’deki Pedro Miret ve Gustavo Arcos, Ulusal Yönetim’e Felipe Pazos’un “26 Temmuz’un ABD’deki resmi delegesi” olmasını ve muhalefetle yapılan görüşmelerde Hareket’i temsil etmesini önerdiler. Onlara göre Pazos’un seçilmesi mantıklıydı: Fidel ile Sierra Manifestosu’nu imzalamıştı, yıllardır Washington’da yaşadığı ve çalıştığı için orada nasıl çalışılması gerektiğini bildiği gibi, devrimciler için ılımlı bir yüz de olabilirdi. Diğer bir alternatif olan Raúl Chibas hapisteydi.¹⁸ Fakat, 26 Temmuz’un başkan adayı yaptıkları takdirde, Pazos kimin temsilcisi olduğunu düşünecekti? Kendi siyasal partisinin mi, devrimcilerin mi?

Hareketin sürgündeki üyeleri kısa süre sonra yaptıkları seçimi sorgulamaya başladılar. Hareketin Haziran 1957’den Ağustos 1958’e kadar “sürgündeki halkla ilişkiler şefi” ve Havana Üniversitesi’nde dil profesörü olan Mario Llerena, Pazos’un Batista sonrası geçici hükümette yer alabil-

mek için Miami'ye geldiğini bildirdi. Ona göre Pazos Carlos Prío ve "tüm kesimlerin politikacılarıyla... Küba sorununa olası bir 'çözüm' getirmeyi amaçlayan görüşmelerde Ortodoks Parti'nin hem *historico* hem de *abstentionista* kanatlarını temsil edecek, tam da hareketin kaçındığı siyasal sonuçları yaratacak 'askeri cunta', 'koalisyon kabinesi' gibi konulara girecek"ti.¹⁹ Llerena, söylentilere göre "Fidel Castro'nun bir Ortodoks olmaktan asla vazgeçmediğine" inanan Pazos'un, 26 Temmuz'un yalnızca Ortodoks Parti'nin silahlı kanadı olduğu şeklinde reklam yaparak hareketin Miami'deki üye ve destekçilerinin sempatisini kazanmaya çalışacağını düşünerek kaygılanıyordu. Bu yaklaşım, hareketin Küba'nın geleneksel muhalefet partilerinden ayrı bir kimlik oluşturma çabalarını tehlikeye atarak M267'nin Ortodokslardan ne zaman ayrılmasının uygun olacağı tartışmasına yol açacaktı.

Llerena, Pazos'un önüne Sierra Manifestosu'nun kamusal taahhütleriyle onun Miami'de Ortodoks Parti'nin uzlaşma adayı olarak bulunması arasındaki çelişkiyi koyduğunda, Pazos Ulusal Yönetim'in kendisine henüz belirgin bir rol vermediğini öne sürdü; aslında bu teknik anlamda doğrudu. Hareket, Ortodoks Parti'den aleni bir biçimde ayrılmaya hazır olmadığı için, henüz onu resmi temsilci ya da aday olarak tayin etmemişti. Llerena'nın bildirdiğine göre Pazos ona, "oluşturulacak geçici hükümette kendisine önemli bir konum (başkanlık ya da bakanlık) önerilmesi ve kendisinin de bunu kabul etme olasılığı nedeniyle" Miami'deki ittifak görüşmelerine kendi anlayışıyla katılmaya niyetli olduğunu söylemişti.²⁰ Pazos, Hareket'i ABD'de temsil etmeyi prensip olarak kabul etmişti, ama kendi seçeneklerini korumak istiyordu. Çünkü özellikle o tarihte Carlos Prío'nun Dışişleri Bakanı John Foster Dulles ile görüştüğü şeklinde kısa süre önce çıkan dedikodular düşünüldüğünde, 26 Temmuz'un diktatörü devirmeyi başaracağına dair hiçbir garanti bulunmuyordu. Bu dedikodunun asılsız olduğu daha sonra anlaşıldıysa da, devrimciler yapıldığı öne sürülen görüşmeyi, Ortodoks Parti'den bağımsız bir kimlik sergileyemezlerse, kaçınılması mümkün görünmeyen sürgündeki *siyaset tüccarlarının*, Hareket'i "siyasal ya da arabuluculuk forumlarına katılabilmek için kendi devrimci tezlerinden vazgeçme sürecine" sürükleyebileceğinin bir işareti olarak yorumladılar.²¹

Armando Hart, Llerena'nın Ortodokslardan ayrılmak gerektiği şeklindeki görüşüne doğrudan yanıt verdi. Pazos Miami'ye geldiği sırada Hart, Llerena, Rodríguez ve diğerlerine "Fidel Príos'tan herhangi bir şey gelmesini beklemiyor. Aradan aylar geçti ve beklemekten yoruldu" diyerek, Fidel'in bir silah kaynağı olarak Miami'yi gözden çıkardığını yazıyordu. Hart'ın da, iç bölünmüşlükleri ve bir liderden yoksun olmaları nedeniyle 9 Mart 1952 darbesine yol açan ahlaki ve siyasi krize katkıda bulunduklarını düşündüğü Ortodokslardan büyük beklentileri yoktu. Fidel geleneksel muhalefet güçlerinden silah tedarik etmekten vazgeçtiği sırada, Hart da Ortodokslar hakkında benzer yaklaşımlar ortaya koyuyordu:

...onları en iyi müttefikimiz olarak muhafaza etmek daha iyi olacak; çünkü aralarından bazıları hareketin örgütlü kadroları arasına katıldıklarında, örgütün sempatisini olarak yapabileceklerinden daha fazlasını yapmadılar. Şuna işaret etmek isteriz ki, 26 Temmuz hiçbir dönemde kendini Ortodoks *historicos*'un bir parçası olarak görmemiş, tersine, sizin de benim kadar iyi bildiğiniz bir dizi gerekçeyle onları kendine en yakın siyasal kuşak olarak değerlendirmiştir. Fakat son tahlilde siyasal kuşaklardan biri ya da biraz daha ötesi olmaya devam etmektedir ve bizim temel görevimiz devrimci kuşağımızın idealleri doğrultusunda yeni bir siyaset yaratabilmek için tüm siyasal kuşakları tasfiye etmektir.²²

Kısacası, Sierra Manifestosu doğrultusunda Sivil Kuruluşlar yeni bir geçici hükümetin üyelerini atamadıkça, 26 Temmuz ne birleşik cephelere girecek ne de muhalefetle ittifaka razı olacaktı. Hart'ın ilkeleri, yurtdışındaki yoldaşlarının tüm Kübalıların yüreğini ve beynini fethetmeye başlayan (ama henüz isyancı muhalefetin lideri olamadığı gibi maddi ve finansal kaynakları da eksik olan) devrimci bir örgütün taktik ihtiyaçlarıyla, hareketin devrimci, finansal ve siyasal bağımsızlığı yönündeki stratejik hedeflerini dengelemelerini gerektiriyordu. En deneyimli politikacılar için bile birbirleriyle yarışan bu taleplerle başa çıkmak zor olacaktı. Oyuncuların önündeki tehlikeler ve çoğunun otuz yaşından genç olması nedeniyle, o tarihte karşı-

laşılan zorluklar olağanüstüydü. ABD'deki ve muhalefet içindeki cazibesi ne olursa olsun, başkalarıyla kıyaslandığında kendi alanında deneyimli bir diplomat ve ulusal bankanın eski başkanı olan Pazos, 26 Temmuz'u herhangi bir konuda yapılacak görüşmelerde temsil etmeye uygun değildi.

Yine de Amerikan hükümetiyle yapılan görüşmelerde ılımlı bir görüşün korunması yönünde güçlü bir baskı söz konusuydu. Hart kısa süre önce başkent Washington'ın olaya bakışını özetleyen bir rapor almıştı. Washington'a Fidel'in kardeşleri Emma ve Lidia tarafından gönderilmiş olan, Ortodoks Parti'nin *abstentionist* kanadı taraftarı genç muhasebeci Ernesto Betancourt tarafından yazılan rapor, hareketin Sierra Manifestosu'nu kısmen belirleyen imajıyla ilgili kaygıları güçlendiriyordu.²³ Adalet Bakanlığı'nda yabancı ajan olarak kadrolu çalışan Betancourt, tarzı, iletişiminin içeriği ve Amerikan Soğuk Savaş kültürüne duyarlılığı ile ABD'de hareketin yararına hizmet etti. Örneğin, 26 Temmuz'un şiddet eylemlerinden hoşnut olmadığını açıkça gösterdi ve Amerikalı müttefiklerini M267'nin antikomünist olduğu konusunda ikna etmek için çaba harcadı.²⁴ Hart, Betancourt'u şahsen tanımıyor ve görüşlerinin Ulusal Yönetim'in "düşünce tarzıyla bütünüyle örtüşmeyebileceğini" hissediyordu. Ancak Betancourt 26 Temmuz'un taktiklerini beğenmese de, Hart onun Washington raporlarını değerli buluyordu.²⁵

Betancourt Dışişleri Bakanlığı ve Merkezi Haber Alma Örgütü'ndeki (CIA) konuşmalara dayanarak "Amerikan ulusal güvenlik kuruluşlarının" Küba'da şiddete dayalı bir değişim beklediklerini, hem resmi ağızlardan hem de muhalif çevrelerden gelen her açıklamayı dikkatle incelediklerini ve "Küba'daki kanlı iç politika girdabına dahil olmamak için mümkün olan her şeyi yaptıklarını" bildirdi.²⁶ ABD hükümetinin 1933'teki arabuluculuk rolünü tekrar oynamaktan kaçınmaya kararlı olduğu açıklı ve eğer Küba'daki olaylar Amerika'nın ekonomik ve stratejik çıkarlarını tehlikeye atacak olursa, "Dışişleri Bakanlığı Amerikan Devletler Örgütü'ne başvuracak, Arbenz rejimi sırasında Guatemala'da olduğu gibi kısmen açık bir müdahaleden kaçınacaktır."²⁷ Amerikalılar Haziran 1958 seçimlerinin yalnızca Batista "Sierra Maestra'daki isyancı *foco*'yu tasfiye etmeyi başarıp" isyancı güçler tarafından "adanın tümüne yayılan sistematik ve sürekli sabo-

taj ve terörizm mücadelesini sona erdirebildiği” takdirde yapılabileceği sonucuna varmıştı.²⁸ Washington, Batista’nın yerine geçecek olanların askeri bir darbe yerine seçim yoluyla işbaşına gelmesini tercih etmesine rağmen, “mümkün olan en kısa sürede seçim yaparak ülkeyi normal bir anayasal düzene kavuşturacak askeri bir cunta ya da geçici bir sivil hükümet gibi diğer çözümlere” de ilk adımda karşı çıkmayacaktı. Betancourt’un müttefikleri de Santiago’daki konsolosluk görevlilerinin aylar önce Frank País’e verdiği mesajların aynısını veriyorlardı. “Dışişleri’nin korktuğu şey, bir anarşinin hüküm sürmesi” diye yazıyordu;

...eğer ordu ayaklanan grupları serbest seçimler yoluyla diktatörlükten anayasal bir hükümete geçişi mümkün kılacak bir sivil geçici hükümet kurmaya razı eden bir ön anlaşma yapmadan dağılır ve Batista da Silahlı Kuvvetlerin dağılması sonucunda devrilirse, bundan küçük ama örgütlü olan Komünist Parti yararlanabilir. Washington haklı olarak, Haiti’deki gibi anarşik bir durum söz konusu olduğunda ortaya yeni bir Batista ya da ülkeyi aşırı milliyetçiliğe doğru götürebilecek solcu bir demagog çıkmasından ve bunun ABD’nin adadaki politik, ekonomik ve stratejik çıkarlarını ciddi bir biçimde etkilemesinden kaygı duyuyor.²⁹

Betancourt bu korkular ışığında Sierra Manifestosu’nda çerçevesi çizilen geçiş senaryosunun Washington’da iyi karşılandığını bildirdi. Tabii ki bu durum Batista sonrası geçici hükümet kaosu engelleyebildiği ve “sosyo-ekonomik sorunlar üzerinde yasama yetkisi” kullanmaktan kaçınarak, faaliyetlerini yalnızca “erken genel seçimlerin yapılması için” istikrarlı bir ortam sağlamakla sınırladığı ölçüde geçerli olacak bir yaklaşımdı.³⁰ Betancourt Amerika’nın istikrarsızlıktan ve askeri darbe olasılığından hoşlanmadığını, bunun da 26 Temmuz’u hızla muhalefetin bütününün, hem devrimcilerin hem de siyasilerin üzerinde uzlaştığı geçici bir hükümete destek vermek zoruyla bırakacağını öne sürüyordu. Yapılan bu analiz Hart’ın, Miami’deki muhalifler Hareket’i bir alternatifle etkisizleştirmeden önce, Sivil Kuruluşlara geçici bir hükümet kurdurma konusundaki telaşını artırdı.

Fakat 15 Ekim 1957’de, haftalarca süren gizli görüşmeler, iki siyasi parti ve üç isyancı güce mensup on beş muhalifin yine haftalarca süren toplantıları sonucunda Küba Kurtuluş Cuntası’nı ortaya çıkaran Miami Paktı ilan edildi. İmzacılar arasında Ortodoks *historicos* adına Roberto Agramonte, Sr. ve Manuel Bisbé, *Auténtico* adına Tony Varona, *Auténtica* Örgütü adına Carlos Prío, Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) adına Alberto Mora ve Faure Chomón bulunuyordu; muhalif CTC örgütçüsü Angel Coñño ise yeni kurduğu Devrimci İşçi Yönetimi adına imza atmıştı. Daha önce bunun tam zıttı olan açıklamalar yapmış olmalarına ve Havana’dan tersi yönde gelen uyarılara rağmen Felipe Pazos ve Léster Rodríguez de paktı 26 Temmuz adına imzaladılar.

Miami Paktı ilk bakışta 1957 Temmuz’unda Sierra Manifestosu ile Batista diktatörlüğüne karşı sivil-devrimci bir birlik için yapılan çağrıya devrimci ve siyasal muhalefetin verdiği yanıtmış gibi görünüyordu. Pakt, grupların “ideal ve amaçlarında birliğe” ulaştıklarını ilan ediyor ve tüm Kübalıları “Küba’da yakında gerçekleşecek olan sahte seçim sürecini reddetmeye” çağırıyordu. On maddeden oluşan programda, Küba Kurtuluş Cuntası’nın iktidarın Batista’dan alınarak “anayasal ve demokratik bir düzene” geçişin sağlanması için “ahlaki ve maddi güçleri birleştireceği” belirtiliyordu.” Maalesef sürgün ittifakının içyüzü, 26 Temmuz’un *llano* örgütü Frank País’in ölümünden sonra kendine yeni yeni gelmeye başladığı, kendini üyelerine tanıttığı, Küba’daki meslek sahibi seçkinler arasında cazibe kazandığı ve *sierra*’nın ihmal edildiğine ilişkin şikâyetlerine yanıt verdiği bir sırada ortaya çıktı. Pazos ve Rodríguez o dönemde Küba Kurtuluş Cuntası’na katılarak siyasi ve devrimci Küba muhalefetiyle yalnızca maddi, finansal ve insani kaynakları paylaşmayı kabul etmekle kalmamışlar, Hart’ın 26 Temmuz Hareketi’ni tatmin edecek şekilde Küba’da Batista sonrası geçiş dönemini yönetme hevesini de kursağında bırakmışlardı. Hart’a ve Ulusal Yönetim’in çoğu üyesine göre *llano* ve *sierra*, bir bütün olarak M267, “Batista karşıtı” Küba’yı işkencelerle dolu geçmişinden kurtarma yetkisini elde eden yegâne devrimci güç haline gelmişti.

Cunta, seçimleri yönetmek için “geçici bir hükümetin kurulması” çağrısı yapmasına ve geçici hükümete başkanlık yapacak kişinin seçimler-

de herhangi bir göreve seçilmemesini şart koşmasına rağmen, Sierra Manifestosu'nun aksine Batista rejiminde "bakan, vali ve belediye başkanı" olarak hizmet veren kişilerin başkanlık ya da diğer bir göreve seçilebilmek için seçimlerden altı ay önce görevlerinden istifa etmelerini yeterli buluyordu. Cunta Sierra Manifestosu'nun esas unsuru olan Sivil Kuruluşlara hiçbir resmi rol vermiyor, bunun yerine sivil, mesleki, dini, masonik ve ekonomik kuruluşları yalnızca cuntaya destek verip Batista'ya karşı çıkmaya davet ediyordu.³² Küba Kurtuluş Cuntası Sierra Manifestosu ile aynı paralelde reformcu bir sosyal program geliştirmişti: Bunların arasında sivil özgürlüklerin benimsenmesi, siyasi mahkûmların serbest bırakılması, zimmetçiliğin durdurulması, kamu hizmetlerinin tesisi, eğitimin iyileştirilmesi ve doğal kaynakların korunması, yolsuzlukların engellenmesi, parasal istikrarın sağlanması ve sanayide ithal ikameciliğinin uygulanması, tarım reformu, sendikaların demokratikleştirilmesi ve hem endüstri hem de tarım alanlarında istihdam yaratılması vardı.³³

Miami Paktı uluslararası ilişkilerde de Sierra Manifestosu gibi Amerikan Devletleri Örgütü ve Birleşmiş Milletler nezdinde Batista rejiminin insan hakları ihlallerine karşı kamusal protestoları destekliyor ve 1951 tarihli karşılıklı yardım programı kapsamında Küba'ya yapılan Amerikan silah yardımını protesto etmek için yaptığı planları duyuruyordu. Fakat Miami anlaşması, Sierra Manifestosu'nun aksine, yabancıların müdahalesi konusunda hiçbir şey söylemiyordu.³⁴ Yine Küba'nın geçiş döneminde askeri bir cunta ihtimalini açıkça reddeden Sierra Manifestosu'nun tersine, Miami Paktı bu noktayı belirsiz bırakmıştı. Cuntanın programında bir yandan "Küba Silahlı Kuvvetleri'ni siyasi mücadeleye karıştırmama" niyeti belirtilirken, diğer yandan "zulümden kurtulmak, Cumhuriyet'teki şiddeti, nefreti, kanı ve ölümü sona erdirmek için" ordu "ulus ile birlikte olmaya" davet ediliyordu.³⁵ Program demokratik bir rejimde silahlı kuvvetlerin siyasete karışmayacağını ima ederken, Batista iktidarının sarsılmasında ordunun devreye girmesini istiyordu.

Cuntanın halka yaptığı açıklamalarda, ayaklanmayı yeni ittifakın hangi üyelerinin yöneteceğine, hangi taktiklerin uygulanacağına, savaşın nasıl finanse edileceğine ya da Batista sonrası iktidar güçlerine ilişkin açık bir

ifade bulunmuyordu. Fakat gizli belgeler bu sorulara yer vermeye başlamıştı. “Gizli program anlaşmaları, antikomünist cuntanın Ortodokslar, *Auténtico*’lar, 26 Temmuz, Devrimci Öğrenci Yönetimi ve Üniversite Öğrencileri Federasyonu’ndan oluşan bir merkez komite kurduğunu gösteriyordu. Merkez komiteye “zulme karşı mücadelede öncülük etme, üyelerinin çabalarını birleştirme, geçici hükümetteki konumunu belirlemek için cumhurbaşkanının ismini belirleme,... başkan tarafından atanan kabineyi ve genel ya da kısmi bir kriz durumunda kabinede yapılacak değişiklikleri kabul ya da reddetme,... geçici hükümet döneminde gerçekleşecek yasama fonksiyonlarını tayin etme ve geçiş döneminde eyalet valilerinin ve belediye başkanlarının nasıl atanacağını belirleme” yetkileri verilmişti.¹⁶ Kısacası, cunta Miami’deki genel merkezinden Batista karşıtı mücadeleyi izleyecek ve geçici hükümetin hayata geçireceği her şeyi veto etme yetkisini elinde tutacaktı.

Aynı zamanda gizli alt komiteler de kurulmuştu: Bunlar, ortak “devrimci operasyonlar”, “finansman” ve “halkla ilişkiler” komiteleriydi. “Operasyonlar” alt komitesinde OA, DRE ve 26 Temmuz temsilcileri eşit temsil hakkına ve “genel devrimci plan ve olağanüstü durum planlarına birlikte karar vererek, gerçekleştirmek için... ayaklanma eylemlerinin yönetim ve yürütülmesinde tam özerkliğe” sahipti. Bu eylemler “Sierra Maestra’daki mücadelenin güçlendirilmesi operasyonları, sabotaj ve benzeri eylemler, seçim sürecinin yarıda kesilmesi ve şeker hasadının engellenmesini” içeriyordu. Cunta üyesi örgütlerin her biri savaşın yürütülmesi ve halkın bu davaya katılmasının teşvik edilmesi için gereken insani ve maddi kaynakları sağlayacaktı. Cuntanın gizli belgeleri son olarak da, yeni Küba’nın orduyu siyasetten arındırması çağrısı yapan Sierra Manifestosu’nun tersine, savaştan sonra “devrimci güçlerin silahlarıyla birlikte Cumhuriyet’in düzenli ordusuna katılmalarını ve bunu yapmak istemeyen üyelerinin silahlarını teslim ederek sivil yaşama geri dönmelerini” öneriyordu.¹⁷

New York Times’ta yayınlanan bir başyazı Miami ittifakını “rejime yönelik şiddetli bir rüzgâr” diye tanımlayarak, muhalefeti “iş çevrelerinin ve Latin Amerika’da diktatörler devrildikten sonra ortaya çıkan kaostan korkan sıradan Kübalıların çoğunun” korkularını giderme yönünde bir adım attığı için övüyor, sürgündeki hükümetin “çekingenlere güvence vererek,

Küba'da karmaşayla dolu geçen günlerde tutuklanma, işkence ve ölümler karşı karşıya kalan cesur insanları yüreklendireceğini" öngörüyordu.³⁸ Bu bir olasılıktı. Ama *New York Times* yılın önceki aylarında 26 Temmuz'u nerdeyse belirsizlikten kurtarmış olsa da, bu, Küba'daki devrimciler tarafından hoş karşılanmamıştı. Adaya haberlerin girmesi engellendiği için, Amrando Hart'ın, ilan edilmesinden birkaç gün öncesine kadar Miami Pakti'ndan haberi olmamıştı. Genç avukat bu sırada OA'nın gizli radyosunu açmış ve "Felipe Pazos'un Miami'deki görüşmelerde 26 Temmuz'u temsil ettiğini" duyumuştur.³⁹

Aslında haber Küba'ya ulaşmadan önce Amerikan hükümeti *Chicago Tribune* muhabirliğini yapan emekli bir askeri istihbarat yarbayı olan Jules Dubois'dan genel çerçeveyi ve sürgün ittifakında kimin kim olduğunu öğrenmişti. Miami ile Havana arasında mekik dokuyan Dubois, Dışişleri Bakanlığı'na "plana hiçbir komünist katılmıyor" diye bilgi vererek, sürgündeki Kübalı muhaliflerin "Batista sahneyi terk ettiğinde bir rotasyon sistemi altında ilk başkanın" Felipe Pazos olmasını kararlaştırdıklarını söyledi. Dubois aynı zamanda yeni cuntanın "gereksiz rahatsızlık yaratılmasını ve kan dökülmesini engellemek için tüm devimci eylemleri koordine etmek ve denetlemek için her türlü çabayı göstereceğine" inanıyordu.⁴⁰

Yeni cunta kamuoyuna duyurulduktan sonra Dubois, Carlos Prío adına konuşan Tony Varona, Felipe Pazos ve Roberto Agramonte Sr.'ın kısa süre önce Küba'da basına uygulanan sansürün kınandığı bir kararı kabul eden Inter-Amerikan Basın Birliği'nin Washington'da yapacağı bir toplantıya katılarak konuyu anlatmalarını önerdi. Grup, herkesin içinde Güney Amerikalı gazete editörüne ikna edici bir birlik gösterisi yapmıştı. Ancak Tony Varona kapalı kapılar ardında dışişleri görevlilerine ittifak konusunda bilgi verirken "şaşırtıcı ölçüde kötümser"di. İsyancı güçleri Batista'yı genel grev, sabotaj ve şeker kamışı yangınları gibi taktiklerle devirmeye çalıştıkları için küçümseyerek, böylece taktiklerin "Batista'yı devirmekte başarılı olma şansının az olduğunu", bunun yerine "başarılı bir devrimin silahlı kuvvetlerin içinden gelmesi gerektiğini" öne sürüyordu.⁴¹ Varona'nın, muhalefetin birliğini, bu konuda kopartılacak yaygaralara engel olmak için yalnızca halka açık yerlerde desteklediği açıktı.

Küba Özgürlük Cuntası'nın, Dubois'nın bir CIA ajanı olduğunu öne süren, ancak doğruluğu kanıtlanamamış dedikodular nedeniyle ABD tarafından 26 Temmuz'un yükselen popülaritesinin önünü kesmek için kurulduğu hâlâ söylenmektedir. Dışışleri belgeleri paktın imzacılarının ABD'nin sempatisini kazanmaya çalıştıklarını ve Amerikalıların adaya silah göndermekten vazgeçmesini istediklerini göstermektedir. Fakat ne cuntanın açık ve gizli açıklamaları ne de üyelerinin Dışışleri Bakanlığı ile yaptığı görüşmeler, Amerikalılara arabuluculuk yapmaları için bir çağrı yapıldığına dair ipucu vermektedir.⁴² Miami Pakı imzalandıktan sonra Dışışleri Bakanlığı görevlilerinin Batista ile cunta tarafından temsil edilen muhalefet arasında arabuluculuk yapmayı düşündükleri doğrudur. Miami cuntasının Küba ayaklanmasının tarihindeki önemi, Amerikan hükümeti tarafından nasıl algılandığında değil, 26 Temmuz'un savaş taktikleri üzerindeki etkisinde ve Hareket'in Batista karşıtı muhalefetle ilişkisinde yatmaktadır.

SÜRGÜNDEKİ SİYASET TÜCCARLARININ EHLİLEŞTİRİLMESİ

KASIM-ARALIK 1957

Siyaset tüccarlığı Küba'ya çok zarar verdi ve Küba dışında da zarar vermeye devam edecek. Fakat siyaset tüccarlarını sürgüne göndermeyi başardık ve en azından bu atılan ileri bir adımdır.

FIDEL CASTRO'DAN MARIO LLERENA'YA, 30 EKİM 1957

Armando Hart, 26 Temmuz'un Küba Kurtuluş Cuntası ile ilişkisini hızla ya da aleni olarak sona erdirmektense pragmatik bir yaklaşım benimsedi ve önce, yeni ittifakı Hareket'in çıkarlarını daha iyi savunacak tarzda şekillendirmeye çalıştı. Santiago'daki gizli üssünden ayrılmayan Hart, Sivil Direniş Hareketi'nin üyesi olan Luis Buch'u, eylülün beri Küba'ya rapor göndermeyi durduran Léster Rodríguez ile Felipe Pazos'un paktı niçin imzaladıklarını öğrenmesi için Miami'ye gönderdi. Buch'tan "Hareket'in birliğe yönelik düşüncesini" onlara anlatmasını ve Küba'ya dönerek Ulusal Yönetim'e bilgi vermesini istedi.¹ Havana'da avukatlık yapan Buch 40'lı yaşlarına çoktan gelmişti ve 26 Temmuz'un iç halkasındaki gençlere göre daha kıdemli bir devlet adamıydı.² Miami'ye gitmek için bir feribota bindi; bu, Miami Paktı'nı Hareket'in kabul edebileceği bir şekilde sokmak için yapacağı birçok yolculuğun ilkiydi.

Léster Rodríguez Buch'a, Prío uzun bir süreden sonra sonunda Hareket'e silah alması için para vermeyi kabul ettiğinden, siyasal anlamda Prío'nun Auténtica Örgütü (OA) ile ortak çalışmanın zorunlu hale geldiğini, yani 26 Temmuz'un birlik konusundaki kararlılığını göstermek ve muhalefet içinde Hareket'in itibarını korumak için Miami Paktı'nın maddelerini kabul etmenin önem kazandığını anlattı. Aslında Rodríguez silah stoklamakta öyle başarılı olmuştu ki, faaliyetlerinin boyutu Miami yerel polisini harekete geçirmiş ve Miami'de gizlenen silahların yeri tespit edilip buralara baskınlar düzenlenince Rodríguez silahların çoğunu Houston'daki

bir hücre evi ile Teksas'ın Galveston kentindeki yakın bir limanda bulunan *Buddy Dee* isimli bir tekneye taşımak zorunda kalmıştı.³ Buch, Rodríguez'in "kaçınılmaz olarak savaşı sürdürmeye yetecek malzemeyi önemsendiğini" ve paktı kabul etmesinin "onu yalnızca bu amaca ulaşmak için bir araç olarak görmesinden" kaynaklandığını bildirdi.⁴ Paktı Devrimci Öğrenci Yönetimi adına imzalayan Faure Chomón, Prío'nun silah vaadinin devrimcilere kazandıracağı zamanın, muhalefetin oluşturduğu birliğin siyasal olumsuzluklarına katlanmaya değeceğini söyleyerek kendini cuntaya katılmaya Rodríguez'in ikna ettiğini bildirdi. Léster, Ortodoks Manuel Bisbé'yi de aynı gerekçeleri öne sürerek pakta katılmaya ikna etmişti.⁵ Sonuç olarak, Prío'nun ayaklanmayı desteklerken ve cuntaya katılırken öne sürdüğü koşul, Pazos'un geçici başkan olmasıydı ve Rodríguez Hareket'in siyasi gücünün, özellikle bu pakt onun askeri zayıflığının üstesinden gelmesini sağlayacaksa, öne sürülen bu koşula göğüs gerebileceğini düşünüyordu.⁶

Başkan olmayı isteyen Pazos ise paktı imzalamayı reddettiği takdirde, bunun muhalefetin birliğini ve *sierra*'nın yaşamını tehlikeye atacağını söylüyordu. Faustino Pérez'e "Miami'ye geldiğimde Ortodokslar, 26 Temmuz kabul ettiği takdirde, birliğe FEU, PRC (Autenticos) ve Demokratlar ile katılmayı kabul etmişlerdi. Yönetim de toplantılara yalnızca 26 Temmuz'un bulunması halinde katılacaktı. Birliğin oluşturulup oluşturulmaması bütünüyle 26 Temmuz'a bağlıydı... Birliğe katılmayı reddetmemiz, Sierra'da bulunan ve birliğin onlara verebileceği yardıma acil ihtiyaç duyan insanlarımızın hayatını tehlikeye atacak ve devrimin zafere ulaşmasını riske atacaktı." diye yazıyordu.⁷

Pazos, Küba Kurtuluş Cuntası ile Fidel Castro ve Raúl Chibas'ın kimi bölümlerini yazdığı ve imzaladığı deklarasyon arasındaki köklü farklılıkların zaten bilincindeydi. Ama Miami Paktı'nın "müdahaleye, askeri cuntaya ve geçici bir hükümetin nasıl seçileceği konusundaki tartışmalara açık olması dışında, Sierra Manifestosu'nun önerilerine" çok benzediğini görmüştü.⁸ Paktın içerdiği orijinal maddelere göre, cuntanın halka açıklanmasından önce her üye örgüte konuyu adadaki arkadaşlarıyla görüşmeleri için kırk sekiz saat verilmişti. Buch, Pazos'un başkentte toplanan Latin Amerika basın kuruluşlarına birlik anlaşmalarını duyurmak için Washing-

ton'a gidecek olan Jules Dubois'ya baskı yapmak üzere konuyu arkadaşlarıyla görüşmeyi ihmal ettiğini bildirdi.⁹

Yapılan gafla ilgili ilk açıklamaları dinleyen Armando Hart, Pazos ve Rodriguez'e 26 Temmuz'un görüşlerini doğru temsil etmedikleri ve Ulusal Yönetim'in onayı olmadan cuntaya katıldıkları için kızdığını bildirdi. Üstüne üstlük *New York Times*'taki başyazıda da yanlış bir biçimde imzacıların her birinin "Küba'daki örgütleri tarafından yetkilendirildiklerinin" belirtildiğini, Miami Paktı'na yer veren diğer yabancı basının da kendilerini "bir oldubittiyle karşı karşıya bıraktığı"nı ifade eden Hart, 26 Temmuz Hareketi'nin cuntadan hemen ayrılmasını isteyeceğini yazdı.¹⁰

Fakat basında yer alan haberler, yeni gelişme konusunda Hart'ın karşısına çıkacak sorunların ilkiydi. Çok daha ciddi olan bir sorun, Miami'de olanlardan habersiz bulunan Ulusal Yönetim'in, Felipe Pazos'un 26 Temmuz'un ABD'deki "temsalcisi" olduğunu teyit etmiş bulunmasıydı. Bu karar muhtemelen ekim ayı boyunca yaşanan mektup trafiği arasında verilmişti. Pazos artık sürgündeki hükümetin geçici başkanı olduğundan, 26 Temmuz da uluslararası planda muhalif siyaset tüccarlarının arasına katılmış ve Carlos Prío ile Tony Varona gibileri kadar kirlenmiş gibi görünüyordu. 26 Temmuz'un varlık sebebi "Batista karşıtlığı" kadar Küba'daki alışılmış politika tarzını da tersine çevirmektir. Hart, "26 Temmuz Hareketi'nin gücü şu ya da bu birlik ya da cunta içinde alacağı oylardan değil, tarihsel yargıları ve toplu ihtiyaçları bilmesinde ve bunu halkın çoğunluğu içinde savunabilmesinde yatmaktadır" diye yazdı. Yazın Sierra Manifestosu görüşmeleri sırasında, Fidel 26 Temmuz'un geçici bir hükümete doğrudan katılması fikrini reddetmiş, bunun yalnızca yüksek ahlaki amaçlarla değil, aynı zamanda şu nedenlerle gerekli olduğunu söylemişti:

Geçici olması nedeniyle ne devrimci bir karaktere ne de ülkenin ihtiyaç duyduğu muazzam sosyal ve siyasal dönüşümler için gereken gücü elinde bulundurabilecek olan hükümetle mesafeli ve akılcı bir politik ilişki kurulması gereklidir. 26 Temmuz geçici hükümetten yalnızca dönüşüm fikrini ve isteğini ifade etme özgürlüğü talep edecektir. Bırakın, muhalif politikacılar ve taraftarları ba-

kanlıklarını ve bürokratik konumlarını sürdürsünler ve Hareket’e, halkı harekete geçirme yetkisiyle güçlerini gün ışığında örgütleme olanağı versinler.

Hart, Miami birlik anlaşmasının özünün “saygınlığını yitirmiş muhalefet liderlerinin devrimi bastırmak için yaptıkları politik manevraları... yansıttığını” yazdı. Tüm muhalif politik güçlere masada bir koltuk verecek olan bir geçici koalisyon hükümeti, “etkisizliğe mahkûm” ve tanımı gereği geçici olacaktı ve tüm devrim süreci düşünüldüğünde varlığını ancak kısa bir süre devam ettirebilirdi.” 26 Temmuz Küba’nın geçiş sürecinde hükümete doğrudan katılarak siyasal sermayesini harcamak istemiyordu.¹²

Hart daha somut bir biçimde, cuntanın geçiş planında bulunmayan ulusal Sivil Kuruluşların özellikle ifade ettikleri geçici hükümet oluşturma eğilimlerine değinerek onların kendileri için önemli olmaya başladıklarını yazdı. Bu kuruluşların yerel üyeleri “yalnızca kültürel, hayırsever, dini vb işlevlerden ötesine geçme ya da bir başka deyişle siyasal misyon üstlenme vaktinin geldiği fikrini” benimsemeye ve bu fikri olgunlaştırmaya başlıyorlardı. Bazı eyaletler Batista’nın istifasını açık olarak istemeye hazır oldukları halde, hâlâ ulusal bir uzlaşma bulunmuyordu. Hart, Sivil Kuruluşların ulusal önderliğinin zaman içinde yerel seçmenlerin düşüncelerini yansıtacağına ve sonunda “muhalefetin birliği ve gelecekteki geçici hükümet konusunda esas sorumluluğu üstleneceklerini gösteren özel bir belgeyi imzalamayı kabul edeceklerine” inanıyordu. Bu, Hareket’in “en uygun zamanda” halka açıklayacağı bir belge olacaktı. Hart, Sivil Kuruluşların siyasal desteğinin aralık ayına kadar alınabileceğini umuyor, bunun yıl sonu için planlanan genel grevle çakışacağını düşünüyordu.¹³ Halbuki Miami’deki gelişmeler devrimcilerin şerefini tehlikeye düşürerek onların hem Sivil Kuruluşlar hem de Küba halkı nezdindeki itibarlarına zarar veriyordu.

Fakat Hart 26 Temmuz’u cuntadan hemen çıkarmak yerine, Hareket’in işlevli yegâne isyancı güç olma niteliğini, muhalefetin yaptığı ittifakı Hareket’in taleplerine boyun eğdirtmek için kullandı. Pazos ve Rodríguez’e verdiği talimatla, cunta programının Sierra Manifestosu’nun geçici bir hükümet oluşturma şeklindeki orijinal formülü doğrultusunda değiştiril-

mesi için diğer imzacıları ikna etmelerini istedi. Hart, yeni devrimci kuşağın yalnızca Batista'yı devirmekle kalmayıp, aynı zamanda ahlaksızlık ve vizyonsuzluğu nedeniyle rejimi destekleyen siyasal mekanizmayı da yıkmaya çalıştığını yazdı. Bu nedenle geçici hükümette görev alan hiçbir seçilmiş görevlinin yapılacak seçimlerde aday olamayacağı konusunda ısrarcı oldu. (Miami Paketi mevcut görevlilerin de seçimlerde aday olmasını öngörüyordu. Hart bunun Batista'nın yalnızca "kamuoyunu tekrar soğurarak yönünü şaşırtacak" siyasal mekanizmasını yeniden yaratmasından korkuyordu.) Hart, Rodríguez ve Pazos'un bu talebi yerine getirememeleri halinde Hareket'in "cuntaya ve dolayısıyla birliğe verdikleri desteği tehlikeye atacıklarını" yazdı.¹⁴ Batista karşıtı muhalefetin 26 Temmuz Hareketi'ne ne kadar ihtiyacı olduğu gösterildiğinde, grup, değişikliği oybirliğiyle kabul etti.¹⁵

Hart bunun ardından, cuntanın Sivil Kuruluşların sürgündeki geçici hükümetin tüm üyelerini doğrudan atamasını talep etmesi konusunda ısrar etti. Hem siyasi hem de devrimci tüm cunta üyeleri, sürgün hükümetinin meşruiyetini ancak bu takdirde açıkça tanıyacak, kararlarını destekleyecek ve geçici hükümete "söz hakkı bulunan ama oy hakkı olmayan" bir delegasyon atayacaklardı. Sivil Kuruluşların başkanı olan Raúl de Velasco'nun kendi örgütünün böylesi bir rolü kabul edip etmeyeceği konusunda henüz bir güvence vermediğini de bilen Hart, alternatif bir yöntem olarak kabine üyelerini cuntanın bizzat belirleyebileceğini, ancak bunların Sivil Kuruluşların önderliği düzeyinde itibar sahibi olan benzeri kişilerden seçilmesi gerektiğini de ekledi.¹⁶ Hart aynı zamanda 26 Temmuz'un geçici hükümetten çekilmesini de istedi; bu, Felipe Pazos'u ya cuntadan hemen ayrılmaya ya da başkanlık hayallerini gerçekleştirmek için Hareket'le bağlarını kesmeye zorlayacak bir adımdı. Hart, "Pazos'un Hareket ile özdeşleştiğini bilmemize rağmen, 26 Temmuz bu geçici hükümetin bir parçasını oluşturamayacağı, yalnızca onu destekleyeceği için, Pazos orada bizim temsilcimiz olarak bulunamaz" diye yazdı.¹⁷

Aslında Hart kısa süre sonra, 1930'larda devrimci bir öğrenci olan Pazos'un Batista sonrası geçiş rejiminde Sivil Kuruluşlara merkezi bir rol verme konusunda hiç de istekli olmadığını öğrendi. O yılın başlarında Fidel ile Sierra Maestra'da bulunduğu dönemde bu fikri gönülsüzce kabul et-

mişti. Hart'ın Miami paktını öğrenmesinden bir gün önce Sierra Maestra'ya ulaşan René Ramos Latour, on sekiz gün dağlarda kaldıktan sonra 3 Kasım'da Santiago'ya döndü. Sierra'ya gidişindeki zamanlama Latour ve Castro'nun "özel olarak birlik sorununu ele almalarını" engellediyse de, Hareket'in muhalefetle bağlarını genel olarak tartışmışlardı. Latour'un bildirdiğine göre Fidel'in görüşleri Hart'ın sürgündeki komiteye yönelik talimatlarını desteklemişti:

Sizi Fidel'in Prío'yu alenen suçlamak ve onun temsil ettiği hareketten resmen kopmak konusundaki olasılıkları analiz ettiği konusunda uyarmak isterim. *Auténtico*'cular ve politikacılarla ilişkiler sorunuyla ilgili görüşleri Llerena'ya yazdığı mektuptan anlaşılabilir. Fakat buna ek olarak Pazos ve Léster'in kabul etmiş olduğu önerileri kabul etmekten çok uzak olduğunu bilmenizi istiyoruz. Hatta, Fidel'in Sivil Kuruluşlar formülü konusunda Pazos ile görüşmüş olduğunu da öğrendik. Pazos bu fikri kabul etmekte gönülsüz olmasına rağmen sonunda razı olmuş. Birlikte çalıştığımız insanları ve kullandığımız malzemeleri bildiğiniz için bütün bunlar çok gizli tutulacaktır. Bütün bunları yazmamın nedeni, devrimci 26 Temmuz Hareketi'nin, onun Ulusal Yönetimi'nin ve tüm savaşıtlarının, eğer birlik daha önceki belgelerde belirtilen yöne evrilmezse, üzerinde anlaşılan paktı kabul etmeye hiçbir biçimde hazır olmadığını size anlatmaktır. Komitenin böylesi bir birliğe onay verecek sorumluluğu olmadığını biliyoruz... Ama şu anda Fidel Castro ve Ulusal Yönetim'in net ve kesin kararlarıyla sürgündeki en yetkili kişiler olduğunuzdan, bizi bu zor durumdan mümkün olan en kısa sürede çıkaracağınıza güveniyoruz.¹⁸

Mario Llerena Pazos'un Sierra Manifestosu'ndaki formüle bütünüyle sadık olduğu konusunda Hart ve Castro'nun kuşkuları bulunduğu teyit ediyordu. Pazos "hükümetin üyelerini atayanlar Sivil Kuruluşlar olduğu takdirde başkanlığı kabul etmeyeceğini itiraf etmişti". Hem Pazos hem de Llerena, sivil toplum kuruluşlarının gevşek örgütlenmesinin ülke-

yi yönetebileceği konusunda kuşkuluydu. Pazos, 26 Temmuz'un Sierra Manifestosu'nda yer alan formülü Küba Kurtuluş Cuntası'na empoze etmeyi başarması halinde başkanlıktan çekileceğini açıkça belirtmişti. Bu adım Prió'nun ayaklanmaya para yardımı yapma taahhüdünü yerine getirmesini tehlikeye atacak ve muhalefetin tümünün desteği olmaksızın ileri adım atmaya gönülsüz olduğunu açıkça belirten Sivil Kuruluşlar önderliğiyle Hareket'in yaptığı görüşmelerin kesilmesine yol açacaktı.¹⁹ Bu koşullar altında Hareket'in aldatici birlik görüntüsünün içinde kalmak yönündeki gerekçeleri giderek azalıyordu ve Pazos'un gönüllü olarak başkanlıktan çekilmesi, 26 Temmuz'un tam bir siyasi bağımsızlığa sahip olmasını çok daha fazla kolaylaştıracaktı.

Réne Latour Sierra Maestra'dan döndüğünde, o ve Hart, Fidel'e hem Miami Paktı'nın detaylarını hem de Hart'ın konu ile ilgili olarak yaptığı yazışmalar ve talimatı gönderdiler. Hart, Fidel'e, nihayet geçici bir hükümet kurmayı kabul eden Havana Sivil Kuruluşları ile yapılan görüşmelerdeki gelişmelere rağmen, Miami'deki "sahte birlik" in "bu çabaları felce uğrattığını", çünkü Sivil Kuruluşların artık yalnızca 26 Temmuz'un değil, cuntanın tümünün desteğini istediğini yazdı.²⁰ M267'nin Batista'ya karşı savaşı sürdüren yegâne güç olduğuna inanan Latour da "birlik kamuoyunda öylesine olağanüstü bir sempati kazandı, yabancı basın ve hatta" *New York Times* başyazarı bile "mümkün olan en iyi sonucu alması yönünde" Hareket'in ellerini öylesine bağladı ki, "buna katılmayı doğrudan reddetmemiz mümkün olmayacak" şeklinde düşünüyordu.²¹ Sierra Maestra'da ise Fidel ile Manzanillo'dan transfer olan Celia paktın olumlu görüldüğünün açıklanması nedeniyle Hareket'in zor durumda kaldığı konusunda hemfikirdiler. Celia Latour'a başlangıçta Fidel ve arkadaşlarının Miami paktından haberdar olmadığını, Dario'nun (Hart) söz konusu iki kişiye yazdığı mektupta, bu "istenmeyen birliği" kendilerinin bilgisi olmadan "kabul etmelerini yasaklayacağını umduğunu" yazdı; "Pazos ve Rodríguez'i alenen geri adım atmaya zorlamak hoş olmayacaktı. *Siyaset tüccarları* hareketi kendilerine tabi kılmaya kalkışacak kadar cesur olamazlardı."²² Yalnızca Luis Buch, 26 Temmuz'un birlik görüşmelerinden fayda sağlayabileceğini düşünüyordu. Ulusal Yönetim'in sonunda hareketin uzun süre-

dir ihtiyaç duyduğu çok sayıda ve nitelikli silahı elde etme şansına kavuşmak için bu fırsattan yararlanmasını önermişti. Buch Miami'den, "devrimci ve siyasal muhalefet sonunda komuta birliğine, savaş malzemelerine ve mali olanaklar ile şu anda hayranlık verecek biçimde çalışan genel kadrolara kavuştu" diye yazıyor²³ ve Rodríguez'in o an için cuntada kalmasını tavsiye ediyordu.²⁴

René Ramos Latour Sierra Maestra'da kaldığı üç hafta boyunca Fidel Castro ile Ulusal Yönetim'in serbest meslek sahiplerini, işçileri ve öğrencileri örgütlenme stratejisi ile yıl sonunda yapılacak genel grev için kent milislerini silahlandırma konusunu tartışmıştı. Fidel bu uzun vadeli planı, o yıl hasat alınmasını engellemek için şeker kamışlarının hemen yakılmasını ve *sierra-llano*'nun koordine ettiği diğer eylemleri onaylamıştı. 1957 Kasım'ının başlarında, isyan ordusu Sierra Maestra civarındaki on şeker işletmesini yakmıştı. Ay ortalarına gelindiğinde ise, yarısından çoğu şeker patronu Julio Lobo'ya ait 20.000 dönüm arazi üzerindeki 44.000 ton şeker, isyancılar tarafından yakılmıştı.²⁵ Ulusal Yönetim ile Fidel adına yapılan yazışmaların çoğunu yürüten Celia, ekonomik sabotaj ile genel grev planlarının gelişmesi arasındaki stratejik bağlantıyı fark etmiş, Latour'a yerel şeker hasadına verilen zararın, pirinç toplayanların ücret artış talepleri dikkate alındığında, bundan sonra pirinç üretimini hedeflediğinin çok iyi anlaşıldığını yazmıştı: "Pirince saldırmak için ortam olgunlaştı, bizim bölgemizde bu işin çok iyi yapılacağı kesin; ama sizin açınızdan, hızla adanın her yerinde, özellikle de en geniş pirinç bölgesi olan Pinar del Río'da pirinci yakmak için harekete geçmeniz şart. Bu çok hızlı yapılmak zorunda, çünkü toplama işi yalnızca 3-4 hafta sürüyor. Şeker kamışlarının yakılmasıyla birlikte bu eylem greve hız kazandırabilir."²⁶

llano ve *sierra* arasındaki dengeyi ve uzlaşmayı sağlayan País'in yokluğunda Fidel, Latour'un ziyaretinin, Ulusal Yönetim'i gerilla savaşının ve Batista'ya karşı savaşta isyan ordusunun önceliğine ikna etmesini ummuş olabilir. Ancak Latour Sierra Maestra'da kaldığı sırada gerilla ordusunun bölgedeki egemenliği konusunda bir fikir edinmiş olmasına rağmen, hareketin temel önceliğinin kentlerde ayaklanma çıkarmak olduğu yönündeki görüşü değişmedi. Aslında bunun tam tersi geçerliydi: Batista güçlerinin,

artık birleşip kuvvetlenmiş olan gerilla *foco*'sunu Sierra'dan atması mümkün olmamıştı. Ulusal Yönetim, yazdan itibaren beş misli büyüyen isyan ordusu ve "bölgede hüküm süren devrimci ordu ile devrimci gücü sağlamlaştırmak için askeri düzende örgütlenen köylülerin" oluşturduğu güce yanıt olarak ordunun "terörü yoğunlaştıracığı", Manzanillo ile Bayamo da dahil olmak üzere Sierra Maestra civarındaki kentlerde devrime karşı bir ayaklanma çıkaracağı sonucuna varmıştı. Diğer bir deyişle hareket, rejimle doğrudan kentlerde karşı karşıya gelecekti, ama daha sonra bunun önemli bir stratejik hata olduğu ortaya çıktı. Hart, hareketin sürgündeki komitesine ve eyalet koordinatörlerine yazdığı mektupta, Batista'nın artırdığı baskının sona ermeyeceğini belirterek, "artık Genel Greve giden süreci durdurmak mümkün değil" diyordu.²⁷

1957 Kasım'ına gelindiğinde, 26 Temmuz öğrenciler, işçiler ve orta sınıflar arasında gizli birimler örgütlemeye başlamıştı. Hart, silahlı faaliyeti açıkça desteklemeyen grup ve kişileri etkilemek için henüz 26 Temmuz tarafından halka açıklanmamış olan Sivil Direniş Hareketi'ne sorumluluk verdi: Hareket'in örgütleyeceği heterojen grev komiteleri, yeni oluşturulan Ulusal Grev Komitesi'ne rapor vereceklerdi. Hart, hareketin üst düzey militanlarına bile Miami cuntasının 26 Temmuz'un özerkliğini ve Sivil Kuruluşlar nezdindeki itibarını zedelediğini söylememeyi tercih etmişti. Aynı zamanda, cunta üyelerinin hareketin geçici hükümete ilişkin seçim ve oluşum taleplerini reddetmesi halinde cuntadan ayrılma yönündeki niyetini de gizli tutmuştu.

Hart'ın yoldaşlarına "devrimin zafere ulaşmasında belirleyici aşamanın" yakın olduğunu söylemesinin altında ya birlikleri canlandırma çabası ya da kendi söylemine gerçekten inanması yatıyordu.²⁸ Kentlerdeki yeraltı örgütü, aralığın ilk haftasında "bir haftalık bir direniş" planlıyordu; direniş hareketleri kapsamında şeker kamışı tarlaları yangınları, ülke çapında öğrenci protestoları, Castro'nun teknesi Granma'nın karaya çıkışının birinci yıldönümü kutlamaları ve rejimin insan hakları ihlallerini kınayan uluslararası gösteriler vardı. Hart ve yoldaşları adanın yaşam damarı olan şekere yönelik sabotajların Küba şeker işçilerini yeniden politize ederek 1933 ve 1955'te olduğu gibi grev yapmaya kıskırtacağına inanı-

yorlardı. Bu grevin polisi kent halkına karşı daha fazla baskı uygulamaya sevk etmesi ve Küba halkının iş bırakarak Batista'yı istifaya zorlaması bekleniyordu.²⁹

Hart, muhalefetin, sakat da olsa, Miami'de sergilediği birlik görüntüsünün, diğer muhalif grupların da katılmasına neden olarak M267'nin denetimindeki Ulusal Grev Komitesi'nin genel grevin zamanlamasında, planlamasında ve yönetimindeki gücünü azaltmasından korkuyordu. Miami Paketi Küba'daki tüm devrimci grupların yapılacak operasyonları birlikte planlayıp gerçekleştireceklerini duyurmuştu, ancak Hart, Devrimci Öğrenci yönetiminin, Auténtica örgütünün ya da cuntaya katılmamasına rağmen Komünist Parti'nin grev komiteleri ve komite üyelerinin tam kontrolü ele geçirmelerini önlemek için her şeyi yapmaya niyetliydi. Hareketin üyelerine 26 Temmuz'un "şu ya da bu ayaklanma eylemini yapmak için diğer muhalif örgütlerle birlikte çalışacağı", ancak "grevi amaca uygun olarak gerçekleştirebilmek için 26 Temmuz'un grev komitelerinin çabalarının yalnızca Sivil Direniş Hareketi tarafından koordine edilmesi olasılığının bulunduğu yönündeki tezinin Kurtuluş Cuntası'na açıkça bildirilmesi gerektiği" uyarısını yaptı. Fazlasıyla politik bir gizli çalışma üstadı olan Hart, muhalefetin "her militanlık düzeyinden ve militan olmayan muhalifleri birleştiren Sivil Direniş Hareketi ile birlik sağlayacağını" vurguladı.³⁰

Grevi diğerlerine fark ettirmeden denetlemek isteyen Hart, Miami tarzı birlik ile "Batista karşıtları"nın ayaklanmanın sorumluluğunu alma isteği arasında dolambaçlı bir denge kurmaya çalıştı. Örneğin, harekete yeni kaydolan öğrenciler ile sivil direniş üyeleri sekte olmayan ama hareketin denetiminde olan "devrimci öğrenci komiteleri" oluşturacaklardı.

Bu nasıl yapılırsa yapılsın, hiçbir koşulda, dışarıdan bunların "26 Temmuz ile" hiçbir ilişkileri yokmuş gibi görünse de, bunun içinde Hareket'in üyesi olan ve bu tür bir Devrimci Öğrenci Komitesi Yönetimi'ne rehberlik edebilecek öğrenciler daima bulunacaktır... Hareket'e mensup olmayan kişiler bu komitelerde yer alabilirler, ama liselerde tüm okullardaki dersleri felce uğratmak için isyan çıkarmaya samimi bir biçimde çalıştıklarını ispat etmelidirler.³¹

Benzeri bir ilke de işçi örgütlenmesi için geçerliydi. Hart Hareket'in militanlarına "genel grev adına samimi bir biçimde çalışacakları güvencesi verdikleri takdirde Hareket'e mensup olsun olmasın sendikalı işçileri komiteye kaydetmeleri... ancak 26 Temmuz'un önderlik konumunu güvence altına almaları" talimatını verdi.³⁴ Daha yaygın olarak dağıtılan bir broşürde Hareket, halen mevcut olan geleneksel işçi örgütlenmeleri dışında bağımsız bir işçi komitesi kurmalarının ardında yatan nedenleri açıklıyordu:

26 Temmuz'un işçi militanları Hareket'in işçi kesimi dışında hiçbir ulusal proleter güçten talimat almadığı gibi, verilen talimatları da tanımaz. Bu nedenle, militanlarımız işyerlerinde ya da sanayi bölgelerinde grev komiteleri aracılığıyla gelmeyen hiçbir birlik çalışmasına katılmayacaktır... Grev komiteleri ülkenin temiz kalan işçi unsurlarını örgütleyecek ve Küba İşçileri Konfederasyonu'nu meşru bir biçimde temsil etme sorumluluğunu üstlenecek güçlü bir Ulusal İşçi Cephesi (FON) oluşturacaklardır. 26 Temmuz'un bu grev komitelerini halkın nezdinde sahip oldukları itibar ya da zulme karşı en çok savaşıyan devrimci grup olmaları ve önemli liderlerinin Sierra Maestra'da ya da yeraltı yaşamalarını dikkate alarak oluşturduğu şeklindeki düşünceler bizi ilgilendirmemektedir. Bu yapılanlar nedeniyle saygı görmek istemiyoruz, çünkü bunları yapmak zorundayız. 26 Temmuz'un işçi sınıfına mensup militanları, sendikal çalışma dışında yaptıkları işler nedeniyle değil, zaten örgütlemiş oldukları işçiler tarafından bir emek gücü olarak saygı görmek istiyorlar. Benzer bir biçimde, sıra grev komitelerinin oluşturulmasına geldiğinde, 26 Temmuz'un işçi sınıfına mensup militanları, şu ya da bu muhalif işçi grubunu değil, ülkedeki gerçek proleter güçleri ve işyerlerinde greve gerçekten hazır olup özgürlük davasına hizmet eden bir geçmişleri olanları dikkate alacaktır... Sonuç olarak, 26 Temmuz'un işçi kesimi... kayıtsız şartsız ve Hareket'in diğer kısımlarına benzer talimatlar vermiş bulunan Ulusal Yönetim'in tam desteğiyle merkezi olarak yapılmış tüm anlaşmaları reddetmekte-

dir. Çünkü devrimci ve siyasal kesimler yalnızca bu temelde hal-ki ve özellikle... işçileri örgütlemek gibi asil bir görevi başlatabilirler.³³

26 Temmuz Miami Paktı'ndan önce genel grevi Komünist Partili işçiler de dahil olmak üzere mümkün olan en fazla sayıda işçiyle örgütmeye çalıştığı halde, Ulusal Yönetim Miami'de yapılan birlik ittifakından sonra daha da partizanlaştı.

Ulusal Yönetim Miami ittifakını daha dolambaçsız bir biçimde benimseseydi, pratikte daha samimi, geniş tabanlı bir birliği teşvik edebilir, grev komitelerinde daha demokratik bir ortam sağlayabilirdi. Hart grev komitelerini denetlemekle birlikte onları geniş tabanlı ve mümkün olduğu kadar çeşitlilik içeren yapılarımı gibi göstererek pastaya sahip olmak istedi. Dahası, 26 Temmuz'un grev önderlerinin "militanların ve diğer örgütlerin devrim için yararlı olduklarını gösterecek 'yalnızca biz varız' düşüncesine kapılmayacak" şekilde çalışmalarını istedi.³⁴ Bütün bunların zamanlaması büyük önem taşıyordu. Grev planlarının başarıya ulaşması için Hart'ın Havana'daki Sivil Kuruluşlar ve Miami'deki Kurtuluş Cuntası ile görüşmelerinin ulusal grev başlamadan önce uygun bir sonuca ulaşması gerekiyordu. Yoksa 26 Temmuz "sahte bir birlik" adına kaynaklarını ve siyasi sermayesini harcama riskini alacak, bu da eski tür politikacıları yeniden iktidara getirerek Küba'nın gerçek "devrimci aracı"nı marjinalleştirebilecekti.

BÖYLE DOSTLAR VARKEN DÜŞMANA NE HACET?

KASIM 1957-OCAK 1958

Grevin dev adımlarla ilerlediğimiz bir süreç olduğunu... gayet iyi biliyordun... öyle bir anda ortaya çıkacak ki, ne onu hızlandırmamız ne de yavaşlatmamız mümkün olacak... Önümüzdeki haftalar devrimci mücadele açısından büyük önem taşıyor... Belki de bu, zulme karşı mücademizin en önemli anı.

ARMANDO HART'DAN MARIO LLERENA'YA, 19 KASIM 1957

Hart'ın devrimin zafer kazanacağı konusunda iyimser olduğu kolaylıkla görülmesine rağmen, 26 Temmuz'un Küba Kurtuluş Cuntası'nın denetimini ele geçirme olasılığı konusunda ciddi kuşkuları vardı. Miami'deki en iyi koşullarda, Sivil Kuruluşlar geçici hükümetin üyelerini atamayı kabul edecekler ve Felipe Pazos geçici başkanlığa aday olmaktan çekilecekti. Küba'da ise aralık ayı ortasına kadar başarılı bir "direniş haftası" Batista'yı halka karşı baskıyı yoğunlaştırmaya zorlayacak, anayasal güvenceleri yeniden askıya alacak ve öyle bir kutuplaşma yaratacaktı ki, genel grev 1957 sonunda diktatörü istifaya zorlayacaktı.¹ Hart Castro'ya, eğer iki girişim, yani sürgündeki hükümet ve başarılı bir ayaklanma aynı zamana rastlamazsa, Batista rejiminin "direniş haftası"na genel grevin başlatılmasını engelleyecek boyutlarda bir tepkiyle yanıt vereceğini ve grevin aylar sonrasına ertelenmek zorunda kalılabileceğini yazdı.² Muhalefetin, Batista'nın eylül ortasında Cienfuegos ayaklanmasından sonra askıya aldığı anayasal güvenceleri yenileyeceği ya da kaldıracağı aralık ayı ortasından önce yeni hükümetin yapısı konusunda bir uzlaşmaya varması yaşımsal önem taşıyordu.

Hart'ı geçici hükümetin kurulmasında ısrarcı olmaya sevk eden şey yalnızca muhalefet üzerinde hareketin hegemonyasını güçlendirmek değildi. Fulgencio Batista kısa süre önce ordunun, donanmanın, polis ve is-

tihbarat servislerinin komutanlarını tek bir kişinin, Francisco Tabernilla Dolz'un komutasında birleştiren bir *mando único* ya da birleşik komutanlık oluşturarak Küba ordusundaki denetimini güçlendirmişti. Bu durum Batista'yı yasaların güvencesinde, başkanlık dönemi sona erdikten sonra bile ülkedeki en yüksek askeri görevin başında bırakıyordu. Bu adımlar, seçimlerden sonra kalıcı olarak silahlı kuvvetlerin başkomutanı unvanını taşıyacağından, Batista'nın Haziran 1958'de yapılacak seçimlerin sonuçlarını dikkate almaya niyeti olmadığı yönündeki spekülasyonları artırdı.³ Hart tıpkı Batista'nın kendi iktidarını birleşik bir askeri komuta altında sağlama alması gibi, muhalefetin de benzeri bir adım atması gerektiğini düşünüyordu. Dahası, sürgünde bir hükümet kurulması rejimi önemli ölçüde zayıflatacaktı. Hart, sürgündeki M267 Komitesi'ni, Küba Kurtuluş Cuntası 10 Aralık'a kadar hareketin taleplerini kabul etmezse, 26 Temmuz'u Miami ittifakından tek taraflı olarak çekeceği ve bunu halka açıklayacağı konusunda uyardı.⁴

Hart, sürgünde saygın bir hükümet kurmak ve Miami ittifakını etkisizleştirmek için yaptığı son girişimde, cuntanın "zorba yönetim devrildiğinde kamu otoritesini yönetecek... yasama ve yürütme yetkileri olan" beş üyeli bir hükümet atamasını önerdi.⁵ 26 Temmuz'un açıklıkla sahip çıkacağı Jacksonville'de (Florida) üslenen yeni hükümet "Küba devletinin yaptığı tüm meşru ulusal ve uluslararası anlaşmalara uyacak ve zorba yönetimin 1 Ocak 1958'den önce yaptığı anlaşmaları tanıyacaktı. Ancak kendini Fulgencio Batista ve onun hükümeti tarafından 31 Aralık 1957'den sonra yapılan anlaşmalara uymakla yükümlü tutmayacaktı."⁶ Bu senaryoya göre Küba Kurtuluş Cuntası, üzerinde tam mutabakata varılmış bir organa dönüşecek, hem ilk imzacılarına hem de "şu anda onun dışında kalmış bulunan diğer muhalif örgütlere" açık olacaktı.⁷

Fakat René Ramos Latour'un Celia'ya yazdığı gibi Hart'ın "birlik" için yaptığı son öneri aslında "cuntanın temelinin bütünüyle çözülmesi"ni içeriyordu, çünkü yeni hükümet meşruiyetini "Batista'nın devrilmesinin öncesinde ve sonrasında devrimci bir örgüt olarak" ülkede başarıyla savaşan "Batista karşıtları"ndan alacaktı.⁸ Luis Buch Küba'da yaptığı görüşmelerden sonra, yeni hükümetin uzlaşan adaylardan beşinden oluşması, bun-

ların da Yargıç Manuel Urrutia Lleó, Felipe Pazos, Raúl de Velasco, Justo Carrillo ve José Miró Cardona olması önerisiyle Miami'ye döndü.⁹

Cunta Jacksonville'de üslenen hükümet önerisini kesinlikle reddetti, bunun yerine Hart'ın Sivil Kuruluşların yeni hükümetin üyelerini ataması şeklindeki ilk önerisini yeğledi. Hart ve Buch'un o sonbahar yaptıkları girişimlere rağmen, Sivil Kuruluşların yalnızca Oriente ve Havana'daki örgütleri bu rolü kabul ettiler. Raúl de Velasco'nun tahmin ettiği gibi Sivil Kuruluşlar ülke çapında Sierra Manifestosu'nun formülünü onaylamak için adım atmayacaklardı. 26 Temmuz Hareketi muhalefetten bütünüyle kopmak üzereydi.¹⁰

Hart Fidel'e Miami'deki olayları yönlendirmek için yaptığı girişimler konusunda bilgi verdi.¹¹ Castro Küba Kurtuluş Cuntası ile yapılan görüşmeleri içeren belgeleri aldığı anda, görüşlerini almak için kardeşi Raúl ile Che Guevara'ya gönderdi. Her ikisi de Hart'ın karmakarışık muhalefeti yönetme tarzına sert bir tepki gösterdiler. Raúl, Hart'ın cuntanın yabancı basında yer almasının hareketin elini kolunu bağladığı yönündeki düşüncesinin, kentlerdeki yeraltı örgütünün gereken devrimci heyecandan yoksun olduğunu gösterdiğini söyledi.¹² Che Guevara da *llano*'dan bıkmıştı. Lato-ur'un gerekli malzemeyi göndermeyerek kendisini kasıtlı olarak sabote ettiğini düşünüyordu. Latour ise "gereksiz" olarak nitelediği bu Arjantinlinin, adı kötüye çıkmış yerlilerden malzeme almayı kabul ederek güvenlik protokollerini ihlal ettiğine inanıyordu.

Guevara, Ulusal Yönetim'in birlik politikaları konusundaki kaygılarına katılıyordu ve taktikler ve kaynaklardaki sorunları *sierra ve llano* arasında ideolojik bir polemığe dönüştürerek bu kaygıları artırdı.¹³ Kuşkularının yegâne kaynağı Ulusal Yönetim değildi: Daha sonra "Küba'ya Martí'den sonra gelen en iyi şey" diye adlandıracağı Fidel'in cunta konusundaki "gizli" suskunluğu Guevara'yı onun politik ve felsefi sınırları konusunda kaygılandırmıştı.¹⁴ Dahası Guevara, cuntanın iplerinin büyük bir ihtimalle Sam Amca'nın elinde olduğundan kuşkulanarak, Fidel'i bu konuda sessiz olmaması için uyarmıştı.¹⁵

Guevara'nın sürgündeki iktidar oyununun ABD tarafından manipüle edilme olasılığı konusundaki duyarlılığı, kuşkuları somut kanıtlardan

çok siyasi sezgilerinden ve tarih bilincinden kaynaklanmasına rağmen, bütünüyle yersiz değildi. Cuntanın kurulmasından sonra Washington onu Küba krizinin çözümünde olası bir oyuncu olarak değerlendirdi. 1957 Kasım'ının ortalarında, o tarihte Orta Amerika İlişkileri Bürosu olarak anılan büroda sırasıyla müdür ve müdür yardımcısı olan iki dışişleri bakanlığı görevlisi William Wieland ve C. Allan Stewart, dışişleri bakan yardımcısına bir mektup göndererek ABD'nin Batista ve Küba muhalefeti arasında "saygın bir arabulucu" olmasını önerdiler. "Küba'daki demokratik sürecin çökmesinin" bölge için kötü bir örnek oluşturacağı ve adada "komünizmin yeniden güçlenmesine" neden olacağı uyarısında bulunarak, eğer hızla bir çözüm bulunmazsa, çok kısa bir süre içinde Batista'nın yerine "askeri veya sivil bir cunta geçecek ya da Batista güçleri iktidarda kalmaya çalışacaklar" diyerek Küba politikasında bir orta yol bulmaya çalışıyorlardı.¹⁶

Böylesi bir sonuçtan kaçınabilmek için ABD'nin "seçimlerden önce Batista'ya ve muhalefete uzlaşmaz tutumlarından vazgeçmeleri için" izin vermesini önerdiler. Böyle bir süreçte ABD tarafından atılacak ilk adım Batista'yı hem radikal sağın hem de "Fidel Castro ve Sierra Maestra'daki taraftarlarının seçimler bitinceye kadar ülkeyi terk etmelerine" izin vermeye ikna etmek olacaktı. Ülkedeki siyasal yelpazenin sağ ve sol taraflarıyla birlikte,

bir sonraki adım ABD'deki Küba Kurtuluş Cuntası da dahil olmak üzere muhalif gruplarla görüşmeleri içermelidir. Üstlendiğimiz rolün mümkün olduğu kadar saygın olması önerilmektedir. Örneğin Batista isyancı gruplarla görüşme yaparak doğrudan bir anlaşma sağlamak için ya onlara bir elçi göndermeye ya da onların temsilcilerini kabul etmeye ikna edilebilir. Ancak sonunda arabulucu rolümüz büyük bir olasılıkla açığa çıkacaktır. Muhalefetin, çok sayıda gruba bölünmüş olması nedeniyle, serbest ve adil seçim istemediğini düşünen çok insan bulunmaktadır. Anlaşmalı ve dürüst seçim olasılığıyla karşı karşıya kalan muhalefet, özellikle görüşmeler halka açıklanırsa, seçimlere razı olmadığı takdirde zor durumda kalacaktır. Muhalefetin esas grupları şu anda cuntanın içinde toplanmış olsa da, hepsi siyasal avantaj peşinde koştuklarından,

Batista'nın içinde olduğu bir çözüm konusunda birbirleriyle ve Küba'daki gruplarla anlaşmalarını sağlamak ciddi bir ikna yeteneği gerektirecektir. Ancak daha önce hükümetle bir anlaşma imzalanır imzalanmaz aralarından biri seçilecek bir muhalefet adayı olmak üzere, başkanlık için üç ya da dört adaylık bir liste çıkarılmasına ikna edilebilirler.¹⁷

Dışışleri Bakanlığı'nın seçtiği aday kimdi? Felipe Pazos. Miami cuntasının neredeyse tüm üyeleriyle görüşen Wieland ve personeli Pazos'un Amerika vizesinin yenilenmesini, muhalefetin "gerçek kötü adamlarının" tersine, "muhafiflerin oluşturduğu Birlik Hareketi tarafından en önemli geçici başkan adayı olarak öne çıkarılan ve Amerikan yanlısı olduğu bilinen"... Pazos'a "ABD'nin çıkarları doğrultusunda ayrıcalıklı muamele yapılmasını önerdiler.¹⁸

1933'te, *Havana Post*'un editörü Wieland, Amerika'nın muhalefetle Gerardo Machado arasında arabuluculuk yapma girişimini gözlemlemiş, ABD'nin Batista'nın Küba siyasal sahnesinden ayrılmasını başarıyla yönetebileceğinden kuşku duyarak üç alternatif önermişti.¹⁹ İlk alternatif olarak, ABD "Küba'nın içişlerine ilgisiz kalma politikasına geri dönebilirdi". Bu durumda birleşik bir muhalefet "Batista'yı devirmek için yürüttüğü devrimci kampanya"sını bir genel grev ya da başka araçlarla yoğunlaştırabilirdi. İkincisi alternatifte, ABD Batista karşıtı bir darbeyi destekleyebilir ya da "işkence ve cinayetlerle göze çarpan, geniş çaplı aşırı vahşet uygulamalarına" son vermediği takdirde silah satışlarını durdurmakla tehdit ederek diktatörü zayıflatabilirdi. Üçüncü alternatif ise, ABD'nin Batista'ya verdiği desteği geri çekmektense, muhalefete seçimler konusunda tatmin edici koşulların elde edilmesi yönünde baskı yapması olabilirdi. Muhalefet ABD'yi reddettiği takdirde, "onların buradaki devrimci faaliyetlerinin önünü kesmek için daha sert tedbirler alabilirdi. Bu, daha olumlu bir sonuç olarak ABD'nin Küba hükümetini desteklemesine yol açabilir"di.²⁰ Bu nedenle, 26 Temmuz'un Miami Paktı'ndan çekilmesinin potansiyel sonuçlarından biri, Amerikalıların devrimcilerin ABD'deki silah alım ve bağış toplama faaliyetlerini baltalaması olacaktı.

Wieland gelişmeler konusundaki yargılarını doğrulamak için on gün boyunca Küba'da hükümete mensup ve hükümet dışından kişilerle, yabancı basın kuruluşlarıyla ve muhalefetle görüştü. Görüştüğü kişiler arasında *New York Times* muhabiri gazeteci Ruby Hart Phillips, Havana'da ünlü bir özel okulun Kanadalı müdürü Jules Dubois ve "... şu anda Castro ile dağlarda bulunan... eski bir polis" bulunuyordu.²¹ Wieland'ın yaptığı görüşmeler, daha önce yaptığı ABD'nin arabuluculuk yapması ya da bir darbe yapılmasını kışkırtması gibi önerilerinden vazgeçmeye onu ikna etti. Bu arada Amerikan elçiliğindeki meslektaşları Küba krizini Batista'nın gözetiminde çözme yönünde bir yaklaşım benimsemişlerdi. Wieland Batista'nın fiilen temiz bir seçim sürecinin yaşanmasına izin vermeyeceği yönünde kuşkular taşımasına rağmen, meslektaşlarının görüşüne uyarak ABD'nin Batista liderliğinde yapılacak Haziran 1958 seçimlerini desteklemesini önerdi.²²

Havana'daki M267'liler Amerika'nın Batista'ya yönelik desteğini yeniden değerlendirmekte olduğunu hemen öğrendiler. Luis Buch yalnızca muhalefetle bağ kurmakla yetinmeyip aynı zamanda sık sık, doğrudan ve dolaylı bir biçimde Havana ve Santiago'daki Amerikalı görevlilerle de ilgilendi. 1957 Aralık'ının başlarında bir aracı Buch'a ABD'nin "Hareket ile hükümetten önemli bir kişi arasında anlaşma yapma olasılığını ima eden... ve hatta Alex (Castro'nun kod adı) ile bu kişinin Amerikan bandıralı bir teknede görüşmelerinin düşünüldüğünü" belirten iki bölümden oluşan bir mesaj iletti. Ciddiye alınsın ya da alınmasın, bu önerinin Wieland'ın ABD'nin muhalefet ile hükümet arasında saygın bir arabuluculuk yapabileceği şeklindeki keşfiyle çakıştığı açıktır. Buch bu jesti ve "yalnızca tepkimizi ölçmek ve düşünce tarzımızı incelemek için" bir test "olduğu iletiliş tarzından anlaşılan" söz konusu öneriyi hemen reddetti.²³

Ancak Buch mesajın ikinci kısmıyla cidden ilgilendi. Batista'nın görüşmelerinde kötü niyetli olduğuna dair kanıtların giderek güçlenmesine rağmen, ABD yakında yapılacak olan seçimleri desteklemeyi planlıyordu. Buch'un Amerikan istihbaratından olduğunu düşündüğü Jules Dubois kısa süre önce Batista'nın gelecek haziranda seçimleri yapıp yapmamak konusunda tereddütlü olduğunu ima etmişti.²⁴ Büyükelçi Earl E. T. Smith bile Batista ile görüştüktan sonra "seçimlerin" Haziran 1958'den "birkaç ay

sonrasına ertelenmesinin güçlü bir olasılık olduğunu” söylemişti. Dahası Smith, Küba hükümetinin “yakın bir gelecekte anayasal güvenceleri yeniden uygulamaya koymak gibi bir niyet taşımadığı” ve Batista’nın “kendi adayının seçilmesi için elinden gelen her şeyi yapacağı” uyarısında da bulunmuştu.²⁵ Buch hareketin seçimlere yönelik ılımlı bir duruş sergilemesi gerektiği konusunda kararlıydı; hareket geçici hükümeti desteklemeli, böylece Amerikalıların onun Küba’daki siyasal atmosferi daha da kutuplaştırdığını düşünmesine neden olmamalıydı. Bu nedenle Hart’a hemen şu tavsiyede bulundu: Ülkeye seslenip bir diktatörün iktidarda kalabilmek için yapacağı seçimlerin kabul edilemeyeceğini duyurarak “tüm kesimleri temsil eden bir hükümet kurun.”²⁶

“Direniş haftası” ülkede Ulusal Yönetim’in beklediği şok dalgasını yaratamamıştı. Temel dayanağı olan şeker kamışı yangınları yalnızca Oriente’de başarılı olmuştu. Batı eyaletlerindeki kötü hava koşulları, sınırlı kaynaklar ve zayıf örgütlenme milislerin etkinliğini sınırlamıştı.²⁷ 26 Temmuz Carlos Prío’nun parasını kullanmak, sürgündeki hükümet üzerindeki etkinliğini engellemek ve Amerikalılar karşısında ılımlı imajını korumak konusunda çok zayıftı; zamanı, kurulacak herhangi bir yeni hükümetin, Hareket’in devrimden sonra bir anlamda tabandan yönetime gelebilmesi için geçici olmasını garanti edecek planlar yaparak değerlendirmeliydi. Hepsinden kötüsü, 26 Temmuz içinde, bizzat Hareket’i kutuplara ayıracak gerginlikler yeniden alevleniyordu.

Fidel adına yazan Celia Sánchez, Hart ve Latour’u hem ülkede hem de yurtdışında hareketin işlerini savaştırmakla suçladı. Hâlâ gizli tutulan mektuba Hart’ın verdiği yanıt, Fidel’in o tarihteki öfkesini kanıtlayan bir kaynak teşkil etmektedir. Sánchez “Alejandro’ya (Castro) saldırı niteliği taşıyan üç noktanın” ikisini üstü kapalı olarak dile getiriyordu: Bunlardan birincisi llano’nun önemli şeker kamışı tarlaları bulunan arazilerde yangın çıkartmaktaki başarısızlığının Batista birliklerine Sierra Maestra’ya sızma şansı verip iki isyancı komutanın öldürülmesine neden olmaları, ikincisi de Hart’ın Küba Kurtuluş Cuntası’nı yanlış değerlendirmesiydi.²⁸

Bu suçlamalar Hart’ı derinden sarstı ve eylemleriyle düşüncelerinin Sierra Maestra’da çarpıtıldığını hissetti. Hart, görev aşkı taşıyan bir asker gi-

bi hareket ettiğini, muhalefeti 26 Temmuz'un Sierra Manifestosu programının arkasında hizaya sokmaya çalıştığını düşünüyordu. Fakat *sierra*'daki yoldaşları daha dar bir bakış açısına sahipti: Silaha ihtiyaçları olduğu halde alamamışlardı ve artık taktik anlamda birlik istiyormuş gibi görünmek için bir neden göremiyorlardı. Hart *sierra*'nın kendisine güvenmediğini öğrendikten sonra Celia'ya "iç bölünmeler daha önceki devrimci hareketleri çürütüp zayıflattığında iki büyük devrimin, 95 ve 33'ün (İspanya'daki bağımsızlık hareketi ve Gerardo Machado'yu devirmek için yapılan halk hareketi) neden başarısızlığa uğradığını daha iyi anladığını" yazdı. Hart kendini, muhalefet politikalarının bulanık suyunda yüzmesi ve sonuç vermese de isyancıları silahlandırma çalışmalarının hem kendini hem de Ulusal Yönetim'i devrimcilikten uzaklaştırmış olduğu suçlamasına karşı savundu. Celia'ya şu yanıtı verdi:

Devrimci düşüncenin siyasal yönü açısından... hepimizden daha radikal olduğumu düşünüyorum ve yaptığım her şeyin tarihsel sorumluluğunu alıyorum. Alex'ten (Castro), muhalefet Hareket'in önerilerini kabul etmediği takdirde Prío ve tüm gruba karşı yayılım ateşi şeklinde acımasız bir propaganda başlatmasını istiyorum... Eğer Sierra Manifestosu'nun formülünden bir adım ileri atmayı tercih edersek devrimci mücadeleyle programlı, ekonomik ve sosyal dönüşümler konusunda haftalardır düşündüğüm geniş tabanlı stratejiyi tartışmalıyız... İşçiler hakkındaki raporu okuyup okumadığını bilmiyorum, ancak gerçek bir sosyal devrim için gerçek örgüte sahip olduğumuzu düşünüyorum. Eğer Alex bu adımı atmaya hazırsa, bu, yaşamımdaki en mutlu günlerden biri olacak; çünkü politik olarak ne zaman radikal nitelikli öneriler getirmemiz gerektiği konusunda olağanüstü bir anlayışa sahip. Sierra Manifestosu'nun ötesine geçmeye ve "Tarih Beni Aklayacaktır"ın programatik noktalarına dönmeye hazırız. Söylemeliyim ki, yalnızca bunu yaparak kendimizi Pazos ve Bienvenido'nun (Rodríguez) yaptığı hatalardan koruyabiliriz.²⁹

Sierra isyancılarının anlamadıkları ya da anlamak istemedikleri şey, son iki aydır süren görüşmeler ve ikna girişimleri sonucunda Hart'ın onla-

rın Prío ve muhalefet hakkında öngördükleri noktaya varmış olmasıydı. Yapılan suçlamalara üzülen, hareketin kentlerdeki ayaklanmayı yoğunlaştırmayı başaramaması nedeniyle hayal kırıklığı yaşayan ve Miami muhalefetinden vazgeçmeye hazır olan Hart, durumu bizzat, yüz yüze açıklayabilmek için dağlara çıkmayı göze aldı.

Hart beraberinde hareketi Miami “birlik” dinamiğinin siyasi kısıtlarından kurtaracağını umduğu yazılı bir öneri götürdü. Fidel’e, “Artık kim olduğumuzu ve nereye gittiğimizi resmen açıklamanın sorumluluğunu üstlenme zamanı geldiğine inanıyorum” diye yazdı. Castro, Pazos ve Chibas’ın geniş tabanlı bir sivil devrimci cephe çağrısı yapmalarının üzerinden beş ay geçmişti. Fakat Castro artık M267’nin Batista’yı devirmek için militan ya da ılımlı muhalefetle birlikte çalışmaya ihtiyacı kalmadığını savunuyordu. Kendisinden önce aynı görevi yapan País gibi Hart da kamuoyunun “orta kesimlerinin” kuşkularını gidermek üzere hareketin yeni Küba için önerdiği ekonomik, sosyal ve uluslararası programını netleştirerek halka açıklaması gerektiğine inanıyordu. “Artık *sierra* dışında ve özellikle de Sierra Maestra’da örgütünü sağlamlaştırmış olan Hareket’in... boşlukta” kalması “büyük bir hata” ve “siyasal olarak olgunlaşamamanın” işareti olacaktı. Hart, 26 Temmuz programının “temel konuları üzerinde kuşkular hüküm sürerken iktidara yönelemez” diye yazdı; Sivil Kuruluşların “diktatörü devirmekte yetersiz kaldıkları” ortaya çıktığına göre, 26 Temmuz “bağımsız olduğunu ve bağımsız kalacağını ortaya koymalıdır” diyordu.³⁰

Hart kuşkuyla yaklaşmasına rağmen, Sivil Kuruluşlar ile son bir görüşme yapılmasını ve onlara, ayaklanmanın 1940 anayasasıyla tanınan bir hak olduğunu söyleyerek tutuklanan Granma yolcuları hakkında karar veren Oriente yargıcı Manuel Urrutia Lleó’yu geçici başkan adayı göstermelerinin teklif edilmesini önerdi. Hart, Fidel’in 26 Temmuz’un iktidarı almakla “ilgilendiğini kanıtlamak için daha fazla kanıt oluşturmaları” yönündeki isteğinin bilincindeydi; ancak Sivil Kuruluşlar Urrutia teklifini reddettikleri takdirde, hareketin kendi başkan adayını çıkarabilecek güce sahip olacak kadar büyüdüğüne inanıyordu. Hart, bu durumda “Batista’nın yerine geçebilecek kapasite ve güçteki yegâne kişi” olarak tanımladığı otuz iki yaşındaki Castro’yu aday göstereceğini açıkladı. Başkan adayı

olarak kimi seçerlerse seçsinler, Hart Hareket'in Sierra Manifestosu'nun temel hedefi olan Sivil Kuruluşları temel müttefik olarak kazanma fikrinin vazgeçme zamanının geldiğinden emindi; bunun yerine "tam da bu dönemde tüm muhalefetin resmi önderliğini üstlenmeli" ve "Kurtuluş Cuntası'ndan hemen geri çekilmeliydiler."³¹

Ne Castro'yu hareketin başkan adayı yapma, ne de Batista'dan sonra Küba için öngörülen siyasal ya da sosyal yaklaşımın halka açıklanması konusunda hiçbir anlaşma bulunmamasına rağmen, Ulusal Yönetim, *sierra* ve *llano* sürgündeki ittifakı bozma konusunda fikir birliği içindeydi.³² Celia Sánchez, Raúl Castro, Che Guevara ve René Ramos Latour'un verdiği bilgilerle Castro ve Hart uzun ve daha sonra geniş halk kesimlerine açıklanan bir mektup yazarak Küba Kurtuluş Cuntası üyelerine 26 Temmuz'un Miami Paktı'ndan çekilme nedenlerini izah ettiler. Kopmalarına neden olan işleyiş ve esasa ilişkin beş gerekçeyi özetlediler: Léster Rodríguez ve Felipe Pazos pakta katılmadan önce Ulusal Yönetim'e yeterince danışmamışlardı. Pakt Batista'nın yerine bir askeri cuntanın geçme olasılığını açıkta reddetmediği gibi, Amerikan müdahalesi ihtimalini de doğrudan kınamıyordu. Ayaklanmayı Miami'den yönetmek için ortak bir askeri operasyon komitesi kurma fikri taşımıyordu ve önerilen geçici hükümetin Batista'dan sonra siyaseti eskisi gibi sürdüreceği anlaşıyordu.³³ Mektup, Raúl Castro'nun paktın "*siyaset tüccarlarının tuzağı*" olduğu şeklindeki görüşünü yansıtıyor, buna neden olarak "26 Temmuz Hareketi'nin liderleri Küba'da gerçek bir devrim yaptığı sırada, yurtdışında bir anlaşma imzalayan örgütlerin liderlerinin hayali bir devrim fikri taşıması" gösteriliyordu.³⁴ Guevara'nın bu işte Amerikan parmağı olduğu yönündeki kuşkularını yansıtan Castro, 26 Temmuz'un "birlik fikrinin taşıdığı pozitif değerler" ve kendilerine "önerilen yardım" vaatleri doğrultusunda Miami Paktı'nı kabul edebileceğini, ancak cuntanın yabancı müdahaleye karşı "yurtseverlikten uzak olduğunun kanıtlanması" ve Batista'nın yerine askeri bir cuntanın geçme ihtimaline karşı "korkakça bir tutum içinde olduğunun açık olması" nedeniyle bunun mümkün olmadığını yazdı. Castro, Hart'ın görüşlerini yansıtarak cuntanın geçici bir hükümetteki kabine üyelerini kabul ya da veto etme yetkisini koruma konusundaki uzlaşmasını şiddetle eleştirdi ve

“bunun devletin içinde iki yürütme güçlü oluşturacağını” yazdı. “Kitlelerin desteğine sahip olmayan örgütlere” iktidarı teslim etmenin “geleneksel politika ilkeleri çerçevesinde” makul görülebileceğini, ancak böylesi bir uygulamanın “26 Temmuz’un yüksek devrimci ve siyasi hedefleri ile uyuşmadığını” belirtti.³⁵

Hareket, cuntanın Batista devrildikten sonra isyan ordusu ve tüm devrimci güçlerin Küba’nın mevcut silahlı kuvvetlerine katılmasını öngören gizli anlaşmasını da onaylamıyordu. 26 Temmuz Hareketi “kamu düzeninin korunması ve Cumhuriyet’in silahlı kuvvetlerinin yeniden organize edilmesinin sorumluluğunu” tek başına üstlenecekti. Castro, daha önce País’in yaptığı gibi, 1957 Mart’ında Devrimci Öğrenci Yönetimi ile birlikte başkanlık sarayı önündeki intihar saldırısına katılan *Auténtico*’cuları da silahları sakladıkları ve sürgünde rahat bir yaşam sürdürdükleri, Küba’nın kentlerinde ve dağlarında yurttaşlarının ölümlerini aylakça izledikleri için şiddetle eleştirdi. Castro yönetim konusunda sessiz kalmakla birlikte, *Auténtico*’cuların “başkentte ayaklanma” hedefinden vazgeçip bunun yerine hareketin “genel grev tezini” kabul edip etmediğini sorarken kullandığı söylemle, Faure Chomón’un örgütüne de gönderme yapıyordu. Kübalı sürgünlerin “yurtdışından bize hangi tepede konuşlanacağımızı, hangi şeker kamışı tarlasını yakacağımızı, nereye sabotaj düzenleyeceğimizi ya da genel grev çağrısını ne zaman, hangi koşullarda ve hangi biçimde yapacağımızı söyleme” hakları bulunmuyor, diye yazdı. 26 Temmuz “yardımlarını almak için Cumhuriyet’i onlara bir ganimet gibi sunmayacak”tı. Bununla neyi mi ima etmek istiyordu? Batista devrildikten sonra ister siyasi ister devrimci olsun, ne sürgündeki muhalefet ne de onların adadaki arkadaşları iktidara geçme hakkına sahipti.³⁶

Amacın yüceliği Hart’ın hareketin ülkeye yönelik programlı yaklaşımının özelliklerini ortaya koyma yönündeki baskılarından daha üstün gelmişti. Castro yalnızca 26 Temmuz Hareketi’nin “kitlelerden aldığı yenilmesi güç desteğe” dayanarak kitleleri “yeraltı örgütlerinden, Sierra Maestra’dan” ya da ölülerinin mezarlarından yönetip öncülük ederek “esaslı çözümler getirebileceği”ni belirtti. Castro, hareketin geçici başkan adayının Yargıç Manuel Urrutia olduğunu söyledikten sonra, mektubunu

“Onurlu bir şekilde ölmek için yanında kimse olması gerekmez” şeklindeki ünlü uyarısıyla bitirdi.³⁷

Luis Buch hareketin cuntada kalması gerektiği şeklindeki eski önerisine rağmen, 1957 Noel’inden sonra sorumluluğu gereği Miami’ye döndü. Bu kez eşi Conchita ona eşlik ediyor, cuntaya gönderilen mektubu arı kovanı şeklini verdiği saçında gizliyordu.³⁸ Buch, Léster Rodríguez, Mario Llerena, Raúl Chibas ve Fidel’in yazın silah aramaya gönderdiği Jorge Sotús’u bir otel odasında bir araya getirerek onlara Castro’nun mektubunu gösterdi. Buch, Rodríguez’in mektubu okumayı bitirdiğinde “yanaklarından gözyaşları”nın süzüldüğünü yazdı.³⁹ Mektuptaki keskin uyarılara rağmen Rodríguez ve Sotús Buch’un cuntanın dağılmasına neden olacak mektubu kamuoyuna açıklamadan önce bir hafta beklemesi konusunda ısrarcı oldular. Carlos Prío’nun kendilerine önemli bir silah teslimatı yapmasını bekliyorlar ve bu amaçla aylardır verdikleri uğraşı tehlikeye atmak istemiyorlardı. Sotús Buch’a “mektubun açıklanması konusunda komutana karşı tüm sorumluluğu üstleneceğini... şefle konuştuğu takdirde onu” silahların değeri ve miktarı nedeniyle “ikna edebileceğini” söyleyerek askeri itibarının ağırlığını ortaya koydu. Buch “yardımın askeri avantajlarını en iyi bilmesi gereken” bir askeri görevlinin, Yüzbaşı Jorge’nin (Sotús) varlığından çekinmiş ve Sotús’un “emirleri katı bir biçimde uyguladığı için bir gün... gönderilmeye hazır olan yardımın *sierra*’ya gitmemesinden sorumlu tutulabileceğini ve devrimin alınan talimatların uygulanmasında esnek davranılmadığı için kaybedebileceğini söylemesi onu korkutmuştu. Buch bu nedenle Castro’nun mektubunu halka açıklamadan önce yeniden gözden geçirmeleri için genç yeğeni Tony Buch’u Santiago’daki Ulusal Yönetim’e gönderdi.⁴⁰ Santiago’da Tony Buch amcasının tereddütlerini René Ramos Latour’a anlattı. Latour nişanlısı Haydée Santamaría aracılığıyla Hart’tan Sotús’un silahları bekleme talebinin reddedilmesi ve mektubu halka hemen açıklanması talimatını almıştı.⁴¹

Castro’nun cuntadan ayrılma haberinin Miami’ye yayılması karşısında 1958 yılbaşı gecesı bardaklara koyulan şampanya köpüremedi. Ortodokslar, *Auténtico*’cular ve Devrimci Öğrenci Yönetimi hareketin cuntadan ayrılmasına hemen tepki vererek bunu kamuoyuna açıkladılar. Ortodoks-

lar da hemen cuntadan ayrılarak 26 Temmuz'a ve ayaklanmaya verdikleri desteği geri çektiler. Tony Varona Castro'yu kınadı ve isyancı lidere geçmişte Prío'nun parasını kullandığını hatırlattı. Felipe Pazos 26 Temmuz'a asla ihanet etmediğini savunarak, her adımı Ulusal Yönetim'in onayıyla attığını öne sürdü. Ancak en sert yanıt Devrimci Öğrenci Yönetimi'nin genel sekreteri ve askeri şefi Faure Chomón'dan geldi. Chomón, Rodríguez tarafından manipüle edilmiş olduğunu düşündü, Castro'nun halka açık olarak yaptığı sert eleştiriler canını yaktı. Fidel'i 26 Temmuz'un Küba'da kanını döken tek devrimci örgüt olduğunu söylediği için "sekte ve küstah" olmakla suçladı.⁴² Chomón bir ay içinde Sierra del Escambray'da Castro'nun Batista'ya karşı savaşta tek güç olma iddiasına meydan okumak için kendi cephesini açtı.

ABD, dışişleri bakanlığından gelen önerileri dikkate alarak Kübalıların ABD sınırları içindeki devrimci faaliyetlerine darbe vuruyordu. Şubat 1958'de bir New York büyük jürisi Carlos Prío ve sekiz diğer Kübalı sürgünü, Amerikan topraklarında *Corinthia* çıkartmasını başlatarak ABD yasalarının tarafsızlığını ihlal etmekle suçladı.⁴³ Günler sonra Teksas Körfezi sahillerindeki Sahil Koruma Ortodoks Parti mensubu bir *Fidelci* olan Arnoldo Barrón'un komutasındaki *Orion*'un yolunu kesti.⁴⁴ Prío'nun suçlandığı günlerde FBI Galveston'daki *Buddy Dee*'yi ve Houston'da (Teksas) Léster Rodríguez'in Prío'dan aldığı para ve malzeme yardımlarını, silahları, tıbbi malzemeleri, kollukları ve Küba'ya OA ile M267'nin birlikte yapacakları bir seferde kullanılacak diğer malzemeleri sakladığı bir hücre evini ele geçirdi.⁴⁵ Tutuklanmaktan korkan Rodríguez ve Jorge Sotús Miami'den ayrılarak Orta Amerika'ya gittiler. Bir Costa Rica hapishanesinde kısa süre kaldıktan sonra, kendilerine yer temin eden ve daha sonra da Miami'ye dönmelerine yardımcı olan Sandinist Nikaragua Kurtuluş Cephesi'nin kurucusu Carlos Fonseca Amador ile buluştukları Nikaragua sınırını geçtiler. Temmuz 1958'de Costa Rica'ya dönerek bir uçak dolusu silahı Oriente'nin kuzeydoğusundaki Sierra Cristal'e gönderdiler. Geri döndüklerinde onları, daha önce öfkeli bir anında, hareketi cunta karmaşasına sokmaktaki rolü nedeniyle Rodríguez'in idamını istemiş olan Raúl Castro karşıladı ve Rodríguez'i "Frank País" adlı ikinci cephede yüzbaşı unvanı vererek ödüllendirdi.⁴⁶

Küba Kurtuluş Cuntası'nın doğumu ve ölümü Küba ayaklanma tarihinde oldukça önemsiz bir kesit olarak ele alındı.⁴⁷ Fakat 26 Temmuz'un cuntayla olan ilişkisi kentlerdeki yeraltı örgütünün karar verirken ne kadar özerk davranabildiğini ve *sierra* ile Fidel Castro'ya kıyasla yetkilerini göstermesi açısından çok önemlidir. Ulusal Yönetim'in militan ve reformcu muhalefet üzerinde hegemonya kurmaya çalışması ve başarısız olması da devrimci bir örgütün koalisyon kurma konusunda karşılaşacağı sınırları göstermektedir. Fidel'in kentlerdeki yeraltı örgütünün 26 Temmuz'un lehine birlik anlaşmaları yapmasına izin verdiğini bilmemize rağmen, Ulusal Yönetim'in Küba'daki siyasal muhalefete gösterdiği taktik hoşgörü, *sierra* ile *llano* arasında zaten var olan sorunları artırmıştır. Che Guevara, Miami olayını, Ulusal Yönetim'in liderlerini devrimi ABD'ye satarak ihanet etmekle suçlayarak Fidel'i Ulusal Yönetim'e karşı çıkmaya zorlamak için kullanmıştır. Sonunda *sierra* ve *llano* Miami Pakti'nden ayrılma konusunda samimi bir uzlaşmaya varmışlardır. Fakat Raúl Castro ile Che Guevara'nın ihanet suçlamalarının sızısı varlığını korumuştur. Hatta, suçlamalarının mirası Küba muhalefetine tümünden açıkça kopmanın fiili etkileriyle birleşerek 26 Temmuz'un partizanlığını önemli ölçüde yükseltmiştir. Genel olarak bakıldığında, bu deneyim Ulusal Yönetim'in mücadele eden güçlerle Batista'nın devrilmesinden sonra iktidarı paylaşmayı gerektirecek birleşmelere daha az meyilli olmasına yol açmıştır.

Ulusal Yönetim ve özellikle Hart açısından hareketin sürgündeki muhalefet ile bağlarını koparması, örgütün yalnızca ülkedeki savaşa odaklanmasına olanak sağlayan özgürleştirici bir adım olarak görülmüştür. Hart, silahlanma konusunda çok zayıf bir avuç savaştının *New York Times*'tan Herbert Matthews'u Castro'nun o tarihte gerçek bir gerilla ordusunu yönettiği konusunda ikna ettiği Şubat 1957'den beri, yaklaşık bir yıldır, Sierra Maestra'ya gitmemiştir. Bu bir yıl içinde iki yüzün üzerinde isyancı Sierra Maestra'da çeşitli müfrezelere ayrılmıştı. Hart nişanlısı Haydée Santamaría'ya "karşısında hayal gücümün sınırlarının ötesine taşan şeyleri" başaran "gerçek bir askeri-kırsal devlet" bulduğunu yazdı.⁴⁸ Aynı zamanda Küba Kurtuluş Cuntası'ndan kopuşun temsil ettiği şeyleri de şöyle kaleme aldı:

Hareket'in tarihinde çok önemli bir adım; çünkü Fidel'in tutumu ve hazırlıklı oluşu nedeniyle bu tarihte her samimi devrimin isteye-bileceği en kararlı politik çizgiyi her an ve her zaman ortaya koymaya hazırız. Her anlamda kesin planlar yapmış olduğumuz için gelecek hakkında da çok fazla konuştuk. Örgüt hakkında da konuştuk. Bu doğrultuda Sierra Maestra dışında da çok çalışmalıyız ki, yaptıklarımız her gün daha fazla hissedilsin. Diktatöre karşı mücadelenin geliştirilmesinde belirli stratejik noktalar tespit ettik, ki bu konularda Daniel (Latour) ve Pablo (Alonso Hidalgo) da bütünüyle aynı fikirde... Genel savaş tezinin geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum.⁴⁹

“Genel savaş?” Santamaría Hart'ın Latour'un desteklediği bir strateji olan “genel savaş tezi” konusunda ilerleme talimatı karşısında şaşkına döndü. Latour'a nişanlısının “genel savaş sloganının atılmaya başlanmasında ısrarcı olduğunu” yazdı: “Bunu pek iyi anlamıyorum, onun grevi kastedtiğini düşünmüştüm ama grev (*huelga*) demek yerine savaş (*guerra*) demiş, bu hataya müthiş şaşırdım. Fakat ‘genel savaş’ın ne olduğunu anlayamadım.”⁵⁰ Bu yalnızca bir yazım hatası değildi ve Santamaría haklıydı. Hart'ın talimatları Sierra Maestra'dan geldiği için kesinlikle Fidel'in onayına sahipti ve genel grev stratejisinden önemli bir taktik ayrılığı temsil ettiği anlaşılıyordu. “Genel savaş” ile genel grev, o tarihte Batista karşıtı savaşın son aşamasını gerçekleştirmeye odaklanmış bulunan Ulusal Yönetim içinde karışıklığa yol açtı. Üstelik Hart da “genel savaş” ile ne kastedildiğini anlatma konusunda pek yardımcı olmadı. 10 Ocak 1958'de polis Sierra Maestra'dan Santiago'ya dönen Hart'ı, Javier Pazos'u ve Tony Buch'u Bayamo kasabasında tutukladı. Üç arkadaşlarının Santiago polis şefi Salas Cañizares'in ellerinde kesinlikle ölümle yüzleşeceğinden korkan M267, genç adamları kurtarmak için tutuklamalara hem ülke çapında hem de uluslararası planda dikkat çekti. Tony Buch birkaç ay içinde serbest bırakılırken Hart ve Pazos yılın geri kalan kısmını hapiste geçirdiler.⁵¹

Sierra Maestra'da bir ay kalarak Fidel ve dağdaki diğer arkadaşlarıyla doğrudan temas kurabilmesi ve konuşmaya zaman bulması sayesinde Hart, Kurtuluş Cuntası'nın harekete verdiği zararın bir kısmın tamir etmiş

oldu. Aynı zamanda isyan ordusunun yaklaşım tarzıyla gereksinimlerini de beraberinde getirdi. Fakat 26 Temmuz'un tam da genel grev için hızını artıracak sırada ayaklanma alanından çekilmesi Ulusal Yönetim'i tıpkı daha önce Frank País'nin yaptığı gibi *sierra* ve *llano* arasındaki birliği sağlamaya başlamış bulunan kişinin kaybını telafi etmek için yeniden gruplaşmaya zorladı. Sivil Kuruluşları Batista sonrası çözümün merkezine oturtma girişimi Hart'ın geçici hükümette "militan sekterliğin" egemen olmasını engelleyeceğini umduğu bir jest olmasına rağmen, bu girişim ironik bir biçimde hem 26 Temmuz içinde hem de Hareket ile diğer Batista karşıtı muhalif gruplar arasında ihtilaflara yol açmıştır.

Resim 1. Cumhuriyet Dostları Birliği'nden Don Cosme de la Torriente ve José Miró Cardona (en sağdaki, sağdan ikinci) görevden alınan *Auténtico* Parti liderleriyle –eski başbakan Manuel Antonio de Varona ve eski başkan Carlos Prío Socarrás (en solda, soldan ikinci) 16 Ağustos 1955.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 2. Frank País (ortada beyaz giysili), Carlos Chafn (en solda) ve diğerleri Santiago de Cuba mahkemesindeki duruşmada, Mart 1957. 30 Kasım 1956'da Santiago de Cuba ayaklanmasına ve 3 Aralık 1956'da *Granma*'nın karaya çıkması olayına katılmakla suçlanıyorlar.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 3. Rus göçmenlerin oğlu Taras Domitro Terlebauc'a Santiago de Cuba'nın dışında El Caney'deki evinde, 1956. Frank Paľs'in ilk gizli çalışma arkadaşı olan Domitro –Domitro'nun kız kardeşi América Paľs'in kız arkadaşıydı– daha sonra René Ramos Latour ile batı eyaletlerinde işe subayı olarak çalıştı.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 4. Celia Sánchez Los Cocos Sierra Maestra'da Ocak 1957'deki isyancı ayaklanma başladığı sırada Fidel'in parmağına yara bandı takıyor.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

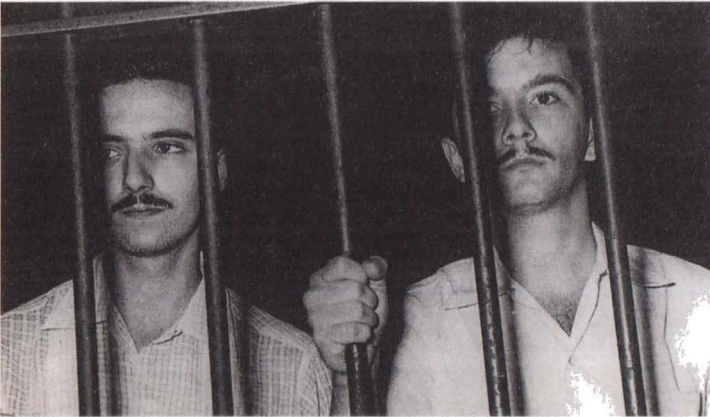
Resim 5. İsyan Ordusu ve Ulusal Yönetim üyeleri *New York Times*'tan gazeteci Herbert Matthews'un El Jibaro, Sierra Maestra'ya yaptığı ziyaret sırasında bir aradalar. Oturanlar Haydée Santamaría ve Faustino Pérez; ayakta-
kiler soldan sağa Raúl Castro, Vilma Espín, Fidel Castro, Armando Hart ve Universo Sánchez. 18 Şubat 1957.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 6. Faustino Pérez, Armando Hart ve savunma avukatları Nisan 1957'de Havana'daki duruşmada. İkisi de
Devrimci Öğrenci Yönetimi'nin 13 Mart 1957'de başkanlık sarayına düzenlediği saldırıdan sonra tutuklanmışlardı.
Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

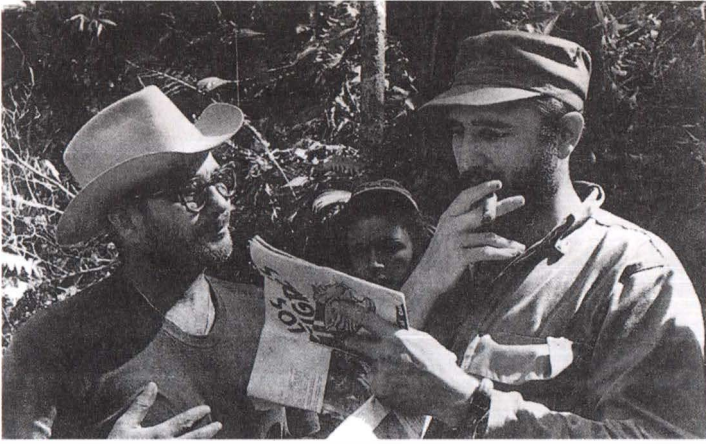

Resim 7. Raúl Chlbas, Felipe Pazos ve Fidel Castro Temmuz 1957'de Sierra Manifestosu'nu hazırlamak için çalışıyorlar. İsyançılara katılan ilk doktor olan Julio Martínez Paez Pazos ile Castro'nun arkasında oturuyor. Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 8. Javier Pazos ve Armando Hart 10 Ocak 1958'de tutuklandıktan sonra Boniato hapishanesinde. Sierra Maestra'da Fidel Castro ile yaptıkları bir toplantıdan döndükten sonra tutuklandılar; Hart oraya Miami Paketi'nin yarattığı kimi yanlış anlaşmaları düzeltmeye ve hareketin bundan sonra atacağı siyasi ve askeri adımları tespit etmeye gitmişti.

Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 9. Küba kongre üyesi Manuel de Jesús "Nene" Leon Ramírez Şubat 1958'de Sierra Maestra'ya Fidel Castro'dan Batista rejimi ile barış görüşmelerine katılmasını istemek için gitmişti. Fidel Castro Rolando Masferrer adlı bir diğer kongre üyesi tarafından yönetilen Los Tigres isimli sağcı bir milis grubunun çıkarttığı ya da onun hakkında yazılar içeren bir broşür okuyor.

Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 10. Frank País ve René Ramos Latour'un bir başka yoldaşı olan Alonso "Bebo" Hidalgo (en sağ-da) Mart 1958'de Nisan'daki genel grev için silah almak üzere Miami'de bulunduğu sırada.

Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 11. Ulusal Yönetim'in 8 Mart 1958'deki grev öncesi planlama toplantısında Haydée Santamaría Fidel Castro Sierra Maestra'da bulunan El Naranjo'da yeni bir alanı incelerken onu seyrediyor.
Küba Devlet Konseyi, Tarihse! Olaylar Bürosu.

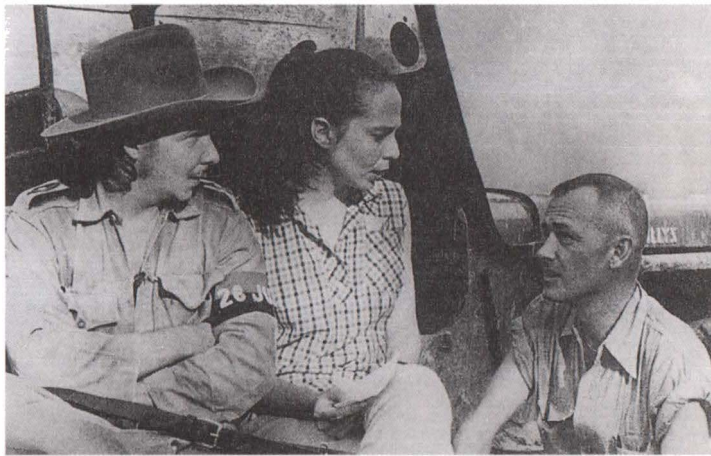

Resim 12. Vilma Espín, Haydée Santamaría ve Celia Sánchez (soldan sağa) Ulusal Yönetim'in El Naranjo'da yaptığı grev öncesi planlama toplantısında verilen mola sırasında. Arka planda Fidel Castro, Marcelo Fernández (bereli), Faustino Pérez ve diğerleri bulunuyor. 8 Mart 1958.
Küba Devlet Konseyi, Tarihse! Olaylar Bürosu.

Resim 13. 8 Mart 1958'de El Naranjo'da grev öncesi planlama toplantısında harita üzerinde stratejilerini saptayanlar (soldan sağa) Marcelo Fernández, Haydée Santamaría, Vilma Espín, René Ramos Latour, Fidel Castro, David Salvador, Celia Sánchez ve Faustino Pérez.

Küba Devlet Konseyi, Tarihî Olaylar Bürosu.

Resim 14. Temmuz 1958'de Raúl Castro (solda) yeraltı eylemcisi nişanlısı Vilma Espín ile Calabaza, Sierra Cristal'de adı bilinmeyen bir Amerikalı ile rehin alınan Amerikalı ve Kanadalıların serbest bırakılma koşullarını görüşüyor. MIT'de eğitim gören Espín tercümanlık yapıyor. Küba Devlet Konseyi, Tarihî Olaylar Bürosu.

Resim 15. Kübalı isyancılar Oriente Fernández, Raúl Castro, Manuel Piñero (Küba hava kuvvetlerini Raúl Castro'nun İkinci Cephe'deki operasyon bölgesini bombalamaktan vazgeçmeye zorlamak için tasarlanan "Operación Antiaérea"nın mimarlarından biri) ve Vilma Espín kimliği bilinmeyen bir Amerikalı ile 1958 Temmuz'unda rehinelere serbest bırakılmasını görüşüyorlar. Küba Devlet Konseyi, Tarihî Olaylar Bürosu.

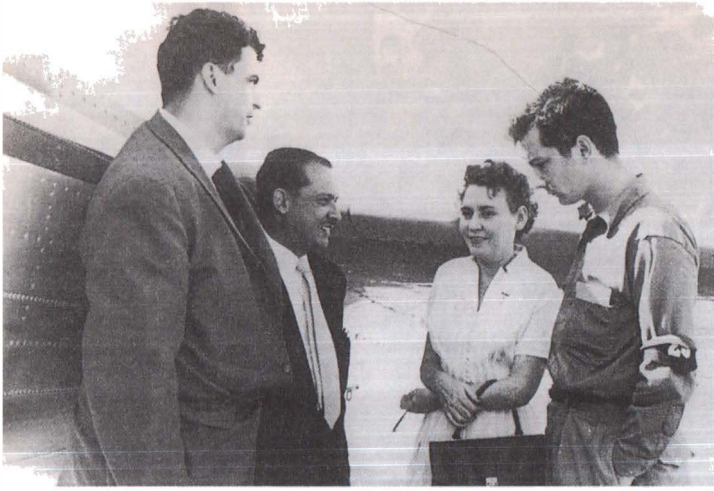

Resim 16. René Ramos "Daniel" Latour (ayakta, sağdan ikinci) ve yoldaşları 1958 yazındaki saldırı sırasında Sierra Maestra'da Temmuz sonundaki ölümünden yalnızca birkaç hafta önce.

Küba Devlet Konseyi, Tarihî Olaylar Bürosu.

Resim 17. Ra  l Castro tarafından y  zba  lı  a tefi ettirilen L  ster "Bienvenido" Rodr  guez (sa  da) Amerikan ordusundan alınan silahlarıyla İkinci Cephe'de poz veriyor. Ekim 1958. K  ba Devlet Konseyi, Tarih  sel Olaylar B  rosu.

Resim 18. José Llanusa New York, Luis Buch Caracas ve Haydée Santamaría Miami'den dönüyorlar ve Camagüey'deki havaalanında Armando Hart (sağda) tarafından karşılanıyorlar. Ocak 1959. Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 19. Ocak 1959'da başkanlık sarayında göreve yeni getirilen başkan Manuel Urrutia Lleó (ortada) Che Guevara (soldan ikinci) ve Camilo Cienfuegos (en sağda) ile basın toplantısı yapıyor. Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu; AP/Wide World Photos.

Resim 20. Yeni devrimci kabinede sivil politikacıların yanı sıra Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) ve 26 Temmuz üyeleri Ocak 1959'da başkanlık sarayında bir basın toplantısı düzenliyorlar. Soldan sağa doğru oturanlar yeni atanan başbakan José Miró Cardona, dışişleri bakanı Roberto Agramonte, başkan Manuel Urrutia Lleó ve DRE'nin askeri işler şefi Faure Chomón Mediavilla. Caracas Paketi'ni DRE adına imzalayan Enrique Rodríguez Loeches, ekosegömlüğü ile ortada ayakta duruyor.

Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 21. Celia Sánchez, Vilma Espín, Haydée Santamaría ve kız kardeşi Aida Santamaría (soldan sağa) dağlardan inerek sokak kıyafetleriyle Havana havaalanında resmi bir uğurlamaya katılıyorlar, 1960. Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu.

Resim 21. Yeni devrimci kabinede iletişim bakanı olan Enrique Oltuski ayaklanma sırasında hareketin hem Havana'daki hem de Santa Clara'daki gizli operasyonlarını yönetmişti. Bakan "Devrim yaptığı işleri anlatıyor" adlı televizyon programının sunucusu. Burada yirmi sekiz yaşında olan Oltuski (sağda) kabinenin en genç üyesi. Resimde 1959'da programının konusu olan yirmi dokuz yaşındaki Armando Hart ile birlikte. Hart o tarihte eğitim bakanı olduğundan, yeni hükümetin okuma yazma kampanyasını tartışıyorlar. Enrique Oltuski'nin izniyle.

TOPYEKÛN SAVAŞ?

OCAK-ŞUBAT 1958

Liderliği daha iyi bütünleştirmemiz, daha sistematik bir yönetime kavuşmamız ve işlerimize tam ve kesin doktrinler ile programatik bir bün-ye kazandırmamız gerekiyordu... Umudumuz Fidel'in olağanüstü kapasitesi, senin böylesi hedeflere ulaşma yönündeki kararlılığın ve bunları önermek, tanımlamak ve yerine getirmek konusundaki muazzam fırsatlarda yatıyordu... Fakat en güzel anda en kötü şey oldu. Yine bir yönetim boşluğuyla karşı karşıya kaldık.

FAUSTINO PÉREZ'DEN ARMANDO HART'A, 3 EKİM 1958

Llano'nun sürgün politikalarını yönetme tarzı 26 Temmuz Hareketi içinde önemli anlaşmazlıklara yol açıtıysa da, kentlerdeki yeraltı örgütünün Ulusal Yönetim'i politik ve taktik anlamda Sierra Maestra'daki Fidel Castro güçlerinden önemli ölçüde özerkti. 1958'in ilk üç ayında Batista'nın başkanlıkta kalma kabiliyeti giderek zayıflarken, kentli devrimciler kamuoyunun düşünce tarzının nihayet değiştiğini ve Küba halkının sonunda diktatörü ülke çapında bir genel grevle devirmeye hazır olduğunu düşünüyorlardı.

25 Ocak 1958'de Batista baharda yapılacak seçimlere hazırlanmak için adanın her yerinde anayasal güvenceleri yeniden yürürlüğe koyarak kendisine karşı en güçlü muhalefeti yürüten Oriente dışındaki eyaletlerde basına uygulanan sansürü kaldırdı. Batista'nın yaptığı ani açıklamalar devrimcilerin hoşuna gitmemişti. İsyancılar Castro'nun Meksika'dan geldiği Aralık 1956'dan beri, bir önceki bahar ölüm cezasının kısa bir süre ertelenmesi dışında, neredeyse tam bir kuşatma altında faaliyet göstermeye alışmışlardı; ne resmi yaptırımlar, ne anayasal özgürlükler ne de özgür basın vardı. Bu atmosfer halkı kutuplara bölüyor ve rejimle olan çelişkileri artırıyordu. Küba'daki yasal muhalefet ve hükümeti oluşturan koalisyon partileri, diktatörün bu adımına seçimlerde aday olacak kişileri belirlemek için hemen parti toplantıları yapılacağını duyurarak yanıt verdiler. Mi-

amî'deki entrikaların dışında kalan Komünist Parti bile bu açılımı ülkede-ki halk güçlerinin zaferi olarak övdü ve demokratik bir seçim yapılması için halka açık ajitasyon fırsatı olarak değerlendirdi.² Fakat 26 Temmuz ülkede normal bir durum varmış gibi davranılmasını, özellikle de seçimleri engellemek istedi ve anayasal özgürlüklerin iade edilmesini “ya rejim ya da kendileri için ölüm öpücüğü anlamına gelen iki yanı keskin bir bıçak” olarak değerlendirdi.

Devrime giden yolda kendimizi rejimin güçsüzlüğünü göstermek için eylem yapmak zorunda hissediyoruz. Yurtiçinde ve yurtdışında bizi izleyenler karşısında bir an bile bocalayamayız. Hükümetin... seçim komedisiyle durumu kontrol altına almasını, bedeli ne olursa olsun, önlemeliyiz. Rejimi... anayasal güvenceleri yeniden askıya almaya ve basına yeniden sansür uygulamaya zorlayacak bir saldırı hazırlığı içindeyiz. Yani Küba halkına ve tüm dünyaya bu rejimin adada normal işleyişi sağlamaya muktedir olmadığını göstereceğiz.³

Ulusal Yönetim, Hart'ın tutuklanmasından doğan yönetim boşluğunu doldurmak ve sivil özgürlüklerin yenilenmesi karşısındaki tepkilerini geliştirmek için üç ay sonra ilk kez Santiago'da toplantı yaptı.⁴ Ulusal Yönetim tıpkı Frank País'in katledilmesinden sonra yaptığı gibi üyelerini yeniden yapılandırdı ve öğrencilerle örgütlü işçiler arasındaki örgütlülüğünü artırmak için hem yeni planlar yaptı hem de mevcut planlarını gözden geçirdi. Vilma Espín gibi Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) eğitim görmüş olan Marcelo Fernández hareketin halka ilişkiler çalışmalarını yürütüyordu ve Hart'ın yaptığı ulusal koordinatörlük görevini üstlendi. Celia Sánchez sürekli Sierra Maestra'da kalacak, onun isyan ordusuyla *llano* arasında kurduğu bağlantıyı bundan sonra René Ramos Latour yürütecekti.⁵ En önemli karar ise “Eylem ve Sabotaj” timleri olarak bilinen yeraltı milislerinin (yine Latour'un yönetiminde) Batista'yı devirmek için belirlenen kent tabanlı stratejinin merkezine oturtulmasıydı. País ve Hart'ın zaten kâğıda döktüğü ve uygulamaya başladığı planlar niçin yeniden yapılmıştı? “Genel savaş” stratejisi bir şeyleri mi değiştirmişti?

Havana Üniversitesi'nin mühendislik fakültesinden Üniversite Öğrenci Federasyonu'na (FEU) seçilen Fernández, Küba üniversitelerinde Batista karşıtı örgütçüler arasında kaotik bir düzensizlik olduğunu söylüyordu. Baskının hafiflemesinden bu yana bir yandan "komünist öğrenciler ve komünist olmayan diğerleri üniversitelerin açılması ve protestolar, sokak eylemleri vb. taktiklere geri dönülmesini öneriyorlardı." Hareket'in kendi sempatzanları da okula geri dönmüştü, ama aynı zamanda hareketin eylem ve sabotaj timleri, muhtemelen okula devam edilmesini engellemek ve böylece diktatöre öğrenci muhalefetini gösterebilmek için okulları rasgele bombalamaya devam ediyordu.⁶ Fernández milislerin okulları kapatırma amacını destekliyordu ve Ulusal Öğrenci Cephesi'ne (FEN) tüm liselerde ve üniversitelerde ülke çapında bir boykot örgütlemeyi önerdi. Aynı zamanda Üniversite Öğrencileri Federasyonu'nun (FEU) eski üyelerine FEN saflarına katılarak propaganda yapmayı, ailelerle bağ kurmayı ve hatta "polislin ders yapıldığı sırada okullara saldırarak öğrencileri ve profesörleri dövmesini sağlamak için okullardan polislin üzerine taş atmak ya da devriye arabalarına ateş etmek gibi eylemlerle polis baskısını" kışkırtmayı önerdi.⁷ Kendisini DRE'den bağımsız olan FEU'dan doğan bir yapı olarak gören Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) Kübalı öğrenciler için fiili bir örgütlenme mekânı olmuştu. Ulusal Yönetim üyeleri Kurtuluş Cuntası'ndan ayrıldıktan sonra birlik maskesini takmak için pek bir neden kalmadığını görek öğrenciler arasında 26 Temmuz'un henüz içinde bütünüyle örgütlenmediği bir yapı oluşturdular. Aslında DRE'nin çoğu üyesi FEU'dan ayrılırken, FEU üyeleri ya 26 Temmuz içinde aktif çalışmakta ya da ona sempati duymaktaydı; hatta her iki örgütün de üst yönetimlerinde FEU, DRE ve 26 Temmuz ile ilişkili olan öğrenciler bulunuyordu. Bu durum özellikle DRE kurucusu Antonio Echeverría'nın başkanlık sarayına düzenlenen saldırının ardından ölmesi sonucu ortaya çıkmıştı.⁸

Fernández, "Eğer 26 Temmuz işçileri kazanmak istiyorsa, bunu onların çıkarlarını savunarak yapmalıdır. Unutmayın ki *Time* ve *Life* dergileri devrimimizi 'bir orta sınıf devrimi' olarak adlandırmıştı." diye yazıyordu.⁹ Fernández hareketin Kübalı işçilere ulaşması için birkaç ilke ortaya koydu. Ulusal İşçi Cephesi (FON) "otuz üç sanayi sektörü ve federasyon

İNİNDE, ÖZELLİKLE DE ULUŞIM VE ELEKTRİK İŞÇİLERİ ARASINDAKİ ÇALIŞMALARINI YOĞUNLAŞTIRMALI" VE HER BİR SEKTÖRÜN "KENDİ TALEPLERİ DOĞRULTUSUNDA İŞÇİLERİ MÜCADELEYE" DAVET ETMEK İÇİN 26 TEMMUZ'UN İŞYERİ BİRİMLERİNDE PROPAGANDA YAPMALIYDI. HAREKET'İN ÖRGÜTÇÜLERİ TARIM VE SANAYİ İŞÇİLERİ ARASINDAKİ TABANLARINI GENİŞLETMEK İÇİN KÜBA İŞÇİLERİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARLA DİKTATÖRE KARŞI VERİLEN DAHA BÜYÜK MÜCADELE ARASINDA BİR BAĞ OLDUĞUNU GÖSTERMEK ZORUNDA OLDUKLARINI FARK ETMEYE BAŞLAMISLARDI. 26 TEMMUZ MEVCUT *Mujalci* İŞÇİ FEDERASYONLARININ YA DA KOMÜNİST PARTİ GİBİ MEVCUT BİR SİYASİ PARTİYLE İLİŞKİLİ DİĞER İŞÇİ GRUPLARININ HEPSİNİN ÇALIŞMALARINA OLAĞANÜSTÜ İLGİSİZ OLDUĞUNDAN, BU ÇOK ZOR BİR İŞTİ. ÜLKENİN HER YERİNDE BAĞIMSIZ İŞÇİ ÖRGÜTÇÜLERİ BULUNMASINA VE SON ON YILDIR DÜZENLİ BİR BİÇİMDE İŞÇİLERİN YÖNLENDİRDİĞİ VE İŞÇİLERİ ODAĞINA ALAN -1955'TE 500.000 ŞEKER İŞÇİSİNİN YAPTIĞI GREV VE MATANZAS EYALETİNDE BULUNAN ŞEKER ÜRETİM ALANLARINDA GERÇEKLEŞEN ÖNEMLİ EYLEMLİKLER GİBİ- REJİM KARŞITI EYLEMLER YAPILMIŞ OLMASINA RAĞMEN, 26 TEMMUZ HALEN BU MÜCADELELERE ÖNDERLİK EDEN KİŞİ YA DA ÖRGÜTLERLE YETERLİ İLİŞKİLER KURMAMIŞTI.¹⁰

Fernández, Armando Hart'ın kısa süre önce uygulamaya koyduğu modelden iki noktada ayrılmayı da önerdi. Hareket'in merkezinin Santiago'dan "ülkenin en stratejik bölgesi ve toplantı yapmak için en uygun kenti olan Havana'ya" taşınmasını istedi." Yeni ulusal koordinatör Küba'nın başkentini bir milyonun üzerindeki nüfusuyla stratejik bir merkez olarak görmesinin nedeni olarak Havana ve Santiago'daki kent kadroları arasında var olan ve hem ulusal grev planlarını hem de grevin sonucunu etkileyecek olan gerginliği gösteriyordu. Marcelo veya "Zilo" da tıpkı Frank Pais gibi Ulusal Yönetim'in bileşiminin, stratejik kararlara yalnızca Havana ve Oriente'in değil, her eyaletin, hareketin hapis haneindeki, sürgündeki ve Sierra Maestra'daki liderlerinin katılmasıyla, adadaki nüfus yapısını yansıtmayı gerektiğini düşünüyordu. Fakat milis şefi René Ramos Latour toplantıda Santiago'nun örgütün merkezi olmaya devam etmesini ve Ulusal Yönetim'in üye sayısını sınırlı tutmasını isteyerek görüşlerini kabul ettirdi.

Bu dönemde Latour'un yargılama yetkisi ve kararlara strateji üzerindeki etkisi genişledi. Ülkenin tüm eyaletlerindeki milislerin örgüte kabulü, eğitimi ve silahlandırılmasından, sierra ve llano'ya silah tedarikinden

ve Devrimci Ordu'nun genelkurmayı ile bağlantı kurulmasından sorumlu oldu.¹² Hareket'in, Hart'ın tutuklanmadan önce harekete geçirmek üzere Sierra'dan getirdiği "genel savaş" senaryosunu açıkça yansıtan planlarının merkezinde, kent yeraltı örgütünün altı "birimi" (finans, işçi, propaganda, örgütlenme, sivil direniş, eylem ve sabotaj) içinden Latour'un milisleri yer aldı. Fernández yazdıklarında, "ülkeyi savaşta olduğumuza ikna etmek için" en büyük önceliği şöyle tanımlıyordu:

adanın tüm topraklarını kapsayacak şekilde silahlı eylemi teşvik etmek, bunu da savaş cephelerinin açılması imkânsız olacağından milis güçleri aracılığıyla yapmaktır. Hatta bu işler için işçi ve köylülerden oluşan özel milisler kurabiliriz. Bunlar gündüzleri işlerine gider, geceleri ise eylem yaparlar. Böylesi girişimlerin Kıbrıs'ta, Hindicini'de, Cezayir'de ve İrlanda'da çok etkili olduğu kanıtlanmıştır... Bombalar üç gerekçeyle fitillenmelidir: (a) Ulaşım, elektrik, su, vb. hizmetlere yönelik sabotaj düzenlemek için; (b) Partilerin düzenlendiği mekânlara ve eğlence yerlerine savaşta olduğumuzu göstermek için; (c) Devlet görevlilerinin ve muhbirlerin evlerine onları öldürmek için. Dükkânlarla, işyerlerine ve sokakların ortasına atılan bombalar ters tepki yaratmaktadır.¹³

Acaba Fidel bu stratejiyi onaylamış mıydı? Hart tutuklandığında Oriente polisi onun yanındaki belgelere el koyduğundan Latour Fidel'in yeraltı örgütünün Oriente'deki sabotaj timlerinin adanın her yerine yayılması önerisini onaylayıp onaylamadığından emin olamıyordu. Latour Hart'ın bu yeni genel savaş stratejisini desteklediğini biliyordu, ama yine de Fidel'e mektup yazarak yeni planı onaylayıp onaylamadığını bildirmesini istedi.¹⁴

Fidel bu soruya açık bir yanıt vermek yerine Latour'a Sierra Maestra'da silah imalatı yapmak için gereken malzemelerden oluşan uzun bir envanter listesi gönderdi ve nazik ama sabırsız bir üslupla llano'dan gerillalara silah ve havan topu göndermesini istedi.¹⁵ Aynı zamanda Oriente'nin çeşitli kasabalarındaki milislere ellerindeki tüm tüfekleri sierra isyancılarına göndermeleri için talimatlar gönderdi. Fakat Holguín, Niquero ve Manzanil-

lo'daki milisler bu talimata uymadılar. Fidel'e göre bu tıpkı Carlos Prío'nun aylar önce harekete silah göndermeyi reddetmesine benzeyen "bir suç"tu. Ve Celia Latour'a kargın bir biçimde, Castro'nun elinde dört Garand tüfeği bulunduran bir milis üyesinin ibret verici bir şekilde cezalandırılmasını istediğini yazdı: "Fidel, onu niçin onu öldürmüyorsunuz, Prío gibi silahları saklamak suçtur, onlara öyle bir ders verin ki, haber her yerde dolaşsın ve kimse silah saklamasın, ve kullanmadıkları silahları geri göndersinler" dedi.¹⁶

Latour, Castro'nun rahatsız edici tehdidine, Ulusal Yönetim'in hükümetin barış planını bozmayı, seçimleri durdurmayı ve Batista'yı ülkeden kovmayı hedefleyen stratejisini açık bir dille anlatarak yanıt verdi. Ulusal Yönetim'in, anayasal güvencelerin yeniden yürürlüğe konmasını, Amerika'nın Küba'da hem yeniden normal bir ortam oluşturulması hem de seçim sürecine devam edilmesi yönündeki baskılarına verilen yanıt olarak değerlendirdiğini yazdı. Küba halkının büyük kesimleri bu taktiklerin ardında yatanları görebilirdi. Ancak yönetim, hükümetin propaganda aygıtının halkın bazı kesimlerini bir ölçüde etkileyerek "seçimleri Küba krizi için uygun bir çözüm" olarak düşünmelerine yol açmasından korkuyordu. Basın üzerindeki sansürün kaldırılması nedeniyle "geleneksel basın"ın devrimci sürecin önünü geçici bir süre kapatmasının mümkün olduğunu dikkate alan Ulusal Yönetim şu sonuca varmıştı:

Sahte özgürlükler bizim hiçbir işimize yaramaz, çünkü sonunda bunlar basın aracılığıyla hükümetin kuvvetliymiş gibi görünmesini sağlayacak, Sierra Maestra içindeki ve dışındaki eylem ve sabotajlar bu istikrarı pek az etkileyecektir ve son tahlilde hükümet anayasal güvenceler ve basın özgürlüğü varken de icraatlarına devam edebilir. Bu izlenim halkın, özellikle Frank País'in katledildiği günden beri güvendiği devrimci harekete olan inancını zedelemeye ve zayıflatmaya başlayacaktır.¹⁷

Hükümetin "barış planı"nı bozma fikri Hart'ın tutuklanmasından sonra ortaya çıktı. Ulusal Yönetim Batista'yı yeniden sansür uygulamaya ve anayasal güvenceleri askıya almaya zorlamaya karar verdi; böylece "Küba hal-

kına, ABD'ye ve bütün dünyaya" rejimin "yükselen devrimci mücadeleye" karşı koymakta yetersiz olduğu gösterilecekti. Daha uzun vadeli amaç ise ülke çapında bir genel grev yapılmasıydı. Bu, diktatörün devrilmesini kolaylaştıran bir adım olacaktı. Bu nedenle "eylem ve sabotaj" timleri önce "mitinglere saldırarak seçim sandıklarının bulunduğu büroları yakıp hükümet yetkililerine ve 'yönetime sadık muhaliflere' yönelik suikast girişimleriyle seçim sürecini durdurmaya çalışacaktı... Şeker işletmeleri ve şeker kamışı sabotajlarıyla hasat yavaşlatılacak... önemli endüstrilere, özellikle de yabancı sermayeli olanlara yönelik sabotajlar düzenlenecek... ülkede bir güvensizlik ve anormallik ortamı yaratılarak iç savaşın sonuçlarının düşünülmesi sağlanacak"tı.¹⁸

Latour *llano* milislerini, isyan ordusuna özenerek köyler arasında dolaşıp devlete ait hedeflere rasgele saldırılar düzenleyen bağımsız bir grup adamın arasına sızdırmak istiyordu. Bunu yaptığında milisler Sierra Maestra dışında da gerilla birimleri oluşturmaya başlamış olacaktı. Latour, "bu unsurların kendi başlarına hareket etmeye başlamalarına izin veremeyiz" diye yazıyordu; "Çoğu durumda bu unsurlar kötü niyetli sözde liderler olarak devrim adına saldırılar yapıp yıkık dökerek suç çetelerine dönüşecekler, hoşnutsuzluk yaratarak devrimcilere düşman olunmasına yol açacaklar." İsyen ordusu "haydutluğun patlak vermesine" karşı o bölgelerde bulunmazsa bunların olacağını yazan Latour, "Hareket ayaklanma eylemlerinin tümünün denetimini kesinlikle üstlenmelidir. Bu gibi güçlerin avuçlarımızdan kaymasını önlemenin yegâne yolu ideolojik ve askeri açıdan yeterli komutanlarla bunları engellemektir." Diyor, şöyle devam ediyordu: Milisler "küçük ordu birliklerine ve nöbetçi kulelerine saldırmaya başlamış bulunan... çeşitli cepheler oluşturmalıdır. Sabotaj planları zaten hazır; bunlar şeker kamışı yakma, şeker işletmelerine saldırı düzenleme, köprülerin ve trenlerin önünü kesme, vb'yi içermektedir."¹⁹ Yalnızca kasaba ve kentlerde faaliyet gösterecek çok eğitilmiş, silahlı ve disiplinli ama sayısal olarak küçük eylem ve sabotaj birimlerinin oluşturulması şeklindeki önerisiyle Latour'un, Ulusal Yönetim'in anlayışıyla Frank País'in milis modelinden ayrıldığı, hatta daha da ileri giderek *sierra*'nın geleneksel hattını aştığı anlaşıyordu.²⁰

Buna ek olarak, milisler genel grev sırasında M267'nin işçi eylemcileriyle birlikte Küba işçilerini harekete geçirmekte önemli bir rol oynaya-

caklardı. FON'un grev komiteleri örgütlediğini ve "adanın her yerinde ve önemli işyerlerinde" 26 Temmuz'a işçi üye kaydettiğini yazdı. Latour, ne soyut devrimci ideallerin ne de diktatöre muhalefet etmenin işçilerin genel greve katılmasına yetebileceğini savunuyordu. Aslında FON'un koordinatörü David Salvador Ulusal Yönetim'i "işçilerin ancak bir ayaklanma olması koşuluyla greve hazır olacağına" inandırmıştı. Latour, hareketin grev komitelerinin işçileri yalnızca "ülkede mutlak bir anormallik olması halinde harekete geçirebileceği ve sokaklarda devam eden silahlı aklanmanın grevin sürdürülmesini sağlayacağı" konusunda ısrar ediyordu.²¹ Fabrikalara, kamu kurumlarına ve ulaşımaya yönelik sabotajlar, "greve katılmayın" talimatına uymadıklarında işlerini kaybetme riski olan işçilere gerekçe sağlayabilirdi. Milisin çıkaracağı büyük yangınlar işçilerin işe gitmesine engel olacak ve işlerine gidemedikleri için sonunda genel greve doğal olarak katılmış olacaktı.

Bu nedenlerle milis, yeraltı örgütünün geliştirdiği stratejinin merkezinde yer alıyordu ve üç hedefi vardı: Hükümeti anayasayı askıya almaya ve seçim çağrısından vazgeçmeye zorlamak, Oriente'de gezen çeteleri "genel savaş" yürütebilecek bir milis gücüne dönüştürmek ve Küba işçilerinin toplu bir biçimde genel greve katılmalarını sağlamak. Fidel'in milislerin silahlarını geri göndermesi talebi işte bu nedenle oldukça farklı bir renge bürünmüştü. Latour görüşlerini şöyle yazıyordu: "Muhtelif beldelerde eylem şeflerinin başarabileceklerinin en azını başarmalarının nedeni, istediğiniz birkaç silahın geri gönderilmesidir. Bu silahlara sabotaj, silahlı eylem ve ajitasyon yapabilmek için ihtiyacımız var; milislere grevi kışkırtıp sürdürülmesini sağlayacak olanların kendileri olduğunu söylüyoruz ve onlar da bu işi elleriyle ya da taş atarak yapamayacaklarını biliyorlar. Zaten şu ana kadar birçok kurban verdik."²²

Latour üniforma, sırt çantası ve mermi göndererek "yardımcı olmayı çalışmayı" kabul etti. Fakat, Fidel'in milislerin geri göndermesini istediği havan topları konusuna sıcak bakmıyor, "Havan toplarının yarısından fazlası grevi güçlendirmekte tayin edici faktör olacak. Kışlalara ve elektrik tesislerine karşı kullanılabilirler. Bunların bir kısmını burada bulundurmamız gerektiğini düşünmüyor musun?" diyerek emre karşı çıkıyordu.²³

Latour, halen hareketin elinde olup Fidel'in gerilla savaşında kullanmak istediği silahların dışında "uzun süredir yurtdışından beklenen" silahların da grev sırasında gerekli olacağını bildiriyordu.²⁴ Acaba bu *sierra*'ya küstahça bir karşı çıkış mıydı, yoksa Fidel'in hiç değilse ilkesel olarak *llano*'nun yeni stratejisine karşı çıkışı mıydı?

Hart'ın tutuklanmasından hemen sonra Latour Miami, New York, Georgia, California, Haiti, Costa Rica, Honduras ve Venezüella'ya her türden silah ve malzeme almaları için görevliler gönderdi.²⁵ País ve Latour'un Santiago milisinde yoldaşları olan Alonso "Bebo" Hidalgo ("Pablo" olarak da bilinir) hareketin sürgündeki askeri işler koordinatörü olarak Léster Rodríguez'in yerine geçmek üzere ocak ayında Miami'ye gitti. Fidel de Latour'un bilgisi olmaksızın, Moncada gazileri Pedro Miret ve Gustavo Arcos'un uzun süredir hazırlandıkları ikinci bir çıkartmanın planlarını sonuçlandırmaları için kendi adamlarını yurtdışına gönderdi.²⁶ Latour başlangıçta Hidalgo'nun Rodríguez'in geçen sonbahar topladığı silahları kolayca alabileceği şeklinde yanlış bir düşünceye sahipti. Fakat kısa bir süre sonra Rodríguez ve Jorge Sotús'un Auténtica Örgütü'nün (AO) güçlerine katıldıklarını ve Küba'ya ortak bir sefer başlatma hazırlığı yaptıktan sonra, tutuklanmamak için kentten kaçtıklarını öğrendi.²⁷ Beklenen teçhizatın gelmemesi ve milis gücünün, Fidel açısından böyle olmasa da, artık Ulusal Yönetim'in stratejik önceliğine sahip olması nedeniyle, Latour Hidalgo'ya gereken tüm parayı göndermek zorundaydı. Hidalgo ise Amerikan silah piyasasında makul fiyatlarla neredeyse sonsuz miktarda silah bulunduğunu tespit etmişti.²⁸

Latour'un başkentte kendisine ülke çapında vekâlet edecek birine ihtiyacı vardı ve bu göreve uzun süredir yoldaşı ve Havana'daki milislerin iâşe subayı olan Taras Domitro'yu tayin etti. Rus göçmeni bir ailenin oğlu ve Santiago milisinde yüzbaşı olan Domitro bu göreve ilk kez Frank País tarafından getirilmişti ve Latour'un Sierra Cristal'de ikinci bir cephe açma konusunda yaptığı, ancak engellenen girişime katılmıştı. Matanzas'ın batı eyaletlerinde, Havana'nın varoşlarında ve Pinar del Río'da üye kaydederek, eğitim vererek ve milisleri silahlandırarak cesaret isteyen işler yapmıştı.²⁹ Latour'un Miami ve Mexico City'den getirttiği silahların batı eyaletlerinde-

ki milislere hatta Fidel'in Oriente'deki gerilla birliklerine hangi oranlarda gönderileceği konusunda yetkili oldu. Domitro başlangıçta devrimcilerin silahlandırılacağından emindi ve hareketin birkaç ay içinde "ulusal bir eylem planıyla bizi genel greve taşıyacak ve nihai patlamayı" gerçekleştirecek yetenekte olduğu konusunda iyimserdi.³⁰ Hatta Carlos Prío'nun Miami'de tutuklanmadan önce kendisine Kasım 1957'den beri Las Villas eyaletinin Sierra del Escambray dağlarında mücadele eden OA güçlerinin silahlarını M267 ile paylaşacağına dair söz vermesine sevinmişti.³¹ Fakat genel greve doğru gidilen sonraki aylarda Domitro zaferin kesinliğiyle ölümün kesinliği arasında bocalamaya, silahsız olarak da devrimin yapılabileceği düşüncesiyle silah bulunamazsa hareketin yok olabileceğine ikna olmak arasında tereddüt etmeye başladı. Latour'un ülkenin batı kısmında her yere silah dağıtması yönündeki talimatlarıyla, onları Batista'nın polisiyle askeri istihbarat güçlerinin en ağırlıklı biçimde yoğunlaştığı Havana'da biriktirmek arasında kuşku ve kararsızlık içinde kalarak bunalmıştı. Domitro, başkentte olduğu takdirde, Küba halkının Venezüella diktatörü Marcos Pérez Jimenez'i Ocak 1958'de deviren reformcu halk darbesine benzeyen bir darbeyi pekâlâ destekleyebileceğine kanaat getirdi ve Latour'u "gelecek iki ya da üç ay içinde bir ayaklanma başlatmaya" zorladı: "Hiç silahımız olmasa bile halkın buna yanıt vereceğinden eminim" diyordu.³²

26 Temmuz Hareketi bir yandan Orinete'de "genel savaş" için donanım sağlamaya, diğer yandan Sierra Maestra'daki yeni gerilla birliklerini desteklemeye ve kentlerde eylemleri yoğunlaştırmaya çalışırken, aynı anda büyük zorluklarla karşılaştı. Hareket adanın iki ucundaki ordu kuvvetlerini sıkıştırabilmek için Pinar del Río'da yeni bir gerilla cephesi açmaya da karar vermişti.³³ 1958 yılı Ocak ayının başlarında eyaletin milis koordinatörü Jesús Suárez Gayol Mexico City'ye gitti. Burada bir tekne ve birkaç bin dolarlık silah satın alması için kendisine Pedro Miret yardımcı oldu.³⁴ Domitro Pinar del Río ile Havana arasında yeni milisler kazanmak ve Suárez'in "balıkçı operasyonu"ndan Sierra del Rosario dağlarına insan ve silah ulaştırılması için hazırlık yapmak arasında mekik dokudu.³⁵ 1958 Şubat'ında Latour'a Pinar del Río'daki milislerin yalnızca on dört tüfeği olduğunu, yurtdışından neredeyse hiç cephane veya mermi gelmediğini yaz-

mıştı.¹⁶ Domitro devrimin yaklaştığını hissetmeye başlamış ve Latour'dan "hiç değilse gereken en az miktarda teçhizat almak üzere yurtdışına daha fazla adam göndermesini" rica etmişti: "Olayların bizi aşmaya başladığını düşünüyorum, bu kadar çok yaşama mal olan durumu uzatmak çok zararlı olacağından umarım elde etmeye çalıştığımız temel malzemeleri gerçekten alabiliriz."¹⁷ Latour iki gün sonra M267'ye silah taşıyan ve "García" adıyla tanınan eski Amerikan bahriyesi Frank Fiorini'yi Hidalgo'ya silah bulmakta yardımcı olması için New York'a gönderdi.¹⁸ Harekete 200.000 dolara mal olan Miami operasyonları nedeniyle Rodríguez'e hâlâ kızgın olan Latour, yurtdışında yeniden para harcamak zorunda kaldığı için ne kadar sinirlendiğini gizlemiyordu. "Küba'daki örgüt ile her şeyin üzerinde Sierra cephesini ve yeni oluşturulan cepheleri güçlendirecek" olan bu paraların Küba'da toplanmak yerine, sürgün komitesince ABD ya da Venezüella'da kolaylıkla toplanabileceğini düşünüyordu. "Kelebek operasyonu" olarak bilinen bir başka proje için Mexico City'deki Pedro Miret'e gönülsüzce 20.000 dolar gönderdi.¹⁹ Fakat Miret kısa süre sonra Mexico City'deki adamlarıyla silahlarını Suárez Gayol'a bırakarak, Costa Rica'ya doğru yola çıktı; burada daha fazla gelecek vaat eden bir plan üzerinde çalışacaktı.

LLANO'NUN ALTIN ÇAĞI

ŞUBAT-MART 1958

Sabotajlar her gün daha fazla artıyor; her gün daha fazla genç insan, çocuk öldürülüyor. Bugün Sivil Direniş'in Santiago de Cuba'da yedinci sınıftaki erkek çocukların katledilmesine karşı yaptığı protestolar haberlerdedi. Özel okullar da dahil olmak üzere tüm okullarda yaygın gösteriler yapılıyor. Tüm olaylar bu mitingi gerekli kılıyor olmalı. Fakat Ulusal Yönetim ile sierra arasında ortaya çıkan diğer sorunlar incelendiğinde, sanırım... herkesin gelmesi ve Sierra'ya taşıdıkları kötü izlenimi düzeltilmesi planlanmıştır.

CELIA SÁNCHEZ'İN GÜNLÜĞÜNDEN, 4 MART 1958

Adada ise milisler, başkentte Batista'ya karşı muhalefeti yoğunlaştıran ve Ulusal Yönetim üyelerine Küba halkının süreklileşecek bir genel greve hazır olduğu izlenimi veren bir dizi makineli tüfek saldırısı yaptılar. Milis komandosu Sergio Gonzáles ya da diğer adıyla "El Curita" tarafından yönetilen "eylem ve sabotaj" timleri şubat başlarında Havana dışındaki Regle'de, merkezi New Jersey'de olan Esso Standard'ın sahip olduğu "Belot" petrol rafinerisinde depolanmış 400.000 galon jet yakıtını ateşe verdiler. Yangın üç günden fazla sürdü ve petrol şirketini yangını söndürmek için bir hava köprüsü kurarak ABD'den kimyasal madde taşımak zorunda bıraktı.¹ İsyen ordusu üç hafta sonra, 24 Şubat'ta, Sierra Maestra'nın sesini İsyen Radyosu'nda duyurarak kısa dalga radyo yayınları yapmaya başladı. Aynı gün Faustino Pérez, Oriente'in Holguín kasabasında bir milis komutanı olan Oscar Lucero, yeraltında çalışan bir reklam şirketi yöneticisi olan Arnold Rodríguez ve diğer militanlar, Havana'nın sahil şeridi Malecón'da bir yarış pistinden Arjantinli yarış arabası şampiyonu Fangio'yu kaçırmak için ses getiren bir eylem yaptılar. Bu adam kaçırma eylemi hem Küba'da hem de yabancı basında 26 Temmuz'a, Fidel Castro'ya ve devrime geniş yer verilmesini sağladı. Durumundan memnun bir rehine

olan Fangio, Meksikalı gazeteci Manuel Camín'e kendisini kaçıranlardan "beni rehin alan arkadaşlarım" diye söz ederek Küba Büyük Yarışları'nda yarışmadığına üzülmesine rağmen, bir Arjantinli olarak "Eğer kaçırılmam iyi bir amaca hizmet edecekse, bunu destekliyorum" dedi.² ABD elçiliği kendi ülkelerinde, Avrupa'da ve Latin Amerika'da "bu olayın geniş kesimlere yayılmasının hükümetin kendi ülkesinde düzeni sağlamaya muktedir olmadığıнын düşünülmesine yol açacağını" öngörüyordu.³

Llano'nun liderleri açısından ise Fangio'nun kaçırılmasıyla başlayan dönem, kent ayaklanmasının "altın çağı"ydı. Bu sırada ABD elçiliği, durumu "İsyancılar ve teröristler adanın bir ucundan diğer ucuna kadar her yerde hükümeti bezdiriyorlar" diyerek rapor ediyor, "olaylar... sayılamayacak kadar çok" diyordu.⁴ Aslında yeraltı örgütünün bezdirme eylemleri hükümeti seçimleri iptal etmeye ve olağanüstü hal ilan ederek anayasal güvenceleri yeniden askıya almaya, güvenlik güçlerinin uyguladığı baskıyı artırmaya ve basına yeniden sansür getirmeye zorlamak için yapıyordu. İsyancılar tabii ki serbestçe propaganda yapabilmek için basın özgürlüğünden yararlandılar. Örneğin, adam kaırma eyleminden iki gün sonra, "bir başka baskında", El Curita'nın milisleri Küba Ulusal Bankası'nın merkezi takas bürosuna girerek çalışanları silahla tehdit ettiler ve Küba devletinın ülkedeki ekonomik işleri yönetmekten aciz olduğunu göstermek için bir gün öncesine ait çek ve poliçeleri ateşe verdiler.⁵ Aynı hafta içinde Havana'daki El Principe hapishanesinde tutsaklar devletin yaptırımlarını ve yasal hukuki normların bulunmamasını protesto etmek için yaygın biçimde basına yansıyan bir açlık grevine başladılar.⁶

Adanın diğer yanında, Oriente'de ise Fidel Castro gerilla saldırılarının alanını genişletti. Juan Almeida Bosque ve kardeşi Raúl Castro'ya kumandanlık unvanı vererek onların komutasında iki yeni birlik kurdu: Almeida'nın "Mario Muñoz" adlı üçüncü birliği Sierra Maestra'da Santiago de Cuba'nın doğusunda, Raúl Castro'nun altıncı "Frank País" birliği ise, yaklaşık bir yıl önce Frank País, René Ramos Latour, Jorge Sotús, Taras Domitro ve diğer otuz sekiz kişinin yeni bir cephe kurmaya çalışıp başaramadıkları Kuzeydoğu Oriente'deki Sierra Cristal'de konuşlandı.⁷ Almeida, Latour'un komutasındaki Oriente milislerinin dağlarda dolaşan çetelerle il-

gilenmesini beklemeksizin onları hemen kendi komutası altına aldı ve aralarındaki canileri öldürerek ayıkladı.⁸ Aynı dönemde Santiago'da yedinci sınıfa giden iki erkek öğrencinin yerel polis tarafından katledilmesi, lise ve üniversite öğrencilerinin katıldığı yaygın ve uzun süreli bir boykotun başlamasına neden oldu.⁹ 1958 Mart'ının başına gelindiğinde 26 Temmuz ve Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) tarafından örgütlenen öğrenciler, ülkenin neredeyse her yerindeki devlet okulları ve özel okullarla (Katolik okulları da dahil) ilkokul, ortaokul, lise ve üniversiteleri çoğunlukla okulların yönetici ve öğretmenleriyle işbirliği yaparak kapatmışlardı.¹⁰

Devrimcilere büyük bir hayranlık duyulmasına rağmen, ülkenin her yeri Batista'yı devirmek için son hamleyi yapmaya hazır değildi. Örneğin, tutucu olarak bilinen bir tütün ekim bölgesi olan Pinar del Río'da yeni bir gerilla cephesi açma girişimine rağmen, devrimci eylemler çok sınırlıydı. Diğer yandan şeker ve tekstil üretilen bir eyalet olan Matanzas, rejimi ve Küba İşçi Konfederasyonu'nu (CTC) hedef alan etkileyici bir işçi eylemliliğine sahne olmanın kıvancını yaşıyordu. Aynı zamanda burada M267'nin on yıl içinde yavaş yavaş bir parçası haline gelmeyi başardığı geniş bir rejim karşıtı yeraltı örgütü bulunuyordu.¹¹ Yanındaki Las Villas eyaletinde ise Cienfuegos ayaklanmasından sonra hareketin eylemcilerinin kitlesel bir biçimde tutuklanması, 26 Temmuz'u yeraltı örgütünü neredeyse baştan örgütlemek zorunda bırakmıştı. Ulusal Yönetim'de Armando Hart tutuklandıktan sonra yaşanan sarsıntının ardından, çalıştığı Shell Oil firması tarafından eyaletin başkenti Santa Clara'ya tayin edilen Enrique Oluski, buraya taşınarak eyaletin M267 koordinatörü oldu.¹²

Adanın tam orta yerinde bulunan Las Villas 26 Temmuz'un karşısına fazlasıyla büyük zorluklar çıkardı. 1958 Şubat'ında üç ayrı gerilla grubu Sierra Del Escambray dağlarında mücadele ediyordu: Biri 26 Temmuz üyesi yüzbaşı Victor Bordon'un komutasında Sagua la Grande civarında bulunuyordu, bir diğeri *Auténtica* Örgütü (OA) militanı Eloy Gutierrez Menoyo komutasında Cienfuegos yakınlarındaki Trinidad kenti civarındaydı ve aynı bölgedeki üçüncü grup Faure Chomón Mediavilla'nın komutasındaydı. Menoyo Cienfuegos-Trinidad bölgesinde mücadele etmeye 1957 Kasım'ında başladı. Küba Kurtuluş Cuntası'nın çözülmesinden sonra Cho-

món Miami'den yola çıkarak bu eyalete Menoyo kuvvetlerine katılmaya hazır bir biçimde şubat başlarında geldi; ancak ayın sonuna gelindiğinde iki güç birbirini haydutluk ve alana müdahaleyle suçlayarak birbirinden ayrıldı.¹³ Askeri ve siyasal açılardan adanın orta yerinde birbirine rakip üç grubun bulunması, Küba ordusunu doğrudan ele geçirmeye hazırlanan isyancı güçleri bir bütün olarak zayıflattı. Dahası, 26 Temmuz sonunda adanın doğu ucunda denetimi ele geçirip geçici bir hükümet kurmayı başarsa bile, Havana'ya Oriente'den birkaç yüz mil daha yakın olan Las Villas nedeniyle, Batista'yı iktidardan düşüreceği Havana'ya ulaşmak için DRE ve OA ile yarışmak zorunda kalacaktı.

Oltuski Santa Clara'ya geldiğinde País ve Hart'ın ayağa kaldırmaya çalıştıkları yeraltı yapılanmasının neredeyse iskeletini buldu. Yalnızca Oltuski'nin "övgüye değer" olarak tanımladığı Latour yönetimindeki yerel milisler iyi durumdaydı; suikastler gerçekleştirmiş, şeker kamışı tarlalarına ve şeker işletmelerine sabotajlar düzenlemişlerdi. Latour komuta alanını genişleterek hareketin Victor Bordon komutasındaki yerel gerilla birliğini de kendi yönetimine almayı başarmıştı. Oltuski önce bağış toplayacak ve propaganda yapacak kişileri üye kaydederek yeraltı örgütünü yeniden kurmaya başladı. Fakat kendi kontrolünün dışında, 1957 sonbaharından beri hareketin Ulusal İşçi Cephesi (FON) koordinatörü olarak çalışan David Salvador'un oraya hâlâ bir temsilci atamadığını öğrendiğinde hayal kırıklığına uğradı. Oltuski eyaletteki koşulların "istenilenin çok altında" olduğunu ve bölgesinin "eksiksiz bir şekilde eyleme geçmek için uzun bir süreye" ihtiyaç duyduğunu düşünüyordu.¹⁴

Ancak Havana ve Matanzas'ta FON ve diğer eylemci muhalif işçiler CTC'yi olağanüstü genel kongre yapmaya zorlamak için yeterince patırtı koparıyorlardı. ABD elçiliği bu kongrenin gündemindeki "en önemli maddenin genel bir siyasi greve gitmek üzere olan devrimci unsurların yenilenen ve yoğun çabalarına karşı koymakta kullanılacak taktiklerin belirlenmesi" olduğunu bildiriyordu.¹⁵ Sansürün kaldırıldığı kısa dönem içinde yayınlanan *Bohemia*, CTC genel sekreteri Eusebio Mujal'ın "günlerinin sayılı olduğunu", zira ülkenin her yerinden işçilerin gazeteyi mektup yağmuru tutarak CTC'nin baskıcı taktiklerini reddettiklerini ve FON'a üye ol-

duklarını açıkladıklarını yazdı.¹⁶ Aslında “yakında bir genel grev başlayacağı şeklindeki söylentilerin süreklilik kazanması”, genel sekreter Mujal’i 240 üyeli genel kongrede CTC’nin siyasal grevlere eskiden beri var olan muhalif yaklaşımına yeni destek aramak zorunda bırakmıştı. Amerika’nın çalışma ataşesi yazdığı raporda, Las Villas’taki olayların durumuyla, “hem Mujal’in liderliğinden hem de Batista rejiminden hoşnut olmayan işçilerin bulunduğu” Havana’yı kıyaslayarak FON’un CTC için dikkate değer bir tehdit olduğunu bildirdi. Ataşe, “5 Ağustos 1957’deki sonuç alınamayan genel grev” sırasında, elektrik ve telefon işletmesinde çalışan işçilerin, banka çalışanlarının ve muhtelif otobüs hatlarında çalışanların greve katıldığını yazdı. FON yine bu grupları ve geleneksel olarak tutucu olan Katolik Genç İşçileri (Juventud Obrera Católica) bir araya getiriyordu. CTC yönetimi olağanüstü bir genel kongre toplayarak grevler ve diğer rejim karşıtı siyasi faaliyetlere karşı disiplin ve birliği sağlama konusundaki endişelerini açıkladı.¹⁷

Aslında Mujal’in Batista’ya ve ABD elçiliğine gizli olarak, “işçilerin üzerindeki disiplinini korumakta zorluk yaşadığını” ve Küba işçilerinin genel greve katılmalarını engellemek konusunda kaygılar taşıdığını bildirdiği söylentileri yayılıyordu.¹⁸ David Salvador’un tahmin ettiği gibi, yeraltı örgütünün Camagüey ve Oriente’de demiryollarına düzenlediği sabotajlar hükümeti zaten gece seferlerini iptal etmek zorunda bırakmış, işçilerin CTC’ye karşı gelerek greve katılmalarını teşvik etmişti. 1 Nisan’da Batista bir “kanun hükmünde kararname” yayınlayarak “işlerine gitmeyen işçilerin hem işlerini hem de tüm haklarını kaybedeceklerini” ve “işyerlerinde işi kesintiye uğratan ya da askıya alan işverenlerin” otuz gün ile altı ay arası hapse mahkûm edileceklerini” ilan etmişti.¹⁹ Tutucu *Dairo de la Marina* gazetesinde bu çerçevede yayınlanan ilanlarda, “anormal ve karşı devrimci” bir genel grev olması halinde “işlerine gitmeyerek hata yapan ya da korkakça davranan” CTC üyelerinin “işlerini” ve CTC’nin sağladığı hakları “kaybedecekleri” uyarısı yapılıyordu.²⁰ Hükümetin aldığı bu ve bu türden diğer önlemlerin ne kadar etkili olacağı yakında görülecekti.

Devrimciler açısından ise, dağlarda genişleyen bir isyan ordusu, ovalarda gerçekleşen başarılı sabotajlar ve Küba işçilerinin artan desteği ayaklanma için çok daha iyi bir ortam anlamına geliyor ve bunlar Batis-

ta'nın yakında yıkılacağını müjdeliyormuş gibi görünüyordu. Bu durum, Homer Bigart'ın şubat sonunda *New York Times*'ta yayınlanan makalesinde yer alan, Fidel Castro'nun hükümetin Batista'nın ocak ayında anayasal güvenceleri yeniden yürürlüğe koymasıyla başlayan barış girişimlerine katılmayı kabul ettiğine ilişkin bilgilerle bağdaşmıyordu. Bigart, Castro'nun Küba ordusunun Oriente eyaletinden çekilmesi karşılığında OAS (Amerikan Devletler Birliği) gözetiminde yapılacak seçimleri kabul edeceğini ve hareketin başkan adayı olan Yargıç Manuel Urrutia Lleó dışında bir başkan adayını destekleyeceğini de yazıyordu.

Barış yaygarasına Küba'nın iki başpiskoposu ile beş piskoposu da "karşıt kamplarda savaşılan herkese" seslenen ve silahların hemen bırakılmasını isteyen, Batista'ya da bir "ulusal birlik hükümeti" kurması çağrısı yapan bir bildiri yayınlayarak katıldılar.²² İçlerinde Sivil Kuruluşlar, Katolik Eylem, Katolik Gençlik ve 1950'lerin başlarında Küba'daki siyasi krize çözüm getirmek için aracılık yapmaya çalışan Cumhuriyet Dostları Derneği'nin de bulunduğu çeşitli gruplarla birlikte dört muhalefet partisi bu bildiriye açık destek verdi. José Pardo Llada ve köşe yazarı Luis Conte Agüero gibi politikacılar ve politika taşeronları barış görüşmelerini desteklemek için devreye girdiler. Batista kabinesinin çoğu üyesi rejimi protesto etmek için değil, haziran seçimlerinin yapılabilmesi için görevinden istifa etti.²³ Batista barış girişimine Katolik hiyerarşinin önerisini dikkate aldığını göstermek için, kilise ve hükümet yetkililerinden oluşan Uyum Komisyonu'nu kurarak yanıt verdi ama komisyon uzun ömürlü olmadı.²⁴

Yeraltı örgütünün çelişkileri derinleştirdiği ve ülkenin her yerinde halk hareketlenmesinin arttığı bir ortamda Fidel Castro'nun yaratılan kamuoyuna uyarak M267'nin grev planlarını fazlasıyla zorlaştıracak bir barış sürecine katılma isteğinin görülmesi, Fidel'in örgütün yönetimine danışmaksızın "Hareket'in stratejisinde köklü bir değişiklik" yapıp yapmadığı konusunda soruların artmasına neden oldu.²⁵ Eğer gerçek böyleyse, bu, devrimcilerin seçime giden süreci bütünüyle durdurmaya çalışan yeraltı eylemcilerinin yönelimini doğrudan karşısına alan yeni bir durumdu. Kamuoyunun barış talebi ve Castro'nun iç savaşı sona erdirmeye hazırmiş gibi görünmesi 26 Temmuz Hareketi'nden ve onun başkomutanından aci-

len “radikal ve ilkesel bir açıklama talep edilmesi” gereğini doğurmuştu.²⁶ Böylece mart başlarında Ulusal Yönetim’in neredeyse tüm üyeleri, René Ramos Latour, Marcelo Fernández, Haydée Santamaría, Faustino Pérez, Manuel Ray (Sivil Direniş Hareketi’nin genel sekreteri), David Salvador ve Vilma Espín, Santo Domingo’daki isyan ordusu üssünden Sierra Maestra’ya doğru yola çıktı.

Fidel ve en yakın yoldaşlarının Ulusal Yönetim’in adanın her yerinden bu kadar çok sayıda üyesini niçin dağlara getirdiği konusunda biraz fikri vardı. Celia Sánchez günlüğüne gündemlerinin içinde 26 Temmuz’a sıkıntı veren iç gerginliğin de eklenmesini beklediğini yazmıştı:

Ne kadar şaşırtıcı!.. Fidel’e İşçi Hareketi’nden ve Sivil Direniş’ten temsilcilerle yapılan bu toplantının kesin planlara ulaşma konusunda beni düşündürdüğünü söyledim. Batista rejiminden getirdiğimiz ruh hali bu... Onlar buradaki mücadeleyi daima devrimimizin belirleyici bir faktörü değil, sembolik bir unsur olarak değerlendirdiler; işte anlaşmazlığımızın kökeninde bu yatıyor. Yalnızca çok istediği halde Raúl’un bu toplantıda bulunamayacak olmasına üzülüyorum.²⁷

Castro, Sánchez ve yeraltından yoldaşları dört gün boyunca toplantı yaptılar. Toplantıda Raúl Castro, Juan Almeida Bosque (Che Guevara) bulunmuyordu. Gelirken Bayamo dışındaki El Hombrito’da Guevara’nın komuta ettiği isyan ordusunun dördüncü birliğine uğrayıp onları görmüşlerdi. Marcelo Fernández’in toplantıdan sonra yazdığı rapora göre Fidel *New York Times*’ta yayınlanan yorumlarını savunmuş, bunun, diktatörün uyum komisyonları kurmasına, serbest seçim vaadinde bulunmasına rağmen krizin barışçı yoldan çözülmesi konusunda samimi olmadığını göstermeyi amaçlayan taktik bir adım olduğunu söylemişti. Fernández hareketin militanlarına, Fidel’in de “Ulusal Yönetim’in diğer üyeleri gibi, yurttaşların her türlü barışçı öneriyi reddedecek ölçüde radikalleştikleri düşünüldüğünde, böyle bir anda bu tür bir önerinin yapılmasının hata olduğunu” düşündüğünü bildirdi.²⁸ Aslında aynı tarihte Sierra Maestra’daki isyancıla-

rın arasına muhbirlerinden birini, muhtemelen bir gazeteciye sızdırmayı başaran CIA, “Castro’nun Oriente Eyaleti’nde yoğun bir terörizm seferberliği ve ülke çapında yapılacak bir genel grev aracılığıyla Batista’yı istifaya zorlama amacına ulaşmayı umduğunu” bildirdi. “Grevin Nisan 1958’in başlarında yapılması planlanmıştı ve Castro’nun planı 12 Nisan’da Batista’nın devrilmesini öngörüyordu. Castro Batista ile hiçbir anlaşma yapmayacağını açıkladı.”²⁹

26 Temmuz’un taktik amaçlar güdererek barış görüşmeleriyle flört edebileceği şeklindeki kuşkuların önünü kesmek isteyen Latour, Miami’deki Hidalgo’ya “uzun ve çoğunlukla hararetle geçen tartışmalardan sonra” devrimcilerin “oy birliği ile” Fidel’in kamuoyuna Katolik Kilisesi’nin barış önerisinin ve Batista’nın Uyum Komisyonu’ndan gelecek her türlü teklifin reddedileceğine dair bir açıklama yapmasına ve ulusal çapta bir genel grev çağrısı yayınlamasına karar verdiklerini yazdı. Yeni gerçekleştirilen bu uzlaşmanın sonucunda hareket artık “Küba halkının nihayet ortaya koyduğu radikal tutumla uyumlu bir biçimde mevcut durumun doruğunda yer alıyordu. Bu koşullar devrimci genel grev ve silahlı ayaklanma dışında bir stratejiye imkân tanııyordu.” Fidel genel grev stratejisi konusunda kuşku duymuş olabilir, ama Ulusal Yönetim üyeleri açısından toplantı “*sierra* ve *llano* arasında tam bir kaynaşma oluşturmuş ve sonunda bir yıldan fazla dağlarda kalan arkadaşların... *llano*’daki mücadelenin önemini anlamalarına, milislerin silahlandırılması ve güçlendirilmesi gerektiği fikrine katılmalarını sağlamıştı. Nihayet Alex’in (Fidel) fikrini bütünüyle değiştirmesi” sağlanmıştı.³⁰ Latour’un büyük bir heyecanla yazdığı rapor, fiilen var olmayan bir uzlaşmanın peşinde olan çok ateşli bir komutanın yazacağı türden bir rapor değildi. Fidel’in toplantıdan sonraki birkaç hafta içinde genel grevi başlatması için *llano*’ya onay verdiğini Faustino Pérez daha sonra teyit edecekti: “Hepimiz ulaştığımız örgütlenme düzeyi konusunda hemfikir olduk ve ülkedeki atmosfer son hamle olan genel grevi başlatmak için en uygun anın geldiğini gösteriyordu.”³¹

12 Mart 1958’de yapılan *sierra* toplantısının sonucunda, 26 Temmuz “Yirmi Bir Maddelik Manifesto, Zulme Karşı ‘Genel Savaş’”ı halka açıkladı. Fidel Castro ve Faustino Pérez tarafından imzalanan yeni mani-

festö Armando Hart ve René Ramos Latour'un ocaktan beri savundukları "genel savaş" stratejisini açıkça ortaya koyuyor, rejime ve halka 26 Temmuz'un 1 Nisan'da ülke çapında bir genel grev başlatmayı tasarladığını duyuruyordu. "Diktatörlüğün herkesin gözü önünde çözülmesi, ulusal bilincin gelişmesi ve ülkedeki tüm sosyal, siyasal, kültürel ve dini kesimlerin Batista'ya karşı mücadele etmeye hazır olması nedeniyle son aşamaya gelinmiştir" deniyordu. Silaha başvurulacağı ve hareketin Yargıç Urrutia'yı başkan olarak seçtiğı bildirildikten sonra, "Son hamleyle ilgili strateji"nin "genel devrimci greve" dayandırılacağı ve grevin isyan ordusunca "gerçekleştirilecek askeri eylemlerle" destekleneceğı açıklaması yapılıyordu.³² Amerikan elçiliğı manifestoyu "Castro'nun bugüne kadar yaptığı açıklamalar içinde kendisine en fazla güvendiğı ve en savaşçı açıklama" olarak tanımlıyor, manifestonun "26 Temmuz Hareketi'nin eyleme geçmek üzere tetiklenmeyi bekleyen büyük bir güç birikimi olduğı izlenimi yaratmak için" kaleme alındığı doğru bir biçimde saptanarak not ediliyordu.³³ Elçilik, Castro'nun hem Katolik Kilisesi'nin hem de Batista'nın Uyum Komisyonu'nun bir ulusal birlik hükümeti kurulması çağrısını reddeden açıklamasının, barış sürecinin "çökmesi ve çözülmesiyle sonuçlanan bir patlama" olduğunu bildiriyor ve böylece yeraltı örgütünün üç ay öncesinden, anayasal güvenceler yeniden yürürlüğe konduğı tarihten bu yana hedefledikleri gerçekleşiyordu.³⁴

Yeni manifestonun yayınlanmasının ardından muhalefetin hoşlandığı çok sayıda gelişme görüldü. Belge aynı zamanda Küba yargıçlarının rejimin hukuksal süreçleri engellediğini bildirmesini istiyordu. Manifesto yayınlandıktan kısa bir süre sonra Havana'da on bir federal yargıçtan oluşan bir grup tam da bu söyleneni yaptı ve hemen ardından grubun üyelerinden bir kısmı yurtdışına kaçarken, bir kısmı da yeraltı örgütüne katıldı. Bunların arasında o sırada hapiste olan Armada Hart Dávalos'un babası Enrique Hart Dávalos ve Matanzas'ta bir M267 yeraltı örgütçüsü olan Enrique Ramírez vardı. Marcelo Fernández yargıçların kamuoyuna açık bir şekilde rejime karşı çıkmalarını överek, daha sonra aynı yolu izlemeye teşvik etmek için çeşitli Santiago yargıçlarını ziyaret etti.³⁵ Aynı dönemde özellikle cesur bir Havana yüksek mahkeme yargıcı, sadist polis şefi Binbaşı

Esteban Ventura Novo ve Donanma İstihbarat Servisi'nden Donanma Yarbayı Julio Laurent Rodríguez'i Cienfuegos'taki ayaklanma sırasında mahkûmlara işkence etmek ve öldürmek suçuyla itham etti.³⁶

Batista ertesi gün anayasal güvenceleri askıya alıp basına yeniden sansür uygulayarak 26 Temmuz'a önemli bir zafer kazandırdı. Aynı gün Komünist Parti barışçı seçimlere verdiği desteği geri çekerek *Carta Seme-nal*'de gerilla savaşını ve genel grevi desteklediğini belirten bir açıklama yayınladı. PSP ülke çapında grev komiteleri örgütleyeceğine dair ant içerek ertesi gün de genel grev sırasında Batista'yı devirmek için "yurtsever bir birleşik cephe" oluşturma çağrısı yaptı.³⁷ ABD 14 Mart'ta rejime silah satış ve sevkıyatını durdurdu.³⁸ 15 Mart'ta kırk altı örgütte 200.000 Kübalıyı temsil eden Sivil Kuruluşlar, sonunda Armando Hart'ın daha önce önerip ikna etmekte başarılı olamadığı şeyi yaparak kamuoyuna açık bir biçimde Fulgencio Batista'nın istifa edip iktidarı geçici bir hükümete devretmesini istediler.³⁹ 16 Mart gecesi "Yüz Bomba Gecesi" diye bilinen geceydi; çünkü Havana milisleri kente çok yakın bir yerden, Eski Havana'dan Vedado ticari bölgesini bombaladılar.⁴⁰ Ayın ortalarına gelindiğinde Ulusal Öğrenci Cephesi (FEN) ülke çapında bütün okulları kapattırmayı başarmıştı. Batista haziran seçimlerini iptal ederek isyancılara bir zafer daha kazandırdı.⁴¹

Ayın sonunda Ulusal İşletme Sahipleri ve Şeker Kamışı Yetiştiricileri Birliği (*Hacendados and Colonos*), şeker rafinerilerini ve şeker kamışı tarlalarını milislerin sabotajlarından koruyamayan diktatöre verdikleri desteği geri çektiler. Aslında şubat ayı boyunca ve Mart 1958'in başlarında ABD elçiliği, devrimcilerin "dinmek bilmeyen" kundaklama ve bombalama eylemlerine, katliam girişimlerine ve kamu ulaşım araçlarını, okulları, şeker ve tütün depoları ile ekinleri, petrol rafinerilerini, polis ve ordu mensupları ile CTC yetkililerini hedef almaya devam ettiklerini bildirerek durumu "Devrimci muhalefet içindeki kaynaklar kentlerdeki ve işçiler arasındaki gücün saldırılarla büyüdüğünü ve şiddetin eşlik edeceği bir genel grevin birkaç hafta içinde gerçekleştirileceğini öngörüyorlar" şeklinde rapor ediyordu.⁴²

26 Temmuz ayaklanmanın son aşamasını 1 Nisan'da başlatmayı kararlaştırmış ve grevin militarizasyonuna girişmişti. Daha uzun süreli bir örgütlenme için zaman yoktu. Hareketin eylemcilerine daha fazla işyeri

grev komitesi kurmaları, ulusal bir işçi konseyi atamaları, tümü Ulusal İşçi Cephe'sini mücadelenin merkezine taşımayı amaçlayan ve "proleter talepleri" dile getiren sloganlar yayınlamaları talimatı verilmişti.⁴³ Fakat Ulusal Yönetim'in raporlarıyla hareketin militanlarına verdiği talimatlar gayet açık bir biçimde, "eylem ve sabotaj" timlerinin "Oriente eyaletinde genel savaş başlatıp" Las Villas ve Pinar del Río'da "savaş cepheleri" açarak, kent milislerinin "örgütlenmesini mükemmelleştirip her eyalette silahlı eylem devriyeleri oluşturarak, bir ulusal savaş durumu yaratıp" ayaklanmaya öncülük edeceklerini gösteriyordu.⁴⁴

26 Temmuz, Ağustos 1957'deki grev girişiminde "yeterli yurttış örgütlenmesi"ne sahip değışken, Mart 1958'de hareketin üst düzey liderleri başarının kaçınılmaz olduğuna inanıyorlardı. Marcelo Fernández ülkenin her yerindeki örgütçölere yapacakları zor işler arasında "sabotaj ve silahlı eylemleri sürdürerek rejimi askeri açıdan zayıflatmak; ulusal düzeyde işçi örgütlenmesine ağırlık vererek rejimi sendikalar aracılığıyla zayıflatmak; yargı ve yürütme görevlilerinin istifası için koşullar oluşturarak rejimi kurumsal olarak zayıflatmak ve ulaşımı engellemek, vergi kaçırmak, Sivil Kuruluşların Batista'nın istifasını istemesini sağlamak gibi girişimlerle rejimi psikolojik açıdan zayıflatarak yıkılmasına yol açmak" bulunduğunu yazıyordu. Fernández son olarak şunları yazmıştı: "Kısmen de olsa hâlâ zorunlu askeri malzemelerimiz eksik." Yeterli silah olsaydı "nisan ayı devrim için tayin edici bir ay olurdu."⁴⁵

SİLAHLANMA YARIŞI

MART-NİSAN 1958

Halk, işçiler ve iş sahipleri hâlâ diktatörlüğe karşı nihai savaşta aktif bir görev alamayacak kadar umutsuz. Tüm eyaletlerdeki milisler gerekli askeri teçhizatın yoksun olmalarına rağmen, silahlarının yetersizliğinin farkında olmaksızın gerçek kararlılıklarını sarsılmaz bir biçimde koruyorlar ve yüksek morallerinin güçlerini artıracaklarını düşündükleri gibi halkın gücüne de güveniyorlar.

RENÉ RAMOS LATOUR'DAN ALMEIDA BOSQUE'E, 27 MART 1958

Fidel'in kamuoyuna genel grevi onayladığını açıklaması ve milislerin Oriente'den adanın stratejik orta noktası olan Las Villas ile uzak batı eyaleti Pinar del Río'nun ötesine yayılması, René Ramos Latour'un Fulgencio Batista'ya nihai darbeyi indirmek için milisleri ve gerillaları teçhizatlandırma işini hızlandırmasına yol açtı. Aslında isyan ve baskının ülke çapında arttığına dair gözle görülür işaretler vardı. Oriente eyaletinde ayaklanma başlamıştı bile. Yalnızca Sierra Maesta ve civarındaki kasabalarda değil, aynı zamanda ordunun görevlendirdiği silahlı devriyelerin kent merkezindeki damlarda dolaştığı ve caddelerinde tankların geçit yaptığı eyaletin başkenti Santiago'da da durum böyleydi. Bin mili aşkın bir uzaklıkta, ülkenin öbür ucunda olan Latour, "Pinar del Río'da genel savaşı" başlatmanın, "... orada da bir Oriente yaratacağını" düşünüyordu.¹ Ülkenin diğer yerlerindeki yardımcılarını, ellerindeki teçhizatın "genel savaş" stratejisi için gerekli olduğunu düşündükleri silah ve patlayıcılardan daha az olması durumunda bile "orduyu adanın iki ucundan sıkıştırabileceklerine ve Havana da dahil adanın geri kalanına boyun eğdirebileceklerine ikna etmeye çalıştı."²

Latour'un tahminlerine göre 26 Temmuz'un Pinar del Río'daki üç yüz, Havana'daki üç bin, Las Villas ve Camagüey'deki 150'er; Santiago de Cuba'daki iki yüz, Sierra Cristal'deki üç yüz milis üyesinin yanı sıra Fidel Castro, Raúl Castro ve Juan Almeida'nın komutasındaki yaklaşık üç yüz ki-

şiyi donatmaya yetecek teçhizatı yurtdışından getirmesi gerekecekti.³ Latour, yurtdışından tüm bu savaşılar için yeterli sayıda silah kaçırlıncaya kadar yeraltı örgütünün giderek büyüyen halk ayaklanmasını kontrol altında tutup tutamayacağı konusunda endişeleniyordu. İsyen ordusunun komutanlarına güveniyordu ama, sabotajlar, zorla iş bıraktırmalar, öğrenci boykotları ve daha fazla baskıyla “bir cinayet, gösteri, sabotaj gibi bir olayın adayı ateşe verecek kıvılcımı oluşturarak hareketin henüz hazır olmadığı bir anda genel grevi başlatma riskinin bulunduğunu” da kabul ediyordu.⁴

Yeraltı örgütü “genel grevi destekleyecek silahlı ayaklanmayı örgütlemek için gereken minimum sayıdaki silahı getirinceye kadar ateşli halkı” zaptetmek zorunda kalacaktı. Latour Juan Almeida’ya, aksi halde rejimin “grev ve ayaklanma hareketini kana bulayacağını” yazdı.⁵ Halbuki Latour, açıkça görülen eksikliklere rağmen yoldaşlarını milislerin yönlendirdiği bir ayaklanma planını benimsemeye ikna etmiş, silahlar gelsin ya da gelmesin milislerin rejimle doğrudan karşı karşıya geleceğini vaat etmişti. Havana’nın rejimin uygulayacağı en ağır baskıya maruz kalacağını düşünüyordu; çünkü Havana başkentti ve hem Batista rejiminin ülke üzerindeki denetiminin sembolü hem de devletin güvenlik güçlerinin en yoğun olarak bulunduğu yerdı. Fakat Oriente’de birlikte çalıştığı en yakın arkadaşları ile örgütün süreklileşmiş bir ayaklanmayı devam ettirmesinin pek mümkün olmadığı sonucuna varmıştı. Havana’da zaten ülkenin diğer her yerinden çok daha fazla silah bulunduğunu ve özellikle milisler 1 Nisan’da doğu eyaletlerine giden tren yollarıyla kara yollarını kestiklerinde yurtdışından çok daha fazla silah geleceği görüşündeydi. Bu nedenle sırasıyla, Oriente’deki Raúl Castro ve Juan Almeida’ya, Pinar del Río’daki yeni milislere ve Havana’daki kent milislerine silah temin etmeye odaklandı. Miami’deki temsilcisi Alonso Hidalgo’ya ilk önemli hava teslimatını 30 Mart’a kadar Oriente’in Sierra Cristal dağlarındaki Raúl Castro’ya yapması için talimat verdi.⁶ Latour yazışmalarında kullandığı cüretli dile rağmen, bu kadar kısa bir süre içinde böylesi önemli hedeflere ulaşmayı başarabileceğinden emin değildi. “Bebo” Hidalgo Florida’da yaklaşık üç ay geçirdikten sonra birkaç tabancadan biraz daha fazlasını göndermiş ve Latour’un durumun vahimliğini fark ederek “aldığımız malzemeye grevi yarın saatten fazla sürdüre-

meyiz" şeklinde düşünmesine sebep olmuştu.⁷ Bir zamanlar kent stratejisinin ateşli bir savunucusu olan Latour, genel grevin *sierra* ile *llano*'nun yaptığı son toplantıda kararlaştırdıkları takvim doğrultusunda başlatılmasının mümkün olmayacağı açığa çıktıkça, umutlarını dağlara doğru kaydır-maya başlıyordu.

Mart 1958'in sonuna gelindiğinde, yalnızca Ulusal Yönetim'in girişimleriyle ilişkili olmayan tek bir silah yüklemesi Costa Rica'dan adaya ulaşmıştı. O ayın başlarında Camagüey'de pirinç üreten bir çiftçinin Costa Rica'da sürgündeki karısı olan Huber Matos, Fidel'e kocasının Başkan José Figueres'in yardımıyla Costa Rica'dan silah göndermeye hazırlandığını bildirmişti. Pedro Miret, Pedro Luis Díaz Lanz'ın kullandığı uçakla 30 Mart'ta Küba'dan Meksika'ya, oradan da yeniden adaya yaptığı uzun ve maceralı bir yolculuğun sonunda, "yaklaşık elli silah ve 100.000 civarında mermiyle" Sierra Maestra'ya ulaştı.⁸ Miret sakladığı diğer silahları ve yaklaşık yirmi beş kişiyi Meksika'da bırakmıştı, onlar kendilerini Sierra de los Organos'taki cepheyi açmak üzere Pinar del Río'ya götürecek olan milis yüzbaşısı Jesús Suárez Gayol'u bekleyeceklerdi. Fakat martın sonuna gelindiğinde batı eyaletlerine çok az sayıda tabanca dışında hiçbir şey ulaşmamıştı. Costa Rica'dan gelen silahlar Figueres'in daha sonra bildirdiği büyük miktarlarda olmuş olsaydı bile, isyancıların bunları ülkenin diğer yerlerindeki, özellikle de Havana ya da Pinar del Río gibi uzak yerlerdeki milislere dağıtmak üzere taşıyacak hiçbir aracı bulunmuyordu. Taras Domitro silahların eksikliği nedeniyle grevin ertelemesi için yalvarmıştı.⁹ Miret'in M267'nin resmen genel grev çağrısı yapmasından birkaç gün önce yaptığı teslimat, Miami'den gelmiş bulunan her şeyden çok daha fazla önem taşıyordu.

Ülkedeki değişken atmosferin kısa sürede ılımlı bir hal alabileceğinden korkan Ulusal Yönetim, grevin başlaması için kesin bir tarih belirlemek üzere ayın sonunda Santiago'da toplandı. Tartışmalar sırasında farklı coğrafi hatlarda bulunanlar arasında görüş ayrılıkları yaşandı. Santiago'da üslenmiş bulunan kadrolar, Latour ve Fernández grev çağrısı yapmadan önce yurtdışından gelecek silahların beklenmesi konusunda ısrarcı oldular. Havana'da üslenen, Faustino Pérez önderliğindeki kadrolar ise, başkentteki devrimci coşkunun zayıflaması halinde kentteki milislerin çok

daha yıkıcı polis baskısına maruz kalacağını öne sürerek grevin 31 Mart'ta başlamasında ısrar ettiler.¹⁰ Aslında, Pérez, Latour'un tersine, Havana'nın Batista'nın çöküşü için çok önemli olduğunu hararetle savunuyordu. Yaptıkları periyodik toplantıların birinden sonra, ABD Dışişleri Bakanlığı'nca isyancıları desteklediği düşünülen *New York Times* muhabiri Herbert Matthews, Pérez'in görüşleri doğrultusunda "Artık Miami önemli değil; hatta Oriente ya da Pinar bile önem taşıyor. Havana'nın her açıdan önem taşıdığı ve belirleyici anın yaklaştığı" görülüyor. "... Oriente'in ve diğer eyaletlerin işlevi hükümet birliklerini sıkıştırarak tüm adanın bir an önce ele geçirilmesini sağlayacak eylemleri yapmaya devam etmektir, ama en önemli yer Havana'dır." diye yazıyordu." Pérez kendi yaklaşımını anlatması için Sivil Direniş Hareketi'nden bir arkadaşını Santiago'ya gönderdi:

Bu iş her geçen gün yoğunluğunu kaybediyor ve baskı aygıtı kendi operasyonlarını duruma uydurup mükemmelleştiriyor. 5 Nisan'dan sonrasına kalırsak, burada işler yeniden soğuyacak. Zafer halkın içinde temel faktör olarak yer aldığı bir süreçtir; yalnızca "tabanca-lar"dan çok birbirine yardımcı olan tüm faktörlerin toplamı tarafından koşullandırılabilir ve hiç kuşkusuz bugüne kadar elde ettiğimiz başarıda silahlar tayin edici faktör olmamıştır. Özetleyecek olursam, nihai kararımızı biraz daha ertelemenin yanlış olduğuna inanıyorum... Herkes grev çağrısını niçin geçtiğimiz birkaç gün içinde yapmadığımızı soruyor... Bunu ertelemek aptallık olacaktır.¹²

Taras Domitro ve Havana'daki diğer sesler, bu önemli anda grev çağrısını hemen yapmakla, silahlar gelinceye kadar beklemekte yarar olduğu fikri arasında tereddütlüydüler. Martın sonuna gelindiğinde polis Havana milislerinin üst düzey komutanlarından en az dördünü öldürmüştü. Daha fazla beklemek daha çok sayıda eylemcinin yaşamını tehlikeye atacaktı. Domitro, "Bize ulaşacak hiçbir teçhizat, tarihi erteleyerek kaybettiklerimizi karşılamaya yetmeyecek" diye yazıyordu. İki gün sonra, Batista'ya, kendilerini "yavaş yavaş parçalama" olanağı verse de, grevi bekletmeye hazır olduğunu söyleyerek tavrı değiştirdi.¹³ Ulusal Yönetim'in Havana ve

Oriente'de üslenen üyeleri ise, isteksizce de olsa, sonunda grevi yurtdışından daha fazla silahın gelmesine kadar ertelemeyi tercih ettiler.

1 Nisan'a geldiğinde milisler Oriente ile Camagüey arasındaki ana otoyola yol boyunca devriyeler yerleştirerek ulaşımı durdurmayı başardılar. Bu eylem ekonomik faaliyetlerin bazılarını felce uğrattı, ama aynı zamanda ülkeye Camagüey'in doğusundan girecek silahların da kara yoluyla başkente ulaşma şansını azalttı.¹⁴ Yine de grevin ertelenmesi başlangıçta doğru bir karar gibi göründü; çünkü Latour'un Miami'deki silah tacirleri nihayet biri Oriente, diğeri de Pinar del Río için olmak üzere iki ayrı yüklemeyi gerçekleştirmişlerdi.

Oriente yüklemesi, grev günü Sierra Cristal'deki milis devriyeleriy-le beş küçük kentin etrafını çevirerek kuşatması planlanan Raúl Castro için yapılmıştı.¹⁵ Raúl'un adamları uçağın inebilmesi için bir pist hazırlamışlardı. Fakat Miami'de "Bebo" Hidalgo'nun bölgede bu yolculuğa çıkabilecek yalnızca bir pilotu vardı; çünkü bölgeyi en iyi bilen pilot Pedro Díaz Lanz Costa Rica'dan Pedro Miret ile yaptığı yolculuk sonrasında hâlâ Sierra Maestra'daydı. Diğer pilot Frank Fiorini ("García") ise Sierra Cristal bölgesini bilmediğini söylese de uçuşu gerçekleştirdi.¹⁶ Fakat Hidalgo ve García teçhizatı Florida dışına çıkarmaya hazır hale gelinceye kadar ordu uçak pistinin yerini buldu. Raúl'un adamları ikinci bir pist hazırladılar. Aradan günler geçti ama silahlar gelmiyordu. Uçak neredeydi? Latour, Taras Domitro ve Raúl Castro önce Fiorini'nin Fidel'in operasyon bölgesine inmiş olabileceğini düşündüler. Eğer durum böyleyse Fidel'in silahları Oriente'de dağıtacağını tahmin ettiler.¹⁷ Fakat, Domitro Fidel'e, eğer uçak Pinar del Río'ya yönlendirilmişse "burada özellikle hafif silahların, otomatik silahlar ve makineli tüfeklerin çok az olduğunu" dikkate alarak yeni teslimatla gelen her şeyi çok az silahı bulunan batı eyaletleri için muhafaza edeceğini yazdı. Küba'da hiç kimse silahları gözden çıkaramazdı. Bir hafta sonra Latour Raúl'e bir mektup yazarak "çok üzgün olduğunu" fakat Fiorini'nin piste ineceğine dair "tüm umutlarını kaybettiğini" bildirdi.¹⁸ Küba hava kuvvetleri ve donanma hem Oriente'nin kuzey sahillerinden hem de Pinar del Río sahillerinden Fiorini'yi Miami'ye geri dönmeye zorlamış, böylece hareketin orduyanın iki ucundan sıkıştırma planlarına engel olmuşlardı.¹⁹

Pinar del Río'da grev beklentisi zayıflamıştı. Polis hareketin koordinatörünü grevden beş gün önce tutukladı. Son umut kırıntıları Suárez Gayol'un Meksika'dan dönmesine ve eyaletin on beş ilçesindeki milisleri donatacak malzemenin Miami'den gelmesine bağlanmıştı. Grevden dört gün önce Suárez Gayol Meksika'dan on iki kişi, Lester Rodríguez'in yaklaşık bir yıl önce satın aldığı yetmiş dört Çek tüfeği, iki bin pound dinamit, 45.000 mermi, otuz bir tabanca, dört makineli tüfek ve bir tanksavar tüfek taşıyan *Corojo* ile yola çıktı. İsyanıcılar grevden bir gün önce Pinar del Río'nun güney sahillerinde karaya çıktılar.²⁰ Pek tanınmayan bir kişi olan Juan Palacios komutasındaki ayrı bir gerilla birliği eyaletin bir başka bölgesi olan Sierra del Rosario'da operasyonlarına başlamıştı bile. Hareket'in Pinar del Río'daki eylemcileri Fidel'in "dava için asil niyetler" taşıdığı bilinen Palacios'u, Domitro'yu *Corojo* ile gelen malzemeyi Suárez Gayol, Palacios ve eyalet milisleri arasında eşit olarak paylaştırmaya teşvik etmek için gönderdiğini düşünüyorlardı.²¹ Fakat eşitlikçiliği işe yaramadı. Suárez ve adamları Sierra de los Organos'a gitmek için rehberleri ya da yük beygirleri olmadığı için kısa sürede yakalanma tehlikesiyle burun buruna geldiler; silahlarını gömüp iki gruba ayrılarak askerlere yakalanmamaya çalıştılar. On iki kişiden beşi firar etti ve ordu saklanan silahları kısa süre içinde buldu. Kalan yedi adam Sierra'ya giderek, nisan sonunda giriştikleri macera bitinceye kadar orada kaldılar. Sierra del Rosario'daki Palacios birliğinin sayısı sonunda altmış silahlı adama ulaştı, ama Küba hava kuvvetleri 1958 Nisan'ının sonunda birliği bombalayarak yok etti.²²

Oriente ve Pinar del Río beklentilerinin açığa çıkmasıyla, biraz başarı umudu olduğu görülen yer "coşkunun doruğa çıktığı" Havana oldu.²³ Üzerinde anlaşılmış bulunulan grev tarihinden bir hafta sonra Ulusal Grev Komitesi tarihi 9 Nisan'a çekti. Domitro kazanılan zamandan başkentin milis komutanlarından birini ayrı bir silah alma göreviyle Miami'ye göndermek için yararlandı. Fakat devletin ve federal polisin yaptığı üç baskın isyancıların kalan umutlarını da kısa sürede yok etti. Polis New York'ta hareketin "en iyi silah tüccarlarından" bazılarını tam Havana'ya otuz üç makineli tüfek ile on otomatik tüfek göndermek üzereyken tutukladı. Miami'de polis bin el bombasına ve binlerce dolar değerinde patlayıcıya el

koydu. Son olarak da, ABD Sahil Güvenliği içinde 250 tabanca, 16 tüfek, 35 İtalyan süvari tüfeği, 45 makineli tüfek, yaklaşık 40 bin mermi, patlayıcı yapımında kullanılan 570 metre dinamit fitili, dört rulo elektrik kablosu, 27 kg. TNT ve 1500 fünüye ile Havana'ya doğru yola çıkmış bulunan bir tekneyi ele geçirdi. Bu teknenin seferden men edilmesi Havana yeraltı örgütü için felaket demekti.²⁴

Yeraltı örgütünün en açık sözlü liderlerinden biri olan Taras Domito, kendisini “başarısız”, “devrimci niteliklerden yoksun” biri olarak kınadı ve hem Latour'a hem de Fidel'e yazdığı mektuplarda hareketi bu son dakika felaketleriyle uğraştıran “gaddar lanet”ten umutsuzluğa kapıldığını belirtti.²⁵ Marcelo Fernández ya da Faustino Pérez böyle yapmadılar. İkisi de ayaklanma konusunda böylesine tatsız öngörülerde bulunmadı. Fernández Fidel'e, “başkentte grev için gereken atmosferin bundan daha iyi olamayacağını” yazdı. “Bize diğer eyaletlerden gelen haberler çok cesaret verici... senin de görebileceğın gibi durum davamız açısından çok iyi görünüyor” diyordu.²⁶ Faustino Pérez silah eksikliğine rağmen genel olarak kendi lehlerine olan koşulların kısa sürede devrimin zaferini getireceğini iddia ediyordu:

Bir keşmekeş içinde aralıksız çalışıyorum. Sonsuz sayıda soruna rağmen her şey ileriye, nihai ana doğru hareket ediyor. Aynı zamanda buradaki durum gergin, her şey şu anda çok yakın olduğu görülen bir an konusundaki beklentiler üzerinde dönüyor. Tüm kesimler, kimi düşük kimi daha yüksek derecede grevi destekliyor ya da onaylıyor. İşçiler peki diyor. Kuruluşlar zaten senin de bildiğın gibi zalimin istifasını isteyen bir belge yayınladılar ve bunu özellikle meslek okullarının grev örgütlenmesi ve hazırlıklarıyla birleştirdiler. Basın işçilerini, gazetecileri ve grafik sanatlar işçilerini yavaşlatmak zorunda kaldık. İşletme sahipleri ve şeker kamışı yetiştiricileri bizimle temas kurmak istiyor ve şeker işleme sürecinin felce uğratılmasını olumlu karşılıyorlar... Üst sınıflar paniklemeye başladı ve bugün bankaların önünde uzun kuyruklar oluşturdular. Çünkü insanlar... Sivil Direniş'in telefon görüşmesi kampanyası sonu-

cunda... paralarını çekmek istiyorlar... Teçhizat bakımından, kısa süre önce küçük miktarlar aldık ama ABD’de bize fena vurdular... Bütün bunlara rağmen, saydığım faktörlerin tümü dikkate alındığında, savaşı Zafer ile bitirebileceğimizi düşünüyorum. Rejim son kartını oynadığını biliyor ve tüm kaynaklarını mücadeleyi barbarca yöntemlerle bastırmak için kullanıyor. Kaybettiklerini kabul etmeyi reddediyorlar.²⁷

Yeraltı örgütünün, gelişmekte olan milis güçleri, Pinar del Río’daki gerilla grubu, Raúl’ün Oriente’deki birliği ya da Havana milislerinin teçhizatını başaramadığı düşünüldüğünde, 26 Temmuz’un grev gününde nedeysse tüm kaynaklarını riske attığı, ama buna rağmen başarı için çok sınırlı bir umut olduğunu kabul etmeyi reddettiği söylenebilir. O anda Ulusal Yönetim, hareket ve tüm ülke muazzam bir tehlikeyle karşı karşıyaydı. Planlarının askeri unsurunu tamamlamak ve telafi etmek için yeraltı örgütünün liderleri “birlik” konusundaki hoşnutsuzluklarını yenerek ulusal grev konusunda diğer devrimci grupların yardımına başvurmaya teşebbüs ettiler.

SİYASET VE HALK AYAKLANMASI

MART-NİSAN 1958

Kitle mücadelesini hiçbir biçimde küçümseyemeyiz ve en önemlisi... böylesi bir eylemi sonuca ulaştırabilecek olan gerilla hareketinin varlığının unutulmamasıdır. Esas konu taktik farklılıklar değil, taktiklerle neyin amaçlandığıdır ve bu kitleleri istedikleri zaman kontrol altına alabilmeyenin bir aracı olarak önerilmiştir. Muhtemelen elçilik istediği zaman bu yapılacaktır. Bundan kaçınmak için bütün gücümüzle savaşmalıyız. Fidel'in son manifestosunun her noktayı açığa kavuşturduğunu düşünmüyorum, ama beni en fazla korkutan işçi sorununa biraz değiniyor.

ERNESTO "CHE" GUEVARA'DAN CALIXTO GARCÍA'YA, 30 MART 1958

Devrimciler *huelga* ya da grev sözcüğünü kentlerdeki ayaklanma planlarına gönderme yapmak için kullandıysalar da, bu terimle kastettikleri yalnızca işçilerce yönlendirilen iş bırakma eylemleri değildi. Kentlerdeki yeraltı örgütü, özellikle Latour milisleri devrıldıktan sonra, daha çok, Genç Küba ve 1930'ların ABC'si gibi öncellerine benzer şekilde iş bırakmaların yükselişini, sanayi ve tarım alanlarına sabotajları, şiddet eylemlerini, hükümet yetkililerinden bazılarının seçilerek öldürülmesini, rejimin sembollerine yönelik saldırıları yönetip genel bir kargaşa ortamı yaratarak Batista rejiminin kamusal ve ekonomik düzeni korumakta yetersiz olduğunu sergileyebileceğini, istikrarı diktatörün iktidarı terk etmesine yetecek derecede bozacağını düşünüyordu.

Ancak, ABC ile M267 arasında farklılıklar vardır. Bunlardan biri ABC'nin, Solcu Öğrenci fraksiyonu (ve o dönemin devrimci öğrencileri) dışında, 1933'te Küba'da muhalefet ile diktatör Gerardo Machado arasındaki anlaşmazlığı çözmeye çalışan Sumner Welles'in girişimlerini onaylaması ve yardımcı olmasıdır.¹ 26 Temmuz'un Amerikan hükümetinin ayaklanma eylemlerini nasıl yorumlayacağını dikkate aldığı kesindir. Fakat tam tersi kuşkular olmasına rağmen, Hareket'in kentlerde ayaklanma çıkarma

rolünü izlerken, Amerika'nın Küba krizine müdahil olmasını sağlamak gibi bir niyeti yoktu; hareketin üyeleri Washington'a ve tabii ki Küba halkına Batista'nın ülkeyi yönetemediğini göstermeye çalışıyorlardı. Dahası, 1930'larda muhalif grevlere şeker, taşıma ve tütün işçilerince yaygın bir katılım olmuştu. 1950'lerde de grevlere, hiç değilse 1955'teki şeker greviden sonra 500.000 ya da daha fazla işçi katılmıştı, ama Ocak 1959'a kadar böylesi toplu bir işçi hareketliliği görülmemişti.² Aslında ayaklanma boyunca M267'nin içinde işçilerin greve daha çok ekonomik taleplerini dile getirmek için mi yoksa rejime olan karşıtlıklarını ifade etmek için mi katılacakları konusunda tartışmalar devam etmişti. Eusebio Mujal'ın siyasi grevleri yasaklaması ve greve katılanları işten kovdurmakla tehdit etmesi rejime karşı olduklarını açıkça belirten ve bu duygularını iş bırakarak ifade etmek isteyen sendikali işçiler arasında belirleyici faktör olmuştu. Fakat ekonomik grevlerde de sorun yaşanıyordu. M267 ulusal bir örgüt haline gelmeden önce de Oriente ve Matanzas'taki taşra halkı dışında, işçi tabanlı rejim karşıtı eylemler vardı. 26 Temmuz'un ise işçileri ekonomik grevler için örgütlenme kapasitesi ya da deneyimi bulunmuyordu.³

İsyancıların "grev" tanımını daha kapsamlı "genel savaş" stratejisinin yerine geçirmeye başlamalarının nedenlerinden biri, Ulusal Yönetim'in hem Komünist Parti (PSP) hem de Küba İşçi Konfederasyonu (CTC) ile yaşadığı sıkıntılar ve kendi sınırlarının farkında olmasıydı: M267'nin işçilerin yönlendiriciliğinde ülke çapında iş bırakmayı sağlayacak yeterlilikte bir işçi tabanı bulunmuyordu ve bu nedenle milislerce gerçekleştirilecek şiddet eylemleri ve sabotajların ülke çapında bir ayaklanmayı ateşleyecek yegâne yöntem olduğuna inanıyorlardı. Yine de 1956-1958 arasında ülkedeki ekonomik koşullar kesinlikle büyüyen hoşnutsuzluğa ve 1958'in son aylarında halk sınıflarının hareketlenmesine katkıda bulunmuştu. 1957'de milli gelir % 6,46 oranında arttı. Fakat 1957-1958 döneminde aynı gösterge % 6,3 düştü.⁴ İşgücünün bir paydası olarak işsizlik ve gizli işsizliğin birleşik toplamı hep yüksekti; bunun nedenlerinden biri, şeker hasadının ölü sezonun uzun sürerek yılda birkaç ay yaklaşık 400.000 şeker işçisini işsiz bırakmasıydı. 1956-1957'de toplam işsizlik % 30,2'ye yükseldi, 1957'de bu rakam % 20,2 civarında sabit kaldı ve 1958'de oran % 19 oldu.⁵

1958'in sonuna gelindiğinde düşen reel ücretler orta düzey ve sanayi sektöründe çalışan işçileri vurmuştu. Bu, Batista rejiminin zayıflığının somut kanıtıydı ve kesinlikle yıl sonuna doğru halk muhalefetine patlamasına neden olan unsurlardan biriydi.⁶ Buna rağmen içinde Küba halkının çok geniş kesimlerini barındıran Batista karşıtı muhalefet hareketi, ekonomik koşulların kötü olmasından çok, o tarihteki tartışmaların alt başlığı sayılabilecek bir gerekçeden, 1934'teki Platt ıslah planını yürürlükten kaldırarak ülkeyi sıkıntıdan kurtaran 1940 anayasasının ilerici karakterine rağmen, reformcu, milliyetçi bir programdan etkileniyordu. Kentlerdeki yeraltı örgütü yaygın ama dikkatle seçilmiş hedeflere yönelik sabotajların yanı sıra örgütlü işçilerin toplu iş bırakmalarının ülke çapında başarılı bir grevi ateşleyeceğini düşünerek risk alıyordu. Yurtdışından gelen silahlar hiçbir bölgeye yetmediğinden, hareket aynı zamanda grev için gereken malzeme ve insan kaynaklarını koruma yönünde bir hat izliyordu. Bu nedenle 26 Temmuz yüzünü rakibi olan muhalefet gruplarına, Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) ve komünistlere (PSP) döndü. DRE ile yapılan görüşmeler Havana milislerinin sabotaj kampanyası için çok gerekli olan silahların elde edilmesini vaat ediyordu. PSP ile yapılan verimli görüşmeler de iki örgütün ayrı ayrı oluşturulmuş bulunan grev komitelerinin birleştirilerek politik anlamda önemli işçilerin yanı sıra sanat ve meslek örgütleri ile üniversitelerden çok sayıda insanın sokaklara çıkarılmasını sağlayacaktı. Fakat hareketin Küba Kurtuluş Cuntası'ndan ayrılması sırasında, DRE ve PSP ile görüşmeleri yürüten Faustino Pérez, her iki örgütle de denetleme ve karar verme yetkisini paylaşma taraftarı değildi. Ulusal Yönetim saflarında olan diğer kişiler gibi, Pérez'e göre de, uzun süreden beri beklenen ve kurtarıcı olacağı düşünülen birlik ideali 26 Temmuz'un muhalefetle bir uzlaşmaya varması yerine, onun üzerinde hegemonya kurması demekti.

1957 Eylül'ünde Cienfuegos'taki başarısız donanma ayaklanmasından sonra, M267 kitlesel mücadele olmaksızın ve Batista karşıtı harekete özellikle sanayi ve tarım işçilerini katmaksızın, bir "komplo" ya da silahlı eylemle diktatörlüğün alaşağı edilebileceği umuduna son vermişti. Hareket bu nedenle, Küba işçi hareketinin içinden gelen, eski bir komünist ve

Ortodoks Parti üyesi olan ve Eusebio Mujal'ın hükümet yanlısı liderliği altındaki örgütlü işçilerin zayıf noktalarından yararlanabilecek biri olan David Salvador'u örgütün içine almıştı. Hareket örgütlü işçilerin önemi konusundaki değerlendirmesinde haklıydı. PSP'nin hâlâ CTC'yi kontrol ettiği sırada, işçi hareketinin talepleri *Auténtico*'nun denetimi ele geçirdiği 1947'den sonraki dönemden daha az iddialı değildi. Daha da önemlisi *Auténtico*'cular kendi yozlaşmaları ve işçi politikalarını kutuplaştırmaları nedeniyle CTC'nin otoritesini azaltmışlardı. 26 Temmuz kendi başına işçilerle yalnızca sınırlı ilişkiler kurmuştu ve PSP'nin görüşüne göre yeni rejim sırasında sendikali işçileri temsil edemeyecek kadar yetersizdi.⁷ Fakat M267 Salvador'un yardımıyla genel greve Küba işçilerinin katılımını sağlamak için Ulusal İşçi Cephesi'ni (FON) kurdu.⁸

1950'lerin ortasında Küba, iki milyon kişiden oluşan bir işgücünün olmasıyla övünüyordu. Kübalı işçileri otuz üç federasyonda 1.641 sendika temsil ediyordu. Tüm bu federasyonlar CTC'de toplanmışlardı ve 1947'de Lazaro Pena yönetimi sırasında komünistlerin tasfiye edilmesinden bu yana CTC'ye Mujal başkanlık ediyordu. 1952'ye gelindiğinde CTC hükümet karşısındaki özerkliğini hâlâ koruyordu ve hatta o yılın mart ayında Batista'nın Başkan Carlos Prío'ya karşı yaptığı darbeyi protesto etmek için bir genel grev bile organize etmişti. Fakat Mujal, Batista ile pazarlık yaptıktan kısa bir süre sonra grevi sona erdirmeye çağrısı yaptı: CTC örgütlü işçilerin çıkarlarının gözetilmesi karşılığında yeni hükümeti protesto etmeyecekti.

Küba'nın o tarihte Latin Amerika'nın en ilerici anayasası olan 1940 anayasası maluliyet, yaşlılık ve işsizlik ödeneklerinin yanı sıra başka koruma araçlarını da güvence altına alıyordu. 1956'da Batista rejiminin çalışma bakanı, işten çıkarma prosedürü; ücret ve maaşların korunması; çalışma saatleri, bayram izinleri, hastalık izni ve tatiller gibi çalışma koşulları; anelik ödenekleri; işçi tazminatları ve sosyal güvenlik konularında çeşitli karar ve kuralları yürürlüğe koydu. Fakat bu ödenek ve korumalar için işçiler yine ağır bir bedel ödediler: Konfederasyona bağlı işçilerin grev yapması ve iş bırakması yasaklandı.⁹ Bir rapora göre 1954'te Küba işgücünün yarısından fazlası ya da bir milyondan fazla insan, CTC'ye bağlı sendikalara üyeydi.¹⁰ On yıl boyunca, şeker, tekstil, halat, imalat, taşımacılık, iletişim, ener-

ji, otel, restoran ve bankacılık sektörlerinde çalışan örgütlü işçilerin bulunduğu sanayi ve iş alanlarında işçilerle yönetim arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için kullanılan ilk mekanizma, toplu pazarlık değil, çoğunlukla ordu ve polis desteğinde hükümet müdahalesi oldu." Küçük işletmelerde, kahve ve tütün çiftçiliklerinde, sığır çiftliklerinde ve küçük tarlalarda sendikalar ya zayıftı ya da hiç örgütlenmemişti. Tarihçi Hugh Thomas'ın yazdığı gibi, "Kuyruklu Kadillaklarla gezen işçi liderlerinin çoğu devrim öncesi siyaset ile ilişkili rüşvet ve gangsterliğe karışmışlardı. Bunlar, toplumun neredeyse tüm kesimleri ve özellikle de sorumlu olmaları gereken ve açlıktan ölmek üzere bulunan işsizler üzerinde çok kötü bir izlenim bırakıyorlardı."¹² Bu dönemdeki yüksek işsizlik oranına ek olarak Küba işgücünün yaklaşık % 15'i gizli işsizdi.¹³

Grev yasağı bulunmasına ve CTC'nin ülkedeki sanayi işçilerinin çoğuna ev sahipliği yapan Havana'daki gücüne rağmen, Matanzas gibi eyaletlerde CTC'den kopanlar on yıl boyunca *Mujalci* grev yasasına başkaldırmışlardı. Şeker sanayiinden Conrado Becquer ve bankacılıktan José Maria de la Aguilera gibi bazı işçi liderleri hem 26 Temmuz'un hedeflerine ideolojik bir sempati duydukları, hem de CTC ve PSP'den tiksindikleri için FON'a katıldılar.¹⁴ Diğer işletmeler de, örneğin elektrik işçileri, Mujal'in Angel Cofiño'yu CTC yürütme kurulundan atmasını protesto etmek için grev yasasına karşı geldiler. Cofiño elektrik işçileri sendikasının başkanıydı; aynı zamanda da eski bir komünistti.

PSP'nin illegal konumuna rağmen komünistler limanlarda, taşımacılıkta, imalatada ve şeker sanayiinde önemli sayıda militana sahiptiler. Parti üyelerinin sayısı konusundaki tahminler farklı farklıydı. Bir değerlendirmeye göre 1951'de parti, CTC'nin yönetimini kaybettiği halde elli bin üyeye sahipti. CIA istihbarat raporuna göre 1958'e gelindiğinde üyelik sekiz ila on iki bin kişiye düştü ama bu da azımsanacak bir rakam değildi. Aslında 1930'ların büyük bölümünde ve resmen PSP adını aldıkları 1949'a kadar, Küba'nın güçlü işçi federasyonlarını, önce Ulusal Küba İşçi Konfederasyonu'nu (CNOC), ardından da isim değiştiren Küba İşçi Konfederasyonu'nu (CTC) kontrollerinde tutuyorlardı. PSP, 1934-1949 arasında sözde sivil ama Batista'nın etkisindeki başkanlarla, 1940-1944 arasında Batista'nın başkan-

lığında ve 1944-1948 arasında ve Grau'nun başkanlığının, tazminata ilişkin çeşitli işçi haklarının, toplu pazarlık, emeklilik ve diğer hakların alındığı ilk yıllarında kongrede çalışmıştı.¹⁵ 1942'de komünistlerin Küba'nın kamu politikalarına yüksek boyutlarda siyasi katılım göstermesi sonucunda Batista Komünist Parti lideri Juan Marinello ile genç bir iktisatçı ve komünist bir lider olan Rafael Rodríguez'i kabineye atmayı vaat etmişti.¹⁶ Parti, 1947'de, Çalışma Bakanı Carlos Prío döneminde CTC'nin denetimini kaybettiğinde çok sayıda komünist sendika yöneticisinin *Auténtico* Partisi'ne geçmesine ve iki yıl sonra parti yasaklandığında çok daha fazla sayıda üyenin partiden ayrılmasına rağmen, komünistler hâlâ önemli sayıda taraftara sahip olmakla övünüyorlardı. Yaklaşık üç yüz işletmede, CTC tarafından resmi kabul gören sendikalara meydan okuyan PSP ile ilişkili işçi komitesi bulunuyordu.¹⁷ Soğuk Savaşın antikomünist atmosferi yaygınlaştıkça, parti ve bazıları Küba'nın en başarılı meslek adamları ve sanatçıları arasında yer alan parti üyeleri giderek daha fazla düşmanca olan bir yaklaşıma maruz kaldı. İkinci Batista hükümeti dönemindeki baskı, CIA'nın kurduğu Antikomünist Baskı Bürosu'nun (BRAC) yardımıyla 1950'lerde giderek arttı ve komünist olmayan Batista karşıtı eylemciler bazı PSP üyelerinin BRAC'ye devrimci faaliyetleri ihbar ettiğinden kuşkulananmaya başladılar.¹⁸

Faustino Pérez ve Ulusal Yönetim'in diğer üyeleri partinin Batista ve *Auténtico* başkanlarıyla ilişkisi ve belki de en önemlisi, partinin yirmi beş yıl önce diktatörlüğe karşı Küba'da verilen mücadele sırasındaki tutumu nedeniyle, komünistlere kuşkuyla bakmaya devam ettiler. Komünistler 1933'te, diktatörlüğün devrilmesinin hemen öncesinde, Gerardo Machado'ya karşı yapılan genel grev sırasında başlangıçta öğrencilere katıldıktan sonra, grevin başarılı olmasının ABD hükümetinin müdahalesine ya da ülkeyi işgal etmesine yol açacağından korkarak komünistlere ve CNOC'ye grevi sona erdirmeye çağrısı yapmış, disiplinli kadrolarına işlerine geri dönme talimatı vermişti. Machado hükümeti de bunun karşılığında CNOC'yi resmen tanıma vaadinde bulunmuştu.¹⁹ Aradan on yıllar geçtikten sonra, özellikle CTC'nin Batista rejimiyle anlaştığı koşullarda, 26 Temmuz genç bir devrimci hareket için zor ve sorumluluk isteyen bir iş olsa da, komünistlerle pratik çalışmalar konusunda bir ilişki sürdürmenin Küba işçileri-

nin ve diğer parti sempatanlarının destek ve katılımını elde etme şansını artıracığını gördü. PSP'nin başarılı bir genel grev sürdürmek için gereken mali olanaklara sahip olduğunu söylemeye bile gerek yoktu.

Bu çerçevede FON bankacılık, içki imalatı, tekstil, taşımacılık, tütün, hayvancılık, iletişim, petrol, şeker, demiryolu grafik tasarımı, otel ve restoranlar gibi birbirinden farklı iş kollarında beyaz ve mavi yakalı işçilerle arasında bir bağ kurmaya çalıştı. Mart 1958'de "Sierra Maestra'daki milislerin eylem ve zaferleri işçi sınıfı ve halk arasında her kesimde yankı bulan bir dayanışma duygusu yarattığı için" FON eylemcileri "bir genel grevi yürütebileceklerini" hissettiler.²⁰ Ulusal Yönetim'in muhalefetin birliği doğrultusundaki sürekli ve belagatli kararlılığı Miami deneyimi nedeniyle zayıflamıştı. Buna rağmen kentteki önderlik FON'u, 26 Temmuz'un işçiler arasında Batista karşıtı bir üstünlük yaratması için uygun bir araç olarak değerlendiriyordu. M267 bunu minimum seviyede gerçekleştirmek için bile, Komünist Parti ile çalışma isteksizliğini yenmek zorundaydı. Fakat hareketin yaygın olarak duyurduğu ilk grev çağrısı olan ve 1958 Mart'ında yayınlanan "Yirmi Bir Maddelik Manifesto," grevin işçi sınıfı içindeki örgütlenmesi ve yönetiminden Ulusal İşçi Cephesi'nin (FON) sorumlu olacağını, FON'un aynı zamanda geçici devrimci hükümette proletaryayı temsil edeceğini bildiriyordu. Manifestonun yazarları bununla Batista sonrası hükümette örgütlü işçileri ne *Mujalci* CTC, ne komünistler, ne de bir başka işçi grubunun denetleyebileceğini ima ediyorlardı.²¹

PSP hem kendi içinde hem de kamuya açık biçimde 26 Temmuz'un tek başına ne grevi örgütlemesinin ne de Batista düştükten sonra CTC'yi denetlemesinin mümkün olduğunu ifade ediyordu. Partinin illegal yayını *Carta Semenal*'de mart manifestosu "hatalı" ve "sekte" addediliyor, gerekçe olarak da FON'un birçok işçi grubundan yalnızca biri olduğu, önemli olmasına rağmen onu yegâne grup saymanın yalnızca gerçekçilikten uzak (bu nedenle geçici) olmakla kalmayıp aynı zamanda ve üstüne üstlük işçilerin dileklerine karşı çıkacağı, onların daha da bölünmesine yol açarak grevin temelini zayıflatacağı öne sürülüyordu. CNOC gibi bir dev *Auténtico*-CTC döneminin yolsuzluk ve suiistimal düzeyine hiç yaklaşmazsınız başarıyla yönetmiş bulunan siyasi bir örgütten gelen bu eleştiri an-

lamlydı.²² PSP görüşlerini doğrudan bildirmek için Oriente’de çalışan bir üyesini Bayamo’daki üssünde bulunan Che Guevara ile görüşmeye gönderdi. Guevara kent ayaklanmasının içinde değildi ve Ulusal Yönetim üyelerini yumuşak, zihinleri Amerikalıları kışkırtmaktan kaçınmakla fazlasıyla meşgul olan ve Guevara’nın başardığı gibi kendilerini orta sınıfın tuzaklarından koparamamış kişiler olarak değerlendiriyordu. Komünistlere felsefi bir yakınlık duyduğu açıktı. Jacobo Arbenz’in başkanlığı sırasında yaşadığı Guatemala’daki deneyimlerinden sonra Guatemala Komünist Partisi ile bağlar geliştirmişti.²³

Guevara, PSP’nin mart manifestosunda yer alan FON’un grevci işçilere öncülük edecek yegâne kuruluş olması fikrine yönelttiği eleştirileri haklı buldu. Castro’yu grevin başarısı ve gerillaların güçlendirilmesi için PSP ile anlaşmak gerektiği konusunda sıkıştırdı. Aslında Guevara Fidel’e partinin “hiçbir konuda taktik tartışmaya girmeksizin hareketin emirlerine koşulsuz olarak uymayı” teklif ettiğini bildirmiş, “Onu Ulusal Yönetim ve onlarla *sierra* arasında var olan farklılıklar konusunda uyarmayı görev bildim. Grev komitelerinde çalışmayı ve Ulusal Yönetim’in muhalefetine rağmen komitelere girmeyi planlıyorlar. Kendi kanalları aracılığıyla *sierra*’ya doğrudan malzeme tedariki yapacak bir komite oluşturacaklar.” demişti.²⁴ Böylece hem PSP hem de Guevara, Castro’yu daha geniş kesimlere ulaşmaya ikna ederek Ulusal Yönetim’in yetkisini aşmaya çalıştılar; komünistlerin siyasal-stratejik gerekçeleri varken, Guevara Ulusal Yönetim’e güvenmiyor, kent ayaklanmasının Batista’yı yerinden etmek için uygun bir yol olduğunu düşünmüyordu. PSP 1958 Mart’ının sonlarına doğru partinin görüşlerini doğrudan Fidel Castro’ya anlatmak amacıyla Osvaldo Sánchez Cabrera’yı *Sierra*’ya gönderdi.²⁵

Castro ayın sonunda sınırlı bir biçimde dağıtılan ikinci manifesto yayınlayarak hareketinin “politik bayrak sallama ve kişisel rekabeti aşma” kabiliyeti olduğunu göstermek istedi. Castro FON’un sorumluluklarını şöyle kaleme aldı:

İşçiler arasında genel greve öncülük ederek örgütlemek.. Hareketimiz hiçbir şeyi dışlamamaktadır. Siyasal ya da devrimci savaşıklık-

ları hangi düzeyde olursa olsun, tüm Kübalı işçilerin işyerlerindeki grev komitelerine katılma hakkı vardır. Ulusal İşçi Cephesi sektör bir örgüt değildir; diktatöre karşı mücadelede işçileri birleştirmeyi ve yönetmeyi amaçlayan bir araç olarak algılanmaktadır. FON yönetimi çalışmalarını tüm siyasal ve devrimci örgütlerin işçi sekişyonlarıyla koordine ederek yürütecektir... ve sınıfının ekonomik ve siyasal talepleri için savaşılan tüm örgütlü çekirdeği ile hiçbir işçinin bu yurtseverce çabanın dışında kalmaması için uğraş verecektir.²⁶

Castro bu çok daha geniş bir alana hitap eden açıklamayı Guevara ve PSP'ye yanıt olarak yayınlamış ve Ulusal Yönetim'in işçileri grev için örgütlerken benimsediği partizanca yaklaşımın neden olduğu hasarı tamire çalışmıştı. Hareketin Batista'ya karşı geniş bir koalisyon gücünü desteklediğini göstermeye çalışırken bile Ulusal Yönetim içindeki taktik işbölümüne saygı göstermişti. Santiago'daki bir bağlantıya kendisinin "grev talimatını" kişisel olarak veremeyeceğini, "bunun grev çağrısı yapan ilgili örgütlerce yapılması gerektiğini" yazmıştı.²⁷

Santiago'da devrimcilerin yeni manifestoya verdiği yanıt Havana'da verileden farklıydı. Oriente'nin PSP, M267 ve diğer muhalif grupların 1950'lerin büyük bir bölümünde birlikte çalıştıkları başkentinde, hareketin eyalet koordinatörü Vilma Espín eylemcilerin Fidel'in kapsayıcı jesti ile "hareketlenip cesaretlendiklerini" ve grev hazırlıkları sırasında "bundan daha istekli ve disiplinli" olamayacaklarını bildirdi.²⁸ Fakat Havana'da David Salvador Castro'nun yeni kapsayıcı politikasına, "gerekçe göstermeden bugüne değin izlediğimiz yolu değıştirdiğini" söyleyerek güçlü bir biçimde itiraz etti. Bu itirazlar yüzünden Faustino Pérez, Salvador'un değışikliği FON üyelerine önceden bildirmesine kadar yeni belgenin dağıtımını erteledi. Pérez Fidel'e manifestonun "bir atom bombası etkisi yaptı"ğını yazdı. Buna rağmen Pérez ve Salvador direnci kırmayı bildiler ve Havana'da aslında hiç dağıtılamayacak olan yeni belgeyi baskıya gönderdiler.²⁹

İkinci manifestonun ardındaki gönül alıcı niyete rağmen, Pérez komünistlerle olan görüşmelerinde eski tutumuna benzer bir ketumluk sergiledi. Nisan başlarında Havanalı bir radyologun odasında PSP Ulusal Ko-

mitesi'nden iki yetkiliyle, Anibal Escalante ve Ursinio Rojas ile karşılaştı. Pérez onlardan yakında yapılacak olan genel grevi desteklemelerini istedi. Fakat daha sonra yaptığı değerlendirmeye göre, PSP koşulların olgunlaşmış olduğunu kabul ettiği halde, Escalante iki örgütün önce ortak grev komiteleri oluşturmaları konusunda ısrarcı olmuştu. Pérez böyle bir işin “yılar olmasa da aylar alacağını” ve ortada değiştiremeyecekleri “bir anlaşma ve tarih bulunduğu için bunun çözümsüz bir problem olduğunu” düşündü.

Onlara, o grubun komitelerinin var olup olmamasından bağımsız olarak FON aracılığıyla örgütlenen... bazı durumlarda partiyle bağlantılı çalışan, ulusal düzeyde yönetilmeyen ama aslında var olan her bir kuruluşun en azından grevi desteklemesi gerektiğini bile söyledik. Fakat onlar daha büyük bir kıvılcım yaymak için bir örgütlenme planı yapılması konusunda ısrar ettiler. Ve tabii ki bizim belirlenmiş bir tarihin baskısı altında olmamız dolayısıyla onlardan daha fazla baskı altında bulunmamız temel çelişkiyi oluşturdu. Bu nedenle onlara grevin tam tarihini bile söylemedik. Çünkü onlarla koordinasyon yapamayacağımızı gördük; desteklerini alamayacak sak tarihi söylemeye de gerek yoktu.¹⁰

Toplantıdan sonra PSP Fidel'e bir mektup yazarak Pérez, M26'nin grev stratejisi ve özel olarak FON konusunda şikayetlerde bulundu. Castro'ya nisan başında gönderdikleri iki rapora göre, Pérez bastırmak için “hiç zaman bulunmadığı” gerekçesiyle onlara ikinci mart manifestosunun bir kopyasını bile vermeyi reddetmişti. Fakat Oriente'deki parti üyeleri metni Che Guevara'nın gerilla gazetesi *El Cubano Libre*'den almışlardı. Manifesto-yu bastırarak dağıtmayı teklif eden parti, mektuba “Sorduğunuz için... size değerlendirmemizi sunuyoruz”, “FON'un çok yaygın bir örgütlenme olduğunu söylemek abartılı olacaktır. FON'a dayanarak grevi örgütlemek mümkün olmayacaktır” diye Castro'yu uyararak devam ediyordu.¹¹ Fidel'in beş yıl önce gerçekleştirdiği Moncada kışlası baskınına yönelttiği eleştirileri tekrarlayan parti, “26 Temmuz önderliğinin işçilerin grevine güvenmeyerek silahlı eylem başlatmaya karar vermesi”nden yakınıyor ve ülke çapındaki bir gre-

vin başarısını “şansa ya da yalnızca kendiliğinden eylemlere dayandırmanın bütünüyle macera olacağı” konusunda uyarıda bulunuyordu.³²

Komünistler bu itirazlarına rağmen Castro’ya ve Ulusal Yönetim’e grev komitelerini işçiler arasında ve “sivil toplum kuruluşlarında” 26 Temmuz ile birlikte koordine etmeye hazır olduklarını tekrarlayarak polis baskısına ve grev kırıclara karşı gösteriler düzenleyerek birlikte yanıt vermeyi, diğer Batista karşıtı gruplara mensup işçilere ulaşmayı ve grev gününe birlikte karar vermeyi önerdiler.³³ Castro’ya yazılan mektupta Ulusal Yönetim’in böylesi önerilerin Batista’yı devirecek nihai eylemi geciktirme niyeti taşıdığı yönündeki kuşkularına karşılık vermek için de, “Bu önerilerin amacı başlangıcı yavaşlatmak değil, onu ilerletmek ve güvence altına almaktır. Önerdiğimiz her şey hemen yapılabilir.” ifadesine açıkça yer veriliyordu.³⁴

Komünistler Fidel’den özel olarak *llano*’daki yoldaşlarını düzeltmesini kibarca rica etmiş ve grevi cömertçe desteklemeye hazırmış gibi göründükleri halde, parti grevin geciktirilmesini kamuoyuna açık bir biçimde CTC’nin grev kırma tehditlerini ya da hükümet baskılarını dikkate alarak değil de, daha çok “partilerin, grupların ve muhalif kesimlerin aralarında ki bölünme ve bunların kendi aralarında üst düzeyde koordine olamamalarını” gerekçe göstererek kınadı. Tabandakilere göre “işçiler ile halk arasındaki birlik yüzlerce grev komitesinin kurulması sayesinde büyüyordu”, fakat üst düzeyde “ortak bir plan bulunmuyordu.” Halka güvenmeyenler, “kendi deyişleriyle açık bir Amerikan müdahalesine hız vermek amacıyla... kitlelerden kopuk tekil eylemler yaparak” kendi kozlarını oynamaya başlamışlardı.³⁵ Komünistler grevi militarize etme planlarını provokatif bir biçimde, 1933’te yaptıkları Machado karşıtı grevden çekilmelerine yol açan meseleleri tekrarlayarak, 26 Temmuz’un içinde Batista rejimini sona erdirmek için Amerikan müdahalesi isteyenlerin varlığına bağlıyordu.

Che Guevara bunu kabul etti. FON’un ve Ulusal Yönetim’in, yeralı örgütünün gerçek bir sosyal devrime muhafazakârca antipati duymasının yanı sıra, tabiatında ABD’ye saygının bulunması nedeniyle komünistlerle birlikte çalışmaya isteksiz olduklarını düşünüyordu. Guevara Fidel’in dikkatini partizan ayaklanmasına çekmeyi başardıktan sonra, grev planlarıyla ilişkisi neredeyse bütünüyle kesildi; grevin başlayacağı tarihi bilmiyor-

du, Fidel ya da René Ramos Latour'dan otoyol ulaşımının engellenmesi dışında herhangi bir talimat almamıştı.

Öyle görünüyor ki, Fidel ve Oriente'deki *llano* yönetimi, tıpkı Lato-ur gibi Guevara'yı grevin hemen öncesindeki günlerde bilerek işin dışında bırakmışlardı. Guevara, 31 Mart'ta Fidel'in birliğinden ayrılarak Bayamo'daki milislerin sorumluluğunu üstlenen Camilo Cienfuegos'a "Bana yaptığın her şeyi anlat... Orada işler nasıl gidiyor, burada orada neler olduğu konusunda hiçbir bilgim yok." diye yazdı. İki gün sonra da, "Bildığın her konuda bana bilgi vermen çok önemli... yalnızca askeri açıdan değil, aynı zamanda ulaşımın engellenmesi ve genel grev konusunda da, çünkü hiç bir konuda kesinlikle bir şey bilmiyorum." diyerek isteğini yineledi. Aslında grevin hemen öncesinde Che'nin Ulusal Yönetim ile ilişkisini sağlayan tek şey Vilma Espín'den gelen bir mektup oldu. Espín, Santiago'nun "pratik olarak kuşatıldığını" ve Manzanillo ile Bayamo dışında tüm eyaletlerin elektrik ve telefonlarının sabotajlarla kesildiğini bildiriyordu. Devrim için tayin edici olabilecek olayların tam ortasında Espín belki de alaycı bir biçimde "Öyle umuyorum ki kısa bir süre sonra sıcak bir banyo yapabilecek ve bir Simmons yorganiyle uyuyabileceksin" diyordu. Greve karşı çıkan ve onun orta ve üst sınıflardan gelen savunucularına güvenmeyen Guevara'nın bu kısa nota nasıl tepki verdiği tahmin edilebilir. Guevara aynı gün Espín'in mektubuna değinerek Castro'ya "Ulusal Yönetim tüm eyaletin sarsıldığını bildirdi ama... bana grevin nasıl gittiği hakkında bilgi vermeye devam et, hiç haber alamıyorum" diye yazdı.³⁶

Espín'in verdiği bilgilere rağmen Guevara, Ulusal Yönetim'in PSP ile gerçekten birlikte çalışmaya gönülsüz olduğunu göstermek için kasıtlı bir biçimde sabotajları yavaşlattığını ve elektrik işçilerinin greve katılmasını engellediğini düşünüyordu. Grevden bir gün önce Fidel'e Ulusal Yönetim'in Bayamo'daki iş bırakma ve sabotajların boyutlarını abarttığını, kendisinin bizzat giderek kenti durdurmaya gönüllü olduğunu yazdı. M267'nin liderlerinden birinin Fidel'i örgütün militanlarının önünde eleştirdiğini, bunun "FON açısından grevde zafer kazanıldıktan sonra bir darbe yapılmasını emrederek gerçek renklerini gösteren" bir "minnettarlık" belirtisi olduğunu bildiriyordu.³⁷ Guevara Ulusal Yönetim'in hataları konu-

sunda Fidel'i yalnızca birkaç hafta önce ikna etme şansına kavuşmuştu. Ama birkaç gün içinde buhatalar yeterince açığa çıkacaktı.

Aslında Faustino Pérez diğer muhalefet gruplarıyla birlikte çalışma konusunda samimi kuşkular taşıyordu. Castro'nun tüm işçi gruplarıyla birlikte çalışma önerisinden yararlanmalarından korkuyor ve hareketin diğer örgütlerin yardımı olmaksızın çok az şey yapabileceğini hissediyordu. Fakat her türlü bedeli göze alarak "yeniden çoğunluğu partilerin, örgütlerin ve grupların kazanç peşinde olan sözde liderlerinden oluşan Kurtuluş Cuntası gibi işlevsiz, sahte ve içi boş bir birliğin içine düşmekten" kaçınmaya çalışmalıydı.³⁸ Batista karşıtı mücadeledeki rakiplerinin ayaklanma sırasında ya da sonrasındaki iktidar yarışında merkezi çalmalarına izin verme fikrinden nefret ediyordu.

Pérez "içi boş birlik" paktları konusundaki kuşkularını Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) ile Havana'da, batıdaki ve merkez eyaletlerdeki milislere silah tedariki konusunu görüşürken oldukça açık ifade etmişti. Miami Paktı çöktükten sonra DRE'nin genel sekreteri Faure Chomón yanında on altı kişiyle birlikte bir tekneye binerek Küba'ya gelmiş ve 13 Şubat 1958'de Sierra de Escabray dağlarında bir gerilla cephesi açmıştı. Cephe hızla büyüyerek toplam yirmi dokuz kişiden oluşan üç birlik oluşturmuştu. DRE eskiden beri "en üst düzeyde vurmak" ya da diktatörlüğe son vermek için Batista'yı öldürmek gibi hedefleri olan bir stratejiye sahip olduğu halde, yayınladığı bir manifestoda DRE'nin yalnızca geçici olarak gerilla savaşı taktiklerini benimsediğini açıklanıyordu.³⁹ Gerçekten de geçiciydi. Ayın sonunda üç adamı ordu birlikleri tarafından öldürülen Chomón ile arkadaşları dağları terk ederek Havana'ya geldiler ve 1957 Mart'ında başkanlık sarayına yapılan ve neredeyse Batista'yı öldürecekleri DRE-OA saldırısının birinci yıl dönümünü anmak için çeşitli askeri eylemler yapmayı tasarladılar.⁴⁰

Chomón ve Pérez başkentte çeşitli vesilelerle askeri planları ve genel greve olası DRE katılımını tartışmak için bir araya geldiler.⁴¹ Chomón, Pérez'in Ulusal Grev Komitesi'ndeki arkadaşlarına "DRE'ye mücadelenin tüm önderliğini temsil hakkını ve... gelecekteki hükümet de dahil olmak üzere" ayaklanmanın "daha ileri evrelerdeki yönetimini... ve daha bütünlüklü birlik anlaşmalarının sorumluluğunu" verdikleri takdirde DRE'nin o

tarihte Havana dışında saklanmış bulunan çok sayıda silahı M267'ye vereceğini söylemesini önerdi. Pérez önce 1957'de hapishanede DRE üyeleriyle birlik paktını tartışırken “onların katılmasına izin verirken partizanca davrandığını” itiraf etti.⁴² Fakat Chomón, Pérez'in silahların karşılığında önerilen anlaşmayı kabul etmekte karar vermeyi geciktirerek saçmaladığını öne sürdü. 30 Mart'ta Küba polisi Havana'nın banliyösü Santa Fe'de bir eve baskın yaptı ve Pérez'in Castro'ya yazdığı gibi “neredeyse DRE'nin sahip olduğu her şeyi ele geçirdi.”⁴³ Artık hareketin eski rakipleriyle “daha stratejik” ya da “bütünlüklü birlik anlaşmaları” yapma konusunda bir nedeni kalmamıştı.

Grev arifesinde devrimcilerin karşısına çeşitli engeller çıktı: Milislerin çok az sayıda değerli silaha sahip olması, Havana'daki üst düzey milis komutanlarının katledilmesi, ne PSP ne de DRE ile ortak çalışma konusunda anlaşmaya varılabilmesi, FON içerisindeki antikomünizm ve partizanlık, resmi işçi hareketinin pasifliği ve Batista'nın güvenlik güçlerinin vahşice yürüttüğü baskılar. Buna rağmen, hareketin Armando Hart'tan boşalan ulusal koordinasyon görevini devralmanın yanı sıra M267'nin Ulusal Grev Komitesi'nin Havana'daki “örgütlenme ve propaganda” koordinatörü olan Marcelo Fernández, kapsamlı bir “devrimci genel grev için örgütlenme ve gelişme planı” oluşturmak için kaleme sarıldı; aslında bu, ulusal grev sırasında milislerin, işçilerin, “sivil direniş”in ve grev komitesinin “propaganda” bölümlerinin görevlerini saptayan bir projeydi. Fernández grevden önce bu planın yalnızca on bir kopyasını dağıttı: Kopyalar Fidel'e, Ulusal Grev Komitesi'nin beş üyesine ve altı eyalet grev koordinatörüne gönderildi.⁴⁴

Grev komiteleri ulusal, eyalet ve belediye düzeylerinde yalnızca 26 Temmuz'un kendi kuruluşlarının temsilcilerinden oluşuyordu: milisler, FON, sivil direniş, propaganda ve örgütlenme. Plan hareketin her bir bölümünün rolünü belirtiyordu. O anın gerçekliğine uygun olarak oluşturulan plan pek edebi olmamakla birlikte, ulusal grevin en iyi koşullarda nasıl yapılacağı konusundaki toplu görüşü yansıtıyordu.

Plana göre milislerin odaklanacağı temel şey, kargaşa ve kaos yaratmak için şiddet kullanmak olacaktı. Grevin ilk gününde milisler yolları kesecek, yakınlardaki binaları işgal edecek, polis motosikletlerine ve devriye

arabalarına molotof kokteyli ile el bombası atacaktı. Ordu ve polisle doğrudan karşı karşıya gelinmemesi uyarısında bulunan plan, milislere komando baskınları, “baskı uygulayan güçlerin konsantrasyonunu bozmak ve onları engellemek amacıyla” vur-kaç saldırıları ve gerilla eylemleri yapılması talimatı veriyordu. 1 Nisan’da milisler *Mujalci* işçi liderlerini, *Batistacı* siyasi figürleri ve Batista’nın kısa süre önce açıkladığı Haziran 1958 seçimleriyle ilişkili herhangi bir politikacıyı hedef alan suikastlara başlayacaktı. Milisler aynı zamanda Küba’daki okullarda “ne pahasına olursa olsun grevi sürdürmekten” sorumluydular. Havana civarındaki küçük askeri kışlalara saldırarak; elektriği, telefonu ve suyu kesecek; köprüleri havaya uçurarak, araçları yakarak ve caddelerde barikatlar kurarak ulaşımı engelleyeceklerdi. Son olarak ise, milis şefi René Ramos Latour isyan ordusunun komutanları ile “geniş ölçekli silahlı eylemler arasındaki ilişkileri” koordine edecekti.⁴⁵ Plan, “Halkı genel grevin aktif bir parçası haline getirmeliyiz. Onları devrimciler için güvenli bir ortam sağlamaya, sokak protestoları düzenlemeye, molotof kokteylleri hazırlamaya ve ulaşımı engellemek için sokaklara çöp dökmeye teşvik etmeliyiz” diyordu. Hareketin militanları grevden önce “bu halk hareketlerine öncülük edecek” işçi ve öğrencilerden oluşan mahalle komiteleri oluşturacaklardı. Çünkü “halk grev sürecinde gözlemci değil, aktör olmalı”ydı.⁴⁶ Silahı bulunmayan milisler, çoğu örgütlenmiş bulunan kent halkından kendiliğinden patlamalarla da olsa destek alamadıkları takdirde, neredeyse imkânsız ve olağanüstü riskli bir işe girişmiş olacaklardı.

“Plan” PSP ve Guevara’nın FON’un Kübalı işçileri etkileyen ekmek davasını yürüten komünistleri ve diğer örgütlü işçi gruplarını dikkate almadığı yönündeki kuşkularını doğruluyordu. David Salvador işçilerin *Mujal*’in yürürlükte olan ve iyi uygulanan grev yapmama talimatı karşısında, kendilerine paravana olacak şiddet eylemleri olmaksızın greve katılamayacağına dair kuşkularını Ulusal Yönetim’e çok önceden bildirmişti.⁴⁷ Devrimcilerin, ülkenin kimi yerlerinde rejim karşıtı işçi eylemlilikleri bulunmasına rağmen işçilerin desteğine güvenemeyeceği varsayımı, hareketin şefinin düşünce tarzını da etkilemişti. O da son aylarda işçilerin *Mujal*’e başkaldırma isteğinin M267’nin sanayiye, kamu hizmetlerine ve ulaşımaya yönelik başarılı sabotajları sayesinde oluştuğunu düşünüyordu; bu eylem-

ler, örneğin tren ve otobüs çalışanlarını “taşımacılık şirketlerinin uğradığı kâr kaybının mantıklı bir sonucu olan işten çıkarmalar ve ücret kesintilerine karşı grev yapmaya zorlamıştı.”⁴⁸

M267’nin işçi eylemcileri yine de, grevden önceki günlerde işyerlerindeki “tansiyonu artırmak için” bildiler dağıtacak ve yakındaki grevi bildiren afişler asarak işçilere FON’un “grev hareketini yönetmekten sorumlu” olacağını bildireceklerdi. Grev çağrısı yapıldığında ise, 26 Temmuz işçilere işlerini “bırakmalarını”, aksi takdirde grev kırıcı olarak niteleneceklerini söyleyecek, “gizlenmeyerek”, “mahalle komiteleri” tarafından örgütlenen “halk hareketlerine” katılmaları talimatını verecekti. Fakat FON’un en önemli fonksiyonu, grev başladıktan sonra işçi komitelerinin “sendika seçimleri yapıncaya” kadar her bir şubenin “geçici yönetimi” olarak hareket etmesi, “26 Temmuz tarafından eğitilen ve esas olarak ona üye olan” işçi komisyonları oluşturması olacaktı. Aslında bütün işler Fernández’in projesine uygun olarak giderse, 26 Temmuz CTC şubelerindeki işçi komisyonlarının, genel sekreter, örgütlenme, önerge ve yazışma, propaganda ve finansmandan sorumlu sekreterlerle yönetim ve hükümet yetkilileriyle yapılan görüşmelerde sendikayı temsil edecek olanlar da dahil olmak üzere sekiz üyesini atayacaktı. Yani FON, Batista devrildikten sonra CTC’deki *Mujalci* düzeni tasfiye etme aracına dönüşecekti.⁴⁹

M267, Sivil Direniş Hareketi’nin greve katılması konusunda işçiler için yapılan plana benzemeyen, oldukça partizanca ve daha çok birliği hedefleyen bir plan çizdi. Sivil Direniş tanımı gereği harekete sempati duyan meslek adamlarını kapsayan bir cephe örgütü olduğundan, plan ülkenin 144 idare bölgesinin her birinde grev komiteleri oluşturulması çağrısı yapıyordu. Her bir komitede üç Sivil Direniş üyesi bulunacak, bunlardan biri özel sektörden olacak, biri de Küba’nın esnaflarını temsil edecekti. Beş kişilik komitenin her üyesi kendi alanında “ajitasyon” yapacaktı: Sivil Direniş militanları barları, madeni eşya dükkânlarını, eczaneleri, giysi mağazalarını, kuaförleri, sinemaları, restoran ve lokantaları kapatacak; işletme temsilcileri sanayide, bankalarda ve diğer ticari kuruluşlarda grevi yönetecek ve meslek temsilcileri hukuk bürolarını, doktor ve diş hekimi muayenehanelerini, mühendislik ve mimarlık şirketlerini, halkla ilişkiler ve mu-

hasebe şirketlerini ele geçireceklerdi. Sivil Direniş üyeleri bunlara ek olarak okulları kapalı tutmaktan, vergilerin ödenmemesini teşvik etmekten ve kamu görevlilerini istifa etmeleri için “ikna” etmekten sorumluydular. İşçilerin ödülü grevden sonra CTC’yi denetleme hakkını elde etmek olacakken, Sivil Direniş üyelerinin ödülü de aynı şekildi iktidardı; çünkü her bir yerel grev komitesi ülkenin her yerindeki belediyeleri işgal ederek geçici yönetimler oluşturacaktı: “Grev sonuçlandığında, tüm beldenin Sivil Direniş liderleri beraberlerinde temsilcilerle, milislerin desteğiyle işgal ettikleri bakanlıklar, geçici belediye yönetimleri, postaneler, gümrükler, savcılıklar, vb kamu kurumlarında bulunmalıdırlar.”⁵⁰

Eğer grev planlandığı şekilde giderse “propaganda” bölümünün hareket adına yayınlayacağı ilk bülten şöyle olacaktı:

Havana halkına: Genel Grev Küba’nın her yerinde başarıya ulaşmıştır. Muzaffer devrimci ordumuz Sierra Maestra’dan inmiş olup Oriente eyaletinin tüm yönlerine doğru ilerlemektedir. Fidel Castro Manzanillo’yu almıştır ve Santiago’yu ele geçirmek üzeredir. Nicarro madeni Kumandan Raúl Castro komutasındaki 26 Temmuz milisleri tarafından işgal edilmiştir.

Havana’da genel grev başarıya ulaşmıştır. Kentteki tüm ulaşım felce uğratılmıştır. Elektrik kesiktir. Telefon hizmeti yoktur. Su bulunmamaktadır. Gazete çıkmamaktadır. Tüm sanayi durmuştur: Modelo, Polar ve Tropical Bira Şirketleri, Esso ve Shell rafinerileri, Gancedo damıtım, Goodyear, Sabates, Crusellas, Coca Cola, Pepsi-cola, Materva şişeleme şirketleri, radyo ve televizyon istasyonları CMQ Telemundo, Radio Progreso, CNC, Liman’daki tüm denizcilik işletmeleri, bankalar, giysi mağazaları El Encanto, Fin de Siglo, Ten Cent, Sears, barlar, eczaneler ve sinemalar kapalıdır. Dün 23. Cadde ile L caddesinin kesiştiği noktada milislerimiz altı devriye arabasını ateşe vermiş, personelinin kaçmak zorunda bırakmıştır.

Doktor Manuel Urrutia Miami’den Havana’ya her an dönebileceğini bildirmiştir. Kongre başkanı Doktor Alliegro Rancho Boyeros’tan

kaçmayı başarmıştır. Batista kalan bakanlarıyla toplanmış hükümeti bırakmayı görüşmektedir. Havanalılar, bir adım geri atılmayacaktır! Altı yıllık mücadele zaferi getirmiştir! Ulusal Grev Komitesi, Havana.⁵¹

Fernández, altı gün süren genel ayaklanmadan sonra bizzat ordunun Batista'yı istifa edip ülkeden kaçmaya zorlayabileceğini; işçiler, meslek adamları ve öğrenciler Yargıç Urrutia'nın hükümeti devralmasını talep ettiğinde, 26 Temmuz'un Ulusal Grev Komitesinin, verdiği kararlarla ayaklanmanın meşrulaştırılmasına yardımcı olan Santiago yargıcının iktidara getirilmesini sağlayacağını söyleyerek devam ediyordu. Bunun ardından "bu dönemdeki karışıklıktan yararlanacak olan" milisler "kışkırları, polis karakollarını ve donanma garnizonlarını işgal edecek", silahsız milislere ve işçiler ile direnişçi kadrolara silah dağıtacaktır. Sonra, hareketin *Revolucion* adlı gazetesinin Batista sonrası ilk sayısı yayınlanacaktır. Öğrenciler, milis ve direniş güçleri düzeni korumak için komisyonlar oluşturacak, caddelerde devriye gezerek yağmacılık yapmak ve etrafı tahrip etmek isteyenlere engel olacaktır. Son olarak, "Devrimci Ordu'nun Genelkurmayı ve özellikle Başkomutanı Fidel Castro... Santiago de Cuba'yı ele geçirecek, ordunun birinci alayının askeri komutasını devralacaktır. Bu, başkentte karşıdevrimci bir darbeye teşebbüs edilmesi olasılığı karşısında muhteşem bir engel oluşturacaktır."⁵²

Fakat engebeli ve karmaşık devrimci politika dünyasında bu sonucu sarsıntısız bir biçimde gidilmesi pek mümkün görünmüyordu. İşlerin genel grev projesinde tasavvur edildiği gibi gitmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Faustino Pérez FON yönetimindeki kendi adamlarına grevin hemen ertesi gün ilan edileceğini söylemek için 8 Nisan'a kadar bekledi ve hareketin üst düzey kadrolarından, grevin başlamasından iki saat önce ulusal radyodan yapacağı grev çağrısına kadar tabandaki örgütçülere bilgi vermemelerini istedi.⁵³ Ancak 26 Temmuz'un "ülkenin her düzeyindeki" birimleri ile FON eylemcileri, örgütün "gizli" iletişim "kanallarının" grevin bildirilmesi için iki saat öncesinden değil "72 saatlik bir süre" öncesinden bildirilmesine yetecek güvenliği barındırdığını düşünüyorlardı.⁵⁴

Ulusal Yönetim'in grev liderleri askeri stratejilerini geç bildirmele-

rinin taşıdığı riskleri anladılar ve bunun devrimci saflardaki partizanlığı hafifletmeye yaramadığını gördüler. Marcelo Fidel'e, "Her şey rejimin grevi kanla bastırmaya hazır olduğunu gösteriyor... Zirveye ulaşıyoruz ve sonumuzun nasıl olacağını hissedebiliyorum. Senin de belirttiğin gibi tüm ulus özgürleşmeye ya da yok olmaya hazır. Ve Küba yok olmamalıdır." diye yazdı." Fakat grev arifesinde, köşe taşı olan milisler ve işçiler oldukça kısıtlanmış ve güçsüzleştirilmişti. Ne rakip grupların aralarındaki görüşmeler ne de yurtdışından silah ve patlayıcı getirmek için yapılan maliyetli planlar adadaki altyapı ve sanayide kargaşa yaratmaya yetecek malzemenin sağlanmasına yaradı. Aynı şekilde, yaygın polis ve asker baskısı, Mujal'ın CTC'sinin siyasetle ilgilenen işçilere tehditler yağdırması, komünistlerle yapılan görüşmelerin son dakikada başarısızlığa uğraması, silah sağlayabilecek ve başka açılardan işbirliği yapabilecek olan DRE ile bir anlaşmaya varılamaması ve 26 Temmuz'un şiddet eylemlerine oynaması, diktatörün devrilmesiyle sonuçlanabilecek ulusal grevin gücünü zayıflattı. Ancak ayaklanmayı planlama "kasırgasına" katılan hiç kimse gidişatı yavaşlatamıyor, vites değiştiremiyordu. 26 Temmuz belirli bir yola girmişti ve kısa süre sonra ortaya çıkan sonuçları görecekti.

“KAOSUN SINIRINDA”

NİSAN 1958

Havana'daki grev “felce” uğradı. Trajik sonuçlar ise saymakla bitmez. Yalnızca diktatörü devirmek için çıkan bir fırsat daha hüsrarla bitmekle kalmadı, Küba toprakları yine çok miktarda kanla yıkandı. Bu da hem kamuoyunda hem de çoğu devrimci liderde, hatta kendi hareketimizde bile genel grev konusunda geliştirdiğimiz strateji ve silahlı ayaklanmanın artık doğru olmadığı şeklinde yanlış bir izlenim yarattı ve bu durum hem kendi birlik çağrılarımızı hem de ordular arasında savaş tezimizi şekillendirdi.

FAUSTINO PÉREZ'DEN ARMANDO HART'A, 3 EKİM 1958

Dokuz Nisan 1958 sabahı saat on birde 26 Temmuz hareketi ülke çapında bir genel grev çağrısı yapmak için Havana ve Santiago radyo istasyonlarının yayını kesti. Başkentte çok az sayıda işçi işlerini bırakırken, yeterince silahlanamayan milisler Eski Havana'daki silah depolarına ve diğer hedeflere saldırdılar. Polis ateşi neredeyse istinasız bir biçimde tüm komandoları yok etti. Kentin ana elektrik devrelerinden birine yapılan sabotaj Eski Havana'dan Vedado bölgesine kadar geçici elektrik kesintilerine neden oldu. Ancak, akşam üzerine doğru çoğu otobüs normal seferlerini sürdürmeye, işyerleri ve bankalar yeniden açılmaya başladı ve işçiler öğleden sonra vardiyalarını tamamladılar. Bir rapora göre, işçilerin iş bırakması nedeniyle Havana'da hiçbir fabrika ya da işyeri kapanmamış ve hareketin milisleri, polislerin sabotajları engellemek amacıyla uyguladığı şiddet nedeniyle darbe almıştı. Faustino Pérez Miami'deki yoldaşlarına, “Havana'da grevi başaramadık ve baskı güçleri büyük bir acımasızlıkla elimizde bulunan az sayıda mühimmatla başlatılan eylemlere cepheden saldırdılar” diye yazdı. Başkentte grevden sonra yapılan baskılar arasında tutuklama, işkence, cinayet vardı ve neredeyse tüm milis komutanları, onları savunan tanınmış avukatlar ve Hareket'in propaganda ve Sivil Direniş bi-

rimine mensup üyeleri kayıptı. M267 toplam olarak yaklaşık iki yüz üyesinin polis şefi Pilar García'nın emriyle öldürüldüğünü tahmin ediyordu.¹

Fakat Oriente eyaletinde işyerleri hâlâ büyük ölçüde kapalıydı. René Ramos Latour ve Luis Clerge komutasındaki yerel milisler ve Raúl Castro, Juan Almeida ve Fidel Castro komutasındaki isyan birlikleri eyaletteki hedeflere saldırıyorlardı. Santiago de Cuba'da işçiler greve gittiler, ama öğleden sonra işverenler onları yeniden işe döndürmeye başlamıştı bile. Guantánamo'da yerel milisler polis şefinin ve belediye başkanının evlerini yaktılar. Enrique Oltuski'nin daha önceki tereddütlerine rağmen Las Villas eyaletindeki çoğu kent ayaklanmaya katıldı ve ertesi gün hava kuvvetleri komandoları bombalayarak konuşlandıkları yerden uzaklaştırmaya kadar Sagua la Grande kontrol altında tutuldu.² Camagüey, Matanzas ve Pinar del Río eyaletlerinde eylemler ara sıra görülüyordu, fakat Pinar del Río'daki isyancılar öylesine dağınıktılar ki, son anda silahların gelmesi bile eyaleti önemli sayılabilecek bir ayaklanmaya sokmaya yetmedi.³ Vilma Espín başarı kazanamayan işçilerin işlerini kaybedebileceklerinden korktu ve 10 Nisan'da Santiago'da bir "işe geri dönün" talimatı yayınlayarak Havana'ya da grevi bırakmalarını bildirdi.⁴ Amerikan elçiliği görevlileri bankaların ve dükkânların yeniden açıldığını, elektriğin onarıldığını ve ABD hükümetinin sahip olduğu Nicaro nikel tesislerinde çalışan işçilerin % 80'i ile Oriente eyaletindeki ABD Freeport Sulfür Şirketi'nin sahip olduğu Moa Bay Madencilik Şirketi'nde çalışanların üçte ikisinin işlerine geri döndüklerini rapor etti. 26 Temmuz'un devrimin başarısını bağladığı olay "genel olarak kötü sonuçlanmış", "kesin yenilgi" ile bitmişti.⁵

Sonuç olarak, 1958'in nisan ve temmuz ayları arasında Fidel Castro ve tüm örgüt çeşitli cephelerde yankı bulan bir krizle karşılaştı: Kriz Ulusal Yönetim içinde *sierra* ile *llano* arasında, öğrenci ve meslek adamlarından oluşan örgütlerin içinde ve komünist, militan ve ılımlı Batista karşıtı muhalefet içinde baş gösterdi. Her biri Castro'ya 26 Temmuz Hareketi'ni örgütsel ve stratejik olarak yenileştirmesi ve daha önce yapılamayan muhalefetin birliği anlaşmasını yeniden canlandırması için doğrudan ya da dolaylı baskı yapmaya başladı. İsyan ordusunun Sierra Maestra'da Küba ordusunu cepheden saldırarak yenmesinden çok önce (isyancılar bunun gre-

vin ardından gerçekleşeceğini biliyorlardı), Fidel Castro Hareket'in geçici zayıflığını güce dönüştüreceği konusunda ısrarcıydı: Temmuz 1958'de başladığı birlik görüşmeleri, uzun zamandır arzulanan Sivil Devrimci Cephe ve sekiz muhalif örgütle imzalanan Caracas Paktı ile sonuçlandı.

Dağınık milis eylemlerine rağmen, işçiler grevden sonraki gün işlerine döndüler. İşe geri dönme talimatını Oriente'deki milis komutanı René Ramos Latour'a, yenilginin hemen sonrasında uygun taktikleri izleme konusunda sert bir tartışmaya girerek bildirmek ise Espín'e düştü.

Zoilo (Fernández) ile konuştuktan sonra... burada insanları kurban etmeye devam etmenin yetersiz olduğunu hissettim. İşe yeni işçiler almaya başladıkları için, olası bir değişikliğe karşı uyanık olarak işe geri dönmeleri talimatını verdim. Zoilo insanları işe geri gönderme kararını onayladı ve bunu Havana'nın ardından yapmayı düşündük. Burada insanlar "Havanalıları" çok kızgınlar, onları parçalamak istiyorlar ve işe geri dönmek istemiyorlar... Buradaki insanların kendilerini feda etmeye bile hazır olduklarını düşünüyorum.⁶

Espín başkentteki isyandan umudunu kesmişti ama Santiago milislerinin birkaç gün içinde, hatta isyan ordusunun eyaletin başkentini ele geçirmesinden önce, bir başka grev girişiminde bulunacağını umuyordu.⁷

Latour geri çekilme talimatına öfkelenmişti. Santiago civarındaki Boniato askeri kışlalarına saldırdıktan sonra Latour ve otuz kişilik milis kuvvetleri kentin çevresindeki tepeleri ele geçirmişler ve "dokuzuncu birliği" kurmuşlardı.⁸ Latour, grevi bırakma talimatı verdiği için Espín'i azarlayarak greve devam etmekte ısrarcı oldu, tüm halkın desteği olmadan bile 26 Temmuz milislerinin gücü sonunda en isteksiz yurttaş dahi devrimci dalgaya dahil edecekti. Espín'den, "genel savaş" stratejisine, yani sanayiye, tarıma, otoyollara ve Küba'nın kent merkezlerinden kırsal kesime giden yollara yönelik yaygın sabotajlara dönmeye niyeti olduğunu Raúl Castro, Juan Almeida, Fidel Castro ve tüm Ulusal Grev Komitesi'ne bildirmesini talep etti.⁹

Espín bunu kabul etmedi. Latour'un yeni birliğinden ayrılarak bir an önce Santiago'ya gitmesini ve kentlerdeki eylem planlarını yenilemek

için toplantı yapmasını istedi; onu “Ulusal Eylem’in genelkurmayını boş bırakmaması” konusunda da uyardı.¹⁰ Latour, Espín’in talebini, yani “dağılmış bir güç” olan kent komandoları için kendi yeni milis birliğinden ayrılmasının istendiği şeklinde değerlendirerek tamamen “saçma” olarak niteledi. Ona göre kent stratejisi artık öncelik taşımıyordu. Artık “eylem ve sabotaj” konusunda ulusal komutan olarak görev yapmıyor, bunun yerine kısa süre önce kazanmayı hedeflediği sadakat, disiplin ve saygıya sahip adamlardan oluşan bir birliğe komuta ediyordu. Uykusuz ve çok az yiyeceklerle geçen günler ve gecelerden sonra, “Sierra Maestra’da bulunan konforun hiç bulunmadığı koşullarda” adamlarından devrimci disiplinlerini korumalarını rica etmiş ve onları yeni birliği terk etmenin ihanet ile aynı anlama geleceği konusunda uyarıyordu. Oradan birkaç saatliğine ayrılması bile grup için yıkım olurdu, bu nedenle Santiago’ya dönmeyi reddetti.”

Dahası, Latour konumunu savunmak için zaten grev başarılı olmadığı takdirde “genel savaş”a döneceği konusundaki kararını tüm Ulusal Yönetim’in de desteklediği öne sürdü. Espín’e, “Hatırlayacaksın” diye yazıyordu,

Ulusal Yönetim toplantısında grevin başarısız olmasını uzak bir olasılık olarak değerlendirmiştik. Ben, grev başarısız olursa, Oriente, Las Villas ve Pinar del Río’da savaş kışal kesimde sürdürecektir ve kentlere sızma koşulları oluşuncaya kadar güç toplayacak güçlü devrimci orduların ortaya çıkması gerektiğini söylemiştim. Burada yapmaya çalıştığımız da aynen bu ve bu noktaya ulaşmak üzere olduğumuzu söyleyebilirim. Dahası, Küba’yı nisanın birinden beri Oriente’de yapageldiğimiz gibi bir anormallik ya da genel savaş durumunda tutabileceğimize inanıyorum ya da bunu üç eyalette, en kötü koşullarda ise yalnızca Oriente’de gerçekleştirebiliriz. Bu üç olasılıktan her biri bize tüm birliklerimizi silahlandırma, güç toplama, daha da çok hedef belirleme, eylemlerimizin çapını yaygınlaştırma ve yavaş yavaş diktatörlüğü ayakta tutan en önemli iki meselede, ekonomide ve silahlı kuvvetlerin birliğinde çatlaklar oluşturmaya götürecektir. Şu anda ordunun tüm gücünü yoğunlaştırdığı ve tüm hareketi oralarda alacağı ede-

ceğini bildiği kentlerde ya da kasabalarda milis mücadelesi yapmayı düşünmek ütopiktir.

Latour, Fidel Castro da dahil olmak üzere Ulusal Yönetim'in zaten milislerce, isyan ordusunun yaklaşımından önemli ölçüde farkı bir strateji olan ve Küba ordusuyla doğrudan karşı karşıya gelmeyi hedefleyen kırsal temelli bir yıpratma savaşı başlatılması planını kabul etmiş olduğuna inanıyordu. Ayaklanmanın merkezi olarak kentleri esas almaya devam etmenin yalnızca "esaret altında kalmayı" isteyenlerin işi olacağını söylüyordu.¹²

Ne yazık ki Latour 26 Temmuz'un askeri ve sivil liderlerine fikrini kabul ettirmek için kendisiyle aynı fikirde olmayan Espín'e bel bağlamak zorundaydı. Neredeyse bir yıldan beri planlamakta olduğu ayaklanmanın hiçbir güç göstermeden başarısız olması nedeniyle üzgün ve sinirli olan Latour, Espín'den planını Fidel'e, gerilla komutanlarının her birine ve Ulusal Yönetim'in tüm sivil üyelerine göndermesini tekrar tekrar istedi. "Eğer zorba yönetim kentlerde grevi kana bulamayı başardıysa, milisler her yerde kentleri terk ederek kırsal kesime geçmeli ve mücadeleye devrimci ordular oluşturarak ateşi kesmeden, dinlenmeden devam etmeli, ülkenin her yerinde genel savaş durumunu korumalıdır." diyordu. Ona göre Oriente'de genel savaş durumu ayın başından beri hüküm sürüyor ve bölge ekonomisini tahrip etmeye başlıyordu. Aslında dışişleri bakanlığı da "Oriente eyaletinde Amerikan vatandaşlarının önemli ölçüde sıkıntıya sokulduğunu... bunun yanı sıra Amerikan şirketlerine ait mülklerin çalındığını ve imha edildiğini", bunun da yalnızca Amerika'nın yüz binlerce dolarlık kaybına neden olduğunu rapor etmişti.¹³

Latour, ülkedeki iletişimi, ulaşımı ve kamu hizmetlerini durdurmak; hükümet yetkilileri ve yozlaşmış işçi liderlerini öldürmek; hükümet yanlısı gazete ve radyo istasyonlarına saldırmak; büyük sanayi hedeflerini yakmak ve pusu kurarak, kırsal alanlarda hükümet güçlerine karşı savaşarak askeri kışlalara ve konvoylara hücum etmek için "sekiz maddelik bir eylem planı" ya da bir sabotaj planı önerdi. Latour, Espín'in bu teklifi isyan ordusu komutanlarına ve Ulusal Yönetim'e iletmek yerine elinde tuttuğunu öğrendiğinde, ülkenin her yerindeki milis üyelerine mektup yazarak onları

sekiz maddelik planının devrimci süreci hızlandıracağına ve hayat kurtaracağına ikna etmeye çalıştı.¹⁴ Aynı zamanda isyan ordusuna bizzat kendisi başvurdu. Önce Almeida'ya ulaştı ve Espín'in kendisine ya da Fidel'e danışmadan grevi durdurarak itaatsizlik yaptığından yakındı ve tüm halkın desteği olmasa bile çoğu işçinin bu dava için işini kaybetmeye gönüllü olduğunu öne sürdü. "Şimdiye kadar yaptıklarımıza devam edersek kısa sürede Oriente eyaletinin kesin sahipleri olacağız ve buradan Küba'nın kurtuluşuna ulaşmak yalnızca atılacak bir adımdan ibaret olacak" diyordu.¹⁵

Bu yeni kır milislerinin donatılması, isyan ordusunun gerilla *foco* stratejisinin terk edilmesi anlamına gelen çok büyük ve muhtemelen imkânsız bir işti. Latour Oriente'de yoldaşlarıyla birlikte genel savaşa hayranlıkla karışık bir ilgi duyduysa da, eldeki malzemenin tüm ulusal ekonomiye ve zayıflatıldığı halde hâlâ gücünü koruyan devlete karşı bir yıpratma savaşı sürdürmek için yeterli olmayacağının farkındaydı. Miami'deki "Bebo" Hidalgo'ya yazan Latour, Oriente, Las Villas, Pinar del Río ve hatta yorgunluğunun açıkça belli olduğu bir anda, "orayı Oriente'den deneyimli ve savaşçı adamlarla istila edeceğiz" dediği Havana'da yeni strateji için gereken malzemelerin uzun listesini yaparken çok daha ölçülüydü.¹⁶ Hidalgo'ya "Fidel'in birliği grevden önce" Costa Rica'dan gelen bir uçak dolusu malzemeyle "iyice takviye edildiğinden", en büyük gerilla birliklerinin de yoğun olarak mevzilendiği Oriente'deki yeni milis birliklerini takviye edecek tedarik operasyonları üzerinde yoğunlaşması talimatını verdi.¹⁷

Latour Castro'nun komutasındaki gerilla birliklerini, yerine milislerin geçeceği ikincil bir güç olarak görmüyordu. Kent stratejisi başarısız olduğu için, ayaklanmanın yalnızca yerleşik gerilla birlikleri ile kendi komutasındaki milislerden oluşturulan yeni "devrimci orduların" birleşik gücü aracılığıyla başarıya ulaşacağına inanıyordu. "Ayaklanma sürecini tırmandırmak için temel gücümüz birlikler ve gerillalar olacaktır, bunlar zafere ulaşmak için en iyi eğitimi almış olan güçlerdir. Milisler, olağanüstü durumunu korumaktan ve rejimin ilgisini kırsal kesimde yoğunlaştırmasını engellemekten sorumlu olacaklardır."¹⁸

Latour'un olağanüstü tutkulu planı hareketin güvenliğini ve grev sonrası yoğunlaşan baskı mekanizmalarını dikkate almıyordu. Güvenlik

güçlerinin yalnızca Oriente’de giriştiği vahşet ve sınırsız baskı yüzlerce komandoyu Santiago çevresindeki tepelere gitmek zorunda bırakmıştı. Bunların sayısı öylesine çoktu ki Hareket’in kaynakları fazlasıyla tükendi ve Latour ya da Fidel tarafından atanıp Santiago varoşlarında üslenen bir gerilla komutanı olan Almeida’nın yaptığı gibi, sorumlular üzerinde tartışmalara yol açtı. Latour isyan ordusunun stratejisinde önemli bir değişiklik yapılmasını savunuyordu. Böylesi bir değişikliğin yol açtığı anlaşmazlıklar, korkunç ölçüde artan baskı ve kaynakların tükenmesiyle birleşerek onun “sekiz maddelik eylem planı”nın daha mürekkebi kurumadan başarısızlığa uğramasıyla sonuçlandı.

Raúl Castro da Fidel’e bu plana itiraz ettiğini yazdı. Raúl yeni gerilla cephesini açtığından beri eyalette uzun süre kalmanın zeminini hazırlamaya çalışıyordu. Askeri, idari, istihbari, hukuki, eğitsel ve tıbbi sistemler, her biri kendisine bağlı bir komutanın emrinde olan dört birlik arasında sorumlu olduğu bölgenin her tarafına uzanacak şekilde dağıtılacaktı.¹⁹ Bölgeye geldikten hemen sonra yerel şeker işletmesi yöneticileri ve kahve üreticileri genel grevle çıkışacak şekilde 1 Nisan’dan sonra üretimi durdurmayı kabul etmişlerdi. Raúl, Latour’un bu sanayilere karşı sürekli sabotajları içeren planlarına itiraz etti, çünkü isyancılar yerel üreticilerle gerilla grubuna ödeme yapmaları karşılığında üretime devam etmelerine izin veren bir anlaşma yapmışlardı. Raúl, Fidel’e “Bu noktada yıkım anlamına gelecek olan kahve hasadını durdurma talimatı almayacağımı umuyorum” diye yazmıştı.²⁰ Raúl’un gerilla cephesi, bölgenin Latour’un planının tehdit ettiği üretken tabanının rızasına, siyasal iyi niyetine ve ekonomik desteğine ihtiyaç duyuyordu.

Aslında Latour’un milisleri isyan ordusunu, özellikle de Santiago de Cuba’nın doğusundaki tepelerde Juan Almeida tarafından komuta edilen birliği zaten baltalamaktaydı. Almeida, Raúl’un milislerin yönlendiriciliğindeki “genel savaş” planının pratikte işe yaramayacağı konusundaki kaygılarını tekrarladı.²¹ Latour, yeni Oriente milislerine komuta etmek üzere uzun süredir Santiago’da kent komandosu olan Luis Alberto Clerge Farba ya da yeraltında bilinen adıyla “Manuel Campos”u atamıştı.²² Clerge milis saflarında yükselmiş, birimleri, birlikleri, mangaları ve sonunda eyale-

tin kırsal milislerini yönetmeye başlamıştı. Fakat milisleri tüm eyalete komuta edecek bir dönüşüme hazırlayacak donanıma sahip değildi. Sekiz yüzün üzerindeki adamın grevden önce, grev sırasında ve sonrasında Oriente'nin sahil kentlerinde gezinirken talimat aldıkları gösterdikleri "çok da örnek" davranışlar değildi. Almeida Clerge'in birlikler üzerindeki otoritesinin zayıf ve askeri becerilerinin yetersiz olduğunu bildirdi. Örneğin, grev sırasında Clerge, Baire kışlasına bir saldırı düzenlemeye karar vermiş ama saldırıdan önce oraya yirmi kamyonla gideceğini mikrofonla duyurarak pusu kurma şansını tamamen ortadan kaldırmıştı. Daha da kötüsü, Latour otoyol trafiğinin kesilmesi talimatını vermek dışında Almeida ile birlikte grev planlarını koordine etmediğinden, grev sırasında Almeida'nın gerilla birliği yanlışlıkla Clerge ile aynı hedefe saldırmayı seçmişti. Clerge'nin güçleri kamyonlarda, Almeida'nın birliği ise yaya olduğundan, saldırı yerine önce Clerge'in grubu gelmiş, Almeida grev gününde stratejik bir hedeften yoksun kalmıştı. Almeida'nın birliği bunun yerine grevden bir gün sonra, grev lehte gelişirse "Santiago'ya ilerleme niyetiyle" El Cobre kentinde bir saldırı düzenlemişti.²³

Ayaklanma başarısız olduğunda Clerge ve adamları, Santiago civarındaki kamp yerlerinde çok az iş yapan, disiplinsiz ve ordunun saldırılarına hedef oldukça sürekli firar eden kaytarmacılara dönüştüler. Espín'in Santiago'ya dönmesi yönünde baskılarına maruz kalan Latour, Almeida'dan Clerge'in komutası altındaki milisleri düzene sokmasını istedi. Bunların firarları, beceriksizlikleri ve bir başka milis komutanından ölesiye korkmaları Almeida'yı Sierra Maestra'da çok sayıda milis bulundurma- nın tedarik sorunlarını ağırlaştırmak ve daha önce ortada olmayan problemler yaratmaktan başka işe yaramadığını ikna etmişti. Almeida'ya göre aslında Latour Clerge'i asla yükseltmemeliydi. Daha da kötüsü, Latour'un başlangıçta eyaleti daha sonra da bütün ülkeyi felce uğratmasını beklediği milislerin hantal olduğu çoktan ortaya çıkmış, kaynakları kurutmaktan ve askerliğe yakışmayan hareketlerden başka bir şey yapmamışlardı.²⁴

Nisan sonunda yaygın bir milis ağı tarafından yürütülecek "genel savaş" planları savunulamaz hale gelmişti. Raúl, Fidel'e, Latour yenilmiş bir biçimde Santiago'ya geldiğinde, yardımcısı Belarmino Castilla ("Ani-

bal”) ve müfrezesindeki tüm adamların kendilerini emirlerine “tabi kılacaklarını” bilerek kendi komutasındaki ikinci cepheye katıldıklarını yazdı. Raúl Castilla’nın adamlarını, parasını ve silahlarını kullanmaya istekliydi, çünkü birleşme milislerin Sierra Cristal’deki üssüne daha az zorluk çıkarılması anlamına geliyordu ve Batista güçlerinin yakında gerçekleştirecekleri hava ve kara saldırılarının yönünü saptırmaya yardımcı olacaktı. Aynı zamanda Raúl’un nişanlısı olan Espín bazı acil konuları tartışmak üzere üsse gelmişti: Konular “Daniel’in (Latour) ne yapılacağı ile Ulusal Yönetim ile Sierra Maestra arasındaki sürekli ve gizli bir sorun olan Miami’den ülkeye hava yoluyla silah getirtmek”ti.²⁵

Havana’da ise Faustino Pérez’in “hareketin bir anlık yenilgisi” olarak tanımladığı duruma verdiği ilk tepki, “silahlı eylemleri kırsal alanda ve kentlerde mümkün olduğu kadar artırarak düştüğümüz yerden mümkün olduğu kadar hızlı kalkma”yı önermek olmuştur. M267’nin grev için yeterli silah elde etme konusunda karşılaştığı zorluğu unutmuş gibi, Miami’deki yoldaşlarına ikinci bir grev için daha fazla silah göndermelerini yazdı.²⁶ Ulusal Yönetim M267’ye yöneltilen eleştirilerin önünü kesmek için “Küba Halkına Manifesto”yu yayınlayarak, başarısız grevi 1956’daki Granma seferine ve Castro’nun Temmuz 1953’te Moncada kışlasına yaptığı baskına benzeyen geçici bir yenilgi olarak niteledi. Manifesto, hareketin başarılarının boyutlarını, grevin süresini ve üç günlük grevin her eyalette başladığı günden Oriente’deki geri çekilişe kadar ulaştığı olanakları abartılı olarak yansıtıyordu. Manifesto, “Pinar del Río’daki Mantua’dan Oriente’deki Baracoa’ya kadar her yerde işçiler ve iş sahipleri zorba yönetimin baskıcı güçlerine karşı kahramanca ve sebatla saldırarak, toprak sahipleri ve kırsal alandaki Milis ve devriyelerimizle işbirliği içinde büyük bir grev hareketi sürdürdüler” diyordu.²⁷

Pérez kentlerde ve kırsal alanlarda bir diğer grev eylemine hazırlanıyormuş gibi görünüyordu. Manifesto “26 Temmuz Hareketi’nin silahlı eylemle desteklenen genel grev stratejisini koşulsuz olarak onayladığını” belirtiyordu.²⁸ Bir önceki ay yayınlanan manifestoların aksine, Küba işçilerinin bu son övünç belgesinde yer almamaları dikkat çekiyordu. Hareket’in bir zamanlar diktatörü devirmek için yapılacak başarılı ayaklanmanın itici

gücü olduğu açıklanan Küba işçilerini harekete geçirmeyi başaramadığı, söylenirse de anlaşıyordu. Latour'un yeni eylem planının Havana'da biraz destek bulduğu da görülüyordu; çünkü manifestoda milisleri stratejinin merkezinde tutabilmek için hareketin "acil mücadele taktiğinin" halk hareketlenmesinden çok "eylemleri" yani siyasi cinayetleri ve ekonomik sabotajları "artırmak" olduğu belirtiliyordu.²⁹

Grevin başarısızlığı Taras Domitro'yu bütünüyle üzmüştü. Hareket'in rejim tarafından "yıldırılan" ve diktatöre karşı ayaklanmaya hazır olmayan Küba halkının "uyuşukluğunu" asla yenememesinden korkuyordu.³⁰ Latour'a yazdıklarında grevin başarısızlığının kendisini nasıl etkilediğini açıklıyordu:

Biraz önce Deborah (Espín) ile konuştum ve ona kimseyi aramasa bile beni araması gerektiğini söyledim; çünkü beni tek kelimeyle mahveden bir toplantıdan geliyorum. Moralim Fidel'e karşı savaşan askerlerden bile daha bozuk. Hareket'in içindeki sorumluluğum beni grevin son aşamasının doğru bir biçimde başlamasını sağlayacak belirli kararlar vermek zorunda bıraktı ve şimdi bile hükümetin bizim üzerimizden avantaj sağlamış olduğunu hissediyorum. Hareket'i içine düşmek üzere olduğu saçmalıktan yalnızca cesur, kitlesel ve sert bir savaşa kurtarabiliriz. Dahası, ülkemize bu kadar çok yaşama mal olan özgürlükleri getirecek devrimi kurtarabiliriz.³¹

Domitro, Latour'un hâlâ Santiago çevresindeki tepelerde olduğu sırada verdiği talimatları almadan önce iki yükleme daha yaparak nisan sonunda ya da mayıs başında yapılacak ikinci bir greve yetecek silahları getirtmek üzere Frank Fiorini'nin Miami'ye uçmasını ayarlayarak hareketin rezil olmasını engellemeye çalıştı. Fidel'in gerillalarına ve Latour'un milis birliklerine mümkün olduğu kadar fazla teçhizat göndermeye odaklandı: Az miktarlarda tüfek ve mühimmat Oriente'ye Havana ile Santiago arasında giderek sıkılaştan güvenliği aşabilecek genç kadınlar tarafından taşındı.³²

Polis hareketin hücre evlerini, eylemcilerini ve sempatizanlarını ele geçirdikçe Domitro'nun kendine güvensizliği ve kötümserliği derinleşti, kişilik bölünmesinin eşliğine geldi. Bu ruh hali, hem Oriente'ye silah tesli-

matlarının yapılmasının izleyecek ve ülkeyi bir diğer greve hazırlayacak enerjiye sahip olması, hem de aynı gün bitkin bir biçimde Latour'a görevinden istifa etmek istediğini yazması anlamına geliyordu.³³ Nisan sonunda Latour'un "sekiz maddelik planı" eline geçtiği sırada polis baskısı ve gözetimi bölgesinin tümünde, deniz ve havadan yapılan tüm tedarik işlemlerinin durmasına neden olmuştu.³⁴ 3 Mayıs'ta tam Ulusal Yönetim milislerinin merkezinde olduğu ayaklanma stratejisini tartışmak için Sierra Maestra'da toplantı yaparken, polis Domitro'nun Havana'daki dairesini bastı, adres defterine ve bazı silahlara el koyarak dört gün sonra onu tutukladı.³⁵ Domitro ve bir başka silah kaçakçısının yakalanmasının sonucunda yedi makineli tüfek, 130 tabanca, 86 revolver, 40 el bombası, üç araba, binlerce mermi ve patlayıcı imalinde kullanılan malzeme polisin eline geçti. Hareketin başkentteki militanları "bozgunculuk ve ilgisizliğin" içine düştüler. Devrimcilerin daha sonra tutuklanan diğer bir kuryenin polise militanların isimlerini ve Domitro'nun silahları sakladığı yerleri söylediğini düşünmeye başlamaları işleri daha da kötüleştirdi.³⁶ Domitro, hareketin "kaosun sınırında" olduğunu yazıyordu.³⁷

Ulusal Yönetim içindeki çeşitli çatışmalar "sivil" örgütçülerle milisler içindeki yoldaşları arasında su yüzüne çıkıyordu. Aynı çatışma yeraltındaki milislerle dağlardaki isyan ordusu komutanları arasında da görölüyor-du. Bunların tümüyle kaçınılmaz bir biçimde karşılaşmaya hazırlanan Marcelo Fernández, krizi 26 Temmuz içindeki "kuşkuculuk ve umutsuzluğa" bağladı. Fidel Castro'ya gönderdiği mektupta grevin askerileştirilmesini acı bir biçimde eleştirerek hareketin militanlarını ciddi bir biçimde işçileri hareketlendirmeye odaklanmaya davet etti.

Hareketimiz saçma ve anlaşılabilir bir biçimde kendini darbeci şiddetin sarmalamasına izin vermiş ve grevden iki gün önce onun öncüsü olmaya davet edilenlerin büyük mücadelesini unutmıştır. Dokuz aydır yürütülen işçi örgütlenme faaliyeti, grevden beş gün önce geliştirilen bir darbe yüzünden arka plana itilmiştir. Silahlı eylem başarısız olmuş ve bu başarısızlık henüz sınanmamış bulunan işçi örgütümüzce paylaşılmıştır. Yalnızca ara sıra polis baskısına karşı işçi destek eylem-

leri yapmaya yarayacak askeri kaynaklar, içler acısı bir biçimde, mücadelenin öncü gücünü silahlı eylemler haline getirme noktasına ulaşacak kadar abartılmıştır. Bu maliyeti yüksek bir yanıştır.³⁸

Latour daha fazla “silahlı eylem”in “korkakları ve tutucuları ayaklanmaya katılmaya zorlayacağına ya da devrimci eylem tarafından silineceğine” inanırken, Fernández grevin başarısızlığını “yanlış bir zihniyetin varlığına... işçilerin rolünün grev hareketine aktif olarak katılmaksızın evlerinde oturmakla sınırlandırılmasına” bağladı.³⁹ Silahlı eylem, halk ve işçi eylemlerinden daha fazla önem verilmesine rağmen, Fernández bu engellerin “genel grev stratejisinin yanlış olduğunu göstermediği” sonucuna vardı: “Bu yalnızca grevin yetersiz kaynaklar ve örgütlenmeyle başladığını kanıtıyor. Hepimiz halkın ruh halinin heyecanına kapıldık, gereken objektif faktörlerin önemini unuttuk.”⁴⁰ Fernández tıpkı yoldaşları gibi M267 militanlarına kentlerde ve kırsal kesimde eylemleri yoğunlaştırma, “kafası karışan ve yorulan” eylemcilerin birimlerini tasfiye etme, genel grevi mücadelenin “nihai stratejisi olarak görme” talimatı vermiş ve Pérez ya da Latour’un tersine “mücadelenin öncüsü haline gelmenin işçiler için çok önemli olduğunu” söylemişti.⁴¹ Ancak Küba’nın diğer yerlerinde Küba işçi sınıfına adayı yıllarca süren diktatörlükten kurtarmak için güvenilip güvenilemeyeceği konusunda derin kuşkular vardı.

Las Villas eyaletindeki grev, ülkenin geri kalan bölgeleriyle kıyaslandığında görece daha iyi organize edilmişti. Kent komandoları bazı kentleri ve hasar görmüş olan yerel sanayiye ellerinde bulunduruyorlardı; bu arada 26 Temmuz’un bölgedeki gerilla birliği Quemado de Güines’te bir askeri kışlaya başarıyla saldırmış ve ana otoyolu kapatmıştı. Hareket’in Las Villas koordinatörü Enrique Oltuski grevden önce Ulusal Yönetim’i, özellikle ellerinde yeterli silah olmaması ve Ulusal İşçi Cephesi (FON) tarafından hiçbir işçi örgütlenmesi yapılmamış olması nedeniyle kendi eyaletinin hareketin planladığı ölçekte işler yapmak için yeterince hazırlıklı olmadığı konusunda uyarmıştı. Oltuski 9 Nisan’da kendi eyaletinin nispeten başarılı olmasına rağmen grevin niçin başarısız olduğu konusunda kendi samimi analizini ve hareketin “ulu-

sal liderlerinin ileri görüşlülüğü, kapasitesi ve gösterdikleri çaba konusundaki keskin eleştirileri” düzeltmek için ne yapması gerektiği konusundaki görüşlerini yayınladı ve grevden sonra halka dağıttı. *Sierra-lano* toplantısının arifesinde, “İnsanlarımız günbegün kırsal kesimde ve kentlerde ölüyor. Onlar bizim için Marcelo Salado, Enrique Hart, Pepe Prieto’lar, fakat halk için adı bilinmeyen adamlar. Yurttaşlar kumar ve fuhuşun artışından, özgürlüklerinin ihlal edilmesinden rahatsızlar. Harekete sempati duyuyor, ona ekonomik yardımda bulunuyor, zaman zaman evlerine sığınılmasına izin veriyorlar. Fakat buradan yola çıkarak onların güvenliğinin ve yaşamlarının riske atılması uzun süredir gerginlik konusudur” diye yazdı.⁴²

Oltuski Hareket’in halkın Batista diktatörlüğünün baskıcı ağırlığını doğrudan görmesinin bir yolunu bulması gerektiğini düşünüyordu. Böylece yurttaşlar “işyerlerinin ve sanayi tesislerinin kapanması sonucu çalışmanın eksikliğini hissedecekler; işverenler gelirlerinin hızla düşmesi nedeniyle fiilen iflas edecekler; büyük ulusal ve yabancı firmalar ürünlerini satacak pazar bulamayacak; turizmdeki düşüş büyük otellerin ayakta kalmasını imkânsızlaştıracak; şeker üretimi düşerek gelirler en aza inecek ve tren yolları ile otoyol trafiği petrol şirketlerine ve genel olarak ticarete zarar vermek amacıyla kesilecek”ti. Yalnızca bir kaos ve tehlike duygusunun “tüm Kübalıların ekonomik, ahlaki ve kişisel güvenliğini tehdit etmeye başlaması halinde insanlar kendilerini caddelere atmaya hazır hale gelecekler”di. Grevin başarısız olmasının ardında beş faktör bulunduğunu belirtiyordu: Hareket’in halk desteğini doğru saptama konusundaki yetersizliği, zayıf örgütlenme, “neredeyse hiç” silah “bulunmaması”, milislerin Havana’da daha büyük bir güç bulundurmama kararı ve hareketin Küba işçi sınıfını harekete geçirmekte “yetersiz ve zayıf” kalması. Aslında bu konu yaptığı analizde apolitik bir üslupla ele alınmıştı.⁴³

Oltuski Hareket’in, büyük işçi topluluklarından deneyimli liderleri olmaksızın en büyük umutlarını “özel ve zor bir sınıfa” bağladığını, bunun paradoksal olarak sosyal sınıflar içinde “sınıf bilinci en yüksek olan ama liderlik konusunda en az bağımsızlığa sahip” sınıf olduğunu üzüntüyle ifade ediyordu.

Yıllar boyunca komünistlerden dinledikleri vaazlar ve devlet görevlilerinin içeri nüfuz etmesi nedeniyle işçi liderleri bu sınıfın refahını tam olarak yansıtmayan talepleri dile getirdiler. Ve en acı olanı da Makyavelist liderlerin daima yönetimdeki rüşvetçilerin desteğine ve son tahlilde zorba yönetimin kaba gücüne güvenmeleridir. Yıllarca edindikleri deneyimler bu liderlerin her türlü silahı kullanmayı öğrenmelerini sağlamıştır. Şu anda başsız, kılavuzsuz kalan ve para için alçaltılmış olan işçi kitlelerini kontrol ettikleri inkâr edilemez. Kısa süre önce yaşanan olaylar durumun bu olduğunu ortaya koymaktadır... Hareket, doğaçlama bir biçimde (bir koordinatörün bu işe ayak uydurmasını sağlamak bir işçi liderine göre daha kolaydır) oluşturduğu yeni bir liderlikle otuz melun yılın etkisini sıfırlamaya etmeye çalıştı. Elinde kendi idealizmi dışında bir kaynak bulunmayan hareket, zaferlerini maaş artışlarıyla ölçen bir sınıfı fethetmeye çalıştı... Hareket'in altı ay içinde, kasıtlı bir kötü niyetle yönetilerek geçen otuz yılın üzerine üstün nitelikli bir işçi örgütlenmesinin binlerce detayını oluşturması ve güçlendirmesi mümkün değildi. Bu, matematiksel olarak imkânsızdı. Grevi başlatma biçiminin onun başarısızlığında bir etken olduğu iddia etmeye bile gerek yok. Eğer herhangi bir işçi aygıtı, dikkate değecek iyi bir şeyler olabilirdi.⁴⁴

Oltuski ayaklanmaya gönüllü katılımlar olacağına, yani işçilerin kendi kendilerine ya da biraz yardımla kendi işyerlerini sabote edeceklerine inanmanın, hareket açısından toyca ve tehlikeli bir tutum olduğunu düşünüyordu. Önerdiği şey, Latour ve Espin'in görüşlerinin sentezi gibi görünüyordu: Devrimciler "ayaklanan muhalefet içindeki varlıklarını sürdürürken", genç işçi liderlerine "gereken deneyim ve kaynakları kazandırmak için" sabotaj ve silahlı eylemleri güçlü bir biçimde yoğunlaştırmayı sürdürmeliydi.⁴⁵

Oltuski aynı zamanda yeraltı stratejisinin odağının Havana mı yoksa Santiago mu olacağı konusunda süregelen tartışmaya da değindi. Hareketin güçlerini Küba'nın "ekonomik ve siyasal anlamda omurgası olan" Havana'da yoğunlaştırmakta yetersiz kalması karşısında dehşete kapılmış-

tı. O da özellikle Batista ve Eusebio Mujal'ı hedefleyen daha fazla siyasi su-ikast yapılmasını öneriyor, Devrimci Yönetim'deki diğer kişiler gibi "bey-nin" kesilmesinin "vücudun diğer organlarını harap edeceğini" öne sürüyordu. Hareket, ülkenin diğer yerlerinde "vücudun geri kalan yerlerini" hedef almalı, "ama Havana'da başa yönelik kararlı bir darbeyi hedeflemeliydi; hatta, daha fazla siyasi ve ekonomik sabotajın yapılması gerilla faaliyetinin azaltılması anlamına gelmiyordu. Aslında Pinar del Río ve Las Villas'taki gerilla birliklerinin genişletilmesini istiyor ve özellikle Ulusal Yönetim'in Juan Almeida ya da Raúl Casto'yu genişlemeyi izlemek üzere oraya göndermesini öneriyordu. Ulusal Yönetim'in içindeki diğerlerinin bu konudaki algı ya da düşüncelerini ifade etme isteksizliği ya da yeteneksizliğine parmak basan Oltuski, 26 Temmuz'un "mücadelenin amacı" olarak genel grevden vazgeçmesi gerektiğini belirtiyordu. Ulusal grev "önemli askeri eylemlere bir amaç değil, araç olarak" verilecek bir tepki olmalıydı.⁴⁶

PARÇALARI TOPLARKEN

NİSAN-MAYIS 1958

Ben bu hareketin lideriyim ve diğerlerinin yaptığı aptallıkların tarihsel sorumluluğunu taşıyorum; hiçbir konuda karar veremeyen işe yaramaz biri oldum. Herkes kuyrukçuluktan kaçınmak bahanesiyle canının istediğini yapıyor. Ne bunu anlamayacak kadar aptalım ne de kuruntulara ve hayaletlere karşı dayanıksız bir adamım. Eleştirel tarzımdan ve içinde bulunduğum durumu anlamamda bana yardımcı olan sezgilerimden, özellikle hayatımda daha önce hiç olmadığı kadar çok sorumluluk taşıdığım şu anda vazgeçmeyeceğim. Hareketin içine bir ayrılığın patlak vereceğini düşünmediğim gibi, bunun devrim için iyi de olmayacağını biliyorum; ama bundan sonra kendi sorunlarımızla bizzat ben ilgileneceğim.

FİDEL CASTRO'DAN CELIA SÁNCHEZ'E, 16 NİSAN 1958

Fidel Castro, yeraltı örgütünün ayaklanma stratejisini geliştirmekte öncü bir rol almasına izin verdiği ve milislerin ayaklanmada önemli bir rol oynamalarını kabul ettiği için kendisini sert bir biçimde eleştirdi. Oltuski gibi o da “genel grevler konusunda konuşmanın bile anlamsız olduğunu” kabul ediyordu. Bundan sonra, “Bir grev ya da ülkenin felce uğratılması... devrimci askeri bir seferin sonucu olacaktır” diye yazmıştı.¹ Ordunun hareketin yenilgisini isyancı birliklere karşı yoğun bir güç gösterisi yaparak çok kısa bir süre içinde istismar edeceğini düşünüyordu. Bu nedenle kişisel elçisi Ricardo Lorie Vals’ı Miami’ye göndererek silah teslimatlarına hemen başlanmasını istedi ve Latour’un adamı “Bebo” Hidalgo’ya Lorie gerillalar için silah temin ederken, onunla işbirliği içinde milislere silah göndermesi talimatını verdi. Miami, Meksiko ve Venezüella’da devrimcilerin eylemlerini izleyen FBI’a göre Lorie ve Hidalgo daha sonra malzemeleri hava yoluyla doğrudan Castro’ya ulaştırmak için planlar geliştirmişlerdi.²

Grevin başarısız olmasından kısa bir süre sonra Marcelo Fernández Castro ile konuşarak mayıs başında ortak bir *sierra-llano* toplantısı yapma-

yı önermek üzere Sierra Maestra'ya gitti. Vilma Espín o tarihte Raúl Castro'nun Sierra Cristal'deki kampına katılmak üzere Santiago'ya gitmiş ve hareketin durumu ile Latour ile olan anlaşmazlık konusunda rapor göndermişti. Raúl grevin başarısız olmasını şu anlama geldiğini yazdı:

Ulusal Yönetim'imizin yeni yapılanması, kendisine gerçekliğin yapılan hatalara dayanan derin bir analizini dayatıyor. Bu hatalardan sonuncusu grevin başarısız olmasıdır. Onlar grevin belirli bir saat ve günde yapılmasına karar vermişler ve en kötüsü de grevi, çoğu sektörde işçilerin grev emri verildiğini bile bilmedikleri durumlarda yapılan bireysel eylemlere tabi kılmak istemişlerdir. Ulusal Yönetim eylemleri gizli tutarak orduyu şaşırtmak istediği için böyle davranmıştır. Suçlu olan kimdir? Bu işi de bundan önceki tüm hataları analiz etmeniz gerektiği gibi beceriksizlik şeklinde değerlendirin. Lütfen bir kez devrimci samimiyetle konuşalım!! Çok fazla kan aktı, amatörce sorunlarımızı çözmeye yetecek meziyetlere hâlâ sahip olmadığımız için, şimdiye kadarkinden çok daha fazlası akmaya devam edecek!

Raúl'un kızgınlığı ve hoşgörüsüz oluşu yalnızca taktik ve strateji farklılıklarına dayanmıyordu. Aslında ikinci cepheyi açtığı mart ayından beri birliği kısmen Guantanamo'daki M267 eylemcilerinin denetimindeki kaynaklardan gelecek malzemelere dayanıyordu. Grevden sonra bu tedarik hatları kesildi. Raúl bu istenmeyen gelişmeyi kaynak eksikliğine, polis baskısına ya da yeraltı örgütü içinde birbiriyle rekabet eden taleplere değil, "gruplar arasındaki verimsiz tartışmalara" bağlıyordu. Guantanamo'daki örgütçüleri "korkunç zararlar vermek", Sierra Cristal'deki gerillaların kentteki yeraltı örgütünün tartışmacı ve bölücü tutumuna cephe alması karşısında "birlik" karşıtı bir tutum benimsemekle suçladı. En azından Guantanamo'daki tüm yeraltı örgütünün kolektif bir biçimde "kentlerdeki örgütün" iç tartışmaların üstesinden gelerek, kendi cephesini destekleyen bir hat izleyip izlemeyeceğine karar vermesini istiyordu. Hem kendisinin hem de birliğinin moralinin yüksek olduğunu açıkça hissediyor, yeraltı örgütü tedarik

operasyonlarına tam destek vermeyi başaramadığı takdirde, “yeni fedakârlıklar gerektireceği, savaşın daha uzun sürmesine yol açacağı ve hatta daha fazla kan dökülmesine neden olacağı halde” bunun kendi ayakları üstünde durmak zorunda bırakıldıkları “ilk sefer olmayacağını” söylüyordu.⁴

Raúl, birliklerinden birinin üs olarak kullandığı kampın yanında toplanmaya başlamış bulunan hükümet taburlarının varlığında, Mompie toplantısı adı verilen görüşmeye kişisel olarak katılmak için üssünden 160 kilometre uzaklıktaki Mayari Arriba'ya gitmek yerine, Sierra Cristal'de hazine bulunmayı tercih etti. Fakat o tarihte 26 Temmuz Hareketi içinde öne çıkan iki grup olan *sierra* ve *Llano* arasındaki derin farklılıklarla nasıl başa çıkılacağı konusundaki görüşlerini kardeşine aktardı.

Hepimiz birlikte oturup yüz yüze bakarak ve hiçbir önyargı taşımaksızın, hassasiyetleri zedeleme korkusu yaşamadan her birimizin diğer herkes hakkındaki düşüncesini açıkça ortaya koymalıyız... Her iki tarafın da birbirinden hoşlanmamasından kaynaklanan ve bize dedikodularla ulaşan çok sayıda konu açığa çıkmaya başlayacak, her iki taraf da bunları anlayışla karşılayacaktır. Aynı zamanda hatalara ilişkin samimi itiraflar, hatta hangi sebeple olursa olsun kabul etmek istemediklerimiz bile aydınlanacaktır... Belirli amaçlarla kötü niyetin bulunması, bunun en iyi çözüm olduğu anlamını taşır. Uzun süredir Sierra'da yönetimin tüm üyelerinin katıldığı bir toplantı yapılmasını önermekteyim ve bütün samimiyetimle inanıyorum ki, eğer bunu gerçekleştirebilmiş olsaydık geçmişte ve bugün bize çok zarar vermiş bulunan “boşanma”nın üstesinden gelebilirdik ve eğer bu konuyu tamamen çözemezsek gelecekte bize çok daha fazla zarar verecek.⁵

3 Mayıs 1958'de 26 Temmuz Hareketi'nin on bir üyesi Sierra Maestra'da Mompie ailesinin evinde toplanarak, iki gün boyunca “ayrıntılı ve sert tartışmalar” yaptı. Toplantıya Fidel Castro, Che Guevara, Faustino Pérez, René Ramos Latour, Vilma Espín, Celia Sánchez, Marcelo Fernández, Antonio “Nico” Torres, Haydée Santamaría, David Salvador, Luis Buch ve Enzo Infante katıldı.⁶

Che daha sonra maratonun “pratikte o ana kadar 26 Temmuz Hareketi’nin işlerini yürütmüş olan *llano*’daki yoldaşların eylemleri değerlendirildiği için gergin geçtiğini” bildirdi.⁷ Guevara “diğer devrimci hareketlerin 26 Temmuz’a tabi olacağı “sekte grev” teşebbüsü nedeniyle David Salvador’a saldırarak kendisinin ve PSP’nin eski eleştirilerini yineledi. Faustino Pérez’i Batista polisinin büyük üstünlüğüne rağmen milislerin başkenti ele geçirebileceklerini düşünmekle suçladı. René Ramos Latour’un da *llano*’daki milisleri “eğitim ya da savaş morali vermeden ve savaşta özenli bir seçim süreci izlemeden” *sierra* gerillalarıyla “paralel birlikler” şeklinde örgütlediği için hatalı olduğunu söyledi.⁸ İsyen ordusunun güçleriyle milisler arasında yalnızca anlambilimsel farklılıklar bulunmuyordu. İsyen ordusunun komutasında olan ve Nisan 1958’de aralarında Sierra Maestra’da, Kuzeydoğu Oriente’de (Sierra Cristal) ve Sierra Maestra’nın Oriente/Santiago bölgesindeki Fidel Castro, Che Guevara, Raúl Castro, Juan Almeida ve Camilo Cienfuegos komutasındaki birliklerin bulunduğu güçler, kışlalar, ileri karakollar ve daha sonra büyük ölçüde dağlarda toplanan hükümet birlikleri gibi Küba ordusunun sembollerine karşı vur kaç eylemleri gerçekleştirmişlerdi. Diğer yandan, teorik olarak kasaba ve kentlerde üslenmesi gereken milisler ise Batista rejiminin yalnızca fiziki ve insani sembollerine değil, otoyollar, kamu hizmetleri ve şeker işletmeleri gibi ekonomik hedeflere de yönelecekti.

Fidel Castro toplantıdan 26 Temmuz Hareketi’nin tüm denetimini eline alarak çıktı. Yeni bir yetkiyle hareketin genel sekreteri ve isyan ordusunun başkomutanı oldu. Ne Havana ne de Santiago artık stratejik önceliğe sahip olacaktı. Sierra Maestra tüm hareketin yeni genelkurmayı haline geldi. Yeraltı mücadelesi arka plana itildi; Latour’un “paralel” milisleri neredeyse yalnızca bir addan ibaret hale gelirken, gerilla savaşı hareketin yegâne askeri stratejisi oldu. Guevara, “*Sierra* hattı izlenecektir, yani doğrudan silahlı mücadele yapılacak, bu mücadele diğer bölgelere yayılarak, ülkenin denetimi bu yolla ele geçirilecektir. Koşullar böylesine bir patlama için yeterince olgunlaşmadan ve bu büyüklükte bir olay için gereken zemin hazırlamadan devrimci genel greve girişilebileceği gibi toycaya yanılsamalardan kurtulduk.” diye yazdı.⁹

Ulusal Yönetim feshedildi ve Fidel bunun yerine Sierra Maestra'da bir "ulusal yürütme" kurulu oluşturdu. Marcelo Fernández Castro'dan doğrudan talimat alacak olan ulusal yürütme kurulu "delegasyonu"nun başına geçecekti. Grubun içinde, Guantanamolu bir demiryolu işçisi olan ve Oriente'de 1956'da Granma'nın karaya çıkışıyla eşzamanlı olarak gerçekleştirilen kısmi iş bırakma eylemlerini organize eden Nico Torres işçi sorumlusu, Fangio'nun kaçırılması konusunda çalışan Arnold Rodríguez "propaganda" sorumlusu olarak yer alıyordu.¹⁰ Fidel Mompie toplantısından hemen birkaç gün sonra, Sierra Maestra'ya yapılan silah tedarikini izlemek ve sürgündeki Küba muhalefetiyle yıkılan köprüleri yeniden inşa etmek için Haydé Santamaría'yı Miami'ye gönderdi. Luis Buch benzer bir görevle Venezüella'ya gönderilmişti, ama gitmeden Caracas ile Sierra Maestra arasında iletişim sağlamak için Guevara ile birlikte bir Mors alfabesi geliştirmişlerdi. Kentlerdeki işlere son verildikten sonra David Salvador, Faustino Pérez ve René Ramos Latour Sierra Maestra'da kalacaklardı. Bu arada Fidel kendi saflarında bulunan bir binbaşı olan Delio Gomez Ochoa'yu Latour'un yerine atadı ve milisleri tedrici olarak mevcut ya da yeni kurulan isyan birliklerine kaydırды. Ochoa ve Latour Sierra Maestra'dan ayrılıp batıya doğru, arkalarında büyük bir acı bırakarak milisleri dağıtmaya başladıkları Havana ve Pinar del Río'ya doğru yola çıktılar."

Peki ya Latour'un milisleri ne olacaktı? Latour "devrimci orduların" ülkeyi kaosa ve halk isyanına sürükleyeceğini düşünüyordu. Castro'ya göre isyan ordusunun Oriente'den başlayarak adanın batısına doğru yürütmeyi planladığı yakında yapılacak askeri sefer sırasında kırsal kesimdeki milis ve gerillalar giderek daha az ayırt edilecekti. Miami'deki "Bebo" Hidalgo'ya, "Öyle görünüyor ki yeni bir cephe açtığımızda tüm bölgelerden en iyi insanlar bize katılacak, o zaman sabotaj ve yıpratma görevleri genel olarak isyancı devriyelerce gerçekleştirilecek. Örneğin, Bayamo'da 'dağlardan inen' ve küçük bir kentteki yeraltı örgütünün sahip olması mümkün olmayan bir güvenlik düzeyinden yararlanarak" geri dönen "devriyelerin sokak çatışmalarının yaşanmadığı on beş gün bile geçmeyecek." diye yazdı. Castro, büyük kentler, özellikle de Havana konusunda, milislerin sana-

yiye, ulaşma ve kamu hizmetlerine yönelik sabotajlarını ertelemeksizin, önemli ölçüde artırarak sürdürmeleri gerektiğini söyleyen Latour'dan çok farklı bir görüşe sahipti. Diğer yandan Castro milislerin o dönemde, uzun vadede “sistematik, sürekli ve aşama yapan” sabotajlar planlamak için geri çekilip beklemeleri gerektiğini düşünüyordu; aslında bu, kent milislerinin isyan ordusunun askeri seferinin sonuçlanmasına kadar göze görünmeleri gerektiğini söylemenin diplomatik bir yoluydu. Latour 31 Temmuz 1958'de yaz saldırılarının son savaşlarından birinde isyancı bir birliğe komuta ettiği sırada ölmüştü.¹²

Bu değişiklikler Guevara için “bir gerçekliğin tescilinden” başka bir şey değildi: “*Sierra*'dakilerin doğru bir bakış açısına sahip olmalarından ve olayları doğru yorumlamalarından kaynaklanan politik üstünlüğünün” yalnızca *sierra*'nın bakış açısının değil, aynı zamanda *llano*'nun sorumluluğundaki grevin somut bir biçimde yenilgiye uğramasının sonucu olduğu açıktı.¹³ “*Sierra*'dakiler”, yani Che Guevara, Raúl Castro, Juan Almeida ve Fidel Castro nihayet daha önce kent yeraltı örgütünün elindeki siyasal ve askeri gücü ele alabilecekti. Aslında Guevara, nisan grevine karşı çıkan ve onun yenilgiye uğrayacağını tahmin eden *Sierra* –ya da daha açık bir ifadeyle kendisi ve Raúl– olduğundan, ayaklanmanın merkezine grevin alternatifinin, yani gerilla savaşının geçmesi gerektiğini öne sürüyordu. Guevara'ya göre Mompie'deki kararlar o güne kadar “Fidel'in kazanmış olduğu yetkileri fiilen kullanmasını engelleyen bazı pratik karar alma sorunlarını” ortadan kaldırmaktan çok daha fazla işe yaramıştı.¹⁴ Milisleri gerillalarla birleştirerek genel grevi yalnızca askeri sefere gösterilen halk desteğine dönüştüren Mompie kararları, Granma'nın Kasım 1956'da Meksiko'dan yaptığı yolculuktan bu yana hareketin siyasi, insani ve maddi sermayesinin çoğunu işgal eden Ulusal Yönetim'in iki dayanağını ortadan kaldırmıştı.

Taktiklerin değişmesi aynı zamanda pragmatikti. Batista grevden hemen sonra anayasal güvenceleri yine askıya almış ve olağanüstü hal ilan etmişti. Rejim bir kararname çıkararak sabotaj hazırlığı yapanların ve yanlış dedikodular yaymak ya da “ülkenin saygınlığına zarar verecek, kamu huzurunu, düzenini ya da güvenini bozacak ya da devletin, ekonomi-

nin, kamu maliyesinin, ülkenin ya da hükümetin itibarının, banka kredilerinin ya da paranın ya da bonoların değerini zedeleyecek yanlış ya da taraflı haberler için halka açık herhangi bir basın yayın aracını kullananların” hapse ve para cezasına çaptırılacağını açıkladı.¹⁵ Aslında M267’nin Havana’daki tüm hücre evleri ve toplantı yerleri grevden sonra açığa çıkarılmıştı. Polis şefi Pilar García siyasi eylemcilerin izini sürerken ne hapse atılacak insan ne de yaralı istediğini kamuoyuna açıklamıştı. Hareket, Havana’da üslenmiş yedi milis komutanını hapiste, işkencede ya da siyasi cinayetlerde kaybetmişti. Marcelo Fernández Mompie toplantısından sonra Fidel’e gönderdiği raporda Havana’nın on ikinci bölgesinde gözaltına alınan “propagandadan sorumlu yoldaşlardan” ikisinin akıbeti hakkında bilgi verdi. Bir M267 avukatı onların durumunu araştırmak için polis karakoluna gittiğinde, avukat da dövülmüş ve ölesiye işkenceye maruz kalmış, iki eylemci de katledilmişti. Güvenlik güçlerinin Santiago ve Havana’daki yeraltı örgütünü yok etmek için gösterdiği çaba öylesine şiddetliydi ki, rejimin baskı aygıtının çok yoğunlaştığı kentlerde bir sabotaj kampanyası yürütmek artık mümkün değildi. 26 Temmuz’un daha güçlü bir desteğe ve çok daha kıdemli eylemcilere sahip olduğu Santiago’da bile baskı ve derin moral çöküntüsü yeraltı örgütünü felce uğratmış ve çoğu gizli örgütçüyü işlerini bırakarak ya yurtdışına ya da görece güvende olacakları isyan birliklerinin yanına kaçmaya zorlamıştı.¹⁶

Grevden önce üstlendiği role yakın bir görevde kalan yegâne Ulusal Yönetim üyesi olan Marcelo Fernández, Mompei’de yapılan değişiklikleri 26 Temmuz’un eyalet koordinatörlerine ve bölüm şeflerine bildirdi. Milislerin ve isyan ordusunun Fidel’in komutasında birleştirildiğini açıkladı ve yeraltı örgütüne Castro’nun birliklerine yiyecek, ilaç, teçhizat, silah ve para göndermeleri talimatı verdi. Otoyollar ve demiryolları onarılarak trafiğe açılacak, kapılar tüm işkollarından işçilere açılacaktı ve eğer Ulusal Öğrenci Cephesi (FEN) kabul ederse okullar bir an önce açılacaktı.

Fernández grevden önce örgütsel notlarının yaklaşık on beş sayfasını çoğunlukla yeraltı örgütünün her bir bölüm şefinin işini tanımlamaya ayırırdı: Bunlar her eyaletteki finansman, işçi, sabotaj, propaganda, sürgün, öğrenci ve sivil direniş bölümleriydi. Ancak Mompie toplantısının

dan sonra yeraltı örgütüne vardığı talimatlar yalnızca iki cümleden ibaret oldu, bu, disiplinin korunması ve hareketin silahlı mücadele konusundaki yeni yönelimine ayak uydurulmasını isteyen oldukça yorgun bir biçimde yapılmış bir çağrıydı. Eğer bir zamanlar yeraltı örgütünün tasavvur ettiği boyutlarda bir grev gerçekleşecek olursa, bunun yalnızca isyan ordusunun Batista'nın askerleriyle yakında gireceği çatışmanın "gelecekteki bir grev hareketinin koşullarını, belki de özel bir ikna çabası gerektirmeden kendiliğinden oluşturacağını" ifade etti. (17) Bir zamanlar öncü güç olan kent yeraltı örgütü sonunda devrimin en gerideki savunması konumuna indirgenmişti.

BİRLİK: “SİHİRLİ BİR SÖZCÜK”

MAYIS 1958

Kendi kendime, son tahlilde iyiyi kötüden ayırmasını bilen ve kendilerine bir şeyler kazandıran işlerle kazandırmayanlar arasındaki farkı görebilen ve tüm bu trajediden kimin sorumlu olduğunu fark edebilecek olan halka hizmet edip edemediğimizi soruyorum.

TARAS DOMITRO'DAN RENÉ RAMOS LATOUR'A, 10 NİSAN 1958

Mompie toplantısı Ulusal Yönetim'in *llano*'daki üyelerini 26 Temmuz'un Küba toplumundaki işçiler, öğrenciler ya da beyaz yakalı meslek sahipleri arasında Batista karşıtı muhalefete etkin bir biçimde egemen olabilecek siyasi araçlara, maddi kaynaklara ve stratejik öngörüye sahip olmadığını fark etmek zorunda bırakmıştı. Şiddet bağlantılı genel grev stratejisinin başarısız olduğu ortaya çıkınca Castro kardeşler, Che Guevara ve Juan Almeida, Batista rejimini devirmeye yetecek halk desteğini kazanmanın yolunun isyan ordusunun Küba ordusuyla doğrudan karşılaşmasından elde edilecek başarı olduğu yönündeki yaklaşımlarını serbestçe savundular. *Sierra* komutanları ordunun 28.000 birliği ile büyük bir karşılaşmaya hazırlanırken, Ulusal Yönetim liderliğini omurgasını oluşturan Marcelo Fernández ve yeni işçi koordinatörü Nico Torres, grevin ardından ortaya çıkan suçlamalara göğüs germek ve doğan zararı onarmak üzere Santiago ve Havana'ya gittiler.¹

O tarihte Havana'daki atmosfer gergin ve tehlikeliydi. Sosyalist Halk Partisi (PSP) grevin başarısızlığını 26 Temmuz'un askeri yaklaşımına ve tüm muhalefet grupları arasında geniş tabanlı bir birlik oluşturmayı reddetmesine bağlayan muhtelif sert suçlamalar yayınlamıştı. Hükümet, M267 ile PSP arasında bir birlik anlaşması yapıldığını iddia ederek, grevden bu iki örgütü sorumlu tutsa da, parti bu iddiaya sert bir biçimde yanıt vermiş, “Böylesi bir birlik olsaydı Küba'da şu andaki durum başka türlü olur ve *Batistacı* zorbalık şu anda kesinlikle geçmişe ait kötü bir anı haline gelmiş olurdu”

demisti.² 26 Temmuz ile mesafesini korumak isteyen PSP, hemen bir açıklama yayınlarak hükümetin M267, komünistler ve eski Başkan Carls Prio'nun grevi ortak olarak yönettikleri şeklindeki iddialarını yalanladı. PSP Latin Amerika'daki diğer komünist partileri de fiyasko konusunda uyararak, M267'yi "işçileri korkutarak işyerlerinden uzaklaştırmak için silahlı eyleme başvurmak... ve martin son günleriyle nisan başlarında... genel grevden önce ekonomik grevler yapma olasılığını reddetmek"le suçladı. Dahası, PSP az sayıdaki başarılı eylemi üstlenerek, "diğer örgütlerin liderlerini" grev çağrısı yaptıktan sonra ortadan kaybolmakla suçladı.³

Guevara gibi PSP de 26 Temmuz içindeki siyasi krizi, hareketin içinde bulunan, partinin "Kuzey Amerika Elçiliği ile birlikte ve ona tabi olarak çalışmakla" ve sonuç olarak "birleşik bir cepheye ve kitle mücadelesine karşı olmakla" suçladığı "sağ unsurlara" bağlıyordu. Ancak bugüne değin ne Faustino Pérez'in, ne Marcelo Fernández'in ne de David Salvador'un grevden önceki aylarda Amerikan elçiliğiyle bir ilişkisi olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunabilmiştir. PSP yine de Hareket'in onlarla omuz omuza çalışmayı istememesinin, üyelerinin Amerikan elçiliğine sadakatinin kaynaklandığına ya inanıyor ya da bu düşüncesinde yanılıyordu. Onlara göre Hareket'in "komünistlerin içinde olduğu bir birliği" reddetmesine neden olan Amerikan elçiliği, "grevden önce birlik oluşturulmasına karşı mücadelenin temelini atmaktan" sorumluydu. Sonuç olarak PSP, 26 Temmuz'un özellikle küçük burjuva üyeleri ile daha önce "gözü kapalı bir güven içinde" hareketin askeri zaferlerine inanan, ama "26 Temmuz'un Batista'yı tek başına deviremeyeceğini" anlayan işçi kökenli üyeleri arasında ciddi bir güven ve meşruiyet bunalımı olduğunu öne sürdü.⁴

Devrimci Öğrenci Yönetimi'nden (DRE) Faure Chomón grevden sonra çıkardığı manifestoda, 26 Temmuz'un yenilgisini Faustino Pérez ile grev öncesi yaptıkları görüşmelerin hattını izleyen daha geniş bir muhalefet bütünleşmesini talep etmek için bir fırsat olarak da değerlendirmesinin yanı sıra, DRE, 26 Temmuz ve "proleter tabana sahip" diğer tüm "ayaklanma yanlısı hareketler"in, oluşturacakları bir "birlik komisyonu" içinde "strateji, propaganda ve örgütlenme konusunda doğrudan önderlik" yapmalarını önerdi.⁵ Chomón'un ülkenin ve bayrağın Küba'yı birleştiren en

büyük unsurlar olmasını dilediği açıklaması, “övünge sektirliği” “Batis-ta’nın en iyi müttefiki” diye tanımlıyordu. Daha sonra bu mesajın Hareket’in Mompie toplantısında ulaştığı sonuçlarla uyumlu olduğunu ve çok sayıda muhalif ile hareketin kendi saflarındaki çoğu kişinin grevin yenilgisini izleyen hafta ve aylarda aynı şeyi söyleyeceğini ifade etti.⁶

Fidel Castro Mompie toplantısının öncesinde ve bu konuda gelen çok sayıda mektuptan sonra, muhalefetin, birliği bahane ederek hareketin zayıflığından yararlanmaya çalışacağını ve onu Küba Kurtuluş Cuntası’na benzeyen bir koalisyona geri dönmeye zorlayacağını biliyordu. Castro, Marcelo Fernández ile yaptığı tartışmaların ardından hem muhalefetin birlik yaygaralarını yatıştırmak, hem de isyan ordusunun dayanılmaz hale gelen silah ihtiyacını karşılamak için bir adım attı. O tarihte Miami’de bulunan Mario Llerena ve Raúl Chibas’a hareketin favori geçici başkan aday Yargıç Urrutia’nın hemen Sierra Maestra’ya gelerek bir geçici hükümet kurmasını istemeleri için talimat verdi. Bunun ardından “dost Latin Amerika ülkelerinden” savaş durumunu “onaylamaları” istenecekti. Fernández’e, eğer Urrutia bunu kabul eder ve uluslararası topluluk geçici hükümeti tanırsa, muhalif örgütlerin “bir ikilemle” karşılaşacaklarını yazdı: “Muhallifler ya bu hükümeti destekleyecek ve hatta ona delege ya da temsilci verecek (böylece birliğe ulaşmış olacağız) ya da reddedecektir, ki bu da onları teşhir edecektir.”⁷ Castro, taktik anlamda zayıf olunan bir dönemde kurulacak bir geçici hükümetin, 26 Temmuz’un muhalefet karşısında stratejik anlamda güçlenmesine yol açacağını, böylece “ideal ve savaşçı bir tarzda birliğe” ulaşıldığında “yavaş yavaş diğer grupların da desteği”nin alınacağını yazdı: “... Fakat birlik savunusunu çok erken yapamayız, çünkü o zaman hiç bitmeyen anlaşmazlıkların insafına kalırız. Birliği, olaylar geliştiği sırada elde etmeliyiz.”⁸ Sierra Maestra’da kurulan bir geçici hükümet ve savaş alanındaki başarıyı muhalefetin birliği izleyecek, 26 Temmuz Batista karşıtı mücadelenin üstün gücü olacaktı.

Savaş alanındaki başarı yalnızca Hareket’in rakiplerinin değil, aynı zamanda Hareket’e tabandan omuz verenlerin ve 26 Temmuz’un üst yöneticilerinin desteğini kazanmalıydı. Bazıları Hareket’in birleşik bir muhalefet cephesi olmadan diktatörü yenmesinin mümkün olmadığını düşünür-

yor ve liderlerini de diğer muhalif grupların yardımını almadan ulusal bir ayaklanmaya kalkışarak kendilerini kandırdıklarını öne sürerek eleştiriyorlardı. Bazıları da birliğin sağlanamamasına, hareketin yükselişi karşısında telaşa kapılarak silahları saklayan muhalif grupların neden olduğunu söylüyordu. OA grev arifesinde Las Villas'taki milislere yaklaşık yirmi beş makineli tüfekle bir katkı yapmıştı; ama hareketin oradaki koordinatörü Enrique Oltuski M267'nin, OA ve DRE'nin kartlarını gösterip, M267'ye maddi katkıda bulunmaya zorlamak için "bu gruplara son kez eylem birliği çağrısı yaptığını" kamuoyuna duyurmasını istedi. Eğer böyle bir isteği kabul etmezlerse, "insanlar birliğin niçin yapılmadığını bilecek ve herkesin gözünde hareketin konumu güçlenecekti."⁹

Aslında Hareket felakete rağmen diktatöre karşı savaşıyan diğer gruplardan biri olmayı reddetme tutumunu korumuştur. Marcelo Fernández grevin ön safalarında bulunan eyalet koordinatörleri ile bölüm şeflerine 26 Temmuz'un birlik konusunda "tüm devrimci örgütlerin Kurtuluş Cuntası gibi eşit temsile dayanan ve bu suretle haksız biçimde Hareket'i yedi oydan yalnızca birine ve devrimin yedide birine indirgeyecek tek bir örgüt oluşturmadan, çabalarını koordine etmesi gerektiği tezini" desteklemeye devam edeceğini yazdı.¹⁰ Yani diğer muhalif gruplar hâlâ insan gücünün, silahlanmasının, kaynaklarının ve ülkedeki ününün üstünlüğü nedeniyle 26 Temmuz'un eşit olmayanlar arasında birinci sırada olduğunu kabul etmek zorundaydılar. Hareket'in bu tutumunu sürdürmesinin kendi cephe örgütleri içinde bile olağanüstü zor olduğu ortaya çıktı. Havana'daki işçi, öğrenci ve sivil direniş liderleri 26 Temmuz'u grev sırasında yaşamları üzerinde kumar oynamakla suçlayarak, Ulusal Yönetim'in nisan olaylarından doğrudan sorumlu üyelerinin bütünüyle tasfiye edilmesini istediler. Bir hareketin, kendisine "inananları", hiç savunması bulunmadığını söylemeden savaşa nasıl gönderebileceğini sordular."

Beyaz yakalılar ve orta sınıf için kurulmuş bir cephe örgütü olan Sivil Direniş Hareketi, eylem ve sabotaj birimi olmasa da, Ulusal Yönetim'in yapısını yansıtan bağımsız bir örgüt oluşturma konusunda 26 Temmuz ile yürüttüğü ilişkiyi resmen sona erdirdi. Havanalı mühendis Manuel Ray yönetimindeki Sivil Direniş, tüm muhalif gruplardan oluşan bir koalisyona

katılarak birliğe gitme önerisiyle M267'ye başvurdu. Marcelo Fernández Sivil Direniş üyelerinin hareketin kendilerini yalnızca bir para ve hücre evi kaynağı olarak gördüğünü düşünerek kırıldıklarını anladı. Çoğunlukla bağımsız olarak faaliyet yürütmekle 26 Temmuz'a bağlı kalma arasında gidip gelmek zorunda kaldıklarını fark eden Fernández, çoğu Sivil Direniş üyesinin devrimci faaliyetlere 26 Temmuz militanları kadar sahip çıktığını ve Sivil Direniş'in 26 Temmuz'un saflarına sonradan katıldığını söyleyerek açık bir ayrılığa karşı çıktı, 26 Temmuz'un yıkıcı tartışmaların çıkması durumunda onlardan bağıllık beklemeye devam edeceğini bildirdi. Ray o dönemin kaos ve kavgâ ortamında "26 Temmuz'un Fidel Castro'nun coşku veren liderliği altında Küba'ya özûrlüğünü ve egemenliğini geri vermek için yaptığı kahramanca çalışmalar"ı desteklemeye ant içmiş olmasına rağmen, M267'den ayrılmak istemesinin nedeni, eğer fazlasıyla tüketilen savaş nidaları değilse, hareketin üstünlük iddialarına yönelik tepkiydi.¹²

Aynı ay içinde Ulusal İşçi Cephesi'nin (FON) yürütme kurulu reorganizasyon yapmak ve yeni bir ittifak stratejisi geliştirmek için toplandı. "Yoğun tartışmalar"la geçen iki günün sonunda FON, işçi kadroları içindeki "askeri zihniyete son vermeyi" ve gerçek bir "kitle mücadelesi" geliştirerek "birleşik bir işçi örgütü inşa etmeyi" kararlaştırdı.¹³ Fernández, grev öncesinde 26 Temmuz'un işçi çalışmasının gizli olarak yürütüldüğünü yazdı: "Toplantılarda sabotajlar için tabanca ve dinamit satın almak hakkında konuştuk, propagandanın önemini küçümsedik ve kısmi grevler yapılmasına itiraz ettik... Her şeyin son ana tabi olduğı bir oyun sonu zihniyeti geliştirdik."¹⁴ Daha sonra da FON üyeleri, işyerlerinde 26 Temmuz'un birim yapısının mikrokozmosları olacak işçi komiteleri örgütlemek yerine, yalnızca daha fazla işçiyi üye kaydetmek ve 26 Temmuz'un gündemini değil de işçilerin gündemini ele almak üzerinde odaklanarak, gizli birimlere işçilerin katılmasını sağlayacaklardı.¹⁵

Nico Torres'in demiryollarından yoldaşı ve 1956'dan beri M267'nin işçi örgütçülerinden olan FON ulusal meclis üyesi Octavio Louit Venzant Bejerano, sonraları, hareket için silah kaçakçılığı yapan Frank Fiorini'nin grevin askerileştirilmesi konusunda "en suçlu" adam olduğunu söyledi.¹⁶ Bejerano, "9 Nisan için planlanan askeri eylemlerin öylesine büyük boyut-

larda olacağını söyledi ki, grev hakkında işçi sorumlularına bile bilgi vermemize gerek yoktu; ancak Fiorini'nin vaatleri gerçekleşmedi" diyordu.¹⁷ Daha önce de aktarıldığı gibi, Miami'deki verimsiz silah arayışlarından sonra Havana'ya dönen Fiorini, sürprizlerin kaçınılmaz olduğunu öne sürerek FON örgütçülerine bilgi verilmemesi konusunda açıkça ısrar etmişti.¹⁸

Nihayet ele geçirilen tabancaları alan Nico Torres ve Fernández Auténticos, Ortodokslar, DRE, Katolik Kilisesi, PSP, muhalif sendika liderleri ve Üniversite Öğrencileri Federasyonu'na (FEU) bağlı işçi örgütçüleriyle toplantılar yaptılar. Görüşmelerde, bizzat yeni işçi cephesinin adından tutun da, Amerikan elçiliğinin komünistlerin dışarıda tutulması yönünde yaptığı baskılara kadar pek çok konuda tartışma yapıldı. Fernández'in Castro'ya gönderdiği rapora göre, Amerikan çalışma ataşesi ABD'nin Batista karşıtı işçi gruplarının oluşturacağı koalisyonu komünistlerin katılmasını kabul etmeyeceği yönünde uyarılarda bulunmuştu. Fernández Fidel'e elçiliğin arabuluculuk yapmasının birleşik bir işçi örgütlenmesinin oluşturulmasına engel olabileceğini düşündüğünü ve bir yandan işçi görüşmelerine katılırken, diğer yandan Amerikalılar ile görüşmeye devam eden kişilerin de "birlikten söz ederken... kötü niyetli olduklarını, aslında 26 Temmuz'dan, komünistlerden ve elçilikten korktuklarını, korkunun ise ortaya kötü danışmanlar çıkaracağını" yazdı.¹⁹

Bir ay boyunca yapılan çeşitli toplantılardan sonra Nico Torres grubun, CTC'deki muhalif hizbi dışarıda bırakıp Birleşik Ulusal İşçi Cephesi (FONU) adı verilecek kapsayıcı bir işçi koalisyonunun ortak ilkelerini kararlaştırarak, buna katılmayı kabul edeceğini öngörüyordu. Yeni birleşik işçi örgütü aynı zamanda, daha önce 26 Temmuz'a duyduğu antipatinin üstesinden gelmiş olan Komünist Parti'yi de içine alacaktı; çünkü rejimin çok yakında başlatacağı isyan ordusunu "imha kampanyası"na karşı birleşmek, "zorba yönetime karşı çıkan" ve ülkede "barış ve demokrasi isteyen herkesin yararına olacaktı."²⁰ Birlik kavramını, uzlaşma değil, hegemonya olarak değerlendirmesi nedeniyle 26 Temmuz'un, FONU'nun nihai belgesinin yalnızca her bir örgütün işçi seksiyonlarınca imzalanması konusunda ısrarcı olması şaşırtıcı değildi. Diğer gruplar, geniş tabanlı bir birleşik koalisyon fikrini güçlendirmek için ortak belgenin tüm üye örgütlerce imzalanması

gerektiğini öne sürdüler, ancak M267 askeri ve siyasi anlamda diğer muhalif gruplardan daha güçlü olduğu gözle görülür bir hale gelinceye kadar bu sonuçtan ciddi bir biçimde kaçınmaya çalıştı. Belki de bu dinamik yüzünden FONU, Kasım 1958'e kadar resmen birleşip, aktif hale gelemedi.²¹

26 Temmuz'un işçilerle ve beyaz yakalı meslek sahipleriyle olan sorunları, Ulusal Öğrenci Cephesi'nin (FEN) örgütlediği Kübalı öğrenciler için yapılan öngörülere göre daha farklı nitelikte ve daha zor sorunlardı. Bir FEN lideri olan Ricardo Alarcon'a göre, Mart 1958'in ortalarında FEN'in lise ve üniversite öğrencilerini dersleri boykot etmek, okul binalarını işgal etmek ve sokak protestoları düzenlemek amacıyla yaptığı örgütlenme girişimleri "özel okullar da dahil olmak üzere, istisnasız tüm okulları kapsayan... tam bir başarıyla" sonuçlanmıştı. Gerçekten etkili olan ve bütün okulları kapatarak, öğrencileri harekete geçiren FEN, nisandaki grev girişiminin arifesinde halkı harekete geçirecek bir atmosferin yaratılmasına yardımcı oldu.²²

Grevden sonra gelen yoğun şiddet dalgası sırasında okullar yeniden açılmaya başladı; kimi özel okullar da polisten gelen baskı nedeniyle açılmak zorunda kaldı. Hareket'in strateji değişikliği nedeniyle Ulusal Yönetim'de Mompie toplantısında o an için okulların (devlet üniversiteleri hariç) yeniden açılmasını kararlaştırmıştı.²³ Gruplarını dağıtıp normal okul yaşamının devamına izin vermek FEN liderleri için kolay alınacak bir karar değildi. Fakat polisin yeraltı örgütlerini izlemesi nedeniyle FEN rahatça toplantı yapıp seçenekleri değerlendiremiyordu. Özel okullarla devlet okullarından düzinelerce öğrenci rejime başkaldırarak, aşağı Havana'da zalimliğiyle isim yapan Albay Esteban Ventura Novo'nun komutasındaki polis karakollarının birinden yalnızca üç blok ötedeki Masonic Temple'da bir düğüne katılma kılıfı altında gizli bir toplantı yaptılar. Saatlerce süren hararetli tartışmalar sırasında ne yapacaklarına karar vermeye çalışıyorlardı ve sonunda "çoğunluğun kararı" özellikle olağanüstü polis vahşeti nedeniyle "okul faaliyetlerinin devam etmesini engellemeye yetecek gücümüz bulunmadığı" oldu. Ancak karar oy birliğiyle alınmamıştı. Alarcon'a göre, "Villanueva'daki Katolik Üniversitesi'nden bazı devrimciler karara katılmadılar" ve "toplantıdan sonra... greve devam etmeye çalıştılar ve başarısız oldular."²⁴ Grevden yaklaşık iki ay sonra, başkentteki özel üniversiteler ve tüm

ülkedeki liseler yeniden açılmış olmasına rağmen, Havana, Las Villas ve Oriente'deki üniversiteler hâlâ kapalıydı. FEN'in görelî iç tutarlılığına rağmen, grevden sonra 26 Temmuz ile ilişki kurması, diğer öğrenci örgütleri, özellikle de öğrencilerin (ya da işçilerin) birliğini sağlamadan önce siyasi birlik oluşturma zorunlu olduğunu öne süren" DRE'ye bağlı olanlar arasında kuşku yaratmıştı.²⁵

26 Temmuz yavaş yavaş adadaki muhalif güçler karşısındaki itibarını yeniden kazanmaya başladı; fakat yurtdışında, muhalif gruba öncülük edebilecek duruma gelmeye çalışırken çeşitli siyasi, mali ve yasal engellerle karşılaştı. Yargıç Manuel Urrutia grevin başarısız olması nedeniyle 26 Temmuz'un sürgündeki desteğinin ciddi biçimde zayıfladığını ve "onun 'birliğe' karşı çıkan tutumuna, iyi niyetli olmayanlarla... *males artes*" ya da dalavereler yaparak avantaj kazanmak isteyenlerin umutsuzluklarını ifade ederek bir tepki gösterdiğini" düşünüyordu. Aslında Urrutia, içlerinde Havana Barosu ve Sivil Kuruluşlardan José Mir Cardona ve *Auténtico* ve Prio'nun sözcüsü Tony Varona, bazı Ortodokslar ve DRE üyelerinin de bulunduğu Küba Kurtuluş Cuntası'na katılan birçok muhalif kendisinden Castro'ya yargıcın geçici başkan olmasını yalnızca 26 Temmuz'un geniş tabanlı bir birlik anlaşmasını kabul etmesi koşuluyla destekleyeceklerini söylemesini istediklerinde, bu düşüncesini onlara da açıklamıştı. Urrutia Fidel'den M267'nin "birlik"ten *siyaset tüccarlarının* birliğini değil, eylem birliğini anladığını" açığa kavuşturmasını istedi. Castro'yu "*siyaset tüccarları* böyle bir birliğin oluşmasını engelledikleri takdirde, halk... şimdiye değin görülmeyen bir şekilde size katılacaktır" diyerek ikna etmeye çalıştı. Urrutia M267'nin koalisyon politikası konusundaki antipatisini paylaştığı halde, "Amacımıza ulaşmak için buradaki planları reddetmemeliyiz" uyarısını yapıyor, "Zaman kaybetmeden verimli bir birliğe ulaşmalı ya da yalnızca bizim iyi niyetli olduğumuzu bir biçimde göstermeliyiz" diyordu.²⁶

Aslında uzun süredir M267'ye silah tedarik eden biri Urrutia'nın başkanlığında geçici bir hükümet kurulması karşılığında bir birlik anlaşmasına katılma konusunda Fidel'e tavsiyelerde bulunurken, "Hareket hem Küba'da hem de uluslararası kamuoyunda biraz prestij kaybetti" demişti. Miami'de de, "diğer örgüt ve gruplar Küba'da ve sürgündeki Küba kamuoyu-

nun birlik lehindeki yaklaşımından yararlanmaya çalıştığı için, Hareket savunmacı bir konumdaydı.”²⁷ Castro henüz kontrol edecek siyasi güce sahip olmadığı hantal bir muhalefet koalisyonuna dahil olacak bir ruh hali içinde değildi. Fakat Castro Miami’deki birlik yaygaralarını yatıştırarak bir isteklilik gösterinceye ve uluslararası hukuk gereğince şart koşulan egemenliği elde etmesi ve elinde tutması mümkün hale gelinceye kadar, Urrutia Sierra Maestra’da bir geçici hükümet kurma teklifini reddetti.²⁸ Castro siyasal ve yasal koşulları yerine getirecek duruma geldiğinde Urrutia isyan ordusuna para ve silah göndermeye ve dost Latin Amerika ülkelerine 26 Temmuz’un kurmuş olduğu meşru hükümeti tanıyıp tanımayacaklarını sormaya ant içti.²⁹

Amerikan hükümetinin Küba’daki ayaklanmaya göstereceği tepki, sürgündeki muhaliflerin siyasi hesaplarını hâlâ etkiliyor ve çoğu göze girmek için verdikleri uğraş içinde Dışişleri Bakanlığı’na görüşlerini iletiyor, Batista’dan sonra kurulacak hükümet için hazırlık yapıyordu. Küba’da üst düzey bir yer edinmek isteyen çoğu kişiden biri olan José Miró Cardona bu amaçla Washington’a yaptığı ziyaretlerinden birinde Orta Amerika İlişkileri Bürosu’na Batista’nın “askeri bir darbeyle devrilmesi gerektiği ve ardından askeri bir cuntanın işbaşına gelerek, seçimler yapılınca kadar hükümeti yönetmesi gerektiği” şeklindeki görüşlerini iletmisti.³⁰ Ancak Miró Carona, Castro’ya Batista’nın bir darbeyle yıkılması gerektiğini yazarken, bu açık tercihten hiç söz etmemişti. Bunun yerine, Amerikalı akademisyenler, meslek adamları ve devlet görevlileriyle yaptığı gayri resmi görüşmeler sayesinde, Batista’nın işçilerin ya da komünistlerin önemli bir rol oynayabileceği bir genel grevle yıkılmasından doğacak sonuçların yaygın kaygılara yol açtığını öğrendiğini söylemişti. Dahası, 26 Temmuz’un “muhaliflerin birliği”nin numaradan başka bir şey olmadığı yönündeki kuşklarını teyit edecek bir biçimde, Amerikalıların radikal grupların Batista sonrasında adada kurulacak siyasi düzene egemen olmasını engelleme yolunun resmi bir muhalefet ittifakı olduğunu düşündüklerini öne sürmüştü. Miró Cardona kendisini bu tür görüşlerin dışında tutarak, “bu önyargılar Amerikalıların anlayışına yerleşmiş” diye yazıp, Castro’nun “Kuzey Amerika’nın Küba yönelik politikasında olası bir değişim (kullandıkları kelimelere dikkat ediyorlar) yaratacak ve Washington’un yürügesindeki Latin Amerika ülkelerinin sami-

mi ve kararlı desteğini alabilecek olan tüm siyasi ve devrimci gruplarca desteklenen bir geçici hükümet fikrini” kabul etmesini hızlandırdı.³¹

Aynı zamanda, böylesi bir geçici hükümeti desteklediği iddia edilen Tony Varona, dışişleri bakanlığı görevlilerine Castro’nun “Nisandaki saldırısından bir şeyler öğrenmiş olması gerektiğini ve yalnız başına yol alamayacağı için devrimci muhalefetin birliğinin tek yanıt olacağını” söyledi ve Prio’nun Castro’ya “Prio ve Castro güçlerinin birleşmesi için... altı maddelik bir program” göndermiş bulunduğunu ekledi.³² Miró Cardona aynı zamanda “eğer destek vermezseniz tüm etkinliğini yitirecek” dediği bir plan önerdi. İlk önerisi, tüm siyasi ve devrimci grupların Batista’nın istifası ve Yargıç Urrutia’nın geçici hükümetin başkanı olması için Sivil Kuruluşların Mart 1958’de yaptığı çağrıya imza atmasıydı. Yeni birleşen muhalefet bu liderliği “açıkça tanıyarak” “eylem planlarını” kabul etmeli ve Castro’ya “silah, adam ve para” göndermeliydi. Son adım ise geçici hükümetin üyelerinin atanması olacaktı.³³ Daha sonra Kennedy yönetimi tarafından, 1961 Domuzlar Körfezi saldırısı başarılı olsaydı Demokratik Devrimci Cephe’nin geçici başkan adayı yapılacak olan Miró Cardona, geçici bir hükümetin ya bir askeri darbenin ya da bizzat isyan ordusunun çabalarıyla kurulabileceği şeklindeki kendi görüşünü ne Castro’ya ne de kamuoyuna açıkladı.³⁴

26 Temmuz eski kararlarıyla uyumlu bir biçimde, kendisini çok üyeli bir koalisyonun silahlı kanadı durumuna indirgeyecek bir iktidar paylaşım düzenlemesine karşı çıktı. Hareket’in sivil liderleri de taktik yenilgilerinin muhalefet içinde yakında yaşanacak olan iktidar mücadelesi sırasında taviz vermeleri gerekeceğini kabul etmeye aynı şekilde hazır değildi. Marcelo Fernández Castro’ya “Bu ‘birlik’ anlayışı tüm ülkede, hatta kendi militanlarımız arasında bile yaygınlaşıyor. Buna karşı bir duruşumuz olmalı. Bizden onu tanımlamamız isteniyor.” diye yazmıştı.³⁵ Fernández de Oltuski gibi muhalif grupların “birliğe” olan gerçek bağlılıklarını yalnızca Sierra Maestra’da kurulacak bir geçici hükümeti tanıyarak gösterebileceklerini düşünüyordu. Ancak Miami’den gelen haberler, 26 Temmuz bir muhalefet koalisyonuna katılmadığı takdirde, böylesi bir gelişme olmayacağını gösteriyordu.

Castro’nun yazmış olduğu gibi, M267 “olaylar esnasında birliği elde edinceye kadar” Sierra yeni hükümetin mekânı değil, bir savaş alanı olmayı

sürdürecekti. İsyancılar kendi tercih ettikleri senaryoyu hayata geçirebilmek için, kendilerine karşı henüz başlamış olan askeri saldırılara direnmek zorundaydılar. Bunu yapmak için de, siyasi bedelini bağımsızlıklarını yitirmek şeklinde ödemeksizin silah almaları gerekiyordu. Diğer muhalif gruplar da kendi açılarından, Basitsa'yı devirme istekleriyle, iktidarı ele avuca sığmayan, ayaktakımından gelen ve olağanüstü genç kadın ile erkeklerden oluşan, adayı daha büyük bir kaosa sokmaya ve büyük bir ihtimalle komünistlere hoşgörüyle yaklaşarak, uzun süredir uykuda olan Küba işçi sınıfını harekete geçirip Amerikalıların canını sıkmaya hazırmış gibi görünen radikal bir topluluğa teslim etme konusundaki isteksizliklerini tartmak zorundaydılar.

Castro, Küba ordusuna karşı kazanılacak askeri bir zaferin isyancıları ve 26 Temmuz'u siyasi anlamda güçlendireceğinden emin olmasına rağmen, güçlerinin "en kritik" aşamadan geçtiğini, "şimdiye kadar görülen en büyük sorunlara ve en az kaynaklara sahip olduğunu, harekete en samimi katkıları yapanların bile" kendilerine yeniden tam bir ekonomik, madde ve siyasi destek vermeden önce "saldırının nasıl sonuçlanacağını bekle-diklerini" biliyordu.³⁶ Fidel Hareket'in yıldız pilotu Pedro Luis Diaz Lanz'ın Miami'den Ricardo Lorie ve Bebo Hidalgo'nun grevden sonra satın alarak gönderdikleri malzemeye geri dönmesini sabırsızlıkla beklediği sırada, isyancıların sempatizanları ve M267 üyeleri Venezüella ve Kosta Rika'dan yeni silah yüklemeleri yapmayı vaat ettiler.³⁷ 1958 Mayıs'ı boyunca hükümet birlikleri dalga dalga Oriente'ye girerek, eyaletin güney ve kuzey sahillerinde konuşlandılar. Sierra Cristal'de savaş başlamıştı bile: 13 Mayıs'tan başlayarak Raúl Castro'nun birliklerine yöneltilen saldırı, askeri birliklerin hava ve kara saldırıları, bombalar ve makineli tüfeklerle iki hafta sürdü. Raúl, "Bize mühimmat ve fişek gönderin, çünkü dünyanın bütün *casquitos*'ları (miğferlileri) üzerimizde" diye yazdı.³⁸ Nihayet 29 Mayıs'ta Diaz Lanz, İtalyan karabinaları, bir Garand tüfek ve binlerce topçu mermisiyle dolu düşük kapasiteli bir Cessna ile Miami'den geri döndü.³⁹ Fidel, ayaklanmanın mevcut durumunun, "devrimin yaşamasının her bir silaha bağlı olduğu acil bir ölüm kalım meselesi" olduğunu yazıyordu.⁴⁰

CARACAS PAKTI

MAYIS-TEMMUZ 1958

İyi ki buraya gelmedin ve insanın burada nasıl kederlendiğini görmedin... Şansım yaver giderse yakında senin yanında olabileceğim... Sana buranın yeryüzündeki en sevimsiz yer olduğunu söyleyebilirim. Çok büyük bir yalnızlık hissediyorum ama Küba'yı bundan daha çok özleyemezdim. Zaman zaman orada olmayı öylesine çok istiyorum ki, kaçmak için kendimi kontrol etmek zorunda kalıyorum.

HAYDÉE SANTAMARÍA'DAN CELIA SÁNCHEZ'E, 20 MAYIS 1958

Haydée Santamaría kardeşi Abel ve eski erkek arkadaşı Boris'in kendisine büyük acılar veren ölümlerinden sonra, hapisteki nişanlısı Armando Hart'ın akıbetinden habersiz ve isyan ordusunun başarılı olma yükümlülüğünü omuzlarında taşıyarak Sierra Maestra'dan Miami'ye gitti. Devrimcilere silah sağlamak ve Hareket'in muhalefet içindeki itibarını geri kazandırmak için otuz altı yaşına kadar edindiği tüm güçlü yönleri, yani zekâsını, devrimci itibarını, anlatım gücünü, gençliğini ve çekiciliğini birleştirmek zorundaydı.

Santamaría Miami'ye gider gitmez, sierra'nın aralarındaki tartışmalar ve sürtüşmeler nedeniyle, Küba'dan yüz binlerce dolar gönderilmesine rağmen yurtdışından isyancıların elin çok az sayıda silah geçmesine neden olduklarını düşündüğü bazı 26 Temmuz temsilcilerinin görev yerlerini değiştirdi. M267'nin Küba Kurtuluş Cuntası'ndan ayrıldığını bildiren kötü haberi veren Luis Buch, Venezüella'daki M267 yanlısı sürgünleri denetleyebilmek için yeni Mors alfabesi sistemini de yanına alarak Santiago'dan ayrıldı. Carlos Franqui Sierra Maestra'dan isyan ordusunun kısa dalgadan yayın yapan Radio Rebelde (İsyan Radyosu) adlı radyosunu yayına sokmak için Miami'den Küba'ya döndü. José Llanusa, Franqui'nin yerine sürgün komitesinin "başkanlığına" getirildi ve karısıyla küçük kızını Haydee ile birlikte yaşamaları için Miami'de bırakarak yeni bir düzen kurmak üzere Manhattan'a gitti.'

Llanusa'nın New York'taki üssünden eski bir basketbol şampiyonu, diğerlerinin uğraşıp da yapmadığı bir işi, Hareket'e para toplayabilmek ve tek sesle konuşmasını sağlamak umuduyla üç ayrı "yurtsever 26 Temmuz derneğini" birleştirmeyi başardı. Daha önce Havana yeraltı örgütünde Haydee ile çok yakın çalışmış olan Llanusa para toplama konusunda yaratıcı biriydi, İspanyol klasik gitaristi Pablo Casals konserleri düzenlemek, Aristotle Onassis'in mali danışmanlarıyla büyük meblağlı tahvil satışları yapmak ve Pablo Armando Fernández'in yazdığı *Silahlar Çelikten Yapılmıştır* gibi Küba oyunlarını sahneleyecek yeni tiyatro yapımları üretmek gibi çözümler geliştiriyordu.² Luis Buch ailesiyle birlikte Caracas'a taşınmış ve o da sıkıcı ve sevilmeyen bir işi üstlenerek muhtelif dağınık 26 Temmuz gruplarını birleştirmeye, para toplamaya, yeni geçici hükümetten yardım almak için lobi faaliyetleri yürütmeye ve Oriente'deki savaş ilerledikçe 26 Temmuz ile muhalefet arasında yapılacak yeni bir birlik paktının maddeleri üzerinde görüşmeye başlamıştı. Santamaría, Llanusa ve Buch Mayıs 1958'den itibaren mektup, telefon ve telgraflarla neredeyse sürekli bir biçimde haberleşiyorlardı ve ortak davalarıyla hedeflerinin berraklığı sürgündeki başarılarına devasa katkılarda bulundu. M267'nin New York, Miami, Caracas ya da Costa Rica'da işbirliği yaptığı kişiler, hareketle rekabet edenlerin egolarını yumuşatmak ve destekçilerinin kaygılarını azaltmak için çaba göstermelerine rağmen, çoğunlukla birbirlerinden kuşkulunmaya, Fidel'e, Santamaría'ya ve diğerlerine birinin savurganca para harcama alışkanlığı olduğu, bir başkasının antidemokratik değerleri bulunduğu ya da fazlasıyla antikomünist açıklamalar yaptığı şeklinde yakınmaya devam ettiler.³

Devrimci geçmişi Temmuz 1953'teki Moncada kışlası baskınına dayanan Santamaría, Fidel Castro ve nişanlısı Armando Hart'ın 26 Temmuz Hareketi'nin Ortodoks *historicos* da dahil olmak üzere o tarihte Batista'ya karşı savaştan tüm muhalif gruplardan siyasi olarak bağımsız kalma kararlılığını bütün kalbiyle paylaşıyordu. Fidel'in Miami'deki sözcüsü olarak hemen sürgündeki topluluğun tümünden gelen "birlik yaygarası"yla karşı karşıya geldi ve Fidel'i bir tür birleşik çalışmaya razı gelmedikleri takdirde para toplama konusunda önemli sorunlarla karşılaşabilecekleri konusunda uyardı.⁴ Örneğin, José Miró Cardona, esi başkan Carlos Prio'yu isyan ordu-

sunu desteklemeye ikna etmiş bulunduğunu hem Fidel'e yazmış hem de Santamaría'ya söylemişti. Prio'dan ve sürgündeki muhaliflerin hepsinden gelen *quid pro quo* (olmazsa olmaz) çok kesindi: savaş dönemi boyunca karar mekanizmalarına eşit katılım ve Batista sonrası hükümette iktidarın paylaşılması.⁵ Fakat bu tür bir anlaşma Santamaría'nın geçmişin *siyaset tüccarlarından* ayrı durmak konusundaki temel siyasi sezgileri karşısında bir anlam taşıymıyordu. Hareket kendi siyasi ve askeri gücünü yeniden kazanmadan önce Prio ve arkadaşlarıyla yapılacak resmi bir ittifak devrimci anlayışının saflığını lekelemesin diye hemen Prio ile bir toplantı ayarlayarak Miró Cardona'nın vermeye başladığı zararı önlemeye çalıştı.

Santamaría'nın nişanlısı Armando Hart da hapisshaneden bir mektup yazarak onu "Carlos Prio ya da onun ahlaki düzeyinde başka birileriyle ideolojik olmaktan çok stratejik gerekçelerle" Küba Kurtuluş Cephesi türü paktlar konusunda tartışmaya girmemesi konusunda uarmıştı.⁶ 26 Temmuz "her türlü hükümet ya da birlik formülü karşısında aynı mesafeyi korumalı ve Prios ile CIA'nın savunduğu siyasal koalisyon tezine karşı çıkmalıdır" diye yazıyordu. Santamaría'nın bunların her ikisinden de kaçınmak için Prio'nun hareketin acil planlarına dahil olmasını engellemesi gerektiğini öne süren Hart, bunun yerine "muhafazakâr kesimlerle, kilise, Sivil Kuruluşlar, Devrimci Öğrenci Yönetimi ve Barquin'in grubuyla", kendi konumlarını terk ettiklerini düşündürmeksizin esnek bir ittifak kurulmasını tavsiye etti. Aslında Hart Carlos Prio'dan mutlaka uzak durulması gerektiğini düşünüyor, Santamaría'ya geçici başkan olarak (Prio'nun da desteklediği) Yargıç Urrutia'nın dışında birini düşünmesini, bu arada da Santiagolu yargıcın "ilk seçimlerde 26 Temmuz'un adayı olma olasılığını da korumasını" tavsiye ediyordu.

Hart hiçbir stratejik ya da politik "uzlaşmazlığın" ideolojik olduğunun ifade edilmemesi gerektiği, çünkü "ideolojik olarak" Temmuz 1957'deki Sierra Manifestosu ve Fidel'in Kurtuluş Cuntası'na Aralık 1957'de yazdığı mektuptan "daha radikal bir şey önerilmediği" uyarısını yapıyordu. Bu iki belgede de ülkeyi modernize etmek, rüşvet ve yolsuzluklardan kurtarmak, ordu üzerinde sivil denetim kurmak ve Kübalı mülksüzlerin sesi olmayı içeren ılımlı bir program ortaya konmuştu. Hart, Hareket

“militanlarını teorik anlamda daha derinlikli bir biçimde eğitinceye” kadar, Küba’daki politik momentin yalnızca “toplumun gerçek temsilcisi olan güçleri” yansıtan geniş tabanlı bir merkezi anlaşmaya uygun olabileceğini düşünüyordu.⁷

Fakat Santamaría bundan biraz farklı bir yaklaşım izleyerek, Prio’yu isyancılara bugün silah sağlaması karşılığında, uzak bir olasılık olan Küba’nın geleceğinde bir rol üstlenmeye ikna etmeyi seçti. Bir yıl önce Léster Rodríguez de eski başkan ve öğrenci liderinden silah istemiş ama bunun karşılığında, ona 26 Temmuz’un diğer altı muhalif grupla eşit statüyle bir koalisyona katılmayı kabul etmediğini söyleyerek hata yapmıştı. Şimdi ise, M267 Oriente’de güçlenmiş ve diğer muhalif gruplardan daha güçlü bir hale gelmişse de, ülkede ve yurtdışında kendi safalarında ortaya çıkan anlaşmazlıkları, halkın ilgisizliğini ve korkusunu gidermek, Las Villas eyaletindeki rakip gerilla cephelerini yenmek ve isyan ordusu hâlâ feci bir biçimde donanımsız olduğu halde Sierra Maestra’daki askeri saldırılara karşılık vermek gibi meselelerle karşı karşıyaydı. Santamaría Hareket’in maddi anlamda yaşaması ve siyasi bağımsızlığını koruması için oynadığı büyük kumarı Fidel’e şöyle anlattı:

Prio’yu gördüm. Sana konuştuğumuz her şeyi anlatacağım. Onu gördüğümde içimden çılgılık atmak geldiğini gizlemeyeceğim. Moncada’ya yalnızca bir av tüfeğiyle giden Abel’i, bir patlamada ölen Enrique’yi (Hart), tek bir tüfek için çaresizlik yaşayan sizleri, hepinizi düşündüm. Bu korkunçtu, öylesine korkunçtu ki, elini sıktıktan sonra ona, “Doktor, burada 1930’ların delikanlısıyla konuşmaya geldim, onunla birbirimizi anlayabiliriz; eğer o günlerdeki gibi davranmaya hazırsanız konuşabiliriz; eğer günümüzdeki Prio ile görüşmek zorunda kalacaksam, bir anlaşmaya varmamız mümkün değil” dedim. Bunları ona neredeyse hiç farkında olmadan söyledim; söylediklerimi duyduğumda her şeyin hemen orada biteceğini düşündüm, ama tam tersi oldu; benim istediğim şekilde konuşmaya hazır olduğunu söyledi. Ona beş yıldır her gün yoldaşlarımızın nasıl öldüklerini seyrettiğimizi anlattım ve ona yalnızca en sevdik-

lerimi nasıl kaybettiğimizi anlatmakla yetinmeyip, ölmeyenlerin de bir tüfek için nasıl feryat ettiklerini gördüğümü anlattım; onun bu sorunu Machado'ya karşı mücadelede öldüğünü gördüğü insanlarrın anısına, benim ölümünü gördüklerim anısına, artık dayanma gücü kalmayan Kübalı kadınlar adına, Küba adına çözebileceğini söyledim. Ülkemiz için, özgürlük için savaşanların eline silah vermesi için onun önünde diz çöktüm. Benden ne yapması gerektiğini ona söylememi istedi, bize Küba'yı benim kadar sevdiğini kanıtlamaya hazır olduğunu bildirdi. Ondan sana bir uçak göndermesini istedim ve isterse kendisinin de uçağı binebileceğini ya da isterse bütünüyle güvendiğı birisini gönderebileceğini, yolculuğun başarısını güvence altına almak için benim de uçağı bineceğimi söyledim; dört yüz pound veya aynı miktarda teçhizat taşıyan bir uçağı var, birkaç gün içinde yolculuğı yapmak konusunda anlaştık ve ona Sierra'da gerçek birlik hakkında konuşacağımızı söyledim. Bunu meseleye daha sıkı sarılması için mahsus yaptım. Bana bu işten hiç kimseye söz etmememi, bunun ikimizin arasında bir sır olarak kalacağını, çünkü bunun Ricardo (Lorie'nin) operasyonuna hiçbir biçimde zarar vermeyeceğini ve zaten paranın elinde olduğunu söyledi... Kabul ettim ve eminim ki bana söylediklerini gözden geçirmeye kalkarsa, bu işi gerçekleştirmesini sağlayacak kişi benden başkası değil. Onun açısından bir kadının kendisiyle böyle konuşmasını kaldırmak kolay olmadı; çaresizliğimi gördü. Ona bir şey daha söyledim, "Paktlar konusunu Sierra'da konuşalım" dedim; silahlarla birlikte kendisi de gelmediğı takdirde paktlar konusunda konuşmasının asla mümkün olmayacağını biliyor. Senin onu en iyi olduğunu düşündüğün sözüm konusunda ikna edebileceğini düşünüyorum, sana onun bombardıman uçaklarına sahip olduğunu bile söyleyebilirim. Sanırım iyi bir iş yaptım ve uçağının sana ulaşacağı konusunda büyük umutların var. Eğer daha önceden çok kez yaptığı gibi beni yanılttıysa, kaybedecek hiçbir şeyimiz yok; tam tersine paktlar konusunda konuşmaya başladıklarında, Sierra'ya davet edilmiş olduğunu hatırlatabiliriz.

Santamaría, Prio'nun 1940 ya da 50'lerin başlarındaki politik yaklaşımları üzerine değil de, 1933'te Machado rejimini deviren devrimci öğrencilerden biri olarak devrimci geçmişi üzerine ve bir kadının çaresiz yalvarışlarına hassasiyeti üzerine oynayarak, Prio'ya "gerçek birlik konusunda" Sierra Maestra'da doğrudan Fidel ile "konuşmasının" kapısını açmış, bir yandan eski başkanın kendi siyasi geleceğini öne çıkartırken, diğer yandan açıkça isyancılara silah sağlamak konusunda ihtimalleri artırmıştır.⁸

Tıpkı hareketin çoğu lideri gibi Santamaría da, bir yandan diğerlerini "liderlik hevesi"nden vazgeçip bunun yerine isyancıları savunmaya odaklanmaya ikna etmeyi başarırken, diğer yandan kendisinden kuşkulandırmaktan ve korkmaktan kendini alamıyordu. Castro'ya, "Yalnızca size bir şeyler göndermeyi başarabildiğimi görmek, buralarda, Küba'dan ve herkesten uzakta kalmaya devam etmemi sağlıyor. Burası hapishaneden de beter; hiç kimsenin beni izlemediğini bildiğim ve sokaklarda rahatça dolaşabildiğim halde kendimi yabancı hissediyorum." diye yazıyordu. Prio ile izlediği stratejinin Castro tarafından onaylanması için can atıyordu.⁹ Fidel ona "Sana bağlanan tüm umutları gerçekleştireceğin açık" diyerek güvence verdi ve askeri kampanyanın başlatılması konusunda "Her şey senin kontrolün altında olmalı" diye hatırlatmada bulundu.¹⁰

Prio yeni notlar ve mesajlarla umutlandırarak bir ay boyunca yapılan toplantılarla Santamaría'nın canını sıktı. Santamaría onunla haziran sonunda yaptığı son toplantıdan sonra Fidel'e, "P. nihayet yüz Springfield tüfek ve 40.000 civarında mermiyi uçakla göndermek için somut bir teklifte bulundu, kendisi Sierra Maestra'ya gelmeyecek" diye yazdı. Teklife iyimser bakıyordu. "P'nin" yaptığı tekliften vazgeçmesi durumunda, 26 Temmuz'un eski başkanın kaprisini kullanarak, Batista karşıtı iki kişiden, yani Prio ya da Castro'dan hangisini gerçekten "birliği" desteklediğini, hangisinin yalnızca bedeli diğerine yüklemekle yetinip, övündüğü hedefe sahte bir bağlılığı olduğunu göstererek siyasi avantaj kazanması mümkün olacaktı.

Bu sırada 26 Temmuz'un sonunda koşulları kabul edip bir koalisyon katılmaya razı olup olmadığını öğrenmeye can atan Miami'deki muhalif politikacıların gelen baskı artıyordu. José Miró Cardona Fidel'in üzerinde görüşülmüş bir "birlik" anlaşmasına ve onun ardından geçici bir

hükümet kurulmasına nasıl yanıt verdiğini öğrenmek istiyordu. Bağımsız Demokratik Parti'den Lincoln Rodon, Prio ortaya yalnızca silah değil aynı zamanda bir milyon dolar koysa Fidel'in pakta katılmaya ikna edilemeyeceğini soruyordu. Santamaría daha önce kendisinden kuşkulannasına rağmen bu ortamda çok verimli oldu; Santiago'da bulunan Bacari Rum Company'nin yönetim kurulu başkanı olan José M. "Pepin" Bosch y Lamarque gibi zengin Kübalılardan para aldı ve kendisini "herkese bir siyaset tüccarı gibi davranıyorum. Onlara senin kendilerini çok sık düşündüğünü, ne kadar çok sevdiğini ve inandığını söylüyorum. Herkesi senin etrafında birleştirme görevini üstlendim, daha sonra kimin senin tarafında olup kimin olmadığını anlayacaksın" diye anlatıyordu. "Daha sonra" sözcükleri ile, hem Santamaría hem de nişanlısının 26 Temmuz'un bir biçimde iktidara geleceğini düşündükleri, Batista'nın iktidardan uzaklaştırılmasından sonraki dönemin kastedildiği açıktı. Bu açıklanmayan hedef, yapılan "birlik" dansının merkezinde duruyor, neredeyse bütünüyle isyancıların savaş alanındaki başarısına dayanıyordu. Santamaría, Carlos Prio ve Miró Cardona da dahil olmak üzere herkese, "birlik" konusunu doğrudan Fidel ile tartışmanın yegâne yol olduğunu söyleyip, isyancıların Batista'nın saldırılarına karşı koymasını umut ederek, 26 Temmuz kendi koşullarını kabul ettirecek bir anlaşma yapmaya yetecek güce ulaşınca kadar hareketin bağımsızlığını tehlikeye atacak bir anlaşma yapılmasını erteledi."

Ocak 1958'de Venezüella'da Pérez Jimenez diktatörlüğü yıkıldıktan sonra Caracas, 26 Temmuz'dan ve Devrimci Öğrenci Birliği'nden sürgünlere, onların yanı sıra Agrupacion Montecristi adında, reformcu subaylar arasında müttefikleri olan bir Kübalı seçkinler grubunun lideri Justo Carillo'ya ve 1956'da girilen darbenin hapisteki lideri Ramon Barquin ile ilişkili reform yanlısı subaylar grubu Puros'a ev sahipliği yaparak, devrimci faaliyetler için uygun bir mekâna dönüşmüştü.¹² Luis Buch'un buraya atanmasının nedeni, bu ülkede bulunan birbirinden farklı ve çoğunlukla çatışan M267 "destek komiteleri"ni kontrol altına almak, para toplamak, yeni hükümetten isyan ordusu için silah istemek ve Caracas ile Sierra Maestra arasında kısa dalgadan yayın yapan bir iletişim kanalı olan "Dos Indios Verdes" ya da "2IV" için yeni Mors alfabesi sistemini kurmaktır.¹³

Buch da Miami'deki Santamaría gibi kurduğu ilişkiler sonucunda hareketin kasasına 100 bin doların üzerinde para akıtarak, esas olarak Caracas'taki diğer muhalif gruplarla dikkatli bir iletişim kurmaya odaklandı.¹⁴ Fakat bu, kendine çok fazla güvenen kaba politikacılar için bile kolay bir iş değildi. Buch, Miami'den 26 Temmuz'un Miami Paktı'ndan ayrıldığını bildiren mektubu alarak kötü haberi öğrendiğinde aslanların önüne atıldığı için çok sinirlendi. Bu kez, bir yandan para ve silah istemek, diğer yandan ise hareket resmi bir anlaşma yapmaya hazır hale gelinceye kadar potansiyel bağışçıları el altında bulundurmak zorundaydı. Elde edilebilecekleri göz önünde bulunduran Buch kendi başına bir "birlik" anlaşması yapmaya çekinerek, sabırsızlıkla bekleyen ve fazlasıyla meşgul olan Castro'dan tekrar tekrar kendisine yol göstermesini istedi. Aslında yazdıkları, başkomutanla çok yakın işbirliği içinde olduğunu düşünen ve Sierra Maestra dışında, başarısızlığı hâlâ hatırlanan genel grevin belirsizlik bulutları altında çalışan çoğu arkadaş gibi Buch'un da kendisine güvenemediğini gösteriyordu. "Burada yalnız olduğumu ve çoğu kez yönlendirmeye gereksinim duyduğumu ve özellikle eleştirilerin daima gelişmeye ve örgütümüzün düşünce tarzının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olduğunu unutma." diye yazdı.¹⁵ Buch yaz saldırısının tam ortasında Hart'a yazarak, Fidel "İzlenecek politikaları bildirdi, kendi başına bir adım atmayıp, onun talimatlarını hayata geçireceğim için yanlış yapmayacağım." diyordu.¹⁶ Fakat Buch Fidel'in istekleri konusunda yalnızca genel bir fikre sahipti. Santamaría'nın Miami'de yaptığı çalışmaları geliştirmek ve 26 Temmuz'u altından kalkamayacağı taahhütlere sokmaksızın isyan ordusunu tatmin edecek bir muhalefeti ittifakı oluşturmak için kendi düşüncelerine dayanmak zorundaydı.

Buch Carlos Prio'nun eski başbakanı ve önemli bir adamı olan Tony Varona Temmuz başlarında Caracas'a geldiğinde ilk kez aşağılanmayla karşılaştı. Varona hareketin görünüşte Buch'un denetiminde olan kısa dalga iletişim hattından Buch'un bilgisi olmaksızın Fidel ile doğrudan konuşmuştu.¹⁷ Buch bunu öğrendiğinde, bu itaatsizliğin kendisinin ve hareketinin "yetersizliğini ve koordinasyon eksikliğini" gösterdiğini düşünerek, kendi görevini yalnızca yakında yapılacak görüşmelere katılmaya indirgedi: "Eğer 24'de çalışan insanlar bu birlik işine karıştırılarsa,

büyük bir sorun yaratacaklar, hiçbirinin 26 Temmuz Hareketi'nin düşünce tarzını benimsediğini düşünmüyorum... Politikacıları büyük adamlarmış gibi görüyorlar ve onlara koşulsuz olarak boyun eğiyorlar." Sierra'yı hareketle tam olarak "bütünleşememiş" kişilere hareketin şifrelerini teslim etmesinin bir güvenlik riski doğurduğu konusunda uyardı. Buch'un kuşkularına rağmen, aslında Varona ve Fidel "Batista'ya karşı savaşan tüm devrimci ve siyasi güçlerin birliği" için yapılacak anlaşmanın koşullarını tartışmışlar ve Fidel Caracas'a bu koşulları belirten bir belgeyi hemen göndermeyi kabul etmişti.¹⁸

Olaylar niçin böyle aniden yön değiştirdi? Fidel Prio'nun Santamaría'ya söz verdiği gibi çok yakında uçakla teslimat yapacağını düşünüyordu. Santamaría 10 Temmuz 1958'de Fidel'e "Carlos bana, birlik olsa da olmasa da sana her hafta malzeme indireceğine dair söz verdi. Bu vaadi biraz kaygıyla karşıladım ama bana ancak bir alçağın beni yanıtacağını söyledi. Ama bunun bile onun hakkındaki kuşkuları gidermediğini sana söylemeliyim." diye yazdı. Prio'nun Fidel'e "yağ çekmek istediğini" bilen Santamaría, "P"nin Gustavo Arcos'un Costa Rica'dan silah getirmek amacıyla satın alacağı bir uçak için de 18 bin dolarlık bir katkıda bulunduğunu bildirdi.¹⁹ Miami'de bir *siyaset tüccarı* olarak geçirdiği üç ay harekete siyasi anlamda da yarar sağlamaya başlamıştı. Castro'ya, "Hiç kimse bu meşhur birlik dışında bir şey konuşmuyor... Oldukça tehlikeli ama benim de bu konuda konuşmak dışında bir alternatifimin olmadığı bir gerçek. Tehlike şurada ki, üç gün öncesine kadar herkes Fidel hakkında konuşurken, şimdi, basın da dahil olmak üzere birlikten söz ediyor. Her bir örgütle konuşma fırsatı buldum ve şimdi görüyorum ki hepsiyle iyi ilişkiler sürdürmeye çalışmakla boşa vakit kaybetmemişim, hepsi bana anlaşmanın maddelerini belirleyecek kişinin sen olduğunu söylediler." diye yazdı.²⁰

Bir süre önce savaş alanında kazanılan taktik başarıların yanı sıra, Santamaría'nın isyancılara gönderilen malzeme yardımının yolda olduğuna ve hareketin birlik anlaşmasının maddelerini belirleyeceğine dair güvence vermesi hızla Castro'nun içindeki pragmatizmi açığa çıkardı. Sierra Maestra'daki geçici hükümetin kendisinin muhalefet birlik paktına katılmasından sonra kurulması fikrinden vazgeçti. Aslında kara savaş, özellik-

le Raúl Castro'nun temmuz başlarında Moa Bay Madencilik Şirketi'nin Amerikalı ve Kanadalı kırk iki çalışanını kaçırmayı ve böylece hava kuvvetlerinin kendi operasyon bölgesini bombalamayı durdurmasını sağlamasından sonra başarı kazanmaya başlamıştı.²¹ Radio Rebelde'nin yayınları ve dedikodu mekanizmalarıyla isyancıların askeri başarıları konusunda Miami'den Caracas'a kadar giden haberler, Fidel'in muhalefetle yapılan ittifakın maddelerini belirleme kabiliyetini hızla güçlendirmişti. Santamaría, Buch'un Caracas'ta görüşmelerine katıldığı anlaşmaya değinerek, savaş alanındaki zaferlerin 26 Temmuz'a "cunta içinde... herkesten daha üstün bir oy gücü" sağlayacağını öngörüyordu.²²

Castro'nun Tony Varona ile kısa dalga üzerinden kurduğu iletişimin sonucunda, Miró Cardona ve sürgündeki diğer önemli şahsiyetler hemen Caracas'a uçmuşlardı. Orada Ortodokslardan, Auténticos'tan, Auténtica Örgütü'nden, DRE'den, Sivil Kuruluşlardan, Üniversite Öğrencileri Federasyonu'ndan (FEU), Montecristi grubundan, Barquin'in Puros grubundan ve diğerlerinden temsilcilerin katıldığı hararetli ve yoğun görüşmelerde 26 Temmuz'u kuşkulu ve bir tür şaşkınlık içindeki Buch temsil ediyordu. Geçmişteki ortak anlaşmalar sırasında yapılan yanlışlardan kaçınmak için titiz davranan Fidel Castro, Caracas'taki görüşmelerin sonucunu beklemek yerine, Carlos Franqui ve Fastino Pérez'den özlü bir anlaşma metni kaleme almalarını istemişti. 19 Temmuz'da Franqui ve Pérez Radio Rebelde'den "Sierra Maestra'nın Birlik Manifestosu'nu" yayınladılar.²³ Dalaverelerle geçen aylar sona ermiş, ertesi gün Venezüella'nın başkentindeki El Conde Otel'inde adı yeni verilen Sivil Devrimci Cephe (FCR), Caracas Paktı diye bilinen ve sonunda hem 26 Temmuz'un bağımsızlık tutkusunu hem de muhalefetin birlik arzusunu tatmin ettiği görülen metni imzalamışlardı.²⁴

HASTA LA VICTORIA!

TEMMUZ 1958-OCAK 1959

Birlik pratikte bizim beklediğimiz ürünleri vermedi... Tek avantajı bir şeyleri desteklememek için daima bir şeylerin yanlış olduğunu söyleyen kişilere değişmekten başka şans bırakmaması oldu, ama bunlar birlik yüzünden değil daha çok zafer saatini yakınlaştırdığını gördükleri İsyan Ordusu'nun baskısı nedeniyle değişiyorlar... Artık eskiden eksik olan şeyin birlik olduğunu söylüyor ve kendilerini devrim için hep pozitif duygular beslemiş gibi göstermeye çalışıyorlar. Bu türleri tanırırsın.

LUIS BUCH'TAN ARMANDO HART'A, 26 EYLÜL 1958

Caracas Paktı talihsiz selefi Miami Paktı'ndan biraz daha genişti, ama politik reçeteleri hem Sierra Manifestosu'na hem de Fidel Castro'nun 1953'te yaptığı "Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır" konuşmasına göre daha az güçlü ve daha hafifti. Yeni anlaşmada o tarihte adada konuşlanmış gerilla güçleri olan üç örgütün imzası vardı: Fidel Castro, 26 Temmuz Hareketi; Carlos Prio Socarras, Auténtica Örgütü (OA) ve Enrique Rodríguez Loeches, Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) adına imza atmışlardı. İki büyük muhalif siyasi partiden biri olan Ortodokslar adına Manuel Bisbé ve Auténticos adına Manuel Antonio de Varona pakta imza atarken, küçük bir örgüt olan Bağımsız Demokratik Parti adına Lincoln Rodon imza atmıştı. Sivil Direniş Hareketi adına Angel Maria Santos Buch; *Unidad Obrera*, İşçi Birliği adına David Salvador, Angel Cofiño, Pascasio Linares, Lauro Blanco ve José M. Aguilera anlaşmayı imzalamıştı. Anlaşmayı Üniversite Öğrencileri Federasyonu (FEU) adına imzalayan José Puente ve Omar Fernández, aynı zamanda Sivil Devrimci Cephe'ye (FCR) üniversitelilerin de destek vermesini sağlamışlardı. Caracas Paktı'nın başkanı olmak isteyen çok sayıda imzacının arasında Montecristi grubundan Justo Carrillo Hernandez ve Havana Barosu başkanı José Miró Cardona da bulunuyordu. Miró Cardona FCR'nin yeni genel sekreteri olarak, katılmadıkları açıkça görülen Sivil Ku-

ruşların desteği olmaksızın paktı kendi mutabakatıyla imzalamıştı. FCR Miami'de sık sık toplandı. DRE dışındaki FCR üyelerinin yaptıkları ilk işler arasında 26 Temmuz'un adayı olan Yargıç Manuel Urrutia Lleó'yu cumhuriyetin geçici başkanlığını resmen onaylamak bulunuyordu.¹

Temmuz 1958'in sonuna gelindiğinde Fidel Castro, Raúl Castro, Camilo Cienfuegos ve Juan Almeida'nın komutasındaki güçler, Küba ordusunun isyancılara karşı giriştiği yaz saldırılarını, aralarında Las Mercedes, El Jigue, Las Vegas ve Santo Domingo çarpışmalarının da bulunduğu otuz çarpışmayı kazanarak geriletmişlerdi.² Küba basınına susturan düzeni delen Radio Rebelde hem Kübalılara hem de sürgündekilere isyancıların zafer haberlerini iletliyordu. Aynı zamanda değişik ülkelerde bulunan Kübalı sürgünler arasında cepheden arka arkaya gelen taze haberlerden, başkentte bir askeri darbe yapılacağı dedikodularına kadar haberler yayılıyordu.

Castro'nun isyan ordusu ağustosun ilk yarısında Batista ordusunun artıklarını da Sierra Maestra'dan attı. İsyancıların verdiği bilgilere göre yirmi beş gerilla ölmüş, kırk ikisi yaralanmıştı. Çok büyük hava ve kara kuvvetleri olmasına rağmen, hükümet birliklerinin durumu çok daha kötüydü: 231 kişi ölmüş, 422 savaş esiri alınmıştı; Castro daha sonra bu esirleri Uluslararası Kızılhaç'a devretti. On gün süren çarpışmalar isyancıların "sürgün komitesi"nin yurtdışından gönderebildiği silah ve teçhizatın tümünden daha fazlasına sahip olmasını sağlamış, içlerinde iki tank, üç bazuka, sekiz havan topu, bir büyük top, bir uçaksavar, yüzün üzerinde makineli tüfek, 100 binden fazla mermi, giysi, kamp malzemesi, ilaç ve botların da bulunduğu beş yüz parçanın üzerinde teçhizat ele geçirilmişti. Marcelo Fernández hareketin militanlarına, "Şu anda Sierra Maestra'da zorba yönetimden kalanlar, yalnızca 231 düşman kadavrasındır" diye bilgi vermişti.³

İsyan ordusunun askeri başarıları Fidel'i ve 26 Temmuz Hareketi'ni politik anlamda güçlendirmişti; artık geniş tabanlı bir birlik anlaşmasından önce Sierra Maestra'da geçici bir hükümet kurma yönündeki ilk taleplerini kolayca dile getirebilirlerdi. Aynı zamanda muhalefet de, Caracas Paktı'nın dilinin 26 Temmuz'u pek az bağlayan üstü kapalı bir tarzda oluşturulmasını istediğinden, kazanan tarafı desteklemeye, ondan yararlanmaya, işbirliği yapmaya ya da kuyruğuna takılmaya çok istekliydi. Yeni birlik

anlaşması tüm sivil, siyasi ve devrimci güçleri, Sierra Manifestosu'nun oluşturmaya çalıştığına benzeyen bir sivil-devrimci koalisyona davet ediyordu. Batista'ya karşı savaşmakta olan tüm gerilla cephelerine yığınsal malzeme takviyesi yapılmasını istiyor ve Küba toplumunun tüm sivil, devrimci ve siyasi kesimlerinin ortak bir biçimde komuta etmesini değil, koordine edilmiş çalışmalar yapmasını emrediyordu.⁴

Aslında, Caracas Paktı'nın Miami Paktı'na göre önemli ölçüde ve bilerek daha genel konuları kapsaması 26 Temmuz açısından avantajlı bir durumdu. Birincisi, yeni anlaşma Batista'yı yenmek için "büyük bir genel grev ya da sivil cepheyle sonuçlanacak" bir "ortak" silahlı ayaklanma "stratejisi" benimsiyordu. İkincisi, Batista devrildikten sonra "geçici bir hükümet" ülkenin "normale dönüştürülmesine" ve "tüm anayasal ve demokratik hakların yerleştirilmesine" öncülük edecekti. Üçüncüsü, Caracas Paktı, "suçluların cezalandırılması" ve "işçi haklarının" garanti altına alınması, "uluslararası anlaşmalara uyulması, Küba halkının ekonomik, sosyal ve politik gelişmesini sağlamanın yanı sıra kamu düzeni, barış, özgürlüklerin getirilmesi" gibi "asgari bir hükümet programından" söz ediyordu. Dördüncüsü, pakt ABD'ye Batista'ya yaptığı askeri ve diğer yardımları durdurmaya çağırıyor ve "Küba'nın ulusal egemenliğe dayalı, askeri olmayan, cumhuriyetçi bir geleneği olduğunu" vurgulayarak "işçileri, öğrencileri, serbest meslek sahiplerini, işadamlarını, şeker plantasyonu sahiplerini, çiftçileri ve tüm dinlerden, ideolojilerden ve ırklardan Kübalıları bu kurtuluş hareketine katılarak, birlik deklarasyonuna onay vermeye" çağırıyordu.

Ucu açık bir sınıflandırma maddesiyle sona eren birlik beyannamesi bir tavsiye metninden biraz fazlasını ifade ediyordu. Metinde, "daha sonra, mümkün olur olmaz", taahhütler konusunda tartışmak ve "dayanılan temeli onaylamak için tüm temsilcilerin katılacağı bir toplantı düzenleneceği" belirtiliyordu.⁵ Yani, 26 Temmuz tüm FCR üyeleri Fidel Castro ile muhtemelen Sierra Maestra'da doğrudan görüşünceye kadar bu beyannamayı "yalnızca bir amaç beyanı" olarak değerlendiriyor, "organik birlik yapısı olan bir platform olarak" görmüyordu.⁶ Aslında Caracas Paktı, ayaklanma ve geçici hükümetin atanması sırasında adım adım izlenecek süreçle ilişkin yeni bir komuta yapısı ortaya koyan gizli belgeleri olan Miami Pak-

tı'nın tersine, Batista karşıtı güçlerin çabalarını fiilen nasıl birleştirecekleri konusunda tek bir somut parçaya bile sahip değildi.

Böyleşi "organik yapıları" güvenceye alma beklentisinin gelecekte yapılacak toplantılara bırakılması, hiçbir resmi koordinasyon mekanizmasının bulunmaması ve Caracas imzacılarının da yeni oluşan koalisyonun ne kadar devam edeceğinden emin olmamaları, FCR'nin ABD ve diğer yerlerdeki faaliyetlerinin itibarı olmayacağı anlamına geliyordu. Özellikle FCR genel sekreteri Miró Cardona Castro'nun muhalefeti nasıl bağladığının farkındaydı. Fidel birlik anlaşmasının "tartışılması ve onaylanmasını" gelecekte yapılacak bir diğer toplantıya ertelediği için, Miró Cardona lidere bir mektup yazarak, savaşın gidişatını, isyancıların yaptıklarını ve muhalefetin Batista sonrası hükümet için yaptıkları planları bildirdiği ABD ile yaptığı sık temaslarda, Miró Cardona olarak FCR'yi bütünüyle temsil etmesinin ya da 26 Temmuz adına konuşmasının mümkün olmadığını bildirdi.⁷

Miró Cardona'nın kendi konumu hakkındaki değerlendirmesi doğruydur. Fidel Castro, Armando Hart ve 26 Temmuz'un çekirdekteki liderleri, tıpkı 1957'de Felipe Pazos'un Dışişleri Bakanlığı nezdinde 26 Temmuz'u resmen temsil etmesini istememeleri gibi, bir yıl sonrasında da Miró Cardona'nın kendilerini temsil etmesini istememişlerdi. Yine de, özellikle ayın başlarında Amerikan vatandaşlarını da içeren kaçırma eyleminden sonra Fidel Amerikan siyasetçileriyle iyi ilişkileri olan Miró Cardona gibi tanınmış bir adamın, Washington ile isyancıların o tarihte ve gelecekte ihtiyacı olan köprüleri kurabileceğini anladı. Aslında Che Guevara daha sonra, Miró Cardona gibi Caracas Paketi üyelerinin de isteklerini "uluslararası planda temsil" ettiklerini yazmıştı. Hareket, bir yandan onların Santamaría'nın "liderlik hevesi" dediği şeye kapılmalarını önlemeye çalışırken, diğer yandan da ABD, İngiltere ve Latin Amerika hükümetlerinin yanı sıra Uluslararası Kızıl Haç teşkilatı, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) ve Birleşmiş Milletler ile bağlantılar yapmaya yetecek yetkileri vermeye mecburdu. Hareketin kendi siyasal, stratejik ve operasyonel bağımsızlığını koruması zorunluydu.⁸

Aslında tıpkı Küba Kurtuluş Cuntası gibi, Caracas Paketi imzalandıktan sonra FCR de Küba'daki 26 Temmuz önderliğinin itirazlarına rağmen

men, bir “yüksek danışma kurulu”nun yanı sıra “halkla ilişkiler, para toplama ve uluslararası ilişkiler” için komisyonlar kurmuştu. M267 kendi üyelerine yeni birlik deklarasyonunu, Ulusal Yönetim’in sekiz ay önce Granma’nın karaya çıkmasından bu yana birliğin sınırları olarak tanımladığı ortak askeri ve sabotaj eylemleri yapmak için bir yeşil ışık olarak yorumlama talimatı vermişti. Bu türden birleşik siyasi güçler yeni anlaşmanın yapılacağı ertelenen Sierra Maestra toplantısının sonucunda ortaya çıkacağı için, Marcelo Fernández M267 üyelerine “yurtsever cuntalar, birlik komiteleri gibi kasıtlı oluşturulan organlar” kurmamaları ya da bunlara katılmamaları emrini vermişti. Fernández benzer bir biçimde Santamaría’ya da yeni FCR’nin Miami’de hızla çoğalan bürokratik mekanizmalarını engellemesini yazmıştı.⁹

Santamaría ve sürgündeki arkadaşları yeni birlik anlaşmasının yolunu açmış olmalarına rağmen, böylesi bir pazarlığın sınırlarını ve olanaklarını anlıyorlardı. Miami’deki toplantıların ikinci aşamasında FCR ile durmadan toplantılara katılan José Llanusa sürecin başında birliğin 26 Temmuz için iki ucu keskin bir bıçak olabileceği sonucuna varmıştı. Caracas Paktı isyancılar için önemli mali ve siyasi teklifler sunmaya başlamıştı, ama Llanusa gelecekte verilecek tavizler karşılığında destek kabul etmekten kaçınarak Havana’daki bir arkadaşına hiçbir “ciddi taahhüt altına girmemesi... ancak bunun yararlı olabilecek herkesten yararlanmamak anlamına gelmemesi gerektiği” tavsiyesinde bulundu. Ayaklanmanın diğer aylarında Llanusa, Buch ve Santamaría birbirleriyle, Armando Hart ve Fidel ile durmaksızın yazışarak DRE, Ortodoks Partisi ve Puro’ların yanı sıra Prio, Varona, Miró Cardona ve diğerlerinin 26 Temmuz’un Batista rejiminin istikrarını bozmasından yararlanmaya çalıştıklarını anladıklarında karşılaştıkları sorunları tartıştılar. Llanusa ve Santamaría, iktidarda gözü olan ve Urrutia’nın geçici başkan adayı seçilmesine zaten muhalif bulunan DRE’nin M267’nin yararlanabileceği herhangi bir şeyi engellemeye devam etmesinden kuşkulandılar. Llanusa, Caracas paktının devrimin onların malı olmasını istemediklerini “halka göstermeye” yarayacağını düşünmesine rağmen, ona göre pakta üye örgütlerin çoğu devrimci geçmişleri sınırlı olan fazlalıklardan ibaretti.¹⁰

Küba'da ise isyan ordusunun başarısı *llano*'nun kentlere dayalı stratejisinin en ateşli savunucularının bile görüşlerini değiştirmeye başlamıştı. Yaz saldırılarından sonra, Che Guevara ve Camilo Cienfuegos güçlerini adanın ortasındaki ovalara çektikçe, Sierra'dan başkentteki eski işçi yoldaşlarına mektup yazan Faustino Pérez, onları isyan ordusunu desteklemek amacıyla kentlerde yeniden girişilecek bir greve katma umuduyla, kendisinde gerçekleşen dönüşümü anlattı:

Hareket zorba yönetime karşı mücadelede silahlı ayaklanma ve genel grev stratejisini daima savunmuştur. Kriterlerimiz değişmedi, devam ediyor. Fakat 9 Nisan'da olumsuz sonuçlarının bedelini ödemek zorunda kaldığımız kötü bir yenilgi aldık. Hem kamuoyunda, hem militanlarımız arasında, hem de bazı liderlerimizin gözünde mücadele yöntemlerimize duyulan inancın zayıfladığı açıktır. Yenilginin nedenlerinin analiz edilmesi ve taktiklerin gözde geçirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Daha önce doğru olduğunu düşündüğüm halde artık bu strateji bana güven vermiyor. Yenilgiye rağmen, hemen ardından aynı sloganları tekrarlamak uygun değildi. Sarsıntıyı atlatmak, mücadeleyi canlandırmak gerekiyordu ve o tarihte bunu yalnızca isyan ordusuyla yapmak mümkündü. Artık sizin en büyük güce ve başarıya sahip olduğunuz diğer cephelerle birlikte bu kördüğümün ötesine geçmemizin büyük önem taşıdığını kabul ediyoruz. İsyen ordusu önemli ölçüde büyüdü; son seferimiz onun şanını artırdı ve gücünü katladı. Şimdi bir saldırı gücüyle diğer eyaletlere doğru yürüyor. Onun şimdi yapacağı eylemler oradaki koşulların olgunlaşmasına ciddi katkılarda bulunacak. Daha sonra ketlerdeki işler öne çıkarılacak, baskı büyüyecek ve işyerlerinde, her grup içinde, her köşede devrimci atmosfer yine ısınacak ve yükselen dalga, tek bir hedefe kilitlenen kararlı güçleri bir araya getiren birleşik eylemle sonuçlanacak: Hedef (başlangıçta köylülerden ve işçilerden oluşan) Devrimci Ordu ile tüm halkın öncüsü olan işçi sınıfının büyük isyanıdır."

Miró Cardona, Prio, Varna ya da Carrillo FCR'yi Batista sonrası dönemde kullanacakları siyasi geçerlilik bileti olarak görmüşlerse de, 26 Temmuz daha diktatörün ülkeden kaçmasından çok önce devrimin başarısı için bu koalisyonu giderek daha az önemsemeye başlamıştı. Hatta, *sierra* birkaç ay boyunca bütünüyle orduyla savaşmaya odaklandıktan sonra, Marcelo Fernández ve Enrique Oltuski'yi bir toplantıya davet edip, onlardan devlet iktidarının yerelliklerdeki ve eyaletlerdeki ulusal sembollerinin denetimini ele geçirmek için 26 Temmuz'un kentlerdeki üslerini hazırlamalarını isteyerek, yeniden oyunun sonu politikasına geri döndü. Aynı zamanda Faustino Pérez o tarihte Pine Adası'nda birçok Puros üyesiyle birlikte hapiste olan Armanda Hart'a muhalefet paktının kısa bir süre için geçerli olduğunu açıkladı:

Grevin başarısızlığından sonra birlik yaygaraları öylesine geniş kesimlerce koparıldı ki, sürekli bu konuyu konuştuk. Bu nedenle ve biraz zaman kazandıktan ve Batista'ya bize olan inancı pekiştirecek bazı darbeler vurduktan sonra ilkesel olarak birlik daveti yapan ve birliği kabul eden bir belgeyi imzalamayı ve halka duyurmayı kabul ettik. Şu ana kadar Directorio (DRE) hariç herkes tarafından Urrutia'nın başkan ilan edilmesi dışında somut bir şey yapılmadı. Diğer her şey delegelerin burada, Sierra'da yapacağı toplantıya bağlı. Her koşulda, Sivil Devrimci Cephe'nin propaganda işlevini yürütmek, ülkedeki mücadeleyi "manevi anlamda" desteklemek ve geçici hükümeti desteklemek dışında başka bir olanak sağlayabileceğini düşünmüyoruz.¹²

Aslında paktın öngördüğü bir toplantı türüne en yakın olanı, 7 Aralık 1958'de Luis Buch, Yargıç Manuel Urrutia, karısı ve oğlu, isyan ordusu komutanı ve muhalif gazeteci Luis Orland Rodriguez ile diğer iki kişinin, Buch'un kendisiyle en fazla gururlandığı anlardan birinde, Venezüella'nın geçici başkanı Amiral Wolfgang Larrazabal'dan bağış olarak aldığı yedi ton silahla birlikte Caracas'ta bir C-46 kargo uçağına binip, Sierra Maestra'ya inmelerinden sonra gerçekleşti.¹³

O tarihe gelindiğinde Batista'nın komutasındaki silahlı kuvvetler neredeyse darmadağın olmuştur. Oriente, Camagüey ve Las Villas'ta konuşlandırılan ordu birlikleri demoralize olmuş ve silahlarını bırakarak kışlalarına çekilmeye ya da devrimcilerin büyüyen saflarına katılmaya başlamışlardı. Batista uzun süredir ertelediği seçimleri kasımda yaparak, Ortodoks avukat Carlos Marquez'in karşısına kendi adayı olarak başbakanı Andrez Rivero Agüero'yu çıkarmıştı. Rivero Agüero'nun kazandığı bildirilen seçimlere hile karıştırıldığı yaygın bir düşünceydi. Sonuç olarak, Batista'ya yönelik geniş halk muhalefeti yoğunlaştı ve neredeyse bir kuşaktır süren kirli politikalarından kurtuluşun simgesi haline gelen devrimcilere verilen destek arttı. Gizli bir darbe hazırlığına dair söylentiler ordunun kendi saflarında, Pines Adası'ndaki Purolar arasında ve yurtdışına kaçan subaylar arasında dolaşmaya başladı. 9 Aralık'ta ABD Cumhuriyetçi Parti'ye finansman desteği veren Floridalı William Pawley'i özel elçi tayin ederek, Batista'yı, iktidarı Puroların hapisteki lideri olan Albay Ramon Barquin, 26 Temmuz'a sempati duyan bir Puro olan Binbaşı Enrique Borbonnet, eski bir Batista dostu olup son dönemde ona karşı komplo kurmakla suçlanıp tutuklanan General Martín Díaz Tamayo ve Bacardi Rum'dan José Pepin Boch'dan oluşan geçici bir hükümete devredip, Florida'nın Daytona Plajı'ndaki evine geri dönmeye ikna etmesi için Küba'ya gönderdi. Batista hem Amerika'nın teklifini hem de uzlaşma için aracılık yapmak isteyen Papa Nuncio'nun girişimini kesin bir biçimde reddetti.¹⁴

26 Temmuz'un hedefleri, 1958 sonbaharında, Armando Hart'ın bir yıl önce tahayyül ettiği şekilde "devrimci bir araç" olarak kalmaktan kesinlikle uzaklaşmış, iktidar koltuğundan Küba'yı bütünüyle baştan yaratmaya dönüşmüştü. Bir askeri cunta ya da herhangi bir geçici hükümet oluşumunun hedeflerine ulaşmalarını engelleyeceğinin farkında olan isyan ordusu, havayı koklayarak bu komplocuların çoğunun niyetinin ne olduğunu anlamak için kendi temsilcilerini devreye soktu; hatta, ordunun yüksek komutasınca gönderilen General Eulogio Cantillo ile Castro bizzat kendisi görüştü. Cantillo önce Oriente'deki alaylarıyla birlikte temsil olup ayaklanmayı destekleyeceğini söylediyse de, yalnızca birkaç gün sonra bu tutumundan vazgeçti.¹⁵

Bu arada Pawley'in misyonu bittiğinden CIA Castro'yu iktidardan uzak tutmak için ne gibi alternatifler bulunduğunu araştırmaya başladı: Örneğin, Montecristi Grubu'ndan Justo Carrillo Kasım 1958'de Albay Barquin'i hapisten çıkartarak, birlikte yeni bir cunta kurmak için CIA ile görüşmelere başlamıştı ve Carrillo ile birlikte Caracas Paktı'nın imzacıları olan Carlos Prio, Tony Varona ve José Miró Cardona gibi isimler, 26 Temmuz'un zafer kazanmasını önlemek için tasarlanan çeşitli entrikalar için son anda CIA'nın desteğini kazandılar.¹⁶

Urrutia'nın Sierra Maestra'ya gelmesinden sonra birkaç hafta içinde, yeni yıl arifesinde Batista Dominik Cumhuriyeti'ne kaçtı. Batista ayaklanmaya katılmaktansa bir cuntaya başkanlık etmeyi tercih eden ve geçici başkan olması için kıdemli Yüksek Mahkeme yargıcı Carlos Piedra'yı ikna etmeye çalışan ama başaramayan General Eulogio Cantillo'nun yardımıyla ülkeyi terk etti.¹⁷ Batista gittikten sonra General Cantillo Colonel Barquin'i alması için Pines Adası'na bir uçak gönderdi, ancak Albay Havana'ya dönmüş, kısa bir süre sonra da Armando Hart, Borbonnet ve diğerleri onu izlemişti. On yılın ilk yarısında Washington'da Küba askeri ataşesi olarak görev yapmış olan Barquin Cantillo'yu hemen durdurmuş ve onu Miami'deki Justo Carrillo'ya göndererek, kendi oluşturacağı asker-sivil karışımı bir cunta üzerinde düşünmeye başlamıştır.¹⁸

Devrimciler bu an için hazırlık yapmışlardı. Son zamanlarda silahlı kuvvetleri demoralize eden başarıları ile yirmi beş aylık ayaklanma sürecinde rejimin halk desteğiyle kurumsal desteklerinin ne kadar sınırlı olduğunu teşhir etmeleri, sonunda genel grevin siyasi koşullarını oluşturmuştu. Bu, Ulusal Yönetim'in Nisan 1958'de patlamasını beklediği türden gerçek bir ulusal hareketlenmeydi. Llano koordinatörleri o sonbahar, Sierra Maestra'da Castro ile yaptıkları görüşmelerin ardından hareketin ülkenin her tarafında bulunan eylemcilerine, isyan ordusu önderliğinin devlet aygıtının denetimini resmen almak için Havana'ya gelmesine kadar yerel meclislerde ve eyalet meclislerinde, polis karakollarında ve işyerlerinde denetimi ele geçirmeye hazırlanmaları için talimat göndermeye başlamıştı. Batista'nın yeni yıl arifesinde ülkeden kaçtığı haberi yayıldığı anda, hem kuşku duyan hem de harekete güvenen coşkulu Havanalılar caddeleri doldurarak başkenti ayağa

kaldırdılar. Her köşede çok sayıda 26 Temmuz bayrak ve pankartı görülüyor, televizyon ile radyo yayınlarında bu haber veriliyordu. M267 milisleri, Birleşik Ulusal İşçi Cephesi (FONU), bazı karışık DRE-M267 grupları, DRE ve PSP, kitle iletişim araçları ve kitlesel iş bırakmalar Havana'yı çok coşku-lu ama gergin bir halk hareketlenmesinin sahnesine dönüştürmüştü.

Barquin kısa sürede yeni bir hükümet oluşturma zorluğuyla karşı karşıya geldi. 2 Ocak'ta M267 komutanı Camilo Cienfuegos ve kendisine bağlı kuvvetler Küba genel kurmayının bulunduğu Camp Colombia'ya giriyorlardı ve Che Guevara İspanyol kalesi ve hapishanesinin bulunduğu La Cabana'da bir üs kurdu. Caddelerdeki yığınlarla birlikte Havana'da bulunan isyan ordusu ve Castro genel grev ilan ediyor ve halkı bir askeri cunta tehdidine karşı uyarıyordu. Gerçek iktidarın kimde olduğu kısa sürede açığa çıktı ve Barquin 3 Ocak'ta geri çekildi.¹⁹

Hart uçakla Santiago'ya geldi. 26 Temmuz bir kurşun bile atmadan bütün kontrolünü eline geçirdiği bu kenti Küba'nın geçici başkenti ilan etti. Yeni bir geçici hükümet kuruldu ve Oriente Üniversitesi'nde yapılan törenle Yargıç Manuel Urrutia Lleó geçici başkan olarak yemin etti. Fidel Castro, Celia Sánchez ve geniş bir 26 Temmuz heyeti Oriente'nin başkentinde Amerikan konsoloslu ve eşiyile bir akşam yemeği yedikten sonra adadaki zafer yürüyüşlerini başlattılar. Yol boyunca konuşma yapmak için durdular, M267 yeraltı örgütüne yardım edenlerle tanıştılar. *Bohemia*'nın Batista'dan sonra çıkan ilk sayısı Castro'nun "ulusal kahraman" haline geldiğini ön sayfadan duyuruyordu.²⁰

Bu arada yerel 26 Temmuz koordinatörleri bazen çok kolay bazen çok zor da olsa eyaletlerde ve belediyelerde, esas olarak hareketin sivil yeraltı örgütü eylemcilerinden oluşan geçici meclisler oluşturmaya başlamışlardı. 26 Temmuz kesinlikle ardında en geniş halk desteği olan, daha da önemlisi iki yıllık ayaklanma boyunca adada yaygın biçimde örgütlenen ve Küba silahlı kuvvetleriyle doğrudan giriştiği askeri çatışmalarda en kapsamlı mücadeleyi veren devrimci güçtü. Castro'nun Camilo Cienfuegos ve Che Guevara'yı hemen Havana'da konuşturmanın yanı sıra adada kendisinin yaptığı seyahatlerin amacı askeri bir cuntanın iktidarı almasına engel olmak ve buna ek olarak bu hamlelerin amacı ülke çapında ve çoğu hâlâ isyan ordusunun

kalesi olan Oriente ile Havana arasında adanın orta yerinde bulunan Las Villas eyaletinde rakip gerilla cepheleri bulunduran diğer devrimci güçler üzerinde M267'nin denetimini sağlamaktı. DRE 1958'de Faure Chomón Mediavilla'nın komutasında Las Villas'taki Escambray dağlarında bir gerilla cephesi kurmuş, Batista kaçtıktan sonra kısa bir süre içinde Havana yakınlarındaki başkanlık sarayını, polis karakollarını ve diğer önemli noktaları ele geçirmişti. Esas olarak OA'nın ve DRE'nin müttefiki olan ve Cienfuegos yakınlarındaki güney sahillerinde isyancı bir kaleye komuta eden Eloy Gutierrez Menoyo da Havana'ya timler göndermişti.

Che Guevara, Nisan 1958'deki grev girişiminin dışında tutulması-na ve kimilerine göre Camp Colombia'ya değil de La Cabana'ya atanarak hâlâ ikinci dereceden bir konumda olmasına rağmen, 1958'in ikinci yarısında Las Villas'ta M267'nin üstünlüğünü sağlayarak başkentte iktidarın alınmasında merkezi bir rol oynadı.²¹ Orada, bugün Küba'da çoğu kişinin gerçek genel grev dediği grevle devrimci güçler, medyadaki sempatizanları ve toplumun tümü Barquin'in istifasıyla Fidel Castro'nun 8 Ocak 1959'da Havana'ya girmesi arasında geçen 5 gün boyunca yaygın bir kaos yaşanmasını engellediler.²²

Castro geldiğinde hareket 1949 anayasasının 40. maddesi gereği ilk devrimci kabineyi kuracak olan kişilerin listesini çıkartmıştı bile. Başkan yardımcısı ve kabineden sorumlu bakan olan Luis Buch ile eğitim bakanı Armando Hart, Urrutia ile birlikte işe başlamak üzere Havana'ya geri döndüler.²³ 26 Temmuz'un eskiden beri istediği gibi yeni kabine, Hart'ın bir yıl önce korktuğu gibi bir koalisyon hükümeti ya da *gobierno de concentración* olmamıştı. Havana Barosu'nun başkanı ve FCR genel sekreteri José Miró Cardona, devrimcilerin muhtemel kuşkularına rağmen daha önceki günlerde CIA ile flört ettiği bilinmediğinden başbakan oldu. Fidel Castro Ruz silahlı kuvvetlerin başkomutanı unvanını aldı. Eski Ortodoks başkan adayı ve ayaklanmanın son aylarında Cenevre'deki Kızılhaç'ın elçisi olan Roberto Agramonte Sr. dışişleri bakanlığına getirildi. Eskiden bir Auténtico, daha sonra bir Ortodoks olan Radio Rebelde'yi kuran ve Che Guevara'nın gerilla gazetesinin editörlüğünü yapan Luis Orlando Rodríguez işişleri bakanı oldu. Oriente'de bir bölge savcısı olan ve Urrutia gibi M267'ye

sempati duyan Angel Fernández Rodríguez adalet bakanlığına getirildi. Sivil Direniş Hareketi'nin genel sekreteri olan mühendis Manuel Ray kamu hizmetleri bakanı oldu. Armando Hart ile Ulusal Yönetim'in 1957'de harekettten dışlamaya çalıştıkları avukat Humberto Sori Marin tarım bakanlığına getirilirken, M267'nin Las Villas'taki koordinatörü iletişim bakanı oldu. Hareketin Ulusal Grev Komitesi başkanı Faustino Pérez kötüye kullanılan fonları geri kazanma bakanlığına getirildi. Cienfuegos kentinin eski belediye başkanı, bir Sivil Direniş Hareketi eylemcisi ve Komünist Parti üyesi ve Oltuski'nin birlikte illegal çalışma yaptığı biri olan Osvaldo Dorticos devrimci yasaları hazırlama ve inceleme bakanı oldu.²⁴ ABD yeni geçici hükümeti 5 Ocak 1959'da resmen tanıdı.

Ocak 1959'da M267 ilk devrimci kabineyi, ister kendi saflarından, ister hareketle yakın işbirliği yapmış olanlardan isterse Küba'nın meslek adamları ya da mali çevrelerinden kişilerle tek başına seçecek siyasi güce nihayet ulaşmıştı. Rakip muhalif grupların tek bir üyesi bile ilk kabineye giremedi. İstisna denilebilecek PSP'li Dorticos ve Ortodoks-*historicos*'tan Agramonte ve Luis Orlando Rodríguez ise 26 Temmuz ile yıllardır çok yakın bir işbirliği içinde olan kişilerdi.

Llano'nun devrimci strateji konusundaki mücadeleyi kaybettiği açıktı. Fakat hem *siyaset tüccarlarına* karşı mücadelede, hem de o tarihte henüz net olarak belirlenmemiş olsa da yeni bir siyasi kültürün yaratılması gibi çok daha önemli konularda kazandığı tartışmasız bir gerçektir. Ancak genç devrimcilerin köklü değişim isteğinin körüklediği bir yozlaşma ve oportünizm iklimi az da olsa eskiyle bir benzerlik gösterecekti. İlk kabine- de ağırlıklı olarak temsil edilen 26 Temmuz'un en üst sivil liderleri, *llano* ve *sierra*, yani aslında tüm 26 Temmuz Hareketi yeniden ayaklanma sırasında karşı karşıya geldikleri aynı güçlerin çoğuyla yine karşılaşmak zorunda kaldılar: Bunlar Küba'nın meslek sahibi seçkinleri, siyasal partiler, burjuvazi, örgütlü işçiler, diğer devrimci güçler, komünistler, ABD hükümeti ve giderek kötüleşen sürgün yerlerindeki yeni kuşaktı. Çoğu siyasi, bazıları askeri olan bu çatışmalar 1960'lara kadar sürdü ve ABD ve sürgündeki topluluğun bir kısmıyla girişilen çatışmalar günümüzde de devam etmektedir.

DÜNKÜ VE BUGÜNKÜ DÖNÜŞÜMLER

Küba Devrimi'nin İçinden'in bir bakıma hâlâ devam eden bir öykü olduğunu görmek için Florida ve birkaç gün Küba basınına göz atmak yeterli olacaktır. Bu sonsözü Başkan Fidel Castro'nun 2001 yazında bir açık hava toplantısında konuşma yaptığı sırada geçirdiği kalp krizi nedeniyle zayıf düşmesinden birkaç hafta sonra yazmaya başladım. Kamuoyunda onun ölümlü olduğuna ilişkin nadir görülen bu işaret, Küba liderinin kaçınılması mümkün olmayan ölümünden sonra Havana'da, Miami'de ve Washington'da neler olacağına dair spekülasyonlara yol açtı. Castro'nun Küba siyasi sahnesinden ayrılması otoriter yönetimden bir piyasa demokrasisine geçişi teşvik edecek mi? Yoksa bu dönüşüm başladı mı? Aslında belki de Soğuk Savaşın bitiminden sonra ortaya çıkan karma ekonominin, önemli sosyal ve son tahlilde derin siyasi etkileriyle zaten bir dönüşüm olarak nitelenebileceğini söyleyebilir miyiz? Veya belki de yeni gelen kuşaklar üzerine konuşmak daha doğru olacak; çünkü neredeyse her alanda Küba'nın resmi siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamında ikinci ve hatta üçüncü devrim sonrası kuşak yönetime geliyor.

Fidelizm gelecek kuşakta ve büyük bir olasılıkla ondan sonrakilerde de devam ederse ABD kırk yıldan fazla süren bir düşmanlıktan sonra bir dizi Castro sonrası politika geliştirebilecek mi? Küba Castro sonrası bir döneme evrildikçe Kübalı sürgünler içindeki çeşitli güçler buna nasıl bir tepki verecekler? Ve hem Küba'daki hem de sürgündekiler arasındaki değişim, Amerikan yönetimleriyle uzun süredir sürgünde olanlar arasındaki uzun süreli karşılıklı bağımlılığı nasıl etkileyecek? Yıllardır Fidel Castro'yu devirmek üzere Amerikalı politikacıların işin içine karışması için çalışan bir topluluk, sürgündeki bir muhalif güçten bir dış yardım lobisine dönüşüyor. Kübalı Amerikalılar şimdi Küba'ya yapılacak askeri bir müdahale için değil, Miami'de ve daha da önemlisi adadaki muhalefeti desteklemek için kongreden milyonlarca dolar istiyorlar.

Bu öykü aynı zamanda bir zamanlar adadaki ya da sürgündeki muhalefetin bir parçası olan ve bugün iktidarda bulunan devrimci kuşağının Küba'daki, sürgündeki ve ABD hükümetindeki kendi muhalefetiyle nasıl baş ettiğine de biraz ışık tutuyor. Küba'nın adadaki liderleri günümüzde ya doğrudan deneyimleri aracılığıyla ya da tarihten ders aldıkları için hem Kübalı sürgün camiasının hem de ABD hükümetinin girişecekleri eylemlerin önünü 1950'lerde ve sonrasında olduğu gibi almak ve onlardan erken davranmak konusunda fazlasıyla donanımlı; bunu da ister dönüşüm, isterse mevcut kuşakların ölümüyle ya da ikisinin karışımı nedeniyle olsun, gelecek dönemi şekillendirmek için yapıyor. Aslında 1950'lerde Castro güçlerinin ayakta kalmasını sağlayan stratejilerle Soğuk Savaşın bitiminden sonra Küba hükümetinin benimsediği stratejiler arasında çarpıcı bir süreklilik bulunuyor. Bu stratejiler Küba'da sürgündekilere ve ABD'ye yönelik olarak şimdi ve gelecek yıllarda izlenecek politikaları yorumlamak, hatta tahmin edebilmek için yararlı ipuçları sağlıyor.

Küba Devriminin İçinden 1959 öncesi dönemde ayakta kalmalarına ve başarılarına katkıda bulunan altı kaynağı ortaya koyuyor. Bunlardan birincisi ülkedeki ittifaklardır. 26 Temmuz'un kentlerdeki yeraltı örgütü 1950'lerde Küba'daki beyaz yakalılardan orduya, Katolik ve Protestan kiliselerine, işçilere ve sonunda Komünist Parti'ye kadar uzanan gruplarla taktik ittifaklar geliştirmiştir. Castro grubu Batista'ya karşı mücadele eden çok sayıda güçten yalnızca biri olduğu için, önemli anlarda ittifaklara dayanmış ya da hiç değilse önemli kişilerle ittifak kurmak istediği şeklinde bir izlenim yaratmıştır. Bu kişilerin çoğu, kısmen Batista karşıtı mücadeleyi sahiplenmeleri engellendiği için, 1959'dan sonra rakiplere, hatta düşmanlara dönüşmüşlerdir.

Devrimcilerin ikinci kaynağı çok yaygın tedarik ağıdır. 26 Temmuz ayaklanmanın başlangıcında silah ve para elde etmek için neredeyse bütünüyle eski başkan Carlos Prio Socarras'a bağımlıydı. Fakat ayaklanma hız kazanıp Ulusal Yönetim Batista'ya karşı savaşın ihtiyaç duyduğu ve birbiriyle yarış içindeki gereksinimleri dengelemek zorunda kaldıkça ve üstün bir muhalif güç haline gelince, hareketin tedarik hatlarını çeşitlendirmek ve mümkün olduğu kadar farklı kaynaklardan silah almak hem siyaseten

uygun hem de askeri anlamda zorunlu hale geldi. 1958 başlarında Costa Rica, Meksika, Venezüela ve ABD'den silahlar gelmeye başladı.

Uluslararası camiada sempati kazanmak da hareketin stratejisinin bir başka unsuruydu. Üyelerinin sivil toplumla, önemli muhaliflerle ve siyasi partilerle güçlü ittifakları sayesinde 26 Temmuz Batista'nın acımasızlığını Birleşmiş Milletler, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve diğer yabancı hükümetler nezdinde ustaca sergileme olanağı buldu.

Hareketin bu stratejiye çok yakından ilişkili olan bir başka akıllıca işi de basını kullanması oldu. 26 Temmuz, sansürün kaldırıldığı kısa aralıklarda Küba'daki, ABD'deki ve diğer yerlerdeki kitle iletişim araçlarını öyle etkin bir biçimde kullandı ki, zaferin üzerinden on yıllar geçtikten sonra bile Eisenhower yönetiminin bazı yetkilileri Herbert Matthews ve *New York Times*'ı Castro'nun devriminden sorumlu tutuyorlardı. Basın üzerindeki sansüre ve olağanüstü hale rağmen ayaklanma süreci boyunca, Küba'nın ünlü halkla ilişkiler şirketlerinde çalışan çok sayıda arkadaşları ve gizli örgüt işbirlikçileri aracılığıyla davalarını yeraltı basını, radyo ve hatta ünlü ticari dergilerde tanıtma olanağı buldular.

İsyancıların başarısının beşinci bileşeni ABD'de yaşayan Kübalılardı. 1950'li yıllarda Kübalılar New York, Chicago, Tapma, Miami, Bridgeport, Los Angeles, Houston, New Orleans ve diğer yerlerde yaşıyor, çalışıyor ya da öğrenim görüyorlardı. Bunların çoğu isyancılar için aktif bir biçimde bağış topladı, kültürel etkinlikler düzenledi, bizzat Küba'ya gitti, oraya para gönderdi, silah göndermeye çalıştı ve Batista sonrasında siyasi istikrarın sağlanmasında rol aldı. Amerika'nın tarafsızlık yasalarını düzenli olarak ihlal ettiler, Adalet Bakanlığı tarafından suçlandılar, FBI'ca izlendiler, kongre üyeleri ve görevlilerine tavsiyelerde bulundular ve Dışişleri Bakanlığı ya da CIA tarafından yönlendirilmeye ya da ikna edilmeye açık oldular. Ayaklanmanın sonuna doğru, ılımlı, şiddet yanlısı olmayan muhalefet esas olarak yıkıldığında, tanınmış Kübalı siyasi ya da sivil liderlerin çoğu, Fidel Castro ile devrimci hareketini ulusal politikaya geri dönüş bileti olarak değerlendirdi. Castro güçleri, adada da önemli bağları olduğu kesin olan çeşitli sürgün gruplarının savaşta ve savaş sonrası dönemde öncü rol üstlenmesini engellemek için önemli bir zaman harcadılar. İsyan ordusu

hem ülke topraklarında hem de operasyonları açısından güçlendikçe hareketin siyasi başarısı için sürgündeki muhalifleri bölerek, başka yerlere atayarak ve zayıflığını teşhir ederek dışarıda tutmaya çalıştı.

Devrimcilerin stratejisinin altıncı unsuru ise Küba'nın ABD ile olan coğrafi yakınlığından ve ABD hükümeti ve toplumuyla eskiye dayanan ekonomik ve siyasi bağlarından nasıl yararlandıklarıyla ilişkilidir. Batista karşıtı mücadele yürüten Kübalı sürgünler Miami'de ülkenin diğer yerlerinde bulunan sürgünlerle siyasi koalisyonlar oluşturmak ve tabii ki, çoğu başarısız olsa bile, ayaklanma için inatla her türlü silah alışverişini yapmak için vizelerini uzattılar. Küba muhalefetine mensup olanlar, özellikle de 26 Temmuz üyeleri kongrede ve Dışişleri Bakanlığı'nda aktif lobi faaliyeti yürüttüler ve Dışişleri Bakanlığı'nın Batista'ya silah göndermeyi durdurmasında önemli bir faktör oldular. Aslında 1950'lerde Küba'da bir dönüşümün çok yakın olduğu biliniyordu ve Dışişleri Bakanlığı içinde Batista'yı destekleyip desteklememek konusunda bir tartışma yaşanmıştı; ya Batista'ya verilen destek devam edecek ve ABD topraklarında faaliyet gösteren devrimcilere karşı güçlü bir tavır konacak, ya dönüşüm konusunda Batista ile muhalefet arasında aracılık yapılarak Komünist Parti de dahil diğer radikaller devre dışı bırakılacak ya da bir askeri darbe tezgâhlanacaktı. ABD yine de diktatöre karşı muhalefetin uzun solukluluğu ve derinliğinin farkına varamadı, bu da kısmen Castro'nun iktidara geldikten sonra aldığı halk desteğinin derecesini niçin bu kadar küçümsediğini anlamamıza yardımcı oluyor.

Öyle görünüyor ki uzun süre yararlandığı Sovyetler'in çöküşünün üzerinden neredeyse on beş yıl geçmiş olmasına rağmen Küba rejiminin hâlâ yaşıyor olması, esas olarak aynı altı unsuru kırk yıldan fazla bir süre hâlâ kontrol altında tutmasındandır: geniş bir alanda yeni yararlar dizisini de içeren bir iç siyasi koalisyon; önemli ölçüde çeşitlendirilen ticari ve yatırım ortaklarıyla yönetilen bir karma ekonomi; Amerika'nın uyguladığı ekonomik yaptırımların kurbanı olması nedeniyle uluslararası sempati toplaması; kitle iletişim araçlarını Amerika'daki ılımlı ve sert Kübalılar arasında bölünme yaratacak şekilde kullanması (Elian Gonzales olayı bunun son örneğidir) ve ABD'ye yasal olarak göç edip sayıları her yıl yirmi bin kişi daha artarak giderek büyüyen Kübalı Amerikalıların Küba'ya her yıl bir milyar

dolar gibi bir para göndererek, Güney Florida'nın nüfus yapısını yavaş yavaş ama gözle görülür bir biçimde değiştirmeleri.

Son sorumuz şu: Hem sözleriyle hem de edimleriyle hâlâ mevcut Küba rejiminden kurtulmak isteyen, bunu genetik yapısında taşıyan ABD onun yaşamasına nasıl katkıda bulunuyor? 1990'larda ambargonun sıkılaştırılması rejime bir tampon olarak hizmet etmiş, Küba'nın ticari ve yatırım ortaklarını yavaşça çeşitlendirerek ambargonun aniden sona ermesinden kaynaklanacak istikrar bozucu etki olmaksızın dikkatli bir biçimde küresel ekonomiyle bütünleşmesini sağlamıştır. Yine de Küba hükümeti hem Kongre kulislerinde hem de tüm Amerikan toplumu nezdinde ambargo karşıtı mücadeleyi doğrudan ve dolaylı bir biçimde yürütmekte olağanüstü başarılı olmuştur. Aynı zamanda bir yandan da, ABD hükümetinin Küba vatandaşlarının Küba ile olan ilişkilerini, bu ülkeden gelen turistler aracılığıyla değil, Bush'un Beyaz Sarayı'nın, bazı Kongre üyelerinin ve sürgündeki sertlik yanlısı Kübalıların artık potansiyel yıkıcılar olarak gördükleri Amerikalılar vasıtasıyla nasıl kontrol altında tuttuğunu da yakından izlemektedir. İkili ilişkilerin demografik ve politik coğrafyası, ABD küçük bir adaya tek yanlı ambargo uygulayan büyük bir güç olsa da, Küba'nın da devrimcilerin neredeyse elli yıl önce yaptığı gibi, desteklendikleri takdirde uzun vadede adil bir politik, ekonomik ve diplomatik ilişkinin geliştirilmesi hedefinin hayata geçirilmesini sağlayabilecek çıkarları ve bölgeleri esas alan bir politika izleyebileceği anlamına gelmektedir.

Kısa süre önce bana Küba hükümetinin bana bu kitap için ayaklanmayla ilgili belgeleri niçin verdiği soruldu. Sorunun yanıtı tabi ki ilk devrimci kuşağın yaşlanması ve emekli olması ile tarihlerinin korunmasıyla ilgilidir. Fakat bunun açıklaması tek başına stenografiyle açıklanamayacak kadar derindir. On yıllar boyunca rejim sınırlı bir ilkesel bileşenler kavramıyla faaliyet göstermiştir: Abartılı bir genelleme yapmaksızın bu bileşenlerin köylüler, işçiler ve silahlı kuvvetler olduğu söylenebilir. Böylesi bir vurgunun çok açık ideolojik ve jeopolitik açıklamaları vardı. Ama Küba'nın karma ekonomiye geçişi, rejimin meşruiyetini süreklileştirmek için ihtiyaç duyduğu desteği sağlayacak yurtdışı çıkarları genişletmiş ve çeşitlendirmiştir.

Aslında sosyalist blokun çöküşü adada ve sürgündekiler arasında çok daha çeşitli bir dizi yurtiçi bileşen oluşturduğu için, uluslararası, ekonomik ve kuşaklara ilişkin değişimlerin gerçekleşmesi yakındır. Hükümet çok partili bir demokrasiyi bilerek uygulamadığı halde, Katolikleri, Protestanları, Santerosları ve Yahudileri kapsama eğilimindedir; ordu üzerindeki denetimini sağlamlaştırmıştır; ekonominin kimi sektörlerini kapitalizme açmıştır; entelektüellere ve sanatçılara daha fazla alan açmıştır; çoğu durumda yerel ve eyalet düzeyindeki parti yetkililerine kaynaklar üzerinde karar verme hakkını devrederek, merkeziliği gevşetmiştir; sürgündekilerle uzun süredir kurulamayan bağları kurup, canlandırmıştır; ve adadaki en genç kuşağı devrimde bir pay sahibi olabilmeleri için harekete geçirecek önemli bir kampanya başlatmıştır.

Bu belgelerin, görece yeni olan bu dinamiklerle bağlantı kurmak için hazırlanmış bir ana planın gereği olmadığını kim bilebilir? Yine de Küba ayaklanmasına ilişkin efsanelerin yeniden yorumlanması, yani devrimin yalnızca gerillalar, köylüler ve işçilerce yapılmadığını gösteren bu öykü, yeni yeni ortaya çıkan bileşenlerin de Küba devriminin tarihiyle bağlantısı olduğunu gösterebilir.

ARAŞTIRMA HAKKINDA

Esas olarak doktora tezim olan bu kitap için 1994-1997 yılları arasında ABD ve Küba'da bulunan arşivlerde araştırma yaptım. ABD'de başvurduğum devlet kaynakları Kansas, Abilene'deki Dwight D. Eisenhower Kütüphanesi ile Maryland, College Park'daki Ulusal Arşivler'de bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı 59. Kayıt Grubu aynı zamanda Georgetown Üniversitesi'nin devlet kayıtları departmanında mikrofilm olarak bulunmaktadır. Havana elçiliği ve Santiago konsolosluğu bu döneme ilişkin şaşırtıcı özgünlükte belgesel kayıtları elinde bulunduruyor, özellikle Küba hükümetinin bu kitabın ele aldığı dönemin çoğu kısmını sansüre tabi tutması nedeniyle yerel basının siyasi gelişmeleri ve rejim karşıtı faaliyetleri serbestçe yazamadığı düşünüldüğünde bu belgeler önem kazanıyor.

Küba'da 1950'lerde yaşanan ayaklanmayla ilgili istihbarat raporlarını ve bunlarla ilişkili diğer materyali istediğim CIA'dan Haberleşme Özgürlüğü Yasası'nın (FOIA) gerektirdiği bilgileri de istedim. Bütün bu taleplerim geri çevrildi. Washington D.C.'deki Ulusal Güvenlik Arşivi sayesinde CIA'nın Küba ile ilgili gizliliği kaldırılan ve 26 Temmuz'un 1957 ile 1958 arasındaki gücünü değerlendirerek, Castro güçleri üzerinde Komünist Parti etkisinin bulunmadığını gösteren kimi tarihsel belgelere ulaştım. Akademisyenlerin kısa süre içinde 1959 öncesine ait gizliliği kaldırılan diğer belgelere de ulaşabileceğini umut ediyorum, çünkü artık her iki hükümet de Domuzlar Körfezi, Mongoose Operasyonu ve Küba Füze Krizi ile ilgili materyal üzerinde gizlilik kayıtlarını kaldırdı.

Ancak bu kitabın özü Amerika'dan değil, Küba arşivlerinden elde etme şansını bulduğum materyale dayanıyor. Son on yılda giderek daha fazla sayıda, çoğu Amerikalı olan akademisyen adanın her yerindeki Küba arşivlerinde araştırma yapma olanağına kavuştu. Ancak çok azımız Küba'daki devrim dönemine ilişkin arşivlere erişme şansı bulduk. İlk tez danışmanım Hopkins Üniversitesi Üst Düzey Uluslararası Çalışmalar Okulu'ndan (SAIS) Profesör Piero Gleijeses kısa süre önce yayınladığı ve 1959-1976 arasında Afrika'daki Küba ve Amerikan politikaları tarihiyle ilgili ku-

sursuz çalışmasını tüm dünyada yaptığı arşiv çalışmalarına, ama en fazla da Küba'daki çeşitli devlet, parti ve ordu arşivlerine dayandırdı.

Onun azminden, yaratıcılığından ve entelektüel dürüstlüğünden esinlenerek çok daha mütevazı bir çalışmaya giriştim: Devrimci ayaklanmaya Amerika'nın gösterdiği tepkinin tarihini yazmak için Küba belgelerinden yararlanmak istedim. İki gelişme çalışmalarımı duraklattı: CIA FOIA taleplerimi reddetti ve 1994'te Connecticut Üniversitesi'nden diploması tarihçisi Profesör Thomas G. Paterson *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (Mücadeleci Castro: ABD ve Küba Devrimi'nin Zaferi) adlı kitabını yayınladı; bu kitap ayaklanmaya Amerika'nın verdiği tepkiyi muhteşem bir biçimde değerlendiriyor, yanlış bir başlangıçtan parçalar toplamaya çalışma girişimimi gösteriyordu.

Bu kitapta tartışılan belgelerin tümüne erişebilen ilk akademisyen olduğum için, bunun arka planını biraz açıklamak istiyorum. Doktora öğrencisi olduğum sırada Washington'un Küba politikasını, genel olarak kötü olan ikili ilişkilerin iniş çıkışlarını inceleyen küçük bir John Hopkins kitabının editörlüğünü yapma şansına sahip olmuştum. 1990'ların başında, Amerikan hükümetinin Küba ile ilgilenen akademisyenleri ve yayınlarımızı Küba iktidarını fikirlerle devirme planının bir parçası olarak nitelemeye başlamasından önce *CubaINFO* adada sınırlı bir okuyucuya ulaşıyordu. Böylece bir süre sonra Küba'nın devrimci arşivlerinin anahtarına sahip olan Pedro Alvarez Tabio ile ayaklanmaya ilişkin belgelere ulaşma olasılığını görüşme olanağı buldum, ikili ilişkilerin gidişatını izleyen akademisyenler ve yetkililer arasında iyi niyetli olduğum kanısı geliştirmiştım. Ve 1995'in başında araştırmaya başlamamdan memnuniyet duyulacağı bildirildi.

Bu kitabın dayandığı önemli kaynak belgelerin büyük bir çoğunluğu Havana'daki Küba Devlet Konseyi Tarihsele Olaylar Bürosu (OAH) bünyesinde saklanmaktadır. Aynı zamanda Fondo de Celia (bu isim arşivdeki belgeleri toplamaya 1 Ocak 1959'dan bile önce başlayan Celia Sánchez Manduley'in anısına verilmiştir) olarak da bilinen arşiv, Başkan Fidel Castro Ruz'un başkanlık kütüphanesi olarak hizmet vermektedir. Burada araştırmaya ilk başladığımda, Havana'nın Vedado kesiminde 1950'lerin tarzında dekore edilmiş eski bir bankada bulunan arşivde yalnızca General Ful-

gencio Batista Zaldívar'ın Başkan Carlos Prio Socarras'ı devirdiği 10 Mart 1952'den, Küba devriminin zaferle sonuçlandığı 1 Ocak 1959'a kadar olan "zulme karşı mücadele" belgeleri vardı.

OAİ belgeleri arasında mektuplar, operasyon planları ve 26 Temmuz'un Batista karşıtı ayaklanma sırasında askeri ve sivil liderliğini yapan Fidel Castro, Raúl Castro, Che Guevara, Juan Almeida, Frank País, Armando Hart, Ricardo Alarcon, Celia Sánchez, Haydée Santamaría, Enrique Oltuski, Marcelo Fernández, Pedro Miret, René Ramos Latour, Gustavo Arcos, Léster Rodríguez, José Llanusa, Luis Buch ve Vilma Espín gibi isimler arasındaki iç yazışmalar bulunuyor. Malzemenin çoğu yazar tarafından düzenlenmiştir. Bazı diğer belgeler ise "Sürgün" ve "Yeraltı Örgütü" gibi kategorilerde gruplanmıştır. 1995 ile 1997 yılları arasında Küba'ya yaptığım dört araştırma gezisinde yanımda yaklaşık bin sayfa belge fotokopisi getirdim, bunların her birinde Devlet Konseyi Tarihî Olaylar Bürosu'nun resmi kaşesi bulunuyor.

Bu arşivde yaptığım çalışmalar olağanüstü verimliydi. OAİ direktörü Pedro Alvarez Tabio ve zihni bir ansiklopedi gibi çalışan yardımcısı Elsa Montero Maldonado, malzemeleri çok plansız bir biçimde istemiş görünmeme rağmen, bana her zaman büyük bir incelikle yardımcı oldular. Belgeleri OAİ'ta bulunan çoğu tarihî kişilik için başvurabileceğim halka açık bir katalog sistemi bulunmadığından, önce yanıtlamaya çalıştığım soruyu tespit ediyor, sonra personelden birinin ilgili belge konusunda bilgisi olup olmadığını öğreniyordum, ardından da belgelerin saklandığı banka kasasından ciltlerce belge benim için taşınyordu. Küçük bir odada diz üstü bilgisayarım ile haftalarca bu şekilde çalıştım. Belgelerden yeni sorular çıktıkça, daha fazla malzeme istiyordum. Yeni bir şey istediğimde, neredeyse her zaman istediğim belge ya da belgeler birkaç saat içinde veya bazı durumlarda en çok bir iki günde bana ulaştırılıyordu. Bunu söylüyorum, çünkü açıklanmayı hak eden kimi istisnalar vardı.

Bu arşivde bulunan belgelerin hiçbirisi kamuoyuna açık değil. Havana Üniversitesi ile Ulusal Güvenlik Arşivleri arasındaki işbirliği sonucunda Küba hükümeti kısa süre önce Domuzlar Körfezi çıkartması (ya da Playa Giron), Mongoose Operasyonu ve Küba Füze Krizi'ne ilişkin belgelerin gizlilik kaydını kaldırmaya başladı. Gizliliğin kaldırılması yönündeki eği-

lim nedeniyle, daha çok sayıda akademisyenin OAH arşivinde benim yaptığım gibi araştırmalar yapmasının çok kısa bir süre içinde mümkün olabileceğini düşünüyorum. Ve daha da önemlisi, araştırmamı bitirirken, arşive 1959'dan sonraki gelişmeleri içeren koleksiyonlar gelmeye başladı. Örneğin, artık arşivde 1996'da ölen Başkan Yardımcısı Carlos Rafael Rodríguez'e ait belgeler bulunuyor. 1930'lardan beri bir Komünist Parti üyesi olan Rodríguez, iktisatçı, teoriysen ve tarihçiydi. Belgeleri 1960'lardaki Küba-Sovyet ilişkilerini kapsıyor, örneğin Kremlin ile Küba hükümeti arasında üst düzey bir bağlantı noktası olduğu dönem, tarihçilerin Küba'nın 1960'lardaki dış politikası ile ekonomik politikalarını yazmaları için olağanüstü önemli olacaktır. Devrimci ayaklanma konusunda tanınmış bir tarihçi olan Alvarez Tabio, 1959 öncesi ve sonrası dönemlere ilişkin belgelerin açıklanması ve gizliliklerinin kaldırılmasıyla yakından ilgilenmiştir ve öncelikli araştırma kaynaklarının değerini anlaması açısından büyük bir övgüyü hak etmektedir.

Yine de, 26 Temmuz Hareketi'nin 1950'lerle ilgili, araştırmacıların ulaşamayacağı bazı malzemelerinin bulunduğu da açıktır. Küba ziyaretlerim sırasında tekrar tekrar istememe rağmen elde edemediğimi iki dizi belge var. Birinci dizi, Fidel Castro ile Carlos Prio arasında ayaklanma sırasında yapılan yazışmalar. Aralarında yazışmalar yapıldığını bana verilen diğer belgelerden öğrendim. Bu malzemeyi istediğimde, bunların OAH'ta bulunmadığını öğrendim, bunların daha özel bir koleksiyonda bulunabileceği sonucuna vardım. Yazışmalara ulaşabilmek için ısrarcı oldumsa da, ikna etmeyi başaramadım. İkinci malzeme Celia Sánchez koleksiyonunun içinde bulunması gereken belgelerden oluşuyor. Kasım 1957'de Sánchez'in, Castro'nun sözcülüğünü yaptığı önemli bir noktada, Armando Hart'a yazdığı ve yeraltı örgütünde ve sürgün camiasında muhtelif gelişmeleri ele alış tarzını eleştirdiği bir mektubu var. Hart'ın bu mektuba yazdığı yanıtı okumuş olmama rağmen, Sánchez'in mektubunu görmeyi başaramadım, bu mektup bizzat incelediğim Sánchez belgeleri klasöründe de bulunmuyordu. Son olarak Celia Sánchez 26 Temmuz'un, tüm yeraltı örgütünün isyan ordusunca hareketsiz bırakıldığı Mayıs 1958 toplantısında notlar almış. Bu toplantı konusunda pek az değerlendirme

bulunuyor. Bunların en çok bilineni Che Guevara'nın yaptığı, diğeri ise Luis Buch'un toplantıya çok kısa bir biçimde değinmesi, Buch bu değinmede Sánchez'in toplantıda notlar aldığını belirtiyor.¹ Sánchez'in bu önemli toplantıda aldığı notlar arşivde bulunmuyor, arşiv personelinin de Sánchez'in klasöründe bulunan bu belgelerin nerede olabileceğine dair herhangi bir fikri yok. Söz konusu belgelerin hassasiyeti düşünüldüğünde, Sánchez'in bunları 1960'ların başında adada hem hareket içinde hem de diğer radikal muhalif gruplarla yaşanan önemli siyasi ve ideolojik sıkıntıları gözetererek 26 Temmuz'un resmi belgelerinin arasına koymamaya karar verdiği söylenebilir. Ancak bu açıklama, benzeri gerekçelerle aynı hassasiyeti taşıyan kimi belgelerin arşivde bulunması ve tarafıma verilmesi düşünüldüğünde, çürütülebilir de.

Okuyucu OAH'ta bulunan bazı belgelerin ya kısmen ya da bütünüyle Carlos Franqui tarafından derlenen ve 1976'da İspanyolca, 1980'de ise İngilizce olarak basılan Küba devrimi belgeleri koleksiyonunda yeniden basıldığını görecektir.² Franqui Mart 1957'de başkanlık sarayına yapılan DRE-OA saldırısının ardından yapılan baskında tutuklanıncaya kadar Havana yeraltı örgütüyle birlikte çalışarak, *Revolucion*'un editörlüğünü yapmıştır. Hapishaneden çıktıktan sonra, 1957'de Costa Rica'da, ardından da 1958'de Miami'de 26 Temmuz'un Sürgün Komitesi'nde faaliyet göstermiştir. Bir yıl sonra Sierra Maestra'ya döndüğünde, isyan ordusunun kısa dalgadan yayın yapan radyosu Radio Rebelde'de çalışmıştır. Ocak 1959'dan sonra ise yeniden *Revolucion*'un editörü olmuştur. 1960'ların ortasında gazeteden ayrılarak Fondo de Celia'da çalışmış ve arşivde doğrudan Celia Sánchez ile birlikte iş yapmıştır. Franqui 1968'de Küba'yı terk etmiştir.

Franqui Küba'dan ayrılmadan önce o tarihte Fondo'da bulunan belgelerin fotoğraflarını çekmiştir. OAH koleksiyonlarına büyük ölçüde erişebildiğim için orijinal belgeleri, 1976 ve 1980'de basılan versiyonları ve Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nin Carlos Franqui Koleksiyonu'nda bulunan belge fotoğraflarının fotokopileriyle karşılaştırma olanağı buldum. Çoğu durumda bu belgelerin basılan versiyonlarının OAH'taki orijinalleriyle aynı olmadığını gördüm: basılan belgeler orijinal belgelerdeki metinlerin çok önemli bölümlerini atlamakta, fakat metnin hangi bölüm-

lerinin dışında bırakıldığına ilişkin olarak standart elipslere yer vermemektedir. Kimi durumlarda ise yayınlanan belgelerin tarihleri yanlış verilmiştir. Kitapta OAH arşivlerinden alıntı yaptığımda, bu belgeler bir biçimde Franqui koleksiyonunda mevcut olduğu takdirde, dikkat çeken farklılıkların neler olduğunu belirttim. Devlet Konseyi bana, Franqui koleksiyonunda yayınlananın çok üzerinde, neredeyse bin sayfa fotokopi vermiş olmasına rağmen, Franqui'nin yayınladığı her belgenin kopyası elimde bulunmadığı gibi, orijinalini de görmedim. Bu nedenle zaman zaman, orijinalini referans gösteremediğim belgelerden alıntı yaptım.

Son olarak, Franqui'nin koleksiyonu Fidel Castro ile *sierra*'daki diğer gerilla komutanları arasındaki yazışmalar üzerinde odaklanarak, 26 Temmuz'un diğer üyeleriyle, özellikle de kentlerdeki yeraltı örgütüne mensup olanlarla ilgili belgelere neredeyse hiç yer vermiyor. Basılı olan belgesel kayıtlardaki bu dengesizlik, ikincil yazında ayaklanmada kentlerdeki mücadele ile Fidel Castro'nun rolüne değil de, gerilla savaşına vurgu yapılmasına katkıda bulunmuştur. Eminim ki, Franqui'nin Küba'dan ayrıldığı tarihte OAH'ta kentlerdeki yeraltı örgütü konusunda benim araştırmayı yaptığım tarihte bulunduğu kadar malzeme bulunmuyordu.

Bu öykünün bir kısmını oluşturmuş olabileceği düşünülen diğer belgeler üzerine de bir şeyler söylemek istiyorum. OAH'ta yalnızca 26 Temmuz Hareketi'ne ilişkin belgelerin bulunduğunu gördüğümde DRE ve PSP, Komünist Parti'den de malzeme toplamaya çalıştım. DRE'den belgeleri almayı başardım. İki yıl boyunca rica ettikten sonra Mart 1958'de José Antonio Echeverría'nın katledilmesinden sonra DRE'yi yöneten Faure Chomón Mediavilla ile röportaj yapma olanağı buldum. Onu örgütünün o tarihteki belgelerini benimle paylaşmaya ikna ettim, çünkü bu belgeler Küba'da saklanmıyordu. PSP konusunda ise Havana'daki Küba Tarih Enstitüsü (ICH) direktörü Manuel Lopez Diaz PSP'nin 1950'lere ilişkin ve Küba tarihinin bu dönemdeki öyküsünü büyük ölçüde kucaklayan belgelerini incelememe izin verdi. Bu araştırmayı yaparken, enstitü personeli PSP'nin hala eski Sovyetler Birliği arşivlerinde tutulan daha çok sayıda belgesini elde etmek için (bunları geri almak için gereken parayı bulmak için) uğraşıyordu. PSP koleksiyonundan alınarak

burada yer verilen belgelerden biri araştırmam sırasında gizlilik kaydı taşımasına rağmen, ICH diğer belgelerde olduğu gibi fotokopi vermeyip, tüm belgeyi bilgisayarıma kaydetmeme izin verdi.

Son olarak da, burada yaptığım röportajlar hem gerçekten tatmin edici hem de fazlasıyla sinir bozucuydu. Burada listesi bulunan kişilerle saatlerce görüştüm. Bu görüşmelerin hiçbirine herhangi bir hükümet görevlisi katılmadı, ancak bazı durumlarda görüştüğüm bazı kişiler o tarihte hükümet görevlisiydiler. Bazen de onlarla birkaç kez görüştüm. Bir kişinin rengini, kişiliğini ve beklentilerini yalnızca basılı belgelerden anlamak zor. Ve çoğu durumda röportajlar belgelerde bulunmayan önemli bilgilere ulaşmamı sağladı. Ancak röportajları arşivlerde çalıştığım sırada gerçekleştirdiğimden, henüz belgeleri bütünüyle incelememiştim. Bu nedenle her durumda doğru insana doğru soruyu soraamadım. Sonuç olarak sorularımın çoğu yanıtsız kaldı.

Okuyucu röportajlarda dikkat çeken bir eksiklik olduğunu fark edecektir. Kitabın temel dayanak noktası Fidel Castro'nun Aralık 1956'da Meksika'dan gelip adaya çıkmasından sonraki ilk on altı ay boyunca kentlerdeki mücadele ile çok az ilgili olmasıdır. Araştırma boyunca ve taslağı yazarken, önceliği Ulusal Yönetim'den -26 Temmuz'un kentlerdeki yeraltı örgütünün liderleri- kişilerle görüşmeye verdiğim için Başkan Castro ile bir röportaj yapmayı talep etmedim, zaten görüşmeyi kabul etmesi pek mümkün görünmediği gibi, ona sorulacak uzun bir soru listem de yoktu. Ancak 2000 yazında, Dış İlişkiler Konseyi'nde ABD-Küba politikaları konusunda çalışırken Başkan Castro ile tanışma fırsatı buldum. Küba tarihi konusunda yazan az sayıda akademisyenlerin kendisiyle röportaj yaptığını söyleyiverdi. Bunu fırsat bilerek kendisine Küba hakkında bir kitap yazdığımı, kendisi hariç, düzinelerce insanla röportaj yaptığımı söyledim. Bana onunla röportaj yapmak isteyip istemediğimi sordu, tabi ki evet dedim, çünkü o tarihe kadar bulgularımı özümseyip ona sormak istediğim uzun bir soru listesi oluşturmuştum. Ona yazdığım kitabın kent ayaklanması hakkında olduğunu söyleyince, bana (tezimi doğrularak), "Benim bununla pek ilişkim yoktu. Hart ve Oltuski ile konuşmalısın" dedi. Bent zaten bu iki yeraltı örgütü lideriyle röportaj yapmışım. Buna rağmen onun-

la röportaj yapma konusunda ilkesel olarak mutabık kaldık. Bunun ardından iki kez, biri 2001'de Dış İlişkiler Konseyi'nde ve sonra Domuzlar Körfezi çıkartmasının kırkinci yıldönümünde yapılan bir konferansta konuşmak için Havana'ya gittiğimde Başkan Castro ile oturup Küba devriminin bu başlangıç dönemi hakkında görüştük. Planlı bir görüşmeyi hala yapamadık, çünkü onun Castro sonrası dönemin dönüşüm sorunlarıyla fazlasıyla meşgul olduğundan Castro öncesi dönemi anlatmaya yeterli vakti olmadığını düşünüyorum. Ancak bu kitabın ondan röportaj için randevu alamamı sağlayamaya yetecek soruları sordurmasını umuyorum.

Giriş

1. Küba arşivleri ve oradaki araştırmam hakkındaki değerlendirme için bkz. "Araştırma Hakkında".
2. Küba hükümeti Ernesto "Che" Guevara'nın günlüğünü yayınladı, *Pasajes de la Guerra Revolucionaria* (Havana: Ediciones Union, 1963). Günlük daha sonra İngilizce'de *Reminiscences of the Cuban Revolutionary War* (New York: Monthly Review Pres, 1967) olarak yayınlandı. Diğer birkaç makale ve mektup gibi tüm Verde Olivo serisi de Mary-Alice Waters editörlüğünde yeni İngilizce bir baskıda yayınlandı: Ernesto Che Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War, 1956-1958* (New York: Pathfinder Pres, 1996). Buna ek olarak, ilk önce sırasıyla 9 Nisan 1961 ve 8 Ekim 1960'ta Verde Olivo'da ve *Cuba Socialista* 3, no. 25 (Eylül 1963)'te yayınlanan "Guerilla Warfare: A Method"ın yanı sıra *Cuba-Exception or Vanguard?*, *Guerrilla Warfare: A Method ve We Are Practical Revolutionaries*'i içeren, John Gerassi, ed., *Venceremos! The Speeches and writings of Ernesto Che Guevara* (New York: Macmillan, 1968)'e bakınız. *Che Guevara: A Revolutionary Life*'in (New York: Grove Pres, 1997) yazarı Jon Lee Anderson, Guevara'nın karısı Aleida March'tan derlenmemiş *Diario de un Combatiente*'yi temin etti. Pedro Alvarez Tabio Haziran ve Temmuz 1997 arasında, Küba hükümetinin resmi gazetesi Granma'nın on üç ekinde Guevara'nın derlenmemiş günlüklerinin bir seçkisini yayınladı. Alvarez Tabio Cuban Council of State Office of Historic Affairs'in yöneticisidir. Fransız gazeteci Regis Debray, Fidel Castro ile bir dizi röportajın ardından, Guevara'nın yazdıklarını ve Castro'nun devrimci teori ve gerilla savaşı üzerine görüşlerini *Revolution in the Revolution*'da (New York: Monthly Review Pres, 1967) özetledi.
3. Yazın örnekleri şunlardır: Carlos Franqui, *Cuba: El Libro de los Doce* (Mexico City: Serie Popular Era, 1966); K. S. Karol, *Guerillas in Power: The Course of the Cuban Revolution* (New York: Hill & Wang, 1970); Rolando Bonachea ve Nelson Valdes, *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1 *The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge, Mass.: MIT Pres, 1972); Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N. J.: Transaction, 1974); Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976); Carlos Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking Press, 1980); Tad Szulc, *Fidel: A Critical Portrait* (New York: William Morrow, 1986); Robert Quirk, *Fidel Castro* (New York: Norton, 1993); Thomas Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994); Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove Press, 1997) ve Jorge G. Castaneda, *Companero: The Life and Death of Che Guevara* (New York: Alfred A. Knopf, 1997).
4. Ricardo Alarcon de Quesada, yazarla röportaj, Havana, Küba, 3 Temmuz 1997.
5. Küba'daki 1959 öncesi dönemin politik, toplumsal ve ekonomik koşullarının, 1930'lar ve 1950'ler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerine çok sayıda yorumları da içeren yakın bir değerlendirmesi için, bkz. Jorge Ibarra, *Prologue to Revolution: Cuba 1898-1958* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998).
6. Louis M. Perez, Jr., Leslie Bethell, ed., *Cuba: A Short History* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), s. 57-93.

7. Muhafif güçlerin Welles'in aracılığını, destekledikleri ve katılım gösterdikleri halde, Amerikan müdahaleciliğine duydukları antipati nedeniyle reddetmeleriyle ilgili bir tartışma için, Hugh Thomas, *Cuba: In Pursuit of Freedom* (New York: Harper and Row, 1971), s. 609-616'ya bakınız.
8. Birleşik Devletler ve Küba arasındaki kültürel bağlara bir yaklaşım için bkz. Louis A. Perez, Jr., *On Becoming Cuban: Identity, Nationality, and Culture* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1999).
9. Ibarra, *Prologue to Revolution*, s. 29.
10. Age, s. 168.
11. Thomas, *Cuba*, s. 801; Armando Hart Dávalos, *Aldabonazo* (Havana: Editorial Letras Cubanas, 1997), s. 37-40.
12. Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War*, s. 12.
13. 1950'lerin ortalarındaki Küba muhalefetine ve SAR'ın Küba'da demokrasiye barışçıl bir geri dönüş görüşmesi denemesine etkileyici bir bakış için bkz. Marifeli Perez-Stable, *The Cuban Revolution: Origins, Course, and Legacy* (New York: Oxford University Press, 1993). Ek olarak, 1930'ların başları ve 1950'lerin ortaları arasındaki periyodun bildiğim en iyi değerlendirmesi bu kitabın 41-60. sayfalarında bulunuyor.
14. 1898'de başlayan Amerikan müdahalelerinin Küba politikalarına etkilerinin bir değerlendirmesi için bkz. Louis Perez, *Cuba and the United States: Ties of Singular Intimacy* (Atina: University of Georgia Press, 1990).
15. Bonachea ve San Martín, *The Cuban Insurrection*, s. 214.
16. Szulc, *Fidel*, s. 543.
17. Quirk, *Fidel Castro*, s. 167.
18. Paterson, *Contesting Castro*, s. 139-149.
19. Anderson, *Che Guevara*, s. 318.
20. Castaneda, *Companero*, s. 114. İki ilave yaklaşım alternatif bir bakış sunuyor: Robert Taber, M-26, *Biography of a Revolution* (New York: Lyle Stuart, 1961) ve *Revolutionary Struggle*'a yazdıkları kendi önsözlerinde Rolando Bonachea ve Valdes. Taber, kentlerdeki yeraltı örgütüne işaret etmek için kullandığı bir 26 Temmuz cephe organizasyonu olan Sivil Direniş Hareketi'nin uzun sürecek bir askeri çatışmadan kaçınmak için grev konusunda baskı yaptığını ve Fidel'in buna gönülsüzce razı olduğunu yazıyor. Bonachea ve Valdes, Fidel'i bu konuda Faustion Perez'in ikna ettiği konusunda anlaşıyorlar.
21. Thomas, *Cuba*, s. 982.
22. Makale bir çok ciltte, en son Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War*'un revize edilmiş ve genişletilmiş baskısında yeniden kaleme alındı.
23. Dolores Nieves ve Alina Feijoo, *Semillas de Fuego: Compilacion Sobre la Lucha Clandestina en la Capital*, c. 1 (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1988); ve c. 2, 1990.
24. Bkz., Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 108-109; Bonachea ve San Martín, *The Cuban Insurrection*, s. 222-223; ve Paterson, *Contesting Castro*, s. 143-149, 173. En yakın iki istisna Anderson'un Che Guevara'sı ve Castaneda'nın Companero'sudur.
25. Manuel Pineiro Losada, yazardan bir röportaj, Havana, Küba, 8 Temmuz 1997.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Robert Taber, *M-26, Biography of a Revolution* (New York: Lyle Stuart, 1961), s. 160; U.S. Department of State, Haftalık Ortak Rapor No: 20, 15 Mayıs 1957, RG 59, 737.00 (W)/5-1557, s. 3, Depart of State Records, National Archives, Washington, D.C. (bundan sonra DSR, NA olarak anılacaklar).
2. País'nin arka planı için bkz., Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection: 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974).
3. Herbert Matthews'un *New York Times*, 24 Şubat 1957, s. 1'deki köşe yazısına bakınız.
4. Fidel Castro, "Appeal to the Cuban People," Carlos Franqui, ed., *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 139-140; Tad Szulc, *Fidel: A Critical Portrait* (New York: William Morrow, 1986), s. 406; Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997), s. 235; Armando Hart Davalos, *Aldabonazo* (Havana: Editorial Letras Cubanas, 1997); Enrique Oluski, *Gente del llano* (Havana: Imagen Contemporanea, 2000); Frank País'den Alberto Bayo'ya, 15 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, Cuban Council of State Office of Historic Affairs, Havana, Küba (bundan sonra OAH olarak anılacaktır).
5. Frank País'den 26 Temmuz'dan Yoldaşlarına, 15 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH.
6. U.S. Department of State Joint Weeka Report, no 20, 15 Mayıs 1957, RG 59, 737.00 (W)/5-1957, DSR, NA.
7. Frank País'den 26 Temmuz Hareketi liderlerine, 17 Mayıs 1957, País koleksiyonu, OAH.
8. *Age*.
9. Frank País, Pedro Miret'e, 23 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez Ulusal Yönetim'e, 4 Ocak 1958, Fernandez koleksiyonu, OAH.
10. Frank País 26 Temmuz Hareketi liderlerine, 17 Mayıs 1957, País koleksiyonu, OAH; Fidel Castro, "El Informante" [Frank País]'e, 31 Mayıs 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
11. Frank País, 26 Temmuz liderlerine, 17 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH.
12. País, Las Villas ve Havana Eyaletleri Yönetimlerine, 26 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH.
13. País, Santiago de Cuba, Havana, Matanzas ve Pinar del Rio eyaletleri yönetimlerine, 26 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH.
14. País, 26 Temmuz liderlerine, 17 Mayıs 1957, País koleksiyonu, OAH. País'nin, Kübalı işçilerin ayaklanmaya nasıl katılacağına ilişkin bakış açısının başka bir analizi için bkz. Gladys Marel Garcia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998), s. 84-87.
15. Örneğin bkz. Barry Carr, "Identity, Class, and Nation: Black Immigrant Workers, Cuban Communism, and Sugar Insurgency, 1925-1934", *Hispanic American Historical Review* (Şubat 1998).
16. "Secret" Memorandum For Members, Operations Coordinating Board, Subject Latin American Progress Report (NSC 5613/1), Contributions on Labor, Whitman File, Dwight D. Eisenhower Kütüphanesi, Abilene, Kansas.
17. Lionel Martin, *The Early Fidel: Roots of Castro's Communism* (Secaucus, N.J.: Lyle Stuart, 1978), s. 185-188; Lucas Moran Arce, *La Revolucion Cubana: Una Version Rebelde* (Ponce, P.R.: Universidad Catolica, 1980), s. 52; Frank País, 26 Temmuz liderlerine, País Collection, OAH.
18. Faustino Perez ve Armando Hart, Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; Oral History, Faustino Perez, Nisan 1980, OAH.

19. Saldırı planlarının ayrıntılı tanımı için Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection: 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974) yanı sıra Faure Chomon Mediavilla tarafından Bohemia'da Mart 1959'da yayınlanmış üç parçalık diziye bakınız.
20. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 12, 20 Mart 1957, RG 59, 737.00(W)/3-2057, DSR, NA.
21. Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997), s. 257; Taber, M-26, s. 148; Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978), s. 108.
22. Comandante Manuel Pineiro Losada, yazarın yaptığı röportaj, Havana, Küba, 9 Temmuz 1997. Moran Arce, *La Revolucion Cubana*, s. 94'e de bakınız.
23. Frank País'den Alberto Bayo'ya, 15 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH; Frank País'den Pedro Miret'e, 23 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH; Bonachea ve San Martin, *The Cuban Insurrection*, s. 83-84.
24. Frank País'ten Alberto Bayo'ya, 15 Mayıs 1957, País Collection, OAH.
25. *Age*
26. Frank País'ten tüm M-267 Liderlerine, 6 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Bonachea ve San Martin, *The Cuban Insurrection*, s. 134; Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958, The Selected Works of Fidel Castro*'nun 1. cildi (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 97.
27. Frank País'ten Pedro Miret'e, 23 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH; Taber, M-26, s. 142-144.
28. Frank País'ten Pedro Miret'e, 23 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH; Frank País'den tüm M-267 Liderlerine, 6 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH.
29. País Castro'nun sıkı bir yoldaşı ve Moncada'daki Temmuz 1953 gazisi olan Pedro Miret'e Meksika'dan ikinci bir kara kuvveti gönderme planından vazgeçmesini ve bunun yerine adaya para, silah, mühimmat ve savaşçı göndermeye odaklanmasını yazdı. País'nin önerdiği yeni plan Lester Rodriguez'in yeni cephenin sorumluluğunu üstlenmek için Küba'ya dönecek olan Miret veya Gustavo Arcos ile birlikte daha fazla para toplamak ve silah sağlamak için Mexico veya Miami'ye gitmesiydi. Bkz. País'den Pedro Miret'e, 23 Mayıs 1957, País Koleksiyonu, OAH. Fidel Castro'dan "El Informante" [Frank País]'ye, 31 Mayıs 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Lester Rodriguez, yazarın röportajı, Havana, Küba, 14 Kasım 1995.
30. U.S. Department of State Joint Weeka Report no 16, 17 Nisan 1957, 737.00(W)/4-1757, DSR, NA; Herbert Matthews Makaleleri, Kolombiya Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi, sandık 2; Times of Havana, 3 Temmuz 1957, s. 4.
31. Tartışmanın tadına varmak için, Küba'nın önde gelen haftalık dergisi *Bohemia*'nın Batista verdiği güvenceleri tekrar askıya aldığı ve tüm gazete bürolarına sansürcüler atadığı 15 Nisan 1957 ile 31 Temmuz 1957 arasındaki sayılarına bakınız. Prio yönetimi altındaki yozlaşma birçok kişi tarafından gerçek sayılmış ve Havana'daki *New York Times* temsilcisi Ruby Hart Phillips tarafından rapor edilmiştir. Örneğin onun *Cuba: Island of Paradox* (New York: McDowell, Obolensky, 1959) kitabına bakınız.
32. Bkz. Hugh Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New York: Harper and Row, 1971), s. 789-876; Jaime Suchlicki, *Cuba: From Columbus to Castro* (McLean, Va.: Brassey's [Birleşik Devletler] Inc., 1990), s.130-131.

33. Marifeli Perez-Stable, "Reflections on Political Possibilities: Cuba's Peaceful Transition That Wasn't, 1954-1956", Occasional Paper Series no. 1, Küba Araştırma Araştırma Enstitüsü, Florida Uluslararası Üniversitesi, Eylül 1998, s. 27.
34. Agy.
35. Partinin başkanı Chibas'ın halefi Pelayo Cuervo, DRE başkanlık sarayına saldırdıktan birkaç saat sonra, 13 Mart 1957 akşamında Batista'nın polisleri tarafından katledildi. Onun halefi Emilio Ochoa, günler sonra, Miami'ye sürgüne gitti. Batista anayasal güvenceleri yeniledikten sonra Mayıs 1957'de geri döndü. 1952 seçimlerinde başkan adayı olarak Chibas'ı geride bırakan Agramonte, evine yapılan polis baskınından sonra Temmuz 1957'de sürgüne gitti.
36. Perez-Stable, "Reflections on Political Possibilities", s. 20-27.
37. Charles D. Ameringer, "The Autentico Party and the Political Opposition in Cuba, 1952-57", *Hispanic American Historical Review* 65 (1985): 327-351.
38. "Doktor Carlos Prio Socarras'dan Başkan Fulgencio Batista'ya Açık Mektup", *Diario las Americas*, 11 Temmuz 1957, s. 7.
39. The Frente Civico de Mujeres Martians Batista karşıtı yeraltı eylemlerine eylemlere yardım eden, siyasal olarak homojen bir grup kadındı. Gizli öğrenci teşkilatında 1930'larda Machado diktatörlüğüne karşı da savaştan Carmen Castro Porta tarafından kurulmuştu. Bkz. Carmen Castro Porta, *La Lección del Maestro: El Frente Civico de Mujeres Martianas* (Havana: Editora Política, 1989).
40. Faustino Perez'den Haydée Santamaría'ya, 29 Haziran 1957, Perez Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution," Elyazmaları Bölümü, Nadir Kitaplar ve Özel Koleksiyonlar Departmanı, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, Princeton, N.J., Georgetown Üniversitesi'nde mikrofilmde bulunuyor.
41. Agy.
42. Manuel Antonio "Tony" de Varona "En Cuba"da alıntı yapmıştır, *Bohemia* 49, no. 28 (14 Temmuz 1957): 70.
43. Buna rağmen Prio ve Castro, mektuplar ve araçlar aracılığıyla haberleşerek, Batista karşıtı mücadele boyunca tango yaptılar yani birbirlerine yakınlaşıp uzaklaştılar. Taleplerime rağmen, Havana'daki Tarihî İlişkiler Ofisi Prio-Castro yazışmalarının tam takımının yerini tanımlayamadı. Ne de ben Prio'nun Miami Üniversitesi'ndeki koleksiyonundan böyleli materyali elde edebildim. Prio ile Castro arasındaki yazışmalara ilişkin birçok referans buldum, Frank Pais'den Pedro Mir'e, 18 Haziran 1957, Pais Koleksiyonu, OAH; Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 20 Kasım 1957, Latour Koleksiyonu, OAH, Havana, Cuba; Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 16 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Carlos Piau'dan Herbert Matthews'a, 5 Temmuz 1957, Herbert Matthews Papers, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi, sandık 1.
44. Örneğin bkz. Sosyalist Halk Partisi Ulusal Komitesi'nden 26 Temmuz Hareketi'ne 28 Şubat 1957 tarihli, 10 Haziran 1957'de açıkça yayınlanmış gizli mektup, Küba Tarih Enstitüsü, Havana, Küba.
45. "Proclamation by the Popular Socialist Party: What Is to Be Done in the Face of the Situation," 29 Haziran 1957. PSP'nin duyuruları kayıt grubu r'de Küba Tarih Enstitüsü, Havana, Küba'da saklanıyor. Webster's Third New International Dictionary "putsch" sözcüğünü "hükümeti veya yönetim kurumunu devirmek için gizlice kurulmuş ve aniden uygulanmış girişim olarak tanımlıyor. Eşanlamlısı "Rebellion."

46. Bkz. U.S. Department of State Joint Weeka Report, no 23-31, 5 Haziran 1957- 31 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-557, DSR, NA.
47. Jorge I. Dominguez, *Cuba: Order and Revolution* (Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, 1979), s. 122-123.
48. Herbert Matthews Makaleleri, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi, sandık 2, Demeçler ve Raporlar, Haziran 1957.
49. Agy.
50. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 25, 19 Haziran 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-1957, DSR, NA.
51. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 29, 17 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-1757, DSR, NA.
52. Phillips, Cuba: Island of Paradox, s. 319-323.
53. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 5 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Franqui, Diary, s. 196.
54. País, artık, Oriente'deki ikinci bir cephe için kırk kadar kişiyi örgüte kaydetmeyi, silahlandırmayı ve eğitimlerini tamamlamıştı. Yeni birliğin komutanı bir zamanlar Moa Bay'de Amerikalıların işlettiği bir madende muhasebeci olarak çalışmış, taşradaki eski bir militan olan Rene Ramos Latour ("Daniel") idi. Latour yeni gerillaları San Luis kasabası yakınlarındaki Miranda dağlık bölgesine götürdü. Ancak bir biçimde güruru kırılan País, Fidel'e, köylülerin grup operasyon merkezlerine dahi ulaşmadan önce onları tuzağa düşüren orduya haber sızdırılmasından sorumlu olduklarını yazıyordu. Savaşçılar País'in onları hücre evlerine yerleştirdiği Santiago'ya geriye kaçtılar. İşyancılar yirmi beş kadar silahı saklamayı ve kamyon dolusu gıda, bot, üniforma ve sırt çantası kurtarmayı başardılar fakat önemli miktarda zaman ve kaynak kaybettiler. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 5 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Franqui, Diary, s. 196.
55. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Frank País'den Fidel Castro'ya, 5 Temmuz 1957, Franqui, Diary, s. 196. Taber, M-26, s. 157-158.
56. Max Lesnik Menendez, "Cuba Pierde Sin Solucion Nacional Pero Batista Perdera Tambien", *Bohemia* 49, no 29 (21 Temmuz 1957): 48.
57. Francisco Ichaso, "Cabalgata Politica: La Formula de Una Junta Militar", *Bohemia* 49, no. 28 (14 Temmuz 1957): 67.
58. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 28, 10 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-157, DSR, NA.

İKİNCİ BÖLÜM

1. Armando Hart, yazının bir röportajı, Havana, Küba, 22 Temmuz 1996. Tad Szulc adı açıklanmayan istihbarat kaynağından alınan bilgiye dayanarak CIA'in o sırada 26 Temmuz Hareketine para ve bazı gereçler sağlamaya başladığını yazdı; bkz. Szulc, *Fidel: A Critical Portrait* (New York: William Morrow, 1986), s. 419. Küba'da röportaj yaptığım kişilerden biri, bu açıklamayı, onun New York merkezli ithalat-ihracat şirketinin Santiago'daki Amerikan konsolosluğu aracılığıyla Sierra'ya ilettiğim gereçleri taşıdığını söyleyerek doğruladı.
2. Ulusal Güvenlik Arşivi (NSA) ve Havana Üniversitesi'nin desteklediği "Domuzlar Körfezi: Kırk Yıl Sonra" konferansında, 1957-1960 arasında CIA Karaipier Masası Memuru olan Robert Reynolds'un bildirisi, 22-24 Mart 2001, Havana, Küba.

3. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 11 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution," Elyazmaları Bölümü, Nadir Kitaplar ve Özel Koleksiyonlar Departmanı, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, Princeton, N.J., Georgetown Üniversitesi Kütüphanesi, Washington, D.C.'de mikrofilmde bulunuyor.
4. Agıy.
5. Frank País'ten Faustino Perez ve Armando Hart'a, 8 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH; Frank País'ten Fidel Castro'ya, 17 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution", s. 206.
6. Frank País'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 205.
7. Herbert Matthews Papers, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi, sandık 2, Haziran 1957; "Report", *Bohemia* 49, no. 28 (14 Temmuz 1957): 81. 1930'lardaki Machado karşıtı öğrenci hareketi konusundaki ilk ağızdan bir değerlendirme için bkz. Justo Carrillo, *Cuba, 1933: Students, Pankees, and Soldiers* (Coral Gables, Fla: University of Miami North-South center, 1994).
8. Justo Carrillo'dan Fidel Castro'ya, 25 Haziran 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diary*, s. 210. Franqui'nin koleksiyonunda bu belge fazlasıyla düzeltilmiş ve tarihi yanlış atılmıştır. Basılan tarih 25 Temmuz 1957 olduğu halde Princeton'daki koleksiyondaki belgenin tarihi 25 Haziran 1957'dir.
9. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 27, 2 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-357, DSR, NA.
10. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH, Frank País'den Pedro Miret'e, 18 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH; Frank País'den Celia Sanchez'e, 5 Temmuz 1957 ve Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 9 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
11. ~~Bkz.~~ Frank País'den Celia Sanchez'e, 5 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 9 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
12. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 9 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
13. "Raul Chibas en la Sierra Maestra", *Bohemia* 49, no. 28 (14 Temmuz 1957): 72-73.
14. Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 5 Temmuz 1957, Franqui, *Diary*, s.190.
15. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 28, 10 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-1057, DSR, NA.
16. "Al Pueblo de Cuba", *Bohemia* 49, no. 30 (28 Temmuz 1957); Celia Sanchez'den Haydée Santamaría'ya, 2 Ağustos 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Frank País'den Fidel Castro'ya, 17 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH.
17. Szulc, *Fidel: A Critical Portrait*, s. 424-425; Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958, Selected Works of Fidel*, c. 1 (Cambridge, Mass: IT Pres, 1972), s. 99-100; , Ramon L. Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N. J.: Transaction, 1974) esp. N. 31, s. 377; Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997); Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution".

18. Bonachea ve San Martin, The Cuban Insurrection, no. 29 ve 31, s. 376.
19. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, "Documents of the Cuban Revolution". Bu mektubun düzeltilmiş versiyonu, Castro'nun bu llano girişiminden bilgisi olmadığını belirten bölümleri çıkararak Franqui'nin cildinde geniş ölçüde alınlanmıştır.
20. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 5 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, Diary, s. 197.
21. Frank País'ten Fidel Castro'ya, País Koleksiyonu, OAH. Bu mektup Verde Olivo'nun 1 Ağustos 1965 sayısı s. 6-7 ve *Pensamiento Crítico*'nun 29. (Haziran 1969) sayısında yer aldığı halde her iki yayında da bu bölüm tıpkı Franqui'nin Diary, s.202'de yapıldığı gibi kesilip çıkarılmıştır.
22. Politiquería (Türkçe metinde *siyaset tüccarı* olarak geçiyor) sözcüğü politika ile *porquería*, yani pislik sözcüğünün birleştirilmesinden türemiştir. Bu çeviri için New York City İnsan Hakları Komisyonu direktörü Marta Varela'ya teşekkür etmek istiyorum.
23. Manifestonun İngilizcesi Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 343-348'de yayınlanmıştır.
24. Agy, s. 344.
25. Agy.
26. Fidel Castro'dan Frank País'e, 21 Temmuz 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH. "Edimler" manifestonun açıklanmasına eşlik edecek şekilde zamanlanmış "kararlı bir mücadeleyi özgürleştirme" planının engellenmesine ilişkindir. Bu mektubun izlediği seyri ve kesin içeriğini göstermek için çok uğraştım, çünkü bugün kadar yapılan atlamalar *sierra* ile *llano*, Castro ile País arasındaki ilişkinin saptırılmış yorumlarına yol açmıştır. Bu mektubun iki düzeltilmiş ve tarihsiz bölümü Franqui, Diary, s. 193-196'da bulunmaktadır. Bonachea ve Valdes bu mektubun esas olarak Fidel'in País'nin yaşamından endişe etmesini ele alan ve 1968'de *Granma*'da yayınlanan (*Revolutionary Struggle*, s. 348-349) oldukça fazla düzeltilmiş bir sayfalık bir versiyonunu yeniden yazmıştır. Yazarlar, koleksiyonun bir başka yerinde "Castro'nun País'nin (7 Temmuz 1957) tarihli mektubuna tepkisi asla açıklanmadı" diyerek, bu mektubun aslında Fidel'in País'nin hareket planlarına verdiği yanıt olduğunu bilmediklerini göstermektedirler. Bkz. Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 99.
27. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 29, 17 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-1757, DSR, NA.
28. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 31, 31 Temmuz 1957, RG 59, 737.00 (W)/7-3157, DSR, NA.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. Frank País'ten 26 Temmuz'un Yerel Liderlerine, tarihsiz, País Koleksiyonu, OAH.
2. Frank País'ten Faustino Perez ve Armando Hart'a, 8 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH.
3. Frank País'ten Havana'ya, 26 Mayıs 1957, OAH.
4. Frank País'ten Matanzas Koordinatörü'ne, 18 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH.
5. Frank País'ten Camagüey Koordinatörü'ne, 19 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH.
6. Frank País'ten Las Tunas ve Diğer Oriente Koordinatörlerine, 18 Haziran 1958, País Koleksiyonu, OAH.

7. Frank País'ten Norma, Sierra, Agitado ve Diğerlerine, 19 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH.
8. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 26 Temmuz 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution" Elyazmalar Bölümü, Nadir Kitaplar ve Özel Koleksiyonlar Bölümü, Princeton University Kütüphanesi, Princeton, N.J., Georgetown Üniversitesi Kütüphanesi, Washington D.C.'de mikrofilm üzerinde.
9. Oriente ve Havana'da *chivatos* (köylüler), gangsterler ve diğer rezil kişilerin sızması konusundaki değerlendirmeler için bkz. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 16 Temmuz 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Frank País'den Fidel Castro'ya, 17 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution" ve Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. 1957 yılının Mayıs ve Temmuz ayları arasında País, yalnızca Rene "El Flaco" Rodriguez adlı bir moncadistanın neden olduğu 13.000 pezonun üzerinde bir kayıp tespit etmiştir. Rodriguez parayı Ulusal Yönetim'den çalarak, harekete malzeme sağlayanlara karşılıksız çekler yazmış, hareketin silahlarını satmış, Yönetim'in diğer üyelerine yalan söylemiş ve hareketi polisin sızmasına açık hale getirerek, sabotaj hücrelerine ve ulusal düzeyde harekete çok zarar vermiştir. Bkz. Frank País'den Fidel Castro'ya, 17 Temmuz 1957; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Frank País'den Fidel Castro'ya, 20 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH.
10. Frank País'ten Sierra'ya, Manzanillo, 18 Haziran 1957, País Koleksiyonu, OAH. Bu kişinin kimliğini tanımlayamadım. Enrique Oltuski de Sierra'da bu kod adını kullanıyordu ama Manzanillo'da değil, Havana'da ve daha sonra Las Villas'ta üslenmişti. Enrique Oltuski, yazar tarafından yapılan röportaj, Marina Hemingway, Havana, Küba, 5 Temmuz 1997.
11. Bohemia'nın hükümetin 30 Haziran tarihindeki banış girişimlerini anlatan "En Cuba" bölümü Oriente'nin Manzanillo, Palma Soriano, Bayamo, San Luis ve Guantanamo şehirlerindeki sabotajlara yer vererek, Oriente'yi "ulusal gerçekliğin indeksi" haline getiriyor ve banış girişimlerini "mezarlık barışı"na dönüştürüyor. Bohemia 49, no. 28 (14 Temmuz 1957): 49.
12. Daniel Rodriguez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 6 Temmuz 1997.
13. Frank País'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH, mektubun tümü için; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution" kısmı versiyon; ve Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 202, fazlasıyla düzeltilmiş bir versiyon. Küba'da çıkan iki yayında da mektubun düzeltilmiş versiyonu yer almaktadır: *Verde Olivo*, 1 Ağustos 1965, s. 6-7 ve *Pensamiento Critico*, no. 29 (Haziran 1969): 252-257.
14. Nelson P. Valdes, "The Cuban Rebellion: Internal Organization and Strategy, 1952-1959", doktora tezi, New Mexico Üniversitesi, 1978, s. 673.
15. Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997), s. 276.
16. Rolando Bonachea ve Nelson Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958, The Selected Works of Fidel Castro*, Cilt 1 (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 99-100. Aşağıdaki yazarların her biri Bonachea-Valdes yorumunu yansıtmışlardır: Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974), s. 144; Tad Szulc, *Fidel: A Critical Portrait* (New York: William Morrow, 1986), s. 423-425; Thomas G. Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994), s. 93 ve ağı, s. 275-176. İstisna olan Hugh Tohmas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New

- York: Harper & Row, 1971), s. 953-955'tedir. Valdes ayrıntılı ve gelişkin tezinde daha önce ulaştığı sonucu terk ederek, Pais'ın ittifakla ilgisi olduğunun ipuçlarını vermiş ama kanıt göstermemiştir. Bkz. Valdes, "The Cuban Rebellion", s. 641-642.
17. Frank Pais'ten Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1957, Pais Koleksiyonu, OAH. Pais, Castro, Hart, Marcelo Fernandez ve diğerleri birbirleriyle yazışırken kendilerini üçüncü şahıs olarak anma alışkanlığına sahiptilerdi.
18. Agy.
19. Agy.
20. Agy.
21. Agy.
22. Agy.
23. Mektuba göre yeni sayı on üçtü. Ama daha sonraki yazışmalar Lester Rodriguez'den Ulusal Yönetim'in üyesi olarak söz etmektedir ki, bu da sayıyı on dört yapacaktır. Bkz. Frank Pais'den Pedro Miret'e ve Gustavo Arcos'a yazılan 8 Temmuz 1957 tarihli mektup, Pais Koleksiyonu, OAH.
24. Fidel Castro'dan Frank Pais'e, 21 Temmuz 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH. Bu mektubun iki düzeltilmiş ve tarihsiz bölümü Franqui, Diary, s. 193-196'da bulunmaktadır. Granma'nın Aralık 1956'da karaya çıkmasından Temmuz 1957'ye kadar toplam yedi ay geçmişti; bkz. Franqui, Diary, s. 193-194. Franqui'nin mektubu düzeltirken benimsediği yaklaşım, "orada büyük bir iş yaptılar", "gelecek ayın planları" ve "doğru strateji" kent yeryüzü örgütü ya da genel grevle değil, Sierra cephesinin genişlemesi ve tedarik sağlanmasıyla ilgilidir.
25. Fidel Castro'dan Frank Pais'e, 21 Temmuz 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH. 28 Mayıs 1957'deki El Uvero savaşından sonra Castro Pais'e saray saldırısından sonra ele geçirilen silahların bazılarını ikinci cephede kullanma talimatı verdi.
26. Frank Pais'ten Fidel Castro'ya, 17 Temmuz 1957, Pais Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution."; Frank Pais'den Fidel Castro'ya, 20 Temmuz 1957, Pais Koleksiyonu, OAH.
27. Frank Pais'ten Fidel Castro'ya, 26 Temmuz 1957, Pais Koleksiyonu, OAH; Franqui, Diary, s. 212; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution." Bu belgenin yayınlanan versiyonu burada alıntılanan kısmı içermemektedir, bunun yerine Frank'ın kendi üzerinde artan polis denetiminin tanımı üzerinde odaklanmaktadır.
28. U.S. Department of State Joint Weekly Report no. 24, 12 Haziran 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-1257, DSR, NA.
29. Rene Ramos Latour'dan Celia Sanchez'e, 1 Ağustos 1957, Franqui, Diary içinde, s. 218-220; Vilma Espin, tarihsiz, Franqui, Diary, s. 213-214.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. Juan Marinello ve Blas Roca'dan Fidel Castro'ya 26 Temmuz liderlerine, 1 Ağustos 1957, Cuban Institute of History, Havana, Cuba, RG 1.
2. U.S. Department of State Joint Weekly Report no. 32, 7 Ağustos 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-125, DSR, NA.
3. Frank Pais'ten İşçi ve Sivil Direniş Liderlerine, Temmuz 1957, Pais Koleksiyonu, OAH.
4. U.S. Department of State Joint Weekly Report no. 32, 7 Ağustos 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-1257, DSR, NA.

5. Celia Sanchez'den Haydée Santamaría'ya, 31 Temmuz'dan 2 Ağustos 1957'ye, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Armando Hart ve Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
6. Rene Ramos Latour'dan Celia Sanchez'e, 1 Ağustos 1957, Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 218-220.
7. Enrique Oltuski, yazar tarafından yapılan röportaj, Marina Hemingway, Havana, Cuba, 5 Temmuz 1997; Armando Hart ve Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Salvador País tarafından yeraltında kullanılan üç isimden biriydi: diğerleri David ve Cristian'dı.
8. Armando Hart ve Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
9. Agy.
10. Enrique Oltuski, yazar tarafından yapılan röportaj, Marina Hemingway, Havana, Küba, 5 Temmuz 1997 ve Enrique Oltuski, *Genie del Llano* (Havana: Imagen Contemporanea, 2000), s. 108-126.
11. Armando Hart ve Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. País'ın ismi belirtilmeyen aynı yetkiliyle tartışmaları için bkz. Frank País'den Fidel Castro'ya, 17 Temmuz ve 20 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH, ve Franqui, *Diary*, s. 208.
12. Armando Hart ve Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 3 Ağustos 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
13. Agy.
14. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 32, 7 Ağustos 1957, RG 59, 737.00 (W)/6-1257, DSR, NA.
15. Agy.
16. Faustino Perez'den Lester Rodriguez'e, 9 Ağustos 1957, Perez Koleksiyonu, OAH.
17. Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 11 Ağustos 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Franqui, *Diary*, s. 220-222.
18. Cienfuegos ayaklanmasının ilk ağızdan aktarılan yegane değerlendirmesi için bkz. Robert Taber, *M-26, Biography of a Revolution* (New York: Lyle Stuart, 1961). Küba ordusunun tarihi için bkz. Louis A. Perez, Jr., *Army Politics in Cuba, 1898-1958* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1976).
19. Faustino Perez'den Rene Ramos Latour'a, 9 Eylül 1957, Perez Koleksiyonu, OAH.
20. Armando Hart, Circular to Provincial Directorates, tarihsiz, (Güz 1957), Hart Koleksiyonu, OAH.
21. Carlos Franqui Fidel Castro, Rene Ramos Latour, Che Guevara, Armando Hart ve Celia Sanchez arasında *llano*'nun *sierra*'ya yetersiz tedarikte bulunmasının hem yeteneksizlikten hem de baltalama niyetinden kaynaklandığı konusunda *sierra*'nın duyduğu kuşkulara ilişkin yazışmaların çoğunu yayınlamıştır. Bkz. Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Tores, 1976); ve Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978), s. 156.
22. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 15 Eylül 1957, Latour Koleksiyonu, OAH.
23. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 16 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Bu belgenin parçaları, buraya alınmamasına rağmen Franqui, *Diario* ve Franqui *Diary* içinde bulunmaktadır.

24. Armando Hart'tan Birleşik Sivil Kuruluşların Sayın Yöneticilerine, Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Sivil Kuruluşların Hart'ın mektubunda değindiği orijinal teklifinin bir kopyasını bulamadım. "Ekonomik sınıflar" terimi 1930'lar, 40'lar ve 50'lerde "halk sınıfları" ya da işçiler ve mülk-süzler terimlerinin zıddını belirtmek için kullanılmıştır. Doğrudan üst sınıf ya da burjuvazi veya daha uygunsuz bir biçimde "mülk sahibi sınıf" şeklinde tercüme edilmemektedir. Bu nedenle terimi İspanyolca orijinali gibi bıraktım.
25. Armando Hart'tan 26 Temmuz Militanlarına: Militanlara Gönderilen Genelge no. 1, Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
26. Agy.
27. Agy.
28. Sosyalist Halk Partisi Ulusal Komitesi, "Declaration of the Popular Socialist Party: The Struggle against the Tyranny, the Pact of Miami and What Is Missing from the Current Situation", 30 Ekim 1957, Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1, 1/2.4/11/4/253-258.
29. Armando Hart'tan 26 Temmuz Militanlarına: Militanlara Gönderilen Genelge no. 1, Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
30. Armando Hart'tan Lester Rodriguez, Pedro Miret, Gustavo Arcos ve Mario Llerena'ya, 15 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
31. Armando Hart'tan Birleşik Sivil Kuruluşların Sayın Yöneticilerine, Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.

BEŞİNCİ BÖLÜM

1. Jorge G. Castaneda, *Companero: The Life and Death of Che Guevara* (New York: Alfred A. Knopf, 1997), s. 108-109.
2. Frank País'ten Fidel Castro'ya, 11 Temmuz 1957, País Koleksiyonu, OAH; Lester Rodriguez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 14 Kasım 1995. Guantanamo'daki 26 Temmuz hücre-si mühimmat aramaya devam etti, ancak; Amerikalılar País ile yaptıkları düzenlemede böylesi bir kaçakçılığı açıkça yasaklamayı başaramadılar.
3. Faustino Perez'den Lester Rodriguez'e, 9 Ağustos 1957, Perez Koleksiyonu, OAH.
4. Lester Rodriguez'den Frank País'e, 28 Temmuz 1957, Rodriguez Koleksiyonu, OAH.
5. Mario Llerena'dan Ulusal Yönetim'e, 30 Ağustos 1957, Llerena Koleksiyonu, OAH.
6. Lester Rodriguez'den Frank País'e, 28 Temmuz 1957.
7. Agy.
8. Agy.
9. Agy.
10. Faustino Perez'den Lester Rodriguez'e, 9 Ağustos 1957, Perez Koleksiyonu, OAH.
11. Lester Rodriguez'den Ulusal Yönetim'e, 19 Ağustos 1957, Rodriguez Koleksiyonu, OAH. Mujal Katalan kökenliydi.
12. Agy.
13. Lester Rodriguez'den Rene Ramos Latour'a, 9 Eylül 1957, Rodriguez Koleksiyonu, OAH.
14. Agy.
15. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, Eylül 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.

16. Lester Rodriguez'den Rene Ramos Latour'a, 9 Eylül 1957, Rodriguez Koleksiyonu, OAH.
17. Celia Sanchez'den Fidel Castro'ya, 29 Eylül 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
18. Mario Llerena, Lester Rodriguez, Gustavo Arcos, Pedro Miret ve Felipe Pazos'dan Ulusal Yönetim'e, 28 Eylül 1957, Rodriguez Koleksiyonu, OAH. Aynı zamanda bkz. Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Pres, 1978). Ayaklanma sırasındaki Küba sürgün politikalarının ilk ağızdan değerlendirmelerini şimdiye değin yalnızca, Llerena'nın Palo Alto California'daki Küba koleksiyonunda bulunan 1960'ların İspanyolca el yazması ve ardından bunun 1978'deki İngilizce baskısı sunmuştur. Bugüne kadar Llerena'nın değerlendirmesi ve Carlos Franqui'nin 1976 ve 1980'de yayınladığı Küba belgeleri bu olayın daha sonraki tüm ele alınıp biçimlerinde, Hugh Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New York: Parper and Row, 1971) de dahil olmak üzere, gerekli bilgileri sağlamıştır; Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (Cambridge, Mass.: MIT Pres, 1972); Robert E. Quirk, *Fidel Castro* (New York: Norton, 1993); Thomas G. Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Pres, 1994) ve Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997). Jorge G. Castaneda, *Companero: The Life and Death of Che Guevara* (New York: Alfred A. Knopf, 1997) kaynakları arasında Llerena'ya yer vermemektedir.
19. Mario Llerena'dan Faustion Perez ve Armando Hart'a, 5 Ekim 1957, Llerena Koleksiyonu, OAH.
20. Agy.
21. Agy. Dışişleri Bakanlığı'ndan Sekreter Dulles değil, o tarihte Amerika İç Olaylar Bürosu'nun Orta Amerika Olayları bürosu direktörü olan William Wieland Eylül 1957'de Carlos Prio ile Washington'da görüştü. Bu toplantı konusundaki bir rapor, Prio'nun Wieland'a bir Amerikan aracısı olan Wallace Rouse'nin New York'ta John Foster Dulles ile bir toplantı ayarlamayı kabul ettiğini, fakat toplantının asla gerçekleşmediğini söylediğini belirtmektedir. Memorandum Küba bunalımındaki ABD aracılığına değinmemekte, ancak Prio'nun devrimci faaliyetleri desteklemekten vazgeçmesi için uyarıldığını not etmektedir. U.S. Department of State, Memorandum of Conversation, Roy Rubottom, Ass. Secretary of State of Inter-American Affairs to "The Acting Secretary," 21 Eylül 1957, RG 59, 737.00/9-2157, DSR, NA. Aynı zamanda bkz. Llerena, *The Unsuspected Revolution*, s. 132-153.
22. Armando Hart'tan Lester Rodriguez, Pedro Miret, Gustavo Arcos ve Mario Llerena'ya, 15 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Metine burada yer verilmemekle birlikte bu belgenin bir bölümü Llerena, *The Unsuspected Revolution*, s. 136'da bulunmaktadır.
23. Mario Llerena'dan Ulusal Yönetim'e, 30 Ağustos 1957, Llerena Koleksiyonu, OAH.
24. Betancourt'in Amerikan yetkilileriyle nasıl etkileştiğini anlamak için "Cuba", *Foreign Relations of the United States*, 1958-1960, c. 6 (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1991)'de yayınlanan konuşma kayıtlarına bakınız.
25. Armando Hart'tan Lester Rodriguez, Pedro Miret, Gustavo Arcos ve Mario Llerena'ya, 15 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Hart ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan sürekli Ministerio del Estado olarak söz ederdi, bu terim o tarihte Küba dışişleri bakanlığı için kullanılıyordu.
26. "The North American Department of State and the Grave Cuban Political Crisis", Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
27. Agy.

28. Agy. ABD elçisi Sumner Welles'in 1933'teki ABD aracılık girişimleri sırasındaki rolü için bkz. Irwin F. Gellman, *Roosevelt and Batista: Good Neighbor Diplomacy in Cuba, 1933-1945* (Albuquerque: University of New Mexico Pres. 1973); Jules Benjamin, *The United States and the Origins of the Cuban Revolution: An Empire of Liberty in an Age of National Liberation* (Princeton, N.J.: Princeton University Pres, 1990) ve Thomas, *Cuba*, s. 997.
29. "The North American Department of State and the Grave Cuban Political Crises", Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
30. Agy. Hart bu raporu 8 Kasım 1957'de Fidel Castro'ya gönderdi. Bkz. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 8 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
31. "Constituida la 'Junta de Liberacion Cubana'", *Diario Las Americas*, 18 Ekim 1957, s. 1; "Anti-Batista Bloc Organizes in U.S.: Refugee Party Chiefs Meet at Miami to Bring About Provisional Regime," *New York Times*, 18 Ekim 1957, s. 11; "600 Editores Del Hemisferio Asitsen a Asamblea de SIP", *Diario Las Americas*, 17 Ekim 1957, s. 1.
32. "Constituida la 'Junta de Liberacion Cubana'", *Diario Las Americas*, 18 Ekim 1957, s. 1, 7.
33. Kısa süre önce Che Guevara'nın biyografisini yazan Jon Lee Anderson "Batista'yı istifaya, adil seçim yapmaya ve anayasal düzene geri dönmeye davet eden standart çağrılar... ekonomik adaletsizlik konusunun yalnızca daha fazla iş alanı yaratmayı ve yaşam standartlarını yükseltmeyi vaat eden bir maddesinin üzerine giydirilmişti" diye yazıyor. (Anderson, *Che*, s. 293). Franqui'nin Miami Paketi özeti bu izlenimi veriyor, ama cuntanın basında ve kamuoyunda yer alışı ve özel belgeler, Miami Paketi'nin iç politika konusunda Sierra Manifestosu'nu yakından yansıttığını gösteriyor. Bkz. Franqui, *Diary*, s. 247.
34. "Constituida la 'Junta de Liberacion Cubana'", *Diario Las Americas*, 18 Ekim 1957, s. 1, 7.
35. Agy.
36. "Secret Bases: Organization and Powers of the Cuban Liberation Junta", 12 Ekim 1957, Jose Miro Cardona Koleksiyonu, OAH.
37. Agy.
38. "Opposition in Cuba", *New York Times*, 18 Ekim 1957, s. 22. Kurtuluş cuntasının Latin Amerikan basınında nasıl incelendiği Lima, Peru'da çıkan *La Prensa*, Costa Rica'da çıkan *La Nacion* ve Nikaragua'da çıkan *La Prensa*'da kısa metinler halinde bulunabilir.
39. Armando Hart'tan Luis Buch'a, 19 Ekim 1957. Hart Koleksiyonu, OAH; U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 38, 18 Eylül 1957, RG 59, 737.00 (W)/9-1857, DSR, NA.
40. U.S. Department of State, Memorandum of Conversation, John L. Topping re. Oppositionist Activities in Florida, 3 Ekim 1957, RG 59, 737.00 (W)/10-357, DSR, NA.; U.S. Department of State Memorandum from C. Allan Stewart, Office of Middle American Affairs to Roy Rubottom, Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs, 16 Ekim 1957, RG 59, 737.00 (W)/10-1657, DSR, NA. Dubois II. Dünya Savaşı sırasında ordu istihbaratında çalıştı ve Latin Amerikalı komuta ve personel subaylarının katıldığı Fort Leavenworth kursunda eğitmen oldu. Oğlu Jules Dubois, Jr.'a göre baba Dubois "Çeşitli askeri diktatörler tarafından CIA ajanı olmakla suçlandığı için rezervleri bırakmaya karar verdi. CIA'yı sevmiyordu ve rezervleri bıraktığında suçlamaların sona ereceğini düşünüyordu... Bana iyi niyetle temiz bir ayrılık yapmak istediğini söylediğini hatırlıyorum." Askeri istihbarat işinden 1952'de emekli olan baba Dubois Chicago Tribune'de Latin Amerika mu-

habiri oldu. Yazarla Jules Dubois Jr. Arasında 10 Temmuz 2001'de yapılan kişisel yazışma. Dubois'in bu döneme ilişkin beklentileri için bkz. Jules Dubois, Fidel Castro: Rebel Liberator or Dictator? (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1959).

41. U.S. Department of State Memorandum of Conversation, "Cuban Political Situation.", 17 Ekim 1957, RG 59, 373.00 (W)/10-1757, DSR, NA.
42. Son dönemde Che Guevara'nın biyografisini yazarlar Guevara'nın kurtuluş cuntası konusundaki görüşlerini şöyle yansıtmaktadır, örneğin, "Washington'un yüreğini ferahlatmak için tasarlanmış bir siyasi manifesto" ya da Miami Paketi'nin "iç savaşta aracılık etmesi için ABD'ye davetiye çıkartma." Bkz. Anderson, Che, s. 293; Castaneda, Companero, s. 108. Castaneda bu sonucu Franqui'nin Diary of the Cuban Revolution'ın 1976'daki İspanyolca baskısında yer alan, Franqui'nin Costa Rica'da ekim başında yazdığı kısa bir makaleden çıkarmaktadır. O da Mario Llerena gibi Prio'nun diğer muhalif politikacıları temsilen aracılığa başlaması için John Foster Dulles ile görüştüğü konusundaki dedikoduları duymuştur.

ALTINCI BÖLÜM

1. Armando Hart'dan Luis Buch'a, 19 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
2. Luis Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial Ciencias Sociales, 1995).
3. Lester Rodriguez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 14 Kasım 1995; Armando Hart'dan Augustin Navarrete ve Rene Ramos Latour'a, 25 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
4. Luis Buch'dan Armando Hart ve Ulusal Yönetim'e, Kasım 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
5. Faure Chomon, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 10 Temmuz 1997; Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978), s. 156.
6. Lester Rodriguez, röportaj, 14 Kasım 1995.
7. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 9 Kasım 1957. Latour Koleksiyonu, OAH. Bu mektubun Latour'un, Felipe Pazo'dan Faustino Perez'e gönderilen 20 Ekim 1957 tarihli bir mektuptan alarak Fidel'e aktardığı kısmı Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 330'da bulunmaktadır, fakat tarih 9 Ekim 1957 olarak yanlış kayıtlıdır. Bu mektubun düzeltilmiş bir versiyonu ise İngilizce baskıda mevcuttur. Bkz. Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 246-247.
8. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya yazılan 20 Kasım 1957 tarihli mektubun içinde alıntılanmış, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Franqui, Diary, s. 335-337; Franqui, Diary, s. 248-250. Küba Tarihî Olaylar Devlet Bürosu Konseyi Pazo'sun orijinal mektubuna sahip değildir.
9. Luis Buch'dan Armando Hart ve Ulusal Yönetim'e, Kasım 1957, Buch Koleksiyonu, OAH. Dubois dönem hakkında yaptığı değerlendirmesinde Küba muhalefeti üzerindeki etkisini küçümsüyor ve Dışişleri Bakanlığı ile temasının ve bilgi paylaşımının boyutlarını nadiren kabul ediyor. Bkz. Jules Dubois, *Fidel Castro: Rebel Liberator or Dictator?* (Indianapolis: Bobbs Merrill, 1959). Dışişleri Bakanlığının bu döneme ilişkin 737.00 sayılı dosyaları Dubois'nin rolünü Miami-Havana çevresinde bağlantı noktası olarak belgeliyor.
10. Armando Hart'tan Felipe Pazo ve Lester Rodriguez'e, 26 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Llerena, *The Unsuspected Revolution*, s. 138-139'da daktiloyla tek satır aralıklı yazılmış bu beş sayfa-

lık mektubun iki paragrafı doğrudan alınmış ama metin bütünüyle alınmamıştır. Aynı zamanda bkz. "Opposition in Cuba", *New York Times*, 18 Ekim 1957, s. 22.

11. Armando Hart'da Felipe Pazos ve Lester Rodriguez'e, 26 Ekim 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
12. Agy.
13. Agy.
14. Agy.
15. Luis Buch'tan Armando Hart ve Ulusal Yönetim'e, Kasım 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
16. Armando Hart'tan Felipe Pazos ve Lester Rodriguez'e, 26 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
17. Armando Hart'tan Calos Franqui, Lester Rodriguez ve Mario Llerena'ya, 29 Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
18. Armando Hart'tan Carlos Franqui, Mario Llerena ve Lester Rodriguez'e, 3 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Hart Miami'deki görevlilere Fidel Castro tarafından imzalanan, Ulusal Yönetim'in 15 Ekim'de Franqui, Llerena, Rodriguez ve Chibas'ı Sürgün Komitesi üyeliğine atadığına dair itibar belgesini gönderdi; Llerena'nın *The Unsuspected Revolution*, s. 139-140'ta tekrar yayınlanmıştır.
19. Mario Llerena'dan Faustino Perez'e, 10 Kasım 1957, Llerena Koleksiyonu, OAH.
20. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 8 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; Franqui, *Diario*, s. 327-329. Franqui'nin İngilizce 1980 baskısı bu belgenin bir kısmını içermektedir.
21. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 9 Kasım 1957, Latour Koleksiyonu, OAH. Franqui yayınlanan günlüklerinin hem İngilizce hem de İspanyolca baskılarından bu bölümü çıkartmıştır.
22. Celia Sanchez'den Rene Ramos Latour'a, 9 Kasım 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
23. Luis Buch'tan Armando Hart ve Ulusal Yönetim'e, Kasım 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
24. Lester Rodriguez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 14 Kasım 1995.
25. "Contribution to Weeka," Amerikan Elçiliği, 19 Kasım 1957, RG 59, 737.00/9-1957, DSR, NA.
26. Celia Sanchez'den Rene Ramos Latour'a, 8 Kasım 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
27. Armando Hart'tan Eyalet Yönetimleri ve Sürgün Komitesi'ne, 15 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
28. Agy.
29. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 8 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Bu mektubun bazı kısımları Franqui, *Diario* ve Franqui *Diary*'de bulunmaktadır.
30. Armando Hart, *Militanlara Genelge*, no. 2 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
31. Armando Hart'tan Eyalet Militanlarına, Ekim 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
32. Agy.
33. Her Militanlık Düzeyindeki İşçilere, 10 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; ve Armando Davalos Hart, *Aldabonazo* (Havana: Editorial Letras Cubanas, 1997), s. 271-273.
34. Armando Hart'tan Eyalet Yönetimleri ve Sürgün Komitesi'ne, Örgüt Genelgesi no. 2, 15 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.

YEDİNCİ BÖLÜM

1. Armando Hart'tan Eyalet Yönetimleri ve Sürgün Komitesi'ne, Örgüt Genelgesi no. 2, 15 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Armando Hart'tan örgütün Eyalet Şeflerine, 21 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.

2. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 22 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; Armando Hart'tan Augustin Navarrete ve Rene Ramos Latour'a, 25 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Hart'ın Castro'ya yazdığı mektubun bazı kısımları Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976) s. 340-341 ve Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking, 1980), s. 252-253'te bulunmaktadır.
3. *Bohemia* 50 (2 Şubat 1958) ek: 8; Rene Viera, "Reloj del Acontecer Cubano", *Diario Las Americas*, 14 Ocak 1958, s. 9.
4. Armando Hart'tan Mario Llerena'ya, 19 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
5. Armando Hart, "Proposals for the Movement's Delegates to Present at the Liberation Junta", Aralık 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
6. Agy.
7. Agy.
8. Rene Ramos Latour'dan Celia Sanchez'e, 5 Aralık 1957, Latour Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution," El yazmaları Bölümü, Nadir Kitaplar ve Özel Koleksiyonlar Bölümü, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, Princeton, N.J., mikrofilm olarak da Georgetown Üniversitesi, Washington, D.C.'de bulunmaktadır.
9. Luis Buch'tan Armando Hart ve Haydée Santamaría'ya, 11 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH; aynı zamanda Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978), s. 152'de bulunmaktadır.
10. Agy.
11. Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 22 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; Llerena, *The Unsuspected Revolution*, s. 152-153. 8 Kasım'da Hart Fidel'e Betancourt'un Küba'ya yönelik ABD politikasını içeren raporunu gönderdi; bkz. Felipe Pazos'un Faustino Perez'e yazdığı 20 Ekim 1957 tarihli mektup, cuntanın gizli ve yayınlanmış belgeleri, Hart'ın Pazos ve Rodriguez'e yazdığı 26 Ekim tarihli mektup, Sürgün Komitesi'ne yazdığı 29 Ekim tarihli mektup, Ulusal Yönetim'in 1957 Ekiminde gönderdiği "Militanlara Bülten" ve Armando Hart'tan Fidel Castro'ya, 8 Kasım 1957, Hart Koleksiyonu, OAH. Franqui *Diario* s. 327'de bu mektubun tarihini 8 Ekim olarak yanlış belirtmektedir. İngilizce versiyonunda tarihi doğru belirtmiş ama Hart'ın Fidel'e cuntayla ilgili yapılan tüm görüşmelerden bütünüyle bilgilendirdiğini içeren bölümü çıkartmıştır. (Franqui, *Diary*, s. 245).
12. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 9 Aralık 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diario*, s. 335-337; Franqui, *Diary*, s. 248-250.
13. Che Guevara'dan Fidel Castro'ya, 9 Aralık 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diario*, s. 355; Franqui, *Diary*, s. 264; Che Guevara'dan Rene Ramos Latour'a, 14 Aralık 1957, Franqui, *Diary*, s. 361 ve Franqui, *Diario*, s. 268; Che Guevara'dan Fidel Castro'ya, 15 Aralık 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diario*, s. 363; Franqui, *Diary*, s. 270; Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 18 Aralık 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diario*, s. 365 Franqui, *Diary*, s. 272.
14. Che'nin *Paco Ignacio Taibo, II, Guevara, Also Known as Che* (New York: St. Martin's, 1997), s. 54'ten alınmıştır.

15. Che Guevara'dan Fidel Castro'ya, 15 Aralık 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Franqui, *Diario*, s. 363-364; Franqui, *Diary*, s. 270-271.
16. Birleşik Devletler Devlet Bakanlığı, Amerika İç Olaylardan sorumlu Bakan Yardımcısı Roy Rubottom'a William Wieland ve C. Allan Stewart'tan gönderilen "Possible United States Courses of Action in Restoring Normalcy to Cuba," başlıklı Gizli Memorandum, 21 Kasım 1957, RG 59, 737.00 (W)/11-2157, DSR, NA. Bu memorandum "American Republics", Foreign Relations of the United States, 1955-1957, c. 6 (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1991), s. 865'te bir dipnot içinde özetlenmiştir.
17. Agy.
18. U.S. Department of State Memorandum of Conversation, 13 Kasım 1957, RG 59, 737.00 (W)/11-1358, DSR, NA.
19. Hugh Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New York: Harper and Row, 1971), s. 611.
20. Agy. Tarihçi Thomas Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994)'te bu dönemdeki ABD politikasının en iyi sunumuna yer vermektedir. Paterson Dışişleri Bakanlığı'nın Kasım ve Aralık 1957'deki politikasını gözden geçirirken (s. 109-112), Wieland'ın Birleşik Devletler'in Batista ile aracılık yapmak için Küba Kurtuluş Cephesi'ne girmesi önerisini atlamaktadır; halbuki, Wieland'ın memorandumdaki kendi vurgusu Bileşik Devletlerin 1933'te Machado ve muhalefet arasındaki aracılık girişimini yeniden gündeme getiriyor gibi görünmekten kaçınmak için elinden geleni yaptığı şeklindedir.
21. William Wieland'dan C. Allan Stewart'a gizli "Official-Informal" mektup, 3 Aralık 1957, RG 59, 737.00/12-357, DSR, NA.
22. ABD Dışişleri Bakanlığı, William Wieland'dan Roy Rubottom'a "Policy Recommendation for Restoration of Normalcy in Cuba," 19 Aralık 1957, "American Republics", s. 870-876'da.
23. Luis Buch'dan Armando Hart ve Haydée Santamaría'ya, 11 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH. Alex ve Alejandro Fidel Castro'nun yeraltı isimleriydi.
24. Luis Buch'tan Armando Hart ve Haydée Santamaría'ya, 11 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH; Luis Buch'tan Armando Hart'a, Kasım 1957, Buch Koleksiyonu, OAH; Luis Buch, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 5 Kasım 1995.
25. Havana Elçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na Gelen Gizli Telgraf, 18 Ekim 1957, RG 737.00/10-1857, DSR, NA.
26. Luis Buch'tan Armando Hart ve Haydée Santamaría'ya, 11 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
27. Faustino Perez'den Armando Hart ve Diğer Yoldaşlara, 9 Aralık 1957, Perez Koleksiyonu, OAH.
28. Armando Hart'tan Celia Sanchez'e, 6 Aralık 1957, Hart Koleksiyonu, OAH; Franqui, *Diario*, s. 354. Sanchez'in Hart'ın yanıt verdiği mektubunu istedim ama bu mektup Sanchez'in belgelerini içeren koleksiyonda bulunmadığı gibi arşivdeki Hart Koleksiyonu'nda da bulunmuyordu.
29. Armando Hart'tan Celia Sanchez'e, 6 Aralık 1957; Franqui, *Diario*, s. 354. Castro'nun 1953'te yaptığı "Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır" konuşması Sierra Manifestosu'ndan daha belirgin bir toplumsal gündem ortaya koydu; tarım reformu, eğitim reformu, kamu konut reformu, elektrik ve telefon hizmetlerinin millileştirilmesi ve vergi kaçırıcılardan vergilerin toplanması gibi politikaları içeriyordu. Aynı zamanda 1940 anayasasının yeniden yürürlüğe konması, adli reform, işçilerin kâr payı alması, şeker sanayii reformu ve yolsuzlukla elde edilen mallara el konulmasını da öne-riyordu. Sierra Manifestosu çok daha geneldi, "suç işleyenlerin cezalandırılmasını, işçi haklarını,

- uluslararası anlaşmalara uyulmasını, kamu düzenini, barışı ve özgürlüklerin yanı sıra, Küba halkının ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmesini güvence altına alan bir minimum hükümet programının oluşturulmasını öneriyordu. Rolando E. Bonachaea ve Nelson P. Valdes, eds., *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1 *The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 343-348. Bu iki program arasındaki farklılıklar için bkz. Theodor Draper, *Castroism: Theory and Practice* (New York: Praeger, 1965) ve K. S. Karol, *Guerillas in Power: The Course of the Cuban Revolution* (New York: Hill and Wang, 1970), s. 161-162.
30. Armando Hart, "Proposal to Comrade Fidel Castro Regarding the Movement's Policies in Relation to the Civic Institutions, and the Designation of a Figure That Could Be the Substitute of the Dictator Batista", Aralık 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
31. Agy. Urrutia kendi değerlendirmelerinde hareketin kendisini başkan olarak seçtiği süreç konusunda hiçbir bilgisi olmadığını belirtmektedir. Bkz. Manuel Urrutia Lleo, *Fidel Castro and Company, Inc: Communist Tyranny in Cuba* (New York: Praeger, 1964).
32. Felipe Pazos'un oğlu Javier Che Guevara'dan aldığı görevle Fidel'in üssüne ulaşmıştır. Javier de cuntadan ayrılma kararını benimsemekle birlikte gerillalarla kalıp kalmaması gerektiği konusunda derin çelişkilere sahipti. Fidel'in paktı kınamasının aynı zamanda babasına da yönelik bir saldırı olduğunu biliyor ve kendisinin dağlarda kalmasının babasının kamuoyuna açık bir tepki vermesini engelleyebileceğini düşünüyordu. Bu nedenle Pazos Siera Maestra'yı Ocak başında terkettiler ve yalnızca birkaç hafta sonra tutuklandı. Celia Sanchez'den Haydée Santamaría'ya, 22 Ocak 1957, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
33. Fidel Castro'dan Küba Kurtuluş Cuntası üyelerine, 14 Aralık 1957, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Bonachaea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 351-363. Miami'deki Diario Las Americas mektubu Ocak 1958'de ve Havana'daki Bohemia basın üzerindeki sansürün ilk kez bir dönemde Şubat 1958'de yayınladı.
34. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 20 Kasım 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution"; Fidel Castro'dan Küba Kurtuluş Cuntası'na, Banchea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 354.
35. Agy, s. 357. Aynı zamanda bkz. Armando Hart'tan Haydée Santamaría'ya, 17 Aralık 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
36. Fidel Castro'dan Küba Kurtuluş Cuntası'na, Bonachaea ve Veldes, *Revolutionary Struggle*, s. 358.
37. Agy, s. 363.
38. Luis Buch, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 5 Kasım 1995.
39. Luis Buch'dan Ulusal Yönetim'e, 29 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
40. Luis Buch'dan Ulusal Yönetim'e, 28 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
41. Haydée Santamaría'dan Rene Ramos Latour'a, 28 Aralık 1957, Santamaría Koleksiyonu, OAH; Luis Buch'tan Ulusal Yönetim'e, 28 Aralık 1957, Buch Koleksiyonu, OAH.
42. Faure Chomon Mediavilla, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 10 Temmuz 1997; Faure Chomon'dan Fidel Castro'ya, Diario Las Americas, 9 Ocak 1957, s. 4.
43. ABD Adalet Bakanlığı, Basın Açıklaması ve Büyük Jüri Kararlarının Özeti, 13 Şubat 1958, RG 59, 737.00/2-458, DSR, NA. Miami'de polis eline kelepçe taktığı eski başkanı caddeden aşağı yürütmüştür. Prio'nun tutuklanması Küba'daki liberal, bağımsız ve muhafazakâr gazeteciler ve Mi-

- ami'deki muhalif çevrelerce aynı biçimde kınanmıştır. Radyo uzmanı ve başkan adayı olmak isteyen Jose Pardo Llada Birleşik Devletler'i "White House'da Churchill'in yatağında yatmış olan adamın şimdi Miami'deki bir hücrede uyuduğunu" söyleyerek ağır bir dille suçladı. ABD Dışişleri Bakanlığı, Gelen Telgraf, Earl. El. T. Smith'ten Dışişleri Bakanı'na, 19 Şubat 1958, RG 59, box 2, 737.00/2-1758, DSR, NA.
44. U.S. Department of State, "Official-Informal-Confidential" Letter, Terence Leonardy'dan John L. Topping'e, 11 Nisan 1958, RG 59 box 5, 737.00/4-1158, DSR, NA; Thomas, *Cuba*, s. 986.
45. "Arms Stored Here for Cuba Invasion: Federal Agents Watching Plotters", *Houston Post*, 17 Şubat 1958, s. 1; "Paper Says Cuban Rebels map Invasion from Houston", *The Times of Havana*, 17 Şubat 1958, s. 16; "Charges Filed on Three in Cuban Group: Firearms Cache Believed Found." *Houston Post*, 18 Şubat 1958, s. 1; "Cuban Arms Might Be U.S. Surplus", *Houston Post*, 21 Şubat 1958, s. 1. *Houston Post*'tan bir gazeteci baskına uğrayan bir Küba hücre evinin arkasındaki çöplerin arasında II. Dünya Savaşı'nda St. Louis'teki ordu donatım tesislerinden alındığı görülen, zırh delici yirmi fişek taşıdığını düşündüğü bir karton buldu.
46. Lester Rodriguez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 14 Kasım 1995; Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 20 Kasım 1957, Carlos Franqui Koleksiyonu, 1952-1981, "Documents of the Cuban Revolution". Rodriguez 1959'dan sonra Guantanamo eyaletinde yüzbaşı olarak görev yaptı. 1970'lerde ve 80'lerde Suriye ve Vietnam da dahil olmak üzere Ortadoğu ve Güneydoğu Asya'da elçilik görevinde bulundu. Ne tarihçiler ne de ayaklanmanın tanıkları en sonunda silahları adaya getirmeyi başardığını kabul etmiyorlar. Bu atılmanın en son örneği ironik olarak Luis Buch, *Mas Alla de los Codigos*'ta (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995) bulunmaktadır. Rodriguez 1998'de prostat kanserinden öldü. Buch 2001'de yaşlılık nedeniyle öldü.
47. Tek istisna Mario Llerena tarafından ilk ağızdan yapılan değerlendirmedir (bkz. *The Unsuspected Revolution*, s. 140). Şimdiye değin onun değerlendirmeleri ve Carlos Franqui tarafından 1976 ve 1980'de yayınlanan resmi Küba belgeleri bu olayın Thomas, Cuba da dahil olmak üzere daha sonraki tüm ele alınıp biçimlerini bildirmektedir; Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974); Robert E. Quirk, *Fidel Castro* (New York: Norton, 1993); Thomas G. Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994); ve Jon Le Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove Press, 1997).
48. Armando Hart'tan Haydée Santamaría'ya, 17 Aralık 1957, Hart Koleksiyonu, OAH.
49. Haydée Santamaría'dan Rene Ramos Latour'a, 24 Aralık 1957, Santamaría Koleksiyonu, OAH. Santamaría Hart'ın Siera Maestra'dan Latour'a yazdığı mektuptan alıntı yapmaktadır. "Pablo" Orientali bir aktivist olan Alonso "Bebo" Hidalgo'dur. "Genel savaş" terimini İspanyolca guerra general teriminden tercüme ettim. Parantezler Santamaría'ya aittir.
50. Haydée Santamaría'dan Rene Ramos Latour'a, 28 Aralık 1957, Santamaría Koleksiyonu, OAH.
51. Agy.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

1. ABD Dışişleri Bakanlığı, Gelen Telgraf, Büyükelçi earl E. T. Smith'ten Dışişleri Bakanı'na, 25 Ocak 1958, RG 59, 737.00-1-2558, DSR, NA.

2. "Manifiesto to the Nation: The Road That Cuba Needs," 28 Ocak 1958. Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1, 1/2.4/11.4.1.1/7-24.
3. Rene Ramos Latour'dan Alonso 'Bebo' Hidalgo'ya, 1 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
4. Marcelo Fernandez, Motion no. 1, Current Structure of the National Directorate, 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
5. Rene Ramos Latour'dan Alonso 'Bebo' Hidalgo'ya, 1 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
6. Marcelo Fernandez, Motion no. 3, Organization of the National Student Front (FEN), 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Ricardo Alarcon de Quesada, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 3 Temmuz 1997.
7. Marcelo Fernandez, Motion no. 3, Organization of the National Student Front (FEN), 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Castro'nun Miami Paketi imzacılarına yazdığı 14 Aralık 1957 tarihli mektup için bkz. Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1, *The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 351-363.
8. FEN'den Ulusal Yönetim'e, 15 Şubat 1958; Herbert Matthews Papers, Cuban Reports, 1952-1960, Mart 1958, box 2, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve El Yazmaları Kütüphanesi; Ricardo Alarcon de Quesada, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 3 Temmuz 1997. Küba'daki öğrenci politikasının ilk ağızdan değerlendirmesi için bkz. Jaime Suchlicki, *University Students and Revolution in Cuba, 1920-1968* (Coral Gables, FL: University of Miami Press, 1969).
9. Marcelo Fernandez, Motion no. 6, Work Plan for the Month of February, 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
10. Gladys Marel Garcia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998), s. 52-95.
11. Marcelo Fernandez, Motion no. 1, Current Structuring of National Directorate, 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
12. Agy.
13. Marcelo Fernandez, Motion no. 6, Drawing Up a Work Plan for the Month of February, 26 Ocak 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
14. Rene Ramous Latour'dan Fidel Castro'ya, 13 Ocak 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
15. Fidel Castro'dan Rene Ramous Latour'a, 1 Şubat 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
16. Fidel Castro'dan Santiago Liderlerine, 13 Ocak 1958, Carlos Frangui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 378'de; Celia Sanchez'den Rene Ramous Latour'a, 1 Şubat 1958, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
17. Rene Ramous Latour'dan Fidel Castro'ya, 4 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
18. Agy.
19. Agy.
20. Nydia Sarabia, "Rene Ramous Latour, Comandante en la Ciudad y en La Sierra," *Bohemia* 55, no. 31 (2 Ağustos 1963): 25-26, 43-44. Latour milisleri şöyle organize eder: Bir onbaşı ve emri altındaki beş adam altı adamlık bir manga oluşturur; bir çavuş ve emri altındaki üç manga ondokuz kişilik bir müfreze meydana getirir; ve bir teğmen ve emri altındaki üç müfreze elli sekiz kişilik bir bölük meydana getirir. Latour 1958 Ocak'tan başlayarak Santiago'da dört manga yaratmıştır.

21. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro Ruz'a, 4 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH. Vurgular orijinaline aittir.
22. Agy.
23. Agy., s. 7.
24. Agy.; Rene Ramos Latour'dan Pedro Miret ve Gustavo Arcos'a, 7 Ocak 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
25. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 18 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 18 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Jose Llanusa'dan Ulusal Yönetim'e, "Report on Trip to Haiti," 16 Nisan 1958, Llanusa Koleksiyonu, OAH; Mario Villamia'dan Fidel Castro'ya, 11 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
26. Gustavo Arcos'dan Faustino Perez'e, 13 Ocak 1958, Arcos/Miret Koleksiyonu, OAH; Fidel Castro'dan Rene Ramos Latour'a, 1 Şubat 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
27. Bebo Hidalgo'dan Rene Ramos Latour ve Ulusal Yönetim'e, 26 Ocak 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH; Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 24 Ocak 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
28. Rene Ramous Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 1 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Bebo Hidalgo'dan Rene Ramos Latour ve Ulusal Yönetim'e, 26 Ocak 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
29. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 11 Şubat 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH. Bu dönemde ilişkin olarak yapılan akademik ya da popüler değerlendirmelerin hiçbiri ayaklanmada Domitro'nun rolüne değinmemektedir.
30. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 24 Ocak 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
31. Agy.
32. Agy.
33. Hareketin Pinar del Rio'da bir gerilla cephesi açma girişimi konusuna yalnızca iki yerde rastladım: Faustino Perez, "La Huelga de Abril, un reves que se convirtio en victria", Dolores Nives ve Alina Feijoo, *Semillas de Fuego*, c. 1: *Compilacion Sobre la Lucha Clandestina en la Capital* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1989), s. 64-68; ve Cesar, Koordinatör ve Diğerlerinden Fidel Castro ve Ulusal Yönetim'e mektup, Mayıs 1958, Pinar del Rio Koleksiyonu, OAH.
34. Pedro Miret'den Faustino Perez'e, 13 Ocak 1958, Arcos/Miret Koleksiyonu, OAH.
35. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, Ocak-Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
36. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 16 Şubat 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
37. A.g.y. ABD Dışişleri Bakanlığı Gelen Telgraf, Earl E. T. Smith'den Dışişleri Bakanı'na, 21 Şubat 1958, RG 59, box 2, 737.00/2-1958, DSR, NA.
38. Rene Ramos Latour'dan Alosno "Bebo" Hidalgo'ya, 18 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
39. Rene Ramos Latour'dan Pedro Miret'e, 23 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.

DOKUZUNCU BÖLÜM

1. Mirta Rodriguez Calderon, "La Habana Insurreccioan", *Granma*, 3 Şubat 1988, s. 3; Dolores Nives ve Alina Feijoo, ed., *Semillas de Fuego*, c. 1; *Compilacion Sobre la Lucha Clandestina en la Capital* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1989), s. 35.
2. Arnold Rodriguez, "Como y Por Que Secuestramos a Fangio", *Juventud Rebelde*, 21 Şubat 1988, s. 8-9; Arnold Rodriguez, "Como y Por Que Secuestramos a Fangio", *Juventud Rebelde*, pt 2 28 Şu-

- bat 1988, s. 10-11; Nieves ve Feijo, Semillas de Fuego, c. 1, s. 40-54; *Houston Post*, 24 Şubat 1958, s. 1; ve "En Cuba", *Bohemia* 50, no. 9 (2 Mart 1958): 94-95. Fangio 1981'de Küba'ya Mercedes Benz'in üst yöneticisi olarak döndü ve ilk kez Fidel Castro ile görüştü. Lucero'nun biyografisi için bkz. Renan Ricardo Rodriguez, *EL Heroe del Silencio* (Havana: Editora Politica, 1986).
3. U.S. Department of State Joint Weeka Report no.9, 26 Şubat 1958, RG 59, box 8, 737.00 (W)/2-2658, DSR, NA.
4. Faustino Perez'den Armando Hart'a, 9 Ekim 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 9, 5 Mart 1958, RG 59, box 8, 737.00 (W)/3-558, DSR, NA.
5. Mirta Rodriguez Calderon, "Golpes al Espinazo de la Tiranía," *Granma*, 8 Mart 1988, s.3; Nieves ve Feijoo, Semillas de Fuego, c. 1, s. 55-58'de; U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 9, 5 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-558, DSR, NA.
6. "Los Ablandara la Huelga de Hambre?", *Bohemia* 50, no. 8 (23 Şubat 1958): 69.
7. Ernesto Che Guevara, "Evolution of Rebel Army Columns and fronts, December 1956 to late 1958" Mary-Alice Waters, ed., *Episodes of the Cuban Revolution, 1956-1958* (New York: Pathfinder Pres, 1996), s. 464-465.
8. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 17 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH. Raul Castro'nun Sierra Cristal'deki birliğinin ilk günlerinin değerlendirmesi konusunda "Diario de Campaña," Emundo Desnoes, ed., *La Sierra y El Llano* (Havana: Casa de las Americas, 1961)'e bakınız.
9. Celia Sanchez'den Rene Ramos Latour'a, 1 Mart 1958, Sanchez Koleksiyonu, OAH.
10. U.S. Department of State Joint Weeka Report no.10, 11 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1158, DSR, NA; "Estudiantes: Huelga Indefinida," *Bohemia* 50, no.11, (16 Mart 1958) ek, s. 6; Mirta Rodriguez Calderon, "1958: Arde la Huelga en las Aulas," *Granma*, 30 Mart 1988, s. 3; Semillas de Fuego, c. 1, s. 59.
11. Ayaklanma sırasında Matanzas eyaletindeki militan işçi eylemliliğinin detaylı anlatımı için bkz. Gladys Marel Gracia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998).
12. Enrique Oltuski, yazar tarafından yapılan röportaj, Marina Hemingway, Havana, Cuba, 5 Temmuz 1997.
13. "Rebels Extend Operations to Las Villas Province", *The Times of Havana*, 10 Mart 1958, s. 2. Bir DRE üyesi tarafından Chomon'un Del Escambray'de İkinci Cephesinin açılışını değerlendiren yazı için bkz. Enrique Rodriguez Loeches, *Bajando Del Escambray* (Havana: Editorial Letras Cubanas, 1962).
14. Enrique Oltusti'den Marcelo Fernandez'e, 26 Şubat 1958, Oltuski Koleksiyonu, OAH.
15. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 9, 26 Şubat 1958, RG 59, box 8, 737.00 (W)/2-2658, DSR, NA.
16. "Contra Esto y Aquello," *Bohemia* 50, no. 11 (2 Mart 1958): 65; "Mujal: El Gran Puntal," *Bohemia* 50, no. 11 (16 Mart 1958): 74.
17. Foreign Service Dispatch, American Embassy, Havana to Department of state, re. Important Meeting of the CTC Executive Committee, 27 Şubat 1958, RG 59, 857.062/2-2758, DSR, NA.
18. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 11, 18 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1858, DSR, NA.

19. ABD Dışişleri Servisi, "Giden Telgraf", no. 646, Earl E. T. Smith'ten Dışişleri Bakanı'na, 3 Nisan 1958, RG 59, 837.062/4-358, DSR, NA.
20. "De la CTC al Pueblo de Cuba," *Diario de la Marina*, 30 Mart 1958, s. 3; U.S. Department of State Foreign Service Dispatch, "Cuban Confederation of Workers Publishes Statement Rejecting General Political Strike; Action Constitutes Support for Government," 2 Nisan 1958, RG 59, 837.062/4-258, DSR, NA.
21. Homar Bigart, "Rebel Chief Offers Batista Plan to End Cuban Revolt," *New York Times*, 26 Şubat 1958, s. 1. Ocak sonunda Bigart ve Orientali Liberal parti meclis üyesi Manuel "Nene" Jesus de Leon Ramirez Sierra Maestra'da Fidel'i ziyaret ettiler.
22. "Exhortacion del Episcopado," *Bohemia* 50, no. 9 (2 Mart 1958): 71; "Exhortacion del Episcopado: En Favor de la Paz," 25 Şubat 1958, *La Voz de la Iglesia en Cuba: 100 Documentos Episcopales* (Mexico City: Obra Nacional de la Buena Prensa, 1995), s. 40-41; Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 386; "Declarations of the PSP: On the Catholic Episcopate's Proposals Regarding the Political Crises", 3 Mart 1958, Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1/2.4/11/4.A-1. Birleşik Devletler'in Küba krizine barışçı bir çözüm getirmek için ılımlı muhalefeti destekleme konusunda çıkan fırsatları nasıl tekrar tekrar kaçırdığı konusundaki bir anlatım için bkz. Havana elçiliğinde görevli eski bir Amerikalı diplomat Wayne S. Smith'in yazdığı ilk ağızdan değerlendirmesi: *The Closest of Enemies: A Personal and Diplomatic History of the Castro Years* (New York: W. W. Norton, 1987), s. 20-27.
23. U. S. Department of State Division of Research for American Republics, Special Paper no. A-8-3, "Attitudes of Politically Influential Groups in Cuba toward the June One Elections," 6 Mart 1958, RG 59, 737.00/3-658, DSR, NA.
24. "Exhortacion del Episcopado," *Bohemia* 50, no. 9 (2 Mart 1958): 71; Franqui, *Diario*, s. 386. Aynı zamanda bkz. "Declarations of the PSP: On the Catholic Episcopate's Proposals Regarding the Political Crisis," 3 Mart 1958, Institute of Cuban History; Smith, *Closest of Enemies*, s. 20-27.
25. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörlerine, Ulusal Seksiyon Koordinatörlerine Örgüt Genelgesi CO-2, 18 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
26. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 15 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
27. Celia Sanchez, günlüğünden, 4 Mart 1958, Sanchez Koleksiyonu, OAH. "Dr. Moran" 1957 Mayıs'ındaki duruşmalarında Granma çıkartmasının hayatta kalan üyelerini savunan Santiagolu avukatlardan biri olan Lucas Moran Arce'dir. Moran Arce aynı zamanda *La Revolucion Cubana* (1953-1959): *Una Version Rebelde* (Ponce, R.R.: Universidad Catolica, 1980)'in yazarıdır.
28. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörlerine, Ulusal Seksiyon Şeflerine Örgüt Genelgesi CO-2, 18 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH. Marcelo Fernandez'den Carlos Franqui ve Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 30 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
29. Merkezi İstihbarat Direktörüne Gizli Memorandum, "Report on (excised portion)'s Visit to the Fidel Castro Headquarters in the Sierra Maestra, 12-26 March 1958", 11 Nisan 1958, Central Intelligence Agency Openness Program Ekim 1998 CD-rom versiyonu, National Security Archive, Washington, D.C.
30. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 15 Mart 1958.
31. Faustino Perez'den Armando Hart'a, 3 Ekim 1958, Perez Koleksiyonu, OAH. Bu önemli toplantıya katılan üç kişi, Marcelo Fernandez, Faustino Perez ve Rene Ramos Latour, Ulusal Yönetim'in

Fidel'in *New York Times*'a yaptığı açıklamalar nedeniyle yaptığı acil toplantıyı, Castro'yu kent ayaklanması ve genel grev için fırsatların olgunlaştırılmasına ikna etmek için kullandığını ayrı ayrı teyit ettiler. Bu kanıt bu güne kadar hep Fidel'in kentteki yeraltı örgütünün grevin sorumluluğunu üstlenmeye zorlayarak *llano*'nun güçsüzlüğünü sergilediği ve böylece yönetimde tam kontrole sahip olarak, Batista karşıtı savaşı radikalleştirmeye çalıştığı şeklindeki standart tarih anlatımını sürdüren biridir. Örneğin, Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974), s. 200-215'te grevin başlangıcını, gelişmesini ve kötü sonucunu değerlendirmektedirler. Kentlerdeki yeraltı örgütünün grev çağrısı yapmaya zorlayanın *llano* değil Fidel, yani *sierra* olduğu yönündeki kendi argümanlarını desteklemek için iki kanıt sunmaktadır. Bunlardan birincisi Marcelo Fernandez'in 18 Mart 1958 tarihli "CO-2 sayılı Örgüt Genelgesi"dir, buna göre toplantı sırasında grev için baskı yapan... *llano* değil, Fidel Castro'dur. Bu belge Mario Llerena'nın *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978)'de alıntı olarak kullanılmıştır. Elimde bu belgenin tümü bulunuyor, belge Mart toplantısını ve hareketin o ayki çalışma planını değerlendiren altı sayfalık bir metindir. Metinde genel greve hazırlanmak için kurulacak grev komitelerinin ilkeleri de bulunmaktadır. Belge *llano*'nun itirazları karşısında Fidel'in grev konusunda ısrarcı olduğunu belirtmemektedir (Marcelo Fernandez, CO-2 sayılı Örgüt Genelgesi, 18 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH). Yazarların *llano*'nun aslında greve itiraz ettiğini gösteren ikinci kanıt Kübalı gazeteci Nydia Barabian'ın Yüzbaşı Carlos Chain ile yaptığı röportajda, Chain'in "Mayıs [ayın alınmıştır] ayında Nisan grevi orgazmine edilirken, Daniel (Latour) Hareket'in Oriente haricinde, adanın bütünündeki zayıflığı konusundaki genel gözlemlerini aktararak, koşullar uygun olduğundan kentlerdeki Hareket'in gerilla mücadelesine yönelmeye hazırlanması gerektiği tavsiyesinde bulundu," şeklindeki sözleridir. Latour Chain'e kentlerdeki hazırlıkların eksik olmasından duyduğu kaygıyı açıklamış olabilir, fakat yazdıklarında bu konuda hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Tam tersine, yeni belgeler Latour'un grevden önce kent stratejisinin en inatçı savunucularından biri olduğunu, bunun da kesinlikle milislerin grevi sürdürebileceğine duyduğu inançtan kaynaklandığını açıkça göstermektedir. Bkz. Nydia Sarabia, "Rene Ramos Latour: Comandante en la Ciudad y en la Sierra," *Bohemia* 55, no. 31 (2 Ağustos 1963): 26-27.

32. Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958, The Selected Works of Fidel Castro*, c. 1 (Cambridge Mass.: MIT Press, 1972), s. 373-378.
33. U.S. Department of State Joint Weekly Report no.11, 18 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1858, DSR, NA.
34. U.S. Department of State Joint Weekly Report no.10, 11 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1158, DSR, NA; Fidel Castro'dan Jose Paro Llada'ya, 28 Şubat 1958, Franqui, *Diario*, s. 387; Fidel Castro'dan CMKC Radyosu Haber Direktörü'ne, Santiago de Cuba, 9 Mart 1958, Franqui, *Diario*, s. 390.
35. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 20 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
36. U.S. Department of State Joint Weekly Report no. 10, 11 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1158, DSR, NA ve no.11, 18 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1858, DSR, NA; "Justicia: Denuncias y Accusaciones," *Bohemia* 50, no. 11, ek, (16 Mart 1958): 9-10.
37. "Why Our Party Supports the Sierra Maestra," *Carta Semanal*, 12 Mart 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba, RG1, 1/1.7.2.28.12/249-256; "Manifiesto of the PSP: Let Us Overthrow the

- Tyranny Directly through Mass Action and General Strike," 13 Mart 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba, RG 1, 1/2.4/11.4.A.1/35-44.
38. Silah satışlarının askıya alınması konusunda bkz. Paterson, *Contesting Castro*, bölüm 11, s. 125-149 ve "Cuba," *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, c. 6 (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1991), s. 1-117.
39. Cuban Reports, 1952-1960, Mart 1958, Herbert Matthews Papers, box 2, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi
40. Franqui, *Diario*, s. 402.
41. U.S. Department of State Joint Weeka Report no.12, 25 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-2558, DSR, NA.
42. Department of State Joint Weeka Report no.11, 18 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-1858, DSR, NA; Carta Semanal, 12 Mart 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba; U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 12, 25 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-2558, DSR, NA. Dışişleri Bakanlığının bu döneme ilişkin Joint Weeka raporları örneğin Havana'daki enerji tesislerindeki, Oriente ve Camagüey'deki şeker rafinerilerinden ve Las Villas'ta Amerikalıların sahip olduğu bir sebze paketleme deposundaki patlamalar da dahil olmak üzere yeraltı görüntünün sabotaj kampanyasının değerlendirilmesini içermektedir. Bkz. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 9, 5 Mart 1958, RG 59, 737.00 (W)/3-558, DSR, NA.
43. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörlerine, Ulusal Seksiyon Koordinatörlerine Örgüt Genelgesi CO-2, 18 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
44. Agy. Belge Baire, Bayamo, Alto Songo, Guantanamo, Marati, Mayari, Sagua la Grande ve Baracoa'da dolaşan ve 26 Temmuz'un kısa süre önce kapsamaya başladığı ve Raul Castro ile Juan Almeida'nın sonunda bütünüyle kuzey ve doğu Oriente'deki yeni birliklere katacağı bağımsız gerilla çetelerine değişmektedir.
45. Agy.

ONUNCU BÖLÜM

1. Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque'ye, 27 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
2. Rene Ramos Latour'dan Eyalet ve Yerel Eylem Şeflerine, birlik, müfreze, süvari bölüğü şeflerine, Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
3. Marcelo Fernandez, Ulusal Yönetim Yürütme Kurulu'na, Hareketin Bugünkü Durumu, 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
4. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 15 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
5. Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque, 18 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
6. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 18 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque, 18 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
7. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 18 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
8. Celia Sanchez'den Faustion Perez'e, 2 Nisan 1958, Sanchez Koleksiyonu, OAH; Luis Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial de las Ciencias Politicas, 1995). Costa Rica'dan gelen silah ve mühimmatın kesin miktarı bilinmemektedir. Figueres ile yapılan röportaja dayanan bir değerlendirme isyancılara ulaşan miktarın muazzam olduğunu öne sürmektedir. Bir başka değerlendirme

çok daha mütevazı bir miktar olduğunu belirtmektedir. Aslında, 1968'de Başkan Jose Figueres ile yapılan röportajda yüklemeye 250 makineli tüfek, 250 otomatik tüfek, bir milyon kutu mühimmat, 225 adet 60 mm havan topu, bazuka, üç ayaklı makineli tüfek, dinamit ve el bombasını içeren, röportajı yapanlar tarafından "neredeyse Havana'daki tüm M267 yeraltı örgütlerini silahlandırmaya yetecek sayıda silah" bulunduğu belirtilmektedir. Bkz. Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974), s. 205. Fakat bu konudaki Küba belgeleri ve görüşmelerinde yüklemenin çok daha sınırlı bir katkı yaptığı belirtiliyor: 50 bin 30.06 kalibrelik topçu mermisi, 30 bin 9 mm topçu mermisi, 5 bin 50 kalibre topçu mermisi, 10 bin 45 kalibrelik topçu mermisi, iki 5 kalibrelik makineli tüfek, kırk altı 60 mm tüfek ve 50 Mauser tüfek ile 3 bin mermi. Yükleme aralarında Miret, Matos ve Diaz Lanz'ın da bulunduğu on iki yolcu eşlik etmiştir. Bkz. Buch, Mas Alla de los Codigos, s. 142-146. Yüklemeden hemen sonra Celia Sanchez'den Faustino Perez'e gönderilen bir notta, Miret ve Matos'un "elli civarında silah ve yaklaşık 100 bin mermiyle" geldikleri belirtilmektedir. Bkz. Celia Sanchez'den Faustino Perez'e, 2 Nisan 1958, Sanchez Koleksiyonu, OAH.

9. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 27 Mart 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
10. Faustino Perez'den Marcelo Fernandez (Zoilo) ve Diğer Yoldaşlara, 25 Mart 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 30 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Che Guevara'ya, 30 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 1 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Faustino Perez'den Armando Hart'a, 3 Ekim 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; Gerardo Perez Puelles, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 12 Kasım 1995.
11. Herbert Matthews Papers, "Cuban Reports, 1952-1960", sandık 2, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi. Matthews Dışişleri Bakanlığı'na Küba ziyaretleri konusunda düzenli bilgi veriyordu. Bkz. Memorandum of a Telephone Conversation between the Deputy Director of the Office of Middle American Affairs, C. Allan Stewart, Washington and Herbert Matthews, New York Times, 3 Nisan 1958, "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, c. 6 (Washington, D.C. Government Printing Office, 1991), s. 78-80'de.
12. Faustino Perez'den Marcelo Fernandez (Zoilo) ve Diğer Yoldaşlara, 25 Mart 1958, Perez Koleksiyonu, OAH. Hierros silahlar için kullanılan argo bir kelimedir.
13. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 29 Mart 1958, 1 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH; Herbert Matthews, Mart 1958 notları, "Cuban Reports, 1952-1960", sandık 2, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmaları Kütüphanesi.
14. Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque'ye, 4 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
15. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 1 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
16. Alonso "Bebo" Hidalgo'dan Rene Ramos Latour'a, 3 Nisan 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
17. Taras Domitro'dan Fidel Castro'ya, 5 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
18. Aslında, genel grev arifesinde yapmaya çalıştığı silah teslimatlarından hiçbirini başarılı olmadı. Temmuz 1958'de Raul Castro Oriente'deki Moa nikel madeninde çalışan kırk iki Kanadalı ve Amerikalıyı kaçırdığında, Fiorini Sierra Maestra'ya Fidel Castro'ya rehineleri silah karşılığında nasıl kullanabileceklerini önerdi. Marcelo Fernandez konuyu Fidel'e açarak, Fiorini'nin teklifini şöyle aktardı: "Onun sizin için ana hatlarını çıkarmak istediği bir planı var. Plan aşağıdakilerden

oluşuyor: Sam Kay adında Nixon'un siyasi bir arkadaşı olan Floridalı bir milyoner var. Kay, yine Floridalı bir avukat olan Sanford Freed aracılığıyla Amerikalıları serbest bıraktığımız takdirde bize önemli bir miktarda para vermeyi teklif etti; 1960 başkanlık kampanyası başladığında Nixon Amerikalıların serbest kalmasını sağlayan kişi olarak bilinecek. Gördüğün gibi burada karbor-sacılığa benzer bir şey var; buna rağmen, Frank para yerine silah isteyebilir ve bu adamlar bize silah temin edebilir diyor. Kararı sen ver." Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 7 Temmuz 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH. Bu kısa hikâyenin anlamı umutların boşa çıkmasıdır. Devrimin zaferinden sonra Fiorini çok sayıda karşı-devrimci olaya karışmıştır ve bunlara hemen Ekim 1959 gibi bir tarihte başlamıştır. Howard Hunt'a göre eski uçuş arkadaşı ve Küba hava kuvvetlerinin kısa süre önce ülkeden kaçan şefi Pedro Luis Diaz Lanz ile birlikte Havana'ya havadan Castro karşıtı bildiriler atarken pilot yardımcılığı yapmıştır. Warren Hinckle'a göre Fiorini 1960'lar boyunca Frank Sturgis adıyla CIA ile birlikte Mongoose Operasyonu'nda çalışmıştır. Tabloyu tam olarak görebilmek için Sturgis'in Nixon döneminde 1972'de Demokratların Watergate'deki Ulusal Genel Merkezleri'ne sızabilmek için Beyaz Saray tarafından kiralanan dört hırsızdan biri olduğunu söylemeliyiz; bkz. E. Howard Hund, *Give Us This Day: The Inside Story of the CIA and the Bay of Pigs Invasion by One of Its Key Organizers* (New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1973), s. 98. Sturgis'in Küba'daki karşı-devrimci gruplarla yaptığı çalışmalar ve Watergate sızmasındaki rolü için bkz. Warren Hinckle ve William Turner, *Deadly Secrets: The CIA Mafia War against Castro and the Assassination of J. F. K.* (New York: Thunder's Mouth Press, 1992), s. 50-55 ve 341-364. Jon Lee Anderson Che Guevara'nın yayınlanmayan günlüğünden alıntı yaparak, "Miami'den mesaj getiren ve bazı tuhaf planlar öneren kuşku bir adamın (gringo) Guevara'nın üssüne geldiğini, fakat "Fidel'in onun ya FBI'dan olduğunu ya da kendisini öldürmek için kiralandığını duyduğunu" yazmaktadır. Tarihsel Olaylar Bürosu direktörü Petro Alvarez Tabio, Anderson'a bu ziyaretçinin Frank Fiorini olabileceğini, ancak Guevara'nın belirttiği ziyaret tarihi ile Fernandez'in Fidel'e Fiorini'nin niyetini anlatması arasında bir aylık bir fark bulunduğunu söylemiş. Bkz. Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove Press, 1997), s. 326. Her koşulda yeni materyaller Garcia'nın (aynı zamanda Fiorini ya da Sturgis olarak bilinen) hiç değilse 1958'den beri dolaylı bir biçimde Richard Nixon için çalışmış olabileceğini gösteriyor.

19. Raul Castro'nun günlüğüne düştüğü kayıt, inerken düşen uçağın yanmasına rağmen silahların ateş almadığını ve bu silahların Sierra Maestra'ya ulaştığını ve bunun Costa Rica'dan gelen, kanadı hasar gördüğü için yere indikten sonra isyancılarca yakılan uçak olduğunu öne sürüyor. Bonchea ve Valdes bu günlüğe dayanarak "bu yüklemenin, Sierra Maestra önderliğinin Castro'nun 11 Ağustos 1957'de 'Aly'ye (Celia Sanchez) yazdığı mektupta talep ettiği gibi 'güne en uygun olan slogan' "Tüm Silahlar, Tüm Mermiler ve Tüm Kaynaklar Sierra'ya" şeklinde nitelenecek bir biçimde nasıl her şeyi talep ettiğinin (ve daima elde ettiğinin) kanıtı olduğunu yazıyorlar. Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, no. 55, s. 389. Yazarlar Fiorini'nin Küba'ya asla uçmadığını bilmiyorlar (Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 17 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.) Bu mektubun bazı kısımları aynı zamanda Edmundo Desnoes, ed., *La Sierra y El Llano* (Havana: Casa de las Americas, 1961), s. 223-225'te bulunmaktadır. Aynı zamanda bkz. Rene Ramos Latour'dan Raul Castro'ya, 7 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.

20. Küba donanma devriyeleri Pinar del Rio sahillerinde öylesine yoğunlaşmış ki, Corrojo Meksika'dan ayrıldıktan sonra Domitro Fidel'i Suarez'in Oriente'e inmesini beklemesi konusunda uyardı: "Suarez'in gelişi konusunda uyanık olmalısınız ve onlarla temas kurmak için bir miktar mihisi hazır bulundurulmalıdır, çünkü bu koşullar altında yüklerini indirdikten sonra malzemeyi kurtarmak için gerillaya dönüşmeleri gerekecek." Taras Domitro'dan Fidel Castro'ya, 8 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
21. "Exposition by the Provincial Directorate of the 26 of July Movement of Pinar del Rio to the National Directorate," 29 Mayıs 1958, Yeraltı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
22. Marcelo Fernandez, Ulusal Yönetim'in Yürütme Kuruluna, Hareketin Mevcut Durumu Hakkında Rapor, 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
23. Rene Ramos Latour'dan Raul Castro'ya, 7 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
24. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 1 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez, Ulusal Yönetim'in Yürütme Kuruluna, Hareketin Mevcut Durumu Hakkında Rapor, 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
25. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 4 Nisan 1958 ve 5 Nisan 1958, Taras Domitro'dan Fidel Castro'ya, 6 Nisan 1958 ve Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 10 Nisan 1958, tümü Domitro Koleksiyonu'nda, OAH.
26. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 6 Nisan 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
27. Faustino Perez'den Fidel Castro'ya, 2 Nisan 1958, Perez Koleksiyonu, OAH.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1930'lardaki ABC stratejisi ve yine 1930'larda Küba'daki silahlı ve şiddete dayanmayan diktatörlük karşıtı eylemlerin en iyi değerlendirmesi için bkz. Hugh Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New York: Harper and Row, 1971), s. 586-715. Aynı zamanda bkz. Jaime Suchlicki, *Cuba: From Columbus to Castro* (McLean, Va.: Brassey's (U.S.), Inc., 1990), s. 99-125.
2. Thomas, *Cuba*, s. 871.
3. Gladys Marel Garcia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998).
4. Jorge I. Dominguez, *Cuba: Order and Revolution* (Cambridge Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, 1979), s. 73.
5. Carmelo Mesa-Lago, *The Labor Force, Employment, Unemployment, and Underemployment in Cuba: 1899-1970* (Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, 1972), s. 26-28.
6. Dominguez, *Cuba*, s. 122-123.
7. Marifeli Perez-Stable, *The Cuban Revolution: Origins, Course and Legacy* (New York: Oxford University Press, 1993), s. 48-60.
8. Havana Propaganda Komisyonu'ndan 26 Temmuz Hareketi'nin Yönetimi'ne, Mayıs 1958, Marcelo Fernandez Koleksiyonu, OAH; Oral History, Octavio Louit Venzant Bejerano, tarihsiz, OAH.
9. U. S. Department of Labor Bureau of Labor Statistics, Foreign Labor Information Series: Labor in Cuba (Washington, D.C.: Government Printing Office, Mayıs 1957), s. 10-11.
10. James O'Connor, *The Origins of Socialism in Cuba* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1970), s. 179-181.

11. U. S. Department of Labor Bureau of Labor Statistics, Foreign Labor Information Series: Labor in Cuba, s. 3-6; U.S. Department of Commerce, Investments in Cuba: Basic Information for United States Businessmen (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1956), s. 169. Batista yönetimi sırasında devlet-işçi ilişkileri konulu bir tartışma için bkz. Perez-Stable, *The Cuban Revolution*, s. 52-60.
12. Thomas, *Cuba*, s. 1176.
13. "Cuba: The Socialist Model", Carmelo Mesa-Lago, Market, Socialist, and Mixed Economies: Comparative Policy and Performance, Chile, Cuba, and Costa Rica (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000), s. 172; Dominguez, *Cuba*, s. 121. CTC'ye bağlı işçiler iş bıraktığı takdirde hiçbir sendika haktan yararlanamayacağı için hareketin sendikalı işçileri kapsama şansı daha da azaldı.
14. Perez-Stable, *The Cuban Revolution*, s. 52-60; Efrén Cordova, *Castro and the Cuban Labor Movement: Statecraft and Strategy in a Revolutionary Period, 1959-1961* (Lanham, Md.: University Press of America, 1987), s. 54-55; García-Perez, *Insurrection and Revolution*.
15. Thomas, *Cuba*, s. 1456; "Secret" NSC Briefing, "Cuba", 13 Nisan 1958, CIA Openness Program, Ekim 1998 CD-ROM baskısı, The National Security Archive, Washington, D.C.
16. Jaime Suchlicki, *Cuba*, s. 121; Thomas, *Cuba*, s. 733.
17. Perez-Stable, *The Cuban Revolution*, s. 55.
18. CIA'nın BRAC'ı güçlendirme girişimleri konusundaki bir tartışma için bkz. Lyman Kirkpatrick, *The Real CIA* (New York: Macmillan, 1968), s. 156-183.
19. Thomas, *Cuba*, s. 567-627, 687-708.
20. Sözlü Tarih, Octavio Lout Venzant Bejerano, tarihsiz, OAH.
21. Rolando Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed., *Revolutionary Struggle, 1947-1958, c. 1 The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge Mass.: MIT Press, 1972), s. 376.
22. "Our Opinion of Fidel Castro's Recent Manifesto", *Carta Semanal*, 24 Mart 1958, ek. Institute of Cuban History, RG 1, 1-17-2:28.92/289-292. Aynı zamanda bkz. Lionel Martin, *The Early Fidel: Roots of Castro's Communism* (Secaucus, N.J.: Lyle Stuart, 1978), s. 209-215 ve Perez-Stable, *Cuban Revolution*, s. 43-55.
23. Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove, 1997); ve Jorge G. Castañeda, *Compañero: The Life and Death of Che Guevara* (New York: Alfred A. Knopf, 1997).
24. Che Guevara'dan Fidel Castro'ya, Mart 1958, Ernesto Guevara Koleksiyonu, OAH.
25. Thomas, *Cuba*, s. 981; Lionel Martin, *The Early Fidel: Roots of Castro's Communism* (Secaucus, N.J.: Lyle Stuart, Inc.), s. 211-212.
26. Fidel Castro, "Sierra Maestra'dan Küba İşçilerine", 26 Mart 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Fidel Castro'dan "Padre A"ya, 30 Mart 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
27. Fidel Castro'dan "Padre A"ya, 30 Mart 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
28. Vilma Espín'den Celia Sánchez'e, 1 Nisan 1958, Espín Koleksiyonu, OAH.
29. Faustino Pérez'den Fidel Castro'ya, 2 Nisan 1958, Pérez Koleksiyonu, OAH.
30. Oral History, Faustín Pérez, 1988, OAH.
31. Saygıdeğer Dost Alejandro'ya, 7 Nisan 1958, Yeralı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
32. Agy. Metubun üzerindeki imza seçilemiyor. Aynı zamanda bkz. Urgent Memorandum to Fidel Castro, Chief of the Rebel Forces, and the entire National Directorate of the 26th July Movement, 6 Nisan 1958, Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1, 1/2.4-11.4.1/47-48.
33. Urgent Memorandum, 6 Nisan 1958, Institute of Cuban History.

34. Agy. CIA'nın 1958 Mart'ında bir ajanını Castro'nun dağdaki iç halkasına sızdırmasına rağmen, Küba işçileriyle nasıl ilgilenileceği konusunda (Guevara ve Castro arasında kısmen PSP ilişkileri yüzünden çıkan) iç tartışmalardan haberi olmadı. Nisan 1958'de CIA, "Örgütte bazı komünistler olmasına rağmen, Castro hareketinde Komünist etkisi olduğunu dair fazlaca kanıt bulunamamıştır" şeklinde kayıt düştü. CIA ajanı Sierra'da iki hafta kaldıktan sonra "Komünist sızmasına ilişkin önemli hiçbir kanıt bulmadı." "Secret" NSC Briefing, "Cuba," 13 Nisan 1958.
35. PSP Ulusal Komitesi, "The Current Situation and the Strike," 7 Nisan 1958, Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1, 1/2.4-11.4.1/49-53.
36. Che Guevara'dan Camilo Cienfuegos'a, 3 Nisan 1958, Guevara Koleksiyonu, OAH; Che Guevara'dan Camilo Cienfuegos'a, 5 Nisan 1958, Guevara Koleksiyonu, OAH; Vilma Espin'den Che Guevara'ya, 7 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH; Ernesto Guevara'dan Fidel Castro'ya, 7 Nisan 1958, Guevara Koleksiyonu, OAH.
37. Che Guevara'dan Fidel Castro'ya, 8 Nisan 1958, Guevara Koleksiyonu, OAH.
38. Faustino Perez'den Fidel Castro'ya, 2 Nisan 1958, Perez Koleksiyonu, OAH.
39. "Proclamation by the Directorio Revolucionario from the Sierra de Escambray" 25 Şubat 1958, Herbert Matthews Papers, sandık 2, Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Elyazmalar Kütüphanesi.
40. Thomas, Cuba, s. 979.
41. Faure Chomon Mediavilla, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 8 Temmuz 1997; Sözlü Tarih, Faustino Perez, 1998, OAH.
42. Faustino Perez'den Marcelo Fernandez (Zoilo) ve Diğerlerine, 25 Mart 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; Oral History, Faustino Perez, 1998, OAH.
43. Faustino Perez'den Fidel Castro'ya, 2 Nisan 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; U.S. Department of State Joint Weeka Report no.13, 2 Nisan 1958, RG 59, 737.00 (W)/4-258, DSR, NA.
44. "Plan for the Organization and Development of the Revolutionary General Strike," kopya 8, tarihsiz, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
45. Agy.
46. Agy.
47. Rene Ramos Latour'dan Fidel Castro'ya, 4 Şubat 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
48. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 15 Mart 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
49. "Plan for the Organization and Development of the Revolutionary General Strike" kopya 8, tarihsiz, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
50. Agy.
51. Agy.
52. Agy.
53. Oral History, Octavio Louit Venzant Bejerano, tarihsiz, OAH.
54. Oral History, Antonio ("Nico") Torres Cherdebeau, tarihsiz, OAH.
55. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 20 Mart 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.

ON İKİNCİ BÖLÜM

1. Gelen Gizli Telgraf, Dışişleri Bakanlığı, Earl E. T. Smith'ten Dışişleri Bakanı'na, 9 Nisan 1958, RG 59, bdx 14, 837.0624/4-958, DSR, NA. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 10 Nisan 1958,

- Domitro Koleksiyonu, OAH; Faustino Perez'den Zamora ve Diğerlerine, 13 Nisan 1958, Perez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez, "Report to the Executive Cof the National Directorate: Current State of the Movement," 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
2. "Sagua la Grande Escribio su Nombre en La Historia, El Nueve de Abril," *Bohemia* 51, no. 14 (5 Nisan 1959): 36; Enrique Oltuski'den Marcelo Fernandez'e, 19 Şubat 1958, Oltuski Koleksiyonu, OAH; Captain "Samuel" and Coordinator "Martinez," Sagua la Grande'den Enrique Oltuski'ye, 10 Mayıs 1958, Yeralı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
 3. Rene Ramos Latour'dan 26 Temmuz Hareketi'nin Eylem Kadrosunun Tüm Militanlarına, tarihsiz, Latour Koleksiyonu, OAH; Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 10 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH; "Küba Halkına Manifesto," 17 Nisan 1958, Yeralı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
 4. Vilma Espin'den Rene Ramos Latour'a, 11 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH.
 5. "Secret" NSC Briefing, "Cuba", 13 Nisan 1958, CIA Openness Program, Ekim 1998 CD-ROM Basısı, National Security Archive, Washington, D.C. ve Foreign Service Dispatch, Havana'daki Amerikan Elçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na, Washington, "9 Nisan'daki Genel Grev Girişimi", 21 Nisan 1958, RG 84,837.062/4-2158, DSR, NA.
 6. Vilma Espin'den Rene Ramos Latour'a, 11 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Rene Ramos Latour, Vilma Espin ve "Cervantes'e, 10 Nisan 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
 7. Vilma Espin'den Rene Ramos Latour'a, 11 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH.
 8. Rene Ramos Latour'dan Vilma Espin ve Ulusal Yönetim'deki Yoldaşlara, 10 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH. Dokuz numaralı birliğe, Kasım 1956'da Santiago grevinde ölen bir kent komandosu olan Jose "Pepito" Tey'in adı verilmişti.
 9. Rene Ramos Latour'dan Vilma Espin'e, 13 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
 10. Vilma Espin'den Rene Ramos Latour'a, 14 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH; Vilma Espin'den Sevgili Yoldaş'a, 15 Nisan 1958, Espin Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui, *Cuba: El Libro de Los Doce* (Mexico City: Serie Popular Era, 1966), s. 163.
 11. Rene Ramos Latour'dan Vilma Espin'e, 15 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
 12. Agy.
 13. Agy; Secret Memorandum, Roy Rubottom, Asst. Secretary of State for Inter-American Affairs to Secretary of State, "Arms Policy with Respect to Cuba", 11 Ağustos 1958, "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, c. 6 (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1991), s. 192.
 14. Rene Ramos Latour'dan Vilma Espin'e, 16 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; Rene Ramos Latour'dan Tüm Eyalet ve Yerel Milis Şeflerine, 22 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
 15. Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque'ye, 16 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
 16. Rene Ramos Latour'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 22 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
 17. Agy.
 18. Agy.
 19. Gazi gazeteci Marta Rojas'ın *Bohemia* 51, no. 5-56 (Mart-Mayıs 1959)'da yayınlanan bölümük yazı dizisine bakınız.
 20. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 20 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.

21. Juan Almeida Bosque'den Fidel Castro'ya, 21 Nisan 1958, Almeida Koleksiyonu, OAH.
22. Rene Ramos Latour'dan Juan Almeida Bosque'ye, 15 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH.
23. Juan Almeida Bosque'den Fidel Castro'ya, 21 Nisan 1958, Almeida Koleksiyonu, OAH.
24. Agy.
25. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 28 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
26. Faustino Perez'den Zamora ve Diğer Yoldaşlar'a, 13 Nisan 1958, Perez Koleksiyonu, OAH.
27. "Küba Halkına Manifesto", 17 Nisan 1957, Yeraltı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
28. Agy.
29. Agy.
30. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 11 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
31. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 10 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
32. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 13 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH; Taras Domitro'da Vilma Espin'e, 18 Nisan 1958, Domitro Koleksiyon, OAH.
33. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 13 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH; Taras Domitro'da Vilma Espin'e, 18 Nisan 1958, Domitro Koleksiyon, OAH.
34. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 28 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
35. Agy; Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
36. Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
37. Taras Domitro'dan Rene Ramos Latour'a, 29 Nisan 1958, Domitro Koleksiyonu, OAH.
38. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Şeflerine Örgüt Genelgesi CO-3, Santiago de Cuba, 21 Nisan 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
39. Rene Ramos Latour'dan Tüm Eyalet ve Yerel Milis Şeflerine, 22 Nisan 1958, Latour Koleksiyonu, OAH; agy.
40. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Şeflerine Örgüt Genelgesi CO-3, Santiago de Cuba, 21 Nisan 1958.
41. Agy.; Havana Propaganda Komisyonu'ndan 26 Temmuz Devrimci Hareketi'nin Önderliği'ne, tarihsiz, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
42. Enrique Oltuski'den Ulusal Yönetim'e, 30 Nisan 1958, Oltuski Koleksiyonu, OAH.
43. Agy.
44. Agy.
45. Agy.
46. Agy.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. Fidel Castro'dan Mario Llerena ve Raul Chibas'a, 25 Nisan 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 428.
2. Fidel Castro'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 25 Nisan 1958, Fidel Castro'dan Ricardo Lorie'ye, 25 Nisan 1958, Fidel Castro'dan Mario Llerena ve Raul Chibas'a, 25 Nisan 1958 ve Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 16 Nisan 1958, tümü Fidel Castro Ruz Koleksiyonu'ndan, OAH. Bu belgelerin

- bazı kısımları Franqui, Diario içinde bulunmaktadır. Aynı zamanda bkz. Emery J. Adams, Office of Security to William Wieland, Department of State, Office of Inter-American Affairs, 22 Ekim 1958, RG 59, 737.00/10-2258, DSR, NA.
3. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 28 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
 4. Raul Castro'dan Yoldaşlar'a, 2 Mayıs 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
 5. Raul Castro'dan Fidel Castro'ya, 28 Nisan 1958, Raul Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
 6. Che Guevara, "A Decisive Meeting," Verde Olivo, 22 Kasım 1964; aynı zamanda Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War, 1956-1958*, ed. Mary-Alice Waters (New York: Pathfinder Press, 1996), s. 318; Luis Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales), s. 142-151.
 7. Guevara, *Episodes*, s. 316.
 8. Agy, s. 317-318.
 9. Agy, s. 321.
 10. Gladys Marel Garcia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998), s. 85.
 11. Guevara, *Episodes*, s. 319-321; Buch, *Mas Alla de los Codigos*, s. 146; Francisco Pividal Padron, *El Movimiento 26 de Julio en Venezuela y Quienes Lo Apoyaron* (Michoacan, Mexico: Universidad Michoacana de San Nicolas de Hidalgo, 1996); Pinar del Rio Koordinatörü'nden Fidel Castro ve Ulusal Yönetim'e, 29 Mayıs 1958, Pinar del Rio Koleksiyonu, OAH.
 12. Fidel Castro'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 3 Haziran 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
 13. Guevara, *Episodes*, s. 321.
 14. Agy.
 15. U.S. Department of State Joint Weeka Report no. 17, 23 Nisan 1958, RG 59, 737.00 (W)/4-2358, DSR, NA.
 16. Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement," 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Vilma Espin'den Che Guevara'ya, 30 Mayıs 1958, Espin Koleksiyonu, OAH.
 17. Marcelo Fernandez, Örgüt Genelgesi, CO-4, Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Şeflerine, 9 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. Kısa süre önce gizliliği kaldırılan Allen Dulles'e yazılmış bir CIA memorandumuna göre, o tarihte Küba ordusunda 28.000 kişi vardı. Amerikan hükümeti tarafından bu rakama ulaşmak Castro isyancılarının sayısına ulaşmaktan daha kolaydı. Aynı ajan isyancıların sayısının "yönetimde olan ve tedarikten sorumlu personel haricinde" 1.200 civarında olduğunu düşünüyordu. Ancak devrimcilerin kendi raporları 1957 sonunda sayılarının üç yüzü geçmediğini ve bu sayının üç ay sonra üçe bile katlanmadığını bildiriyor. Bkz. "Secret" Memorandum for Director of Central Intelligence, "Report on (excised portion)'s Visit to the Fidel Castro Headquarters in the Sierra Maestra, 12-26 Mart 1958," CD-ROM Baskısı, National Security Archive, Washington, D.C.
2. "Declarations of the PSP: The Government's Lies about the Strike and the Situation," 12 Nisan 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba, RG 1, 1/2.4/11.4-A.1/54-60.

3. Information from "Popular Socialist Party: On the Events of April 9 and Perspectives on the Situation in Cuba," Nisan 1958, Institute of Cuban History, Havana, Cuba, RG 1, 1/2.4/11.4-A.1/65-69. Küba Tarih Enstitüsü bu belgenin "gizlilik" statüsünü korudu ve diğerlerinde olduğu gibi fotokopisini almama izin verilmemesine rağmen, belgenin tümünü bilgisayarına kaydetmeme müsaade edildi.
4. PSP Ulusal Komitesi, "26 Temmuz'un Durumu", 1 Mayıs 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba, RG 1, 1/2.4/11.4-A.2/1-5.
5. Faure Chomon Mediavilla, "Manifesto of the Directorio Revolucionario in Response to the Events of the 9th April," Nisan 1958, Herbert Matthews Koleksiyonu, box 2, Columbia University Rera Book and Manuscript Library.
6. Faure Chomon Mediavilla, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 8 Temmuz 1997.
7. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 5 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
8. Fidel Castro'dan Mario Llerena ve Raul Chibas'a, 25 Nisan 1958, Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 427.
9. Enrique Oltuski'den Marcelo Fernandez, 30 Nisan 1958, Oltuski Koleksiyonu, OAH, vurgu orijinaline aittir; Mario Villamia'dan Fidel Castro'ya, 22 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
10. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Delegelerine Örgüt Genelgesi, CO-4, 9 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
11. Jorge Rangel (işçi), Ricardo Alarcon (öğrenci), Carlos (milis)'tan Fidel Castro ve Havana'daki Ulusal Yönetim Delegasyonu'na, tarihsiz, Yeraltı Örgütü Koleksiyonu, OAH.
12. Sivil Direniş Hareketi Genelgesi, 22 Mayıs 1958, Yeraltı Örgütü Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Şeflerine, Örgüt Genelgesi, CO-5, 23 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
13. Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
14. Agy, s. 4.
15. Agy, s. 12.
16. Gladys Marel Garcia-Perez, *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998), s. 84.
17. Sözlü Tarih, Octavio Louit Venzant Bejerano, OAH.
18. Garcia'nın Frank Sturgis olarak Watergate skandalıyla yeniden ortaya çıkmasından yıllar sonra devrimin ardından Küba istihbarat servisini kuran Komutan Manuel Pineiro Losada, 1959 yılından sonra yeni Küba hükümetinin Garcia'nın ayaklanma sırasında bile, grevden önce yapılan silah teslimatlarını sabot eden emirler verdiği için bir Amerikan ajanı olduğunu düşünmeye başladığını belirtti. Garcia'nın adı, yeraltında kullandığı soyadı olan Garcia'nın yanında yasal bir ön isimle birlikte Dışişleri Bakanlığı'nın 1958'de Birleşik Devletler'den yapılan silah kaçaklığına karışan Kübalı sürgünlerin yeraltı ve yasal isimlerini taşıyan listede bulunmasına rağmen, Fiorini'yi o tarihte Kübalı sürgünleri izleyen ve ülkedeki isyancılara silah gönderilmesine mani olmak için Fiorini ile birlikte çalışma ihtimali bulunan FBI ile doğrudan bağlantılandırıran ilave bir

- kanıt bulamadım. Bkz. Manuel Pineiro Losada, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 30 Haziran 1997; U.S. Department of State, Memorandum of Conversation, 4 Şubat 1958, RG 59, sandık 5, 737.00/2-458, DSR, NA; ve Sözlü Tarih, Octavio Louit Venzant Bejerano, OAH. Bejerano Fiorini'nin Nisan grevinin askerileştirilmesi konusunda "en suçlu" kişi olarak saymıştır. Ocak 1959'da Fiorini hala isyancılarla ilişkideydi. Bir AP fotoğrafında, manşette "eski diktatör Fulgencio Batista'nın Küba askeri mahkemesince suçlu bulunduktan sonra Pazartesi (12 Ocak 1959) günü idam edilen 75 taraftarının gizli toplu mezarı" olarak tanımlanan tepenin üzerinde elinde tüfeğiyle Kübalı isyancı yüzbaşı olarak tanıtılıyordu. (The State, Colombia, S.C., 14 Ocak 1959, s. 1). Kendisi de isyancılarla birlikte çalışan Neill Macaulay'a bu fotoğrafın fotokopisini benimle paylaşığı için teşekkür borçluyum.
19. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 16 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH. ABD Elçiliği tarafından haftalık olarak yayınlanan Joint Weeka raporlarda Amerika'nın muhalif bir işçi cephesinin niteliğini denetleme girişimlerine yer verilmiyor.
 20. *Carla Semanal*, 28 Mayıs 1958, Institute of Cuban History, Havana, Küba, RG 1, 1/17/2:28/13/73-80.
 21. Marcelo Fernandez'den Eyalet Koordinatörleri ve Ulusal Seksiyon Şeflerine, Örgüt Genelgesi, CO-5, 23 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 25 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
 22. Ricardo Alarcon de Quesada, yazarla yapılan yazışma, 17 Mayıs 2001; Ricardo Alarcon de Quesada, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 3 Temmuz 1997.
 23. Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
 24. Ricardo Alarcon de Quesada, yazarla yapılan yazışma, 17 Mayıs 2001.
 25. Marcelo Fernandez, "Report to the Executive of the National Directorate: Current State of the Movement", 31 Mayıs 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
 26. Manuel Urrutia'dan Fidel Castro'ya, 14 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH. Vurgu orijinaline aittir.
 27. Mario Villamia'dan Fidel Castro'ya, 22 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
 28. Manuel Urrutia'dan Fidel Castro'ya, 14 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
 29. Agy
 30. U.S. Department of State, Confidential Memorandum of Conversation, "Cuban Political Developments", 21 Mayıs 1958, RG 84, box 4, DSR, NA.
 31. Manuel Urrutia'dan Fidel Castro'ya, 14 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
 32. U.S. Department of State, Confidential Memorandum of Conversation, "Cuban Political Developments and Uruguayan Support for Cuban Opposition Resolution Condemning Batista" 21 Mayıs 1958, RG 84, sandık 4, DSR, NA.
 33. Jose Miro Cardona'dan Fidel Castro'ya, 28 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
 34. Jose Miro Cardona, Florida Barosu'ndaki Konuşması, 15 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
 35. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 5 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
 36. Fidel Castro'dan Ricardo Lorie'ye, 2 Haziran 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
 37. Gustavo Arcos'tan Faustino Perez'e, 1 Mayıs 1958, Arcos Koleksiyonu, OAH; Gustavo Arcos'tan Alonso Hidalgo'ya, 21 Mayıs 1958, Arcos Koleksiyonu, OAH; Ricardo Lorie'den Fidel Castro'ya, 16 Mayıs 1958, Lorie Koleksiyonu, OAH; Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 6 Mayıs 1958, Fidel Cast-

- ro Ruz Koleksiyonu, OAH, ve Franqui, *Diario*, s. 437; Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 8 Mayıs 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; ve Franqui, *Diario*, s. 439; Fidel Castro'dan Celia Sanchez'e, 11 Mayıs 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, ve Franqui, *Diario*, s. 438; Fidel Castro'dan Ricardo Lorie'ye, 2 Haziran 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH; Fidel Castro'dan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 3 Haziran 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.
38. Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 5 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH. Fernandez Raul Castro'nun 1 Mayıs tarihli mektubunun bir kısmını yeniden basmıştır.
39. Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995), s. 154-155; Alonso Hidalgo'dan Fidel Castro'ya, Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH; Ricardo Lorie'den Fidel Castro'ya, 29 Mayıs 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH.
40. Fidel Castro'dan Ricardo Lorie'ye, 2 Haziran 1958, Fidel Castro Ruz Koleksiyonu, OAH.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

1. Maria Josefa Llanusa, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 24 Haziran 1997.
2. Las Armas Son de Hierro (Silahlar çelikten yapılmıştır) şair ve oyun yazarı ve 1996'da Küba Ulusal Kitap Ödülünü alan Pablo Armando Fernandez tarafından 1957'de yazılan bir oyunun adıdır. Pablo Armando Fernandez, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Küba, 4 Temmuz 1995, Washington, D.C., 29 Eylül 1995; Jose Llanusa, yazar tarafından yapılan röportajlar, Havana, Küba, 14 Kasım 1996, 26 Haziran 1997; Jose Llanusa'dan Filiberto Zamora'ya, 14 Temmuz 1958, Llanusa Koleksiyonu, OAH; Jose Llanusa'dan Haydée Santamaria'ya, 26 Temmuz 1958, Llanusa Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 5 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
3. Ricardo Lorie'den Fidel Castro'ya, 16 Mayıs 1958, Lorie Koleksiyonu, OAH; Gustavo Arcos'tan Alonso "Bebo" Hidalgo'ya, 21 Mayıs 1958, Arcos Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Fidel Castro'ya, 5 Haziran 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Mario Llerena'dan Fidel Castro ve Ulusal Yönetim'e, 10 Haziran 1958, Llerena Koleksiyonu, OAH; Manuel Urrutia'dan Fidel Castro'ya, 20 Haziran 1958, Sürgün Koleksiyonu, OAH; Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 19 Haziran 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH. Mario Llerena, *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978).
4. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 20 Mayıs 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH.
5. Jose Miro Cardona'dan Fidel Castro'ya, 28 Mayıs 1958, Miro Cardona Koleksiyonu, OAH.
6. Armando Hart'tan "Haydee"ye, 21 Mayıs 1958, OAH. Ağustos 1958'de Hart hapisneden alınarak Pines Adası'ndaki Boniato askeri kışlasına gönderildi.
7. Agy.
8. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 21 Mayıs 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH.
9. Agy.
10. Fidel Castro'dan Haydée Santamaria'ya, 1 Haziran 1958, Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 460. Orijinal mektuba ulaşamadım, bu nedenle Franqui tarafından yayınlanan versiyonu orijinal metinle karşılaştıramadım.
11. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 19 Haziran 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH. Hareketin Küba içinde ve dışında bağlı toplamasının arka planı için bkz. Alfred Padula, "Financing Castro's Revolution, 1956-1958", *Revista/Review Interamericana* 8 (Yaz 1978): 234-246.

12. Pividal Padron, *El Movimiento 26 de Julio en Venezuela y Quienes lo Apoyaron* (San Nicolas de Hidalgo, Mexico: Universidad Michacana, 1996), s. 252-253.
13. Luis Buch, *Mas Ala de los Codigos* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995).
14. Luis Buch'tan Armando Hart'a, 11 Ağustos 1958, Buch Koleksiyonu, OAH.
15. Luis Buch'tan Ulusal Yönetim'e, 20 Ağustos 1958, Buch Koleksiyonu, OAH.
16. Luis Buch'tan Armando Hart'a, 11 Ağustos 1958, Buch Koleksiyonu, OAH.
17. Pividal Padron, *El Movimiento*, s. 252-253.
18. Agy, s. 248; Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974), s. 238.
19. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 10 Temmuz 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH; Bonachea ve San Martin, *Cuban Insurrection*, s. 240.
20. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 10 Temmuz 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH.
21. Operacion Antiaerea tartışması için bkz. Thomas G. Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994), s. 160-172, ve Arleigh Burke, chief of naval operations to Joint Chiefs of Staff, 10 Temmuz 1958, "Kidnapping of U.S. Citizens by Cuban Rebels, June-July, 1958", "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960* (Washington, D.C.: Gvernment Printing Office, 1991), s. 117-157. Raul Castro'nun OAH'taki koleksiyonunda adam kaçırmayla ilişkili birkaç belge bulunmaktadır da, Küba'da bu döneme ilişkin herhangi bir akademik değerlendirmeye rastlamadım.
22. Haydée Santamaria'dan Fidel Castro'ya, 10 Temmuz 1958, Santamaria Koleksiyonu, OAH.
23. Marcelo Fernandez'den Ulusal Seksiyon Delegeleri'ne, Eyalet Koordinatörlerine, Yerel Koordinatörlere Örgüt Genelgesi, CO-6, 22 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
24. Caracas Pakti'nin metni için bkz. Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, eds, *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1 *The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 386-389.

ON ALTINCI BÖLÜM

1. Caracas Pakti'nin metni için bkz. Rolando E. Bonachea ve Nelson P. Valdes, ed, *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1, *The Selected Works of Fidel Castro* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972), s. 386-389; ve Ramon Bonachea ve Marta San Martin, *The Cuban Insurrection, 1952-1959* (New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974), s. 238-240. Nisan 1958 genel greviden sonra Kasım 1958'de Frente Obrero Nacional (FON) ile bütünleşen birleşik işçi cephesi FONU'dan önce Unidad Obrera vardı.
2. Jon Lee Anderson, *Che Guevara: A Revolutionary Life* (New York: Grove Press, 1997), s. 319-336; Bonchea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 108-112, ve Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976), s. 500-551.
3. Marcelo Fernandez'den Ulusal Seksiyon Delegeleri'ne, Eyalet Koordinatörlerine, Yerel Koordinatörlere Örgüt Genelgesi, CO-6, 22 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
4. Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 386-389; Bonachea ve San Martin, *The Cuban Insurrection*, s. 238-240; Luis Buch'tan Ulusal Yönetim'deki Yoldaşlar'a, 20 Ağustos 1958, Buch Koleksiyonu, OAH; ve Marcelo Fernandez'den Ulusal Seksiyon Delegeleri'ne, Eyalet Koordinatör-

- lerine, Yerel Koordinatörlere Örgüt Genelgesi, CO-6, 22 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH. Tam metin aynı zamanda Jules Dubois, *Fidel Castro: Rebel Liberator or Dictator?* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1959), s. 280-282'de bulunmaktadır.
5. Bonachea ve Valdes, *Revolutionary Struggle*, s. 386-389; Bonachea ve San Martin, *Cuban Insurrection*, s. 238-240.
6. Marcelo Fernandez'den Ulusal Seksiyon Delegeleri'ne, Eyalet Koordinatörlerine, Yerel Koordinatörlere Örgüt Genelgesi, CO-6, 22 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
7. Jose Miro Cardona'dan Fidel Castro'ya, Ağustos 1958, Jose Miro Cardona'dan Luis Buch'a, 2 Ağustos 1958, Jose Miro Cardona'dan Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'e, 31 Temmuz 1958, Jose Miro Cardona'dan Başkan Eisenhower'a, 22 Ağustos 1958 ve Jose Miro Cardona'dan Fidel Castro'ya, 16 Eylül 1958, tümü Miro Cardona Koleksiyonu'nda. OAH.
8. Ernesto Che Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War, 1956-58*, ed. Mary-Alice Waters (New York: Pathfinder Press, 1996), s. 322; Haydée Santamaría'dan Fidel Castro'ya, 21 Mayıs 1958, Santamaría Koleksiyonu, OAH; Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom* (New York: Harper and Row, 1971), s. 991-992.
9. Marcelo Fernandez'den Ulusal Seksiyon Delegeleri'ne, Eyalet Koordinatörlerine, Yerel Koordinatörlere Örgüt Genelgesi, CO-6, 22 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH; Marcelo Fernandez'den Haydée Santamaría'ya, 19 Ağustos 1958, Fernandez Koleksiyonu, OAH.
10. Jose Llanusa'dan Delio Gomez Ochoa'ya, 3 Eylül 1958, Llanusa Koleksiyonu, OAH; Jose Llanusa'dan Fidel Castro ve Ulusal Yönetim'e, 6 Aralık 1958, Llanusa Koleksiyonu, OAH; Haydée Santamaría'dan Fidel Castro'ya, 8 Ekim 1958, Santamaría Koleksiyonu, OAH; Haydée Santamaría'dan Luis Buch'a, 8 Ekim 1958, Santamaría Koleksiyonu, OAH.
11. Faustino Perez'den Havana İşçi Seksiyonu Liderlerine, 19 Eylül 1958, Perez Koleksiyonu, OAH:
12. Faustino Perez'den Armando Hart'a, 9 Ekim 1958, Perez Koleksiyonu, OAH.
13. Luis Buch, yazar tarafından yapılan röportaj, Havana, Cuba, 5 Kasım 1995; Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995), s. 175-176.
14. Pawley'in misyonu için bkz. Thomas G. Paterson, *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution* (New York: Oxford University Press, 1994), s. 209 ve Armando Hart Davalos, *Aldabonazo* (Havana: Editorial Letras Cubanas, 1997), s. 192.
15. Bu olayların teker teker değerlendirmesi için bkz. John Dorschner and Roberto Fabricio, *The Winds of December: The Cuban Revolution, 1958* (New York: Coward, McCann & Geoghegan, 1980). Aynı zamanda bkz. "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, c. 6 (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1991), s. 226-228; Paterson, *Contesting Castro*, s. 216-225; ve Tad Szulc, *Fidel* (New York: William Morrow, 1986), s. 457-459.
16. Paterson, *Contesting Castro*, s. 217-218. Justo Carrillo 1962'de Fidel Castro'yu iktidardan uzaklaştırmak için yapılan Domuzlar Körfezi Çıkartmasının planlanması sırasında Kübalı sürgünlerle ilişki içindeydi.
17. "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, s. 336.
18. Paterson, *Contesting Castro*, s. 229-230; agy, s. 315.
19. Bu dönemin ilk ağızdan değerlendirmesi ve Barquin'in Camp Colombia'daki kısa süre kalışı konusunda bkz. Hart, *Aldabonazo*, s. 189-197.

20. Paterson, *Contesting Castro*, s. 130-147; *Bohemia* 51, no. 2 (11 Ocak 1959), ön sayfa. *Bohemia*'nın 1959'da çıkan ilk dört sayısı ayaklanma sırasında sansürlenmiş yüzlerce fotoğraf ve rapor içermektedir. Fidel Castro'nun Las Villas'a gelişi ve yaptıkları konusundaki bir tartışma için bkz. Enrique Oltuski, *Gente del Llano* (Havana: Imagen Contemporanea, 2000), s. 231-254.
21. Jorge G. Castaneda, *Companero: The Life and Death of Che Guevara* (New York: Alfred A. Knopf, 1997), s. 140-142.
22. Fidel Castro Ruz'un Ulusal Güvenlik Arşivleri ve Havana Üniversitesi tarafından desteklenen "Domuzlar Körfezi: Kırk Yıl Sonra" konuşmasından, 22-24 Mart 2001, Havana, Cuba; Ramon Sanchez Parodi, yazarla yapılan röportaj, Havana, Cuba, 22 Şubat 1995; Thomas, *Cuba*, s. 1033.
23. "Proclama Revolucionaria de Santiago de Cuba y La Sierra Maestra", tarihsiz, Hart, Al-dabonazo'da yeniden yazılmış, s. 292-297.
24. Department of State Dispatch from the Embassy in Cuba to the Department of State, January 19, 1959, "Cuba", *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, s. 370-372. Jose Llanusa Küba'nun ulusal spor programını oluşturdu ve daha sonra eğitim bakanı oldu. Ve Haydée Santamaría Latin Amerika'nın en önemli kültürel kuruluşu olan Casa de las Americas'ı kurdu ve yönetti. 1980'de Celia Sanchez'in kanserden ölmesinden yalnızca birkaç ay sonra intihara teşebbüt etti.

ARAŞTIRMA HAKKINDA

1. Ernesto "Che" Guevara, *Episodes of the Cuban Revolutionary War, 1956-58*, ed. Mary-Alice Waters (New York: Pathfinder Press, 1996), s. 322 ve Luis Buch, *Mas Alla de los Codigos* (Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995), s. 143.
2. Carlos Franqui, *Diario de la Revolucion Cubana* (Paris: R. Torres, 1976) ve Franqui, *Diary of the Cuban Revolution* (New York: Viking Press, 1980).

KAYNAKÇA

YAYINLANMAMIŞ KİŞİSEL MAKALE VE KAYITLAR

Columbia Üniversitesi Nadir Kitaplar ve Yazmalar Kütüphanesi, New York,
Herbert L. Matthews Belgeleri
The George Meany Memorial Archives, Silver Spring, Maryland
Serafino Romualdi Raporları
Jay Lovestone Belgeleri
International Affair, Kayıt Grubu 1-027, Dizi 9, Alt dizi 2, Cuba, 1949-1960
Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Kitaplar ve Özel Koleksiyonlar Bölümü Carlos Franqui Koleksiyonu

ABD VE BAŞKANLIK ARŞİVLERİNDEKİ MAKALE VE KAYITLAR

Merkezi İstahbarat Örgütü (CIA) Kayıtları, Washington, D.C., Freedom of Information Act
Dwight D. Eisenhower Kütüphanesi, Abilene, Kansas
Dwight D. Eisenhower Belgeleri, Ann Whitman Dosyası
Gordon Gray Belgeleri
Beyaz Saray Merkez Dosyaları
Beyaz Saray Ofis Kayıtları
Birleşik Devletler Ulusal Arşivleri, Arşiv II, Hyattsville, Maryland
A.B.D. Dışişleri Bakanlığı Kayıtları, Kayıt Grubu 59, Kayıt Grubu 84
Denizcilik Tarihi Merkezi, Washington Navy Yard, Washington, D.C.
Deniz Harekâtları Şefi / Amiral Burke Dosyaları

YAYINLANMIŞ ABD DEVLET BELGELERİ

"American Republics." *Foreign Relations of the United States, 1955-1957*, c. 6 içinde, Washington, D.C.:
U.S. Government Printing Office, 1991.
"Cuba." *Foreign Relations of the United States, 1958-1960*, c. 6. içinde, Washington, D.C.: U.S. Government
Printing Office, 1991.

YABANCI ARŞİVLERDEKİ MAKALE VE KAYITLAR

Küba Tarihsel Olaylar Devlet Konseyi, Havana, Küba
Roberto Agramonte, Sr., Koleksiyonu
Gustavo Arcos Koleksiyonu
Juan Almeida Bosque Koleksiyonu
Luis Buch Rodríguez Koleksiyonu
Fidel Castro Ruz Koleksiyonu
Raúl Castro Ruz Koleksiyonu
Vilma Espín Guillois Koleksiyonu

Sürgün Koleksiyonu Exile
Marcelo Fernández Font Koleksiyonu
Ernesto "Che" Guevara de la Serna Koleksiyonu
Armando Hart Dávalos Koleksiyonu
Alonso Hidalgo Barrios Koleksiyonu
Ricardo Lorie Vals Koleksiyonu
José Llanusa Goebel Koleksiyonu
Mario Llerena Koleksiyonu
Pedro Miret Koleksiyonu
José Miró Cardona Koleksiyonu
Agustín Navarrete Koleksiyonu
Anrique Oltuski Asachi Koleksiyonu
Frank País García Koleksiyonu
Faustino Pérez Hernández Koleksiyonu
Pinar del Río Koleksiyonu
René Ramos Latour Koleksiyonu
Léster Rodríguez Pérez Koleksiyonu
Celia Sánchez Manduley Koleksiyonu
Haydée Santamaria Cuadrado Koleksiyonu
Taras Terlebauka Domitro Koleksiyonu
Yeralın Örgütü Koleksiyonu
Manuel Urrutia Lleó Koleksiyonu
Küba Tarihi Enstitüsü, Havana, Küba
Kayıt Grubu 1, Papers of the Popular Socialist Party (PSP)

SÖZLÜ TARİHLER

Faustino Pérez Hernández, Office of Historic Affairs, Cuban Council of State, Havana, Küba
Octavio Louit Venzant Bejerano, Office of Historic Affairs, Cuban Council of State, Havana, Küba
Antonio "Nico" Torres Cherdebeaux, Office of Historic Affairs, Cuban Council of State, Havana, Küba

JULIA SWEIG TARAFINDAN YAPILAN RÖPORTAJLAR

Ricardo Alarcón de Quesada, 3 Temmuz 1997, Havana, Küba
Luis Buch Rodríguez, 5 Kasım 1995, Havana, Küba
Faure Chomón Mediavilla, 8 Temmuz 1997, Havana, Küba
José Maria Cuestas, 20 Haziran 1996, Havana, Küba
Armando Hart Dávalos, 20 Temmuz 1996; 8 Temmuz 1997, Havana, Küba
Fabian Escalante, 8 Kasım 1995, Havana, Küba
Pablo Armando Fernández, çeşitli kereler, 1995-1997, Havana, Küba ve Washington, D.C.
José Llanusa Goebels, çeşitli kereler, 1995-1997, Havana, Küba
María Josefa Llanusa, çeşitli kereler, 1995-1997, Havana, Küba

Enrique Oltuski Asachi, 5 Temmuz 1997, Havana, Küba
Alberto Pérez Clavillar, 1 Temmuz 1997, Havana, Küba
Gerardo Pérez Püelles, 20 Kasım 1995, Havana, Küba
Manuel Piñeiro Losada, 24 Temmuz 1996; 30 Haziran 30, 1997; 8 Temmuz 1997, Havana, Küba
Daniel Rodríguez, 4 Temmuz 1997; 6 Temmuz 1997, Havana, Küba
Natalia (Naty) Revuelta, 4 Temmuz 1997, Havana, Küba
Arnold Rodríguez, 6 Temmuz 1997, Havana, Küba
Léster Rodríguez Pérez, 14 Kasım 1995, Havana, Küba
Ramon Sánchez Parodi, 22 Şubat 1995, Havana, Küba
Hugo Yedra, 30 Haziran 1997, Havana, Küba

JULIA SWEIG İLE YAPILAN YAZIŞMALAR

Ricardo Alarcón de Quesada, 17 Mayıs 2001
Jules Dubois, Jr., 10 Temmuz 2001
Ramon Sánchez Parodi, 27 Eylül 1994; 30 Mayıs 1996

GAZETELER VE SÜRELİ YAYINLAR

Bohemia
Diario de la Marina
Diario Las Americas
Miami Daily News
The Miami News
La Nación, San José, Costa Rica
New York Times
La Prensa, Lima, Peru
La Prensa, Managua, Nicaragua
Revolución
El Tiempo
The Times of Havana

KÜBA YERALTI BASINI

Buletín de la Junta de Liberación Cubana
Carta Semanal
El Cubano Libre
Resistencia Cívica
Revolución
Vanguardia Obrera

ANILAR, KATILIMCILARIN DEĞERLENDİRMELERİ VE BELGE KOLEKSİYONLARI

Alvarez Tabío, Pedro. *Diario de la Guerra, Diciembre de 1956-Febrero de 1957*. Havana: Oficina de Publicaciones del Consejo de Estado, 1986.

- Báez, Luis. *Secretos de Generales*. Havana: Editorial Simar, S. A., 1996.
- Batista Zaldívar, Fulgencio. *Cuba Betrayed*. New York: Vantage, 1962.
- Bethel, Paul. *The Losers*. New Rochelle, N. Y.: Arlington House, 1969.
- Bonachea, Rolando E., and Nelson P. Valdés, eds. *Revolutionary Struggle, 1947-1958*, c. 1 of *The Selected Works of Fidel Castro*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1972.
- Brennan, Ray. *Castro, Cuba, and Justice*. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1959.
- Buch, Luis. *Más Allá de los Códigos*. Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1995.
- Carrillo, Justo. *Cuba, 1933: Students, Yankees, and Soldiers*. Coral Gables, Fla.: University of Miami North-South Center, 1994.
- Casuso, Teresa. *Castro and Cuba*. New York: Random House, 1961.
- Dubois, Jules. *Fidel Castro: Rebel Liberator or Dictator?* Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1959.
- Espin, Vilma, 1000 *Fotos Cuba*. Havana: Commission of Revolutionary Orientation, Partido Comunista Cubano, 1979.
- Franqui, Carlos. *Cuba: El Libro de los Doce*. Mexico City: Serie Popular Era, 1966.
- Diario de la Revolución Cubana*. Paris: R. Torres, 1976.
- Diary of the Cuban Revolution*. New York: Viking, 1980.
- Gerassi, John, ed. *Venceremos! The Speeches and Writings of Ernesto Che Guevara*. New York: Macmillan, 1968.
- Guevara, Ernesto "Che." *Episodes of the Cuban Revolutionary War, 1956-58*, ed. Mary-Alice Waters. New York: Pathfinder Press, 1996.
- Pasajes de la Guerra Revolucionaria*. Havana: Ediciones Unión, 1963.
- Reminiscences of the Cuban Revolutionary War*. New York: Monthly Review Press, 1967.
- Guevara, Che, and Raúl Castro. *La Conquista de la Esperanza: Diarios Inéditos de la Guerrilla Cubana, Diciembre 1956-Febrero 1957*. Mexico City: Editorial Joaquín Mortiz, 1995.
- Hart Dávalos, Armando. *Aldabonazo*. Havana: Editorial Letras Cubanas, 1997.
- Hunt, Howard. *Give Us This Day*. New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1973.
- Lazo, Mario. *Dagger in the Heart: American Policy Failures in Cuba*. New York: Funk and Wagnalls, 1968.
- Llerena, Mario. *The Unsuspected Revolution: The Birth and Rise of Castroism*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1978.
- Lockwood, Lee. *Castro's Cuba, Cuba's Fidel*. New York: Vintage, 1969.
- López-Fresquet, Rufo. *My Fourteen Months with Castro*. Cleveland: World, 1966.
- Macaulay, Neill. *A Rebel in Cuba: An American Memoir*. Chicago: Quadrangle, 1970.
- Matthews, Herbert L. *The Cuban Story*. New York: George Braziller, 1961.
- McManus, Jane, ed. *From the Palm Tree: Voices of the Cuban Revolution*. Secaucus, N.J.: Lyle Stuart, 1983.
- Meneses, Enrique. *Fidel Castro*. New York: Taplinger, 1966.
- Miranda Pelaez, Georgelina. *Las Pascuas Sangrientas: 1957-1987*. Holguín, Cuba: Combinado de Periódicos General Jose Miró Argenter, 1987.
- Morán Arce, Lucás. *La Revolución Cubana, 1953-1959: Una Versión Rebelde*. Ponce, P.R.: Universidad Católica, 1980.
- Oltuski, Enrique. *Gente del Llano*. Havana: Imagen Contemporanea, 2000.
- Pavón, Luis, ed. *Días de Combate*. Havana: Instituto del Libro, 1970.
- Phillips, Ruby Hart. *Cuba: Island of Paradox*. New York: McDowell, Obolensky, 1959.

- Pividal Pardón, Francisco. *El Movimiento 26 de Julio en Venezuela y Quienes lo Apoyaron*. San Nicolás de Hidalgo, Mexico: Universidad Michoacana, 1996.
- Rodríguez Loeches, Enrique. *Bajando del Escambray*. Havana: Editorial Letras Cubanas, 1962.
- Smith, Earl E. T. *The Fourth Flor: An Account of the Castro Communist Revolution*. New York: Random House, 1962.
- Smith, Wayne S. *The Closest of Enemies: A Personal and Diplomatic History of the Castro Years*. New York: W. W. Norton, 1987.
- Taber, Robert. M-26: *Biography of a Revolution*. New York: Lyle Stuart, 1961.
- Urrutia Lleó, Manuel. *Fidel Castro and Company, Inc.: Communist Tyranny in Cuba*. New York: Praeger, 1964.
- Varona, Manuel Antonio de. *El Drama de Cuba o la Revolución Traicionada*. Buenos Aires: Editorial Marymar, 1960.
- Ventura Novo, Esteban. *Memorias*. Mexico City: Imprenta León M. Sánchez, 1961.

İKİNCİL KİTAP VE MAKALELER

- Ameringer, Charles D. "The Auténtico Party and the Political Opposition in Cuba, 1952-1957." *Hispanic American Historical Review* 65 (Mayis 1985): 327-352.
- Anderson, Jon Lee. *Che Guevara: A Revolutionary Life*. New York: Grove Press, 1997.
- Benjamin, Jules R. *The United States and the Origins of the Cuban Revolution: An Empire for Liberty in an Age of National Liberation*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990.
- Bethell, Leslie. *Cuba: A Short History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Bonachea, Ramón, and Marta San Martín. *The Cuban Insurrection, 1952-1959*. New Brunswick, N.J.: Transaction, 1974.
- Carr, Barry. "Identity, Class, and Nation: Black Immigrant Workers, Cuban Communism, and the Sugar Insurgency, 1925-1934." *Hispanic American Historical Review* 78 (Feb. 1998): 83-116.
- Castañeda, Jorge G. *Compañero: The Life and Death of Che Guevara*. New York: Alfred A. Knopf, 1997.
- Córdova, Efrén. *Castro and the Cuban Labor Movement: Statecraft and Strategy in a Revolutionary Period, 1959-1961*. Lanham, Md.: University Press of America, 1987.
- Darushenkov, Oleg. *Cuba, el Camino de la Revolución*, 3d ed. Moscow: Editorial Progreso, 1984.
- Debray, Régis. *Revolution in the Revolution? Armed Struggle and Political Struggle in Latin America*. New York: Monthly Review Press, 1967.
- Desnoes, Edmundo, ed. *La Sierra y El Llano*. Havana: Casa de las Americas, 1961.
- Dominguez, Jorge I. *Cuba: Order and Revolution*. Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, 1979.
- Dorschner, John, and Roberto Fabricio. *The Winds of December: The Cuban Revolution, 1958*. New York: Coward, McCann & Geoghegan, 1980.
- Draper, Theodore. *Castroism: Theory and Practice*. New York: Praeger, 1965.
- *Castro's Revolution: Myths and Realities*. New York: Praeger, 1962.
- Farber, Samuel. "The Cuban Communists in the Early Stages of the Cuban Revolution: Revolutionaries of Reformists?" *Latin American Research Review* 18, no. 1 (1983): 59-84.
- García Montes, Jorge and Antonio Avila. *Historia del Partido Comunista de Cuba*. Miami. Ediciones Universal, 1970.

- García Pérez, Gladys Marel. *Insurrection and Revolution: Armed Struggle in Cuba, 1952-1959*. Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1998.
- Gellman, Irwin, F. *Roosevelt and Batista: Good Neighbor Diplomacy in Cuba, 1933-1945*. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1973.
- González, Edward. *Cuba under Castro: The Limits of Charisma*. Boston: Houghton Mifflin, 1974.
- Gosse, Van. *Where the Boys Are: Cuba, Cold War America, and the Making of a New Left*. London: Verso, 1993.
- Harnecker, Marta. *Fidel Castro: De Moncada a la Victoria*. Buenos Aires: Editorial Contrapunto, 1985.
- Hinckle, Warren, and William W. Turner. *Deadly Secrets: The CIA-Mafia War against Castro and the Assassination of J. F. K.* New York: Thunder's Mouth Press, 1992.
- Ignacio Taibo, Paco, II. *Guevara, Also Known as Che*. New York: St. Martin's, 1997.
- Judson, Fred C. *Cuba and the Revolutionary Myth: The Political Education of the Cuban Rebel Army, 1953-1963*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1984.
- Karol, K. S. *Guerrillas in Power: The Course of the Cuban Revolution*. New York: Hill & Wang, 1970.
- Kirkpatrick, Lyman. *The Real CIA*. New York: Macmillan, 1968.
- Martin, Lionel. *The Early Fidel: Roots of Castro's Communism*. Secaucus, N.J.: Lyle Stuart, 1978.
- Mesa-Lago, Carmelo. "Cuba: The Socialist Model." In *his Market, Socialist, and Mixed Economies: Comparative Policy and Performance, Chile, Cuba and Costa Rica*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000.
- *The Labor Force, Employment, Unemployment, and Underemployment in Cuba, 1899-1970*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, 1972.
- Morley, Morris H. *Imperial State and Revolution: The United States and Cuba, 1952-1986*. New York: Cambridge University Press, 1987.
- Nieves, Dolores, and Alina Feijóo, eds. *Semillas de Fuego, c. 1: Compilación Sobre la Lucha Clandestina en la Capital*. Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1989.
- *Semillas de Fuego, c. 2: Compilación Sobre la Lucha Clandestina en la Capital*. Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1990.
- O'Connor, James. *The Origins of Socialism in Cuba*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1970.
- Ordoqui, Joaquín. *Elementos para la Historia del Movimiento Obrero en Cuba*. Havana: Editorial CTC-R, 1960.
- Padula, Alfred. "Financing Castro's Revolution, 1956-1958," *Revista/Review Interamericana* 8 (Summer 1978): 234-246.
- Paterson, Thomas G. *Contesting Castro: The United States and the Triumph of the Cuban Revolution*. New York: Oxford University Press, 1994.
- Pérez, Louis A., Jr. *Army Politics in Cuba, 1898-1958*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1976.
- *Cuba and the United States: Ties of Singular Intimacy*. Athens: University of Georgia Press, 1990.
- *The Cuban Revolutionary War, 1953-1958: A Bibliography*. Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1976.
- *On Becoming Cuban: Identity, Nationality, and Culture*. Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1999.
- Pérez-Stable, Marifeli. *The Cuban Revolution: Origins, Course, and Legacy*. New York: Oxford University Press, 1993.
- "Reflections on Political Possibilities: Cuba's Peaceful Transition That Wasn't, 1954-1956." Occasional Paper Series, no. 1. Cuban Research Institute, Florida International University, Eylül 1998.

- Quirk, Robert. *Fidel Castro*. New York: Norton, 1993.
- Roca, Blas. *The Cuban Revolution: Report to the Eighth National Congress of the PSP of Cuba*. New York: New Century, 1961.
- Rodríguez, Renán Ricardo. *El Héroe del Silencio*. Havana: Editora Política, 1986.
- Sims, Harold D. "Cuban Labor and the Communist Party, 1937-1958: An Interpretation." *Cuban Studies* 15 (Winter 1985): 43-58.
- Smith, Wayne S. *The Closest of Enemies: A Personal and Diplomatic History of the Castro Years*. New York: W. W. Norton, 1987.
- Suárez, Andrés. "The Cuban Revolution: The Road to Power." *Latin American Research Review* 7 (Fall 1972): 5-29.
- Suchlicki, Jaime. *Cuba: From Columbus to Castro*. McLean, Va.: Brassey's (U.S.), 1990.
- *University Students and Revolution in Cuba, 1920-1968*. Coral Gables, Fla.: University of Miami Press, 1969.
- Szulc, Tad. *Fidel: A Critical Portrait*. New York: William Morrow, 1986.
- Thomas, Hugh. *Cuba: The Pursuit of Freedom*. New York: Harper and Row, 1971.
- Valdés, Nelson. "Ideological Roots of the Cuban Revolutionary Movement." Occasional Paper no. 15, University of Glasgow Institute of Latin American Studies, 1975.
- Welch, Richard E., Jr. *Response to Revolution: The United States and the Cuban Revolution, 1959-1961*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1985.
- Zeitlin, Maurice. *Revolutionary Politics and the Cuban Working Class*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1967.

TEZLER VE DİĞER YAYINLANMAMIŞ MALZEMELER

- Alvarez Tabio, Pedro. "Frank País," Santiago de Cuba'da Sunulan Tebliğ. Kasım 1996, yazının izniyle.
- García Pérez, Gladys Mare. "Cuba: Identidad y Cultura en la Revolución del '59," Araştırma Raporu, Eylül 1995, Latin Amerika Araştırmaları Derneği 19. Uluslararası Kongresi, Washington, D.C.
- Ibarra Guitart, Jorge Renato. "Sociedad de Amigos de la República: Crisis de los Partidos Políticos en Cuba (1955-1958)," Araştırma Raporu, Eylül 1995, Latin Amerika Araştırmaları Derneği 19. Uluslararası Kongresi, Washington, D.C.
- Jenkins, David Robert. "Initial American Responses to Fidel Castro, 1957-1959." doktora tezi University of Texas at Austin, 1992.
- Valdés, Nelson P. "The Cuban Rebellion: Internal Organization and Strategy, 1952-1959," doktora tezi., University of New Mexico, 1978.

Dizin

- Ag** Agramonte, Roberto, Jr. 6, 19, 48, 49, 50, 52, 92, 126
Agramonte, Roberto, Sr. 95, 240
Aguilera, José María de la 33, 171, 230
Agüero, Luis Conte 153, 237
Almeida Bosque, Juan 149, 154, 159
Amador, Carlos Fonseca 121
Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) 93, 233
ambargo 246
Andréu, José 57
Arcos, Gustavo 83, 87, 145, 228, 250
ARO bkz. Oriente Devrimci Eylem Auténtico Partisi
Auténtica Örgütü (OA) 7, 20, 31, 34, 80, 85, 92, 97, 145, 150, 229, 230
- Ba** Bağımsız Demokratik Parti 226, 230
Balıkçı Operasyonu 146
Barroso, Enrique 48, 49, 50, 52
Batista karşıtı örgütçüler 139
Batista y Zaldívar, Fulgencio 14
Bayo, Alberto 36, 258
Becquer, Conrado 171
Betancourt, Ernesto 90, 91
Bigart, Homer 153, 279
Birleşik Ulusal İşçi Cephesi 7, 214, 239
Bisbé, Manuel 92, 98, 230
Bohemia 50, 51, 151, 239
Bonachea, Ramón 21
Borbonnet, Enrique 237, 238
Bosch y Lamarque, José M. Pepín 226
Buch, Luis 6, 47, 97, 98, 103, 104, 110, 111, 114, 115, 126, 203, 205, 220, 221, 226, 227, 228, 229, 230, 234, 236, 240, 250, 252
Buch, Tony 120, 123
- Ca** Caffrey, Jefferson 17
Camacho Aguilera, Julio 33
Camagüey 59, 61, 63, 66, 126, 152, 159, 161, 163, 187, 237

- Camín, Manuel 149
Cañizares, José Salas 68, 123
Cantillo, Eulogio 237, 238,
Caracas pakktı 5, 23, 24, 25, 26, 126, 188, 205, 220, 221, 222, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 238
Carrillo, Justo 49, 51, 111, 230, 236, 238
Casals, Pablo 221
Castilla, Belarmino 193, 194
Castro, Emma 83, 84
Castro, Fidel 6, 14, 19, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 36, 39, 41, 47, 48, 49, 52, 60, 73, 74, 76, 83, 88, 97, 98, 102, 104, 112, 122, 126, 137, 148, 149, 153, 155, 159, 174, 183, 184, 187, 188, 190, 196, 201, 203, 204, 206, 211, 213, 221, 229, 230, 231, 232, 233, 239, 240, 242, 244, 249, 250, 251, 253, 254
Castro, Lidia 83, 84, 90
Castro, Raúl 6, 24, 118, 121, 122, 126, 149, 154, 159, 160, 163, 183, 187, 188, 192, 202, 204, 206, 219, 229, 231, 250
Chibás, Eduardo 18, 19, 38, 39, 48
Chibás, Raúl 6, 46, 48, 52, 57, 87, 98, 120
Chomón, Faure 6, 34, 85, 92, 98, 119, 121, 126, 150, 179, 180, 210, 240
CIA (Merkezi İstahbarat Örgütü) 47, 96, 155, 222, 238, 240, 244, 248
Cienfuegos ayaklanması 75, 78
Cienfuegos, Camilo 6, 75, 76, 78, 85, 109, 126, 150, 157, 169, 178, 204, 231, 235, 239, 240, 241
Clerge Fabra, Luis Alberto 192
CNOC bkz. Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu
Cofiño, Angel 92, 171, 230
CTC bkz. Küba İşçileri Konfederasyonu
Cumhuriyet Dostları Derneği (SAR) 153
- DEU bkz. Üniversite Öğrenci Yönetimi
Devrimci İşçi Yönetimi 92
Devrimci Öğrenci Yönetimi (DRE) 7, 20, 34,

40, 80, 85, 92, 94, 98, 119, 120, 121, 126,
139, 150, 169, 179, 210, 222, 230

Díaz Lanz, Pedro Luis 161, 163

**Directorio Revolucionario Obrero bkz. Devrimci
İşçi Yönetimi**

Dolz, Francisco Tabernilla 110

Domitro, Taras 6, 126, 145, 146, 147, 149, 161,
162, 163, 164, 195, 196, 209

Dubois, Jules 95, 96, 99, 114

Ec **Echeverría, José Antonio** 19, 20, 34, 35, 139
ekonomik koşullar 168

Escalante, Anibal 176, 297

Espin, Vilma 6, 31, 47, 70, 76, 126, 138, 154, 175,
178, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195,

199, 202, 203, 250

eylem ve sabotaj timleri 139

Fa **Fangio'nun kaçırılması** 205

FCR bkz. Sivil Devrimci Cephe

FEN (Ulusal Öğrenci Cephesi) 7, 139, 157, 207,
215, 216

Fernández, Marcelo 6, 31, 70, 76, 126, 138, 154, 156,
158, 165, 180, 196, 201, 203, 205, 207, 209,
210, 211, 212, 213, 218, 231, 234, 236, 250

Fernández, Omar 230

Fernández, Pablo Arnando 12, 221

FEU bkz. Üniversite Öğrencileri Federasyonu

Fiallo, Amalio 39

Figueres, José 161

Fiorini, Frank 147, 163, 195, 213, 214

FON bkz. Ulusal İşçi Cephesi

FONU bkz. Birleşik Ulusal İşçi Cephesi

Franqui, Carlos 31, 35, 220, 229, 252, 253

Ga **García Barcena, Rafael** 10, 12, 19, 20, 147, 163,
167, 187, 207

García, Calixto 167

García, Pilar 187, 207

geçici hükümet 16, 49, 53, 54, 55, 80, 86, 91,
94, 100, 211, 217, 218, 237, 239

Genç Küba 16, 167

González, Sergio 12

Grau San Martín, Ramón 16, 38, 40

grever 63, 74, 152, 168, 201, 210, 213

Guacanayabo Körfezi 50

Guantánamo 33, 34, 187

Guevara, Ernesto Che 6, 14, 15, 22, 24, 28, 111,
118, 122, 126, 154, 167, 174, 175, 176, 177,
178, 181, 203, 204, 205, 206, 209, 210,
233, 235, 239, 240, 250, 252

Gutierrez Menoyo, Eloy 150, 240

Hart Dávalos, Arnando 6, 20, 23, 29, 31, 35, 47,
59, 62, 70, 72, 76, 78, 81, 89, 97, 99, 109,
126, 137, 140, 150, 156, 157, 180, 186, 220,
221, 222, 230, 233, 234, 237, 238, 240, 241,
250, 251

Hart Dávalos, Enrique 23, 156

Hart Ramírez, Enrique 156

Havana 12, 16, 19, 23, 24, 28, 31, 32, 35, 36, 41,
43, 48, 49, 51, 55, 57, 59, 61, 63, 66, 70, 71,
72, 73, 74, 75, 76, 78, 85, 86, 87, 92, 95,
97, 103, 108, 111, 113, 114, 126, 139, 140,
145, 146, 148, 149, 151, 152, 156, 157, 159,
160, 161, 162, 164, 165, 166, 169, 171, 175,
179, 180, 181, 183, 184, 186, 187, 188, 191,
194, 195, 196, 198, 199, 200, 204, 205,
207, 209, 212, 214, 215, 216, 221, 230, 234,
238, 239, 240, 242, 248, 249, 250, 252,
254, 255

Hidalgo, Alonso Bebo 6, 123, 126, 145, 147, 155,
160, 163, 191, 201, 205, 219

Ilano güçleri 201, 203

işçi grevleri bkz. grevler

Jimenez, Marcos Pérez 146, 226

**Junta de Liberación Cubana bkz. Küba Kurtuluş
Cuntası**

Juventud Obrera Católica bkz. Genç Katolik İşçiler

Ka Katolik Eylem 153
 Katolik Kilisesi 155, 156, 214
 Kelebek Operasyonu 147
 kitile iletişim araçları 239
 Küba Hallona Manifesto 51, 194
 Küba İşçileri Konfederasyonu (CTC) 7, 17, 18,
 33, 34, 74, 92, 150, 151, 152, 157, 168, 170,
 171, 172, 173, 177, 182, 183, 185, 214
 Küba Kurtuluş Cuntası 25, 92, 93, 97, 98, 103,
 109, 110, 111, 112, 115, 118, 122, 150, 169,
 211, 216, 220, 233

La Larrazabal, Wolfgang 236
 Las Villas 32, 61, 66, 75, 78, 146, 150, 151, 152,
 158, 159, 187, 189, 191, 197, 200, 212, 216,
 223, 237, 240, 241
 Latour, René Ramos 6, 31, 70, 71, 72, 73, 76, 77,
 102, 103, 104, 110, 111, 115, 118, 120, 123,
 126, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146,
 147, 149, 151, 154, 155, 156, 159, 160, 161,
 162, 163, 165, 167, 178, 181, 187, 188, 189,
 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199,
 201, 202, 203, 204, 205, 206, 209, 250,
 Linares, Pascasio 230
 Llada, José Pardo 153, 275, 280
 Llanusa, José 6, 126, 220, 221, 234, 250
 Llerena, Mario 87, 88, 89, 97, 102, 109, 120, 211
 Lobo, Julio 104
 Lorie Vals, Ricardo 201
 Lucero, Oscar 148

M2 M267, Bkz 26 Temmuz Hareketi
 Machado, Gerardo 16, 35, 79, 113, 116, 167, 172,
 177, 224, 225
 Mañach, Jorge 39
 Manzanillo 34, 49, 50, 59, 60, 61, 76, 103, 105,
 142, 178, 183
 Marinello, Juan 42, 172
 Márquez Sterling, Carlos 39
 Martí, José 16, 41, 111
 Masferrer, Rolando 45, 61, 126

Matanzas 32, 59, 63, 66, 140, 145, 150, 151, 156,
 168, 171, 187
 Matos, Huber 161, 282
 Matthews, Herbert 6, 28, 34, 44, 49, 122, 126,
 162, 244
 Mexico City 82, 83, 84, 85, 87, 146, 147
 Miami paktı 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 101,
 103, 106, 108, 113, 118, 122, 126, 179, 227,
 230, 232
 Miami, Florida 5, 6, 24, 25, 26, 40, 41, 57, 74, 76,
 77, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92,
 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 113, 117, 118,
 120, 121, 122, 126, 137, 145, 146, 147, 151, 155,
 160, 161, 162, 163, 164, 173, 179, 183, 186, 191,
 194, 195, 201, 205, 211, 214, 216, 217, 218, 219,
 220, 221, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 232,
 234, 238, 242, 244, 245, 252
 Miret, Pedro 83, 84, 87, 145, 146, 147, 161, 163,
 250
 Miró Cardona, José 6, 43, 111, 125, 126, 217, 218,
 221, 222, 225, 226, 229, 230, 233, 234, 236,
 238, 240
 MNR bkz. Ulusal Devrimci Hareket
 Montecristi Grubu 49, 238
 Mora, Alberto, Jr. 41, 92
 Mujal Barniol, Eusebio 33, 85

New York Times 6, 28, 43, 94, 95, 99, 103, 114,
 122, 126, 153, 154, 162, 244

OA bkz. Auténtica Örgütü
 Ochoa, Delio Gomez 205
 Ochoa, Emilio Millo 39, 57
 Oltuski, Enrique 6, 70, 71, 72, 78, 126, 150, 151,
 187, 197, 198, 199, 200, 201, 212, 218, 236,
 241, 250, 255
 Onassis, Aristotle 221
 Oriente 6, 7, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 59, 60, 61, 63, 66,
 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 111, 115,

Ne

Oa

117, 121, 126, 137, 140, 141, 144, 146, 148,
149, 151, 152, 153, 155, 158, 159, 160, 162, 163,
164, 166, 168, 174, 175, 176, 178, 183, 187,
188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196,
204, 205, 216, 219, 221, 223, 237, 239, 240.

Oriente Devrimci Eylem (ARO) 7, 28

Ortodoks Parti 19, 31, 38, 48, 50, 55, 78, 81, 88,
90, 121, 169

Pa **País, Agustín** 6, 20, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33,
34, 35, 36, 37, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 91, 92, 104, 117, 119,
121, 124, 126, 138, 140, 142, 143, 145, 149,
151, 250

País, Frank 6, 20, 25, 27, 35, 37, 45, 47, 50, 51, 56,
58, 68, 75, 82, 91, 92, 121, 124, 126, 138, 140,
142, 143, 145, 149, 250

Palacios, Juan 164

Patterson, William 47

Pawley, William 237, 238, 294

Pazos, Felipe 6, 48, 50, 87, 92, 95, 97, 99, 101,
109, 111, 113, 118, 121, 126, 233

Pazos, Javier 6, 48, 123, 126

Pérez, Faustino 6, 10, 20, 23, 29, 31, 34, 35, 41,
59, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 85, 98, 126, 137,
146, 148, 154, 155, 161, 162, 165, 169, 172,
175, 176, 179, 180, 184, 186, 194, 197, 203,
204, 205, 210, 226, 229, 235, 236

Phillips, Ruby Hart 114

Piedra, Carlos 238

Pinar del Río 187, 207

Piñeiro, Manuel 59, 63, 66, 104, 145, 146, 147,
150, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 166, 187,
189, 191, 194, 200, 205

Prieto, Pepe 198

Prío, Carlos Socarrás 6, 18, 19, 20, 27, 35, 36,
37, 38, 40, 41, 42, 48, 57, 83, 84, 85, 86,
88, 92, 95, 97, 98, 99, 102, 103, 115, 116,
117, 120, 121, 125, 142, 146, 170, 172

PSP bkz. Sosyalist Halk Partisi

Puente, José 230

Pujol, Raúl 68

Radikal Kurtuluş Hareketi 40

Radio Rebelde (syvan radyosu) 220, 229, 231, 240, 252

Ray, Manuel 154, 212, 213, 241

Rivero Agüero, Andrés 237

Roca, Blas 42

Rodríguez Loeches, Enrique 126, 230

Rodríguez, Angel Fernández 241

Rodríguez, Arnold 148, 205

Rodríguez, Carlos Rafael 251

Rodríguez, Daniel 61

Rodríguez, Julio Laurent 157

Rodríguez, Léster 6, 70, 74, 82, 92, 97, 118,
120, 121, 145, 223, 250

Rodríguez, Luis Orlando 240, 241,

Rojas, Ursinio 12, 176

Roosevelt, Franklin Delano 16, 17

sabotaj 28, 31, 32, 34, 42, 45, 59, 61, 64, 65, 75, 76,
77, 82, 90, 94, 95, 104, 119, 138, 139, 141,
143, 144, 148, 158, 160, 169, 186, 189, 190,
199, 205, 206, 207, 212, 234

Salado, Marcelo 198

Salas Cañizares, José 68, 123

Salvador, David 6, 71, 126, 144, 151, 152, 154,
170, 175, 181, 203, 204, 205, 210, 230

San Martín, María 16, 21, 38, 40

Sánchez, Celia 6, 11, 31, 40, 50, 52, 59, 66, 69,
70, 74, 76, 82, 86, 115, 118, 126, 138, 148,
154, 174, 201, 203, 220, 239, 249, 250

Santa Clara 63, 126, 150, 151

Santamaría, Abel 6, 29, 31, 47, 48, 49, 59, 69,
70, 71, 76, 120, 123, 126, 154, 203, 205,
220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228,
229, 233, 234, 250

Santamaría, Haydée 6, 29, 31, 47, 48, 59, 69, 70,
71, 76, 120, 126, 154, 203, 220, 250

Santiago 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 45, 47, 49, 50,

Ra

Sa

51, 59, 68, 69, 70, 73, 76, 77, 82, 83, 91, 97,
102, 114, 120, 123, 126, 138, 140, 145, 148,
149, 150, 156, 159, 161, 162, 175, 178, 183,
184, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 195, 199,
202, 204, 207, 209, 220, 226, 239, 248

Santos Buch, Angel María 230

SAR bkz. **Cumhuriyet Dostları Derneği**

saray saldırısı 35, 37, 40

seçimler 38, 41, 46, 49, 54, 55, 75, 91, 112, 113, 217

Sierra Cristal 32, 36, 86, 121, 126, 145, 149, 159,
160, 163, 194, 202, 203, 204, 219

sierra güçleri 30

Sierra Maestra 6, 14, 15, 21, 23, 24, 27, 28, 30,
31, 33, 41, 45, 49, 50, 52, 54, 56, 59, 60, 63,
66, 75, 76, 77, 83, 86, 87, 90, 94, 101, 102,
103, 104, 105, 107, 112, 115, 117, 119, 122,
123, 126, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 146,
148, 149, 154, 161, 163, 173, 183, 187, 189,
193, 194, 196, 202, 203, 204, 205, 211, 217,
218, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 229,
231, 232, 234, 236, 238, 252

Sierra Manifestosu 5, 6, 48, 50, 51, 52, 54, 56,
57, 58, 59, 62, 72, 73, 77, 78, 81, 87, 88, 89,
90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 102, 103,
111, 116, 118, 126, 222, 230

Sivil Devrimci Cephe (FCR) 7, 229, 230, 231,
232, 233, 234, 236, 240

Sivil Direniş Hareketi 64, 97, 105, 106, 154,
162, 182, 212, 230, 241

Sivil Kuruluşlar 43, 44, 54, 56, 72, 77, 78, 79,
81, 89, 91, 100, 102, 103, 105, 108, 109, 111,
117, 153, 157, 222, 229

Sivil-Devrimci Eylem Planı 79

siyaset tüccarları 87, 103

Smith, Earl E. T. 9, 10, 114, 115

Sosyalist Halk Partisi (PSP) 7, 21, 31, 33, 34, 42,
157, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175,
176, 178, 180, 181, 204, 209, 210, 214, 239,
241, 253, 254

Sotís, Jorge 31, 120, 121, 145, 149

Stewart, C. Allan 112

Suárez Gayol, Jesús 146, 147, 161, 164

Sürgün Komitesi 231, 252

sürgünler 231, 242, 245

Tarih Beni Aklayacaktır 116

Toriente, Don Cosme de la 6, 39, 125

Torres, Nico 10, 203, 205, 209, 213, 214

Trinidad 150

Ulusal Devrimci Eylem 28

Ulusal Devrimci Hareket (MNR) 19

Ulusal Grev Komitesi 64, 105, 106, 164, 179,
180, 184, 188, 241

Ulusal İşçi Cephesi (FON) 7, 107, 139, 144, 151,
152, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178,
180, 181, 182, 184, 197, 213, 214

Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu (CNOC) 7,
16, 171, 172, 173

Ulusal Öğrenci Cephesi (FEN) 7, 139, 157, 207,
215, 216

Ulusal Yönetim 6, 25, 31, 32, 35, 59, 60, 62, 65,
67, 73, 75, 78, 80, 81, 85, 104, 105, 108, 111,
118, 122, 123, 126, 138, 139, 142, 148, 155,
161, 166, 169, 174, 175, 178, 187, 189, 194,
196, 202, 205, 207, 209, 215, 243

Unidad Obrera 230

United National Workers Front (FONU) 7, 214,
215, 239

Urrutia Lleó, Manuel 6, 27, 111, 117, 126, 231, 239

Üniversite Öğrenci Yönetimi (DEU) 16

Üniversite Öğrencileri Federasyonu (FEU) 7, 19,
20, 98, 139, 214, 229, 230

Varona, Manuel Antonio Tony de 6, 40, 57, 87,
92, 95, 99, 121, 125, 216, 218, 227, 228,
229, 230, 234, 238

Velasco, Raúl de 43, 72, 101, 111

Ventura Novo, Esteban 157, 215

Venzant Bejerano, Octavio Louit 213

Verde Olivo 14, 22

Ta

UI

Un

va

we Welles, Summer 16, 17, 167
Wieland, William 112, 113, 114

Yi 26 Temmuz Hareketi (M267) 7, 14, 23, 24, 25,
28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 45, 48,
49, 58, 59, 62, 69, 70, 73, 74, 75, 78, 81, 84, 88,
90, 92, 103, 106, 110, 114, 117, 121, 123, 144,
146, 147, 150, 153, 156, 161, 167, 168, 169, 170,
173, 175, 176, 178, 180, 181, 182, 187, 194, 197,
202, 207, 209, 210, 212, 213, 215, 216, 218, 219,
220, 221, 223, 226, 234, 239, 240, 241

Za zafer 24, 46, 67, 71, 109, 157, 162, 166, 178,
230, 231, 238, 239

Küba Devrimi hakkındaki genel kamu onun bir kırlardan şehirleri kuşatma öyküsü olduğudur. Oysa Küba kentlerinde Llano adlı çok güçlü bir yer altı mukavemet örgütü vardı. Küba Devlet Konseyi, Tarihsel Olaylar Bürosu arşivlerini incelemesine izin verilen tek sosyal bilimci olan Julia E. Sweig, Castro'nun dağlarda üslenen gerilla hareketi ile Havana, Santiago ve diğer kentlerin devrimcileri arasındaki ideolojik, siyasal ve stratejik tartışmaların ayrıntılarını bu kitabıyla gözler önüne seriyor. Sweig, kent yer altı hareketinin mücadelenin başını çektiği, Kasım 1956 ile Temmuz 1958 arasındaki 15 ayı mercek altına alarak, iki grup arasında, kırlarda gerilla savaşı ile kentlerde silahlı ayaklanma tezleri üzerinden cereyan eden tartışmayı inceliyerek Fidel Castro'nun Llano ile yürüttüğü işbirliğinin nasıl bir düzeye ulaştığını ilk kez belgeliyor. Sweig, Castro'nun Küba Devrimi'nin tek karar mercii olduğu şeklindeki yaygın kanının tersine olarak, Frank País, Armando Hart, Haydée Santamaría, Enríque Oltuski ve Faustino Pérez gibi önderlerin yönetimindeki Llano'nun strateji ve taktiklerin belirlenmesi, mücadeleye tahsis edilecek kaynaklar, diğer muhalefet güçleri ve hatta ABD ile ilişkiler gibi konularda hayati kararlar verdiğini gösteriyor. Küba Devriminin İçinden kent yer altı hareketiyle Fidel Castro arasındaki gerçek ilişkiye ortaya çıkarak Küba Devrim tarihini yeniden ele alıyor; Küba'nın 1960'larda uyguladığı politikaları anlamamıza olanak sağlıyor ve bize gelecekte Küba'da meydana gelebilecek iktidar kaymalarına ilişkin ipuçları veriyor.

İNSAN VE TOPLUM Dizisi

Kitapyayinevi

ISBN 975-8704-54-0

